

GUG- GROETEN UIT GLANERBRUG

Over de aard en omvang van
en de omgang met overlast en
(jeugd)criminaliteit in een wijk
van Enschede-Oost

Richard Staring

Emily Berger

Christa Dinnissen

Juno van Esseveldt

Ellen Harbers

Joey Wolsink

Beke *reeks*

GUG - GROETEN UIT GLANERBRUG

GUG- GROETEN UIT GLANERBRUG

Over de aard en omvang van
en de omgang met overlast en
(jeugd)criminaliteit in een wijk
van Enschede-Oost

Richard Staring

Emily Berger

Christa Dinnissen

Juno van Esseveldt

Ellen Harbers

Joey Wolsink

Beke *reeks*

Colofon

In opdracht van:

Gemeente Enschede

Auteurs:

Richard Staring

Emily Berger

Christa Dinnissen

Juno van Esseveldt

Ellen Harbers

Joey Wolsink

Omslag en opmaak:

Marcel Grotens (Bureau Beke)

GuG - Groeten uit Glanerbrug

**Over de aard en omvang van en de omgang met overlast en (jeugd)criminaliteit
in een wijk van Enschede-Oost**

ISBN

978-94-92255-68-6

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de gemeente Enschede. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het onderzoek berust bij de auteurs. De inhoud vormt niet per definitie een weergave van het standpunt van de gemeente Enschede.

© 2025, Bureau Beke

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

No part of this publication may be reproduced in any form by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Alle rapporten van Bureau Beke zijn gratis te downloaden via bureaubeke.nl

Voorwoord

Dit onderzoek gaat over de aard en omvang van de overlast en (jeugd-) criminaliteit in Glanerbrug. Het gaat evenzeer over de omgang van Glanerbrugers en de vele professionals werkzaam in Glanerbrug met (jeugd)criminaliteit en overlast in hun directe woonomgeving. Het onderzoeksrapport GuG (Groeten uit Glanerbrug) is tot stand gekomen in de context van het landelijke programma Preventie met Gezag. Dit programma richt zich op de preventieve en repressieve aanpak van criminaliteit gepleegd door jongeren van 12 tot en met 27 jaar oud. We hebben ons tijdens het onderzoek dan ook in belangrijke mate gericht op de rol van de Glanerbrugse jeugd en wat het voor hen betekent om op te groeien in dit voormalige dorp, met haar specifieke geschiedenis op loopafstand van de grens met Duitsland.

Het onderzoek is verricht in opdracht van de gemeente Enschede en is gebaseerd op gesprekken met een grote groep van professionals en ondernemers naast (jongere en oudere) bewoners van Glanerbrug. Wat ons vooral opviel tijdens het onderzoek was de enorme betrokkenheid van professionals en bewoners bij Glanerbrug en hun gedrevenheid om van Glanerbrug een nog betere plek voor de jeugd te maken. Onze dank gaat dan ook uit naar deze respondenten die bereid waren ons te woord te staan. In het bijzonder willen we van de gemeente Enschede Kaz Wesseloo (programmeurgeschiedenis Preventie met Gezag), Ilonka Benneker (adviseur veiligheid) en Miriam van Oudheusden (programmamedewerker Preventie met Gezag) hartelijk bedanken. Ze hebben ons in alle fases van het onderzoek – van de eerste rondwandeling tot de oplevering van het rapport – aan de hand genomen en ondersteund. Verder willen we dank zeggen aan de leden van

de lokale driehoek Enschede die ons het vertrouwen hebben gegeven dit onderzoek uit te voeren en tevens het rapport van waardevol commentaar hebben voorzien. Tot slot willen we ook Jenne Smit bedanken. Dankzij zijn energie en zijn lokale digitale krant “Grensstreek” heeft hij de deur naar veel Glanerbrugers voor ons opengezet.

Richard Staring, Emily Berger, Christa Dinnissen, Juno van Esseveldt,
Ellen Harbers en Joey Wolsink

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inhoudsopgave	7
Samenvatting	11
Achtergrond	11
Overkoepelende bevindingen	12
Aanbevelingen	18
1 Glanerbrug: problematiek, onderzoeksvragen en methoden	21
1.1 Glanerbrug en Preventie met Gezag	22
1.1.1 Problematiek zoals vastgesteld door de gemeente	23
1.1.2 Doel van het onderzoek	24
1.2 Onderzoeksvragen	25
1.3 Afbakening onderzoeksgebied	27
1.4 Onderzoeksmethodiek	29
1.4.1 Open bronnen: media-analyse en literatuur	29
1.4.2 Analyse van de politieregistraties (BVH-mutaties)	30
1.4.3 Verdiepende (boven)lokale netwerkanalyse	34
1.4.4 Analyse van meldingen en klachten van burgers	37
1.4.5 Kwalitatieve interviews	38
1.4.6 Vragenlijst	43
1.4.7 Observaties	45
1.4.8 Sociale media-analyse	46
1.5 Leeswijzer	48
2 Kennismaking met Glanerbrug: ontstaansgeschiedenis, verzuiling en de rol van beeldvorming	50
2.1 De ontstaansgeschiedenis van Glanerbrug	50
2.1.1 Glanerbrug als ‘smokkelaarsnest’ en de doorwerking daarvan	51
2.1.2 Veranderingen door bevolkingsgroei	56
2.2 De verzuiling en (sociale) consequenties daarvan	62
2.3 Beeldvorming over en binnen Glanerbrug	64
2.3.1 Consequenties van de beeldvorming	68
2.4 Conclusie	70

3	Aard, omvang en ontwikkelingen van de (jeugd)criminaliteit op basis van politieregistraties	72
3.1	Een focus op de incidenten in Glanerbrug	73
3.2	Een focus op verdachten actief in Glanerbrug	79
3.2.1	Registraties in de rol verdachte – totale leeftijdsgroep	80
3.2.2	Registraties in de rol verdachte – leeftijdsgroep tot en met 27 jaar	84
3.3	Een focus op de verdachte jongeren woonachtig in Glanerbrug	87
3.4	Jongeren woonachtig in Glanerbrug in de rol als slachtoffer en betrokkene	92
3.5	Conclusie	93
4	Verdiepende criminele netwerkanalyse	98
4.1	Over carrières, rekrutering, categorieën plegers en clusters	99
4.1.1	Het netwerk en de clusters	101
4.2	Eerste resultaat: next generation	104
4.3	Het netwerk: een eerste beschrijving	106
4.4	Typeringen binnen het netwerk	111
4.4.1	Jonge aanwas	113
4.4.2	Rising stars	113
4.4.3	‘Criminele’ locals	114
4.4.4	Harde kern	115
4.4.5	Facilitators	116
4.4.6	X	116
4.5	De clusters binnen het netwerk	117
4.6	Inzoomend op Glanerbrug	122
4.7	Van locatie en groep naar netwerk?	125
4.8	Conclusie	127
5	Ervaringen van Glanerbruggers met overlast en criminaliteit in hun omgeving	130
5.1	Veiligheid en criminaliteit	132
5.1.1	De ervaring en omgang met onveiligheid en criminaliteit	132
5.1.2	Criminaliteit	135
5.2	De digitale straat: smartphones en sociale media	139
5.2.1	De vele mogelijkheden van de smartphones	139
5.2.2	Meekijken op TikTok, Telegram en Snapchat	142
5.3	Conclusie	149

6	Bewoners en hun omgang met overlast en criminaliteit	153
6.1	Negeren, klagen en aanspreken	154
6.2	Het heft in eigen hand nemen	155
6.3	Je kinderen streetwise maken en voorbereiden	158
6.4	Melden bij instanties	159
6.5	Een nadere analyse van de MMA-meldingen	162
6.5.1	Aantallen MMA-meldingen	163
6.5.2	Inhoud van de meldingen	168
6.5.3	Aanleiding en opvolging meldingen, meldingsbereidheid en conclusies	174
6.6	Conclusie	176
7	Naar een veilige leefomgeving	178
7.1	Glanerbrug: een kansrijke leefomgeving?	180
7.1.1	Armoede, sociale ongelijkheid en stigma's	181
7.1.2	De (beleidsmatige) aanpak van structurele factoren	183
7.2	De schoolomgeving	193
7.2.1	Glanerbrugse basisscholen	194
7.2.2	Bestaande aanpak binnen de leeromgeving	198
7.2.3	Suggesties voor een verbeterd beleid op scholen	201
7.3	De directe sociale omgeving	204
7.4	Conclusie	208
	Intermezzo: Jeugdhonk Het Pakhuus	211
8	De justitiële aanpak van criminaliteit en overlast in Glanerbrug	217
8.1	Versterken van de aanpak van doelgroepen	218
8.1.1	Vroegsignalering	220
8.2	Het versterken van de justitiële wijkfunctie	222
8.2.1	Het land houdt niet op bij de grens	222
8.2.2	Politie-inzet in de wijk	228
8.3	Conclusie	232
9	Conclusies en aanbevelingen	234
9.1	Algemene uitgangspunten en brede bevindingen	235
9.2	Aanbevelingen	242

Literatuur	252
-------------------	------------

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht respondenten	260
Bijlage 2: Topiclijst interviews – professionals	262
Bijlage 3: Vragenlijst volwassenen	264
Bijlage 4: Vragenlijst jeugdigen	269
Bijlage 5: Infosheet respondenten	275
Bijlage 6: Woongemeenten verdachten	276
Bijlage 7: Overzicht top 5 incidenten per categorie	277
Bijlage 8: Typering Enschedese personen, exclusief Glanerbrug	279
Bijlage 9: Criminele netwerkvorming in de gemeente Enschede (exclusief Glanerbrug)	280

Samenvatting

Achtergrond

Glanerbrug is een voormalig grensdorp en tegenwoordig een wijk binnen de gemeente Enschede, met nog altijd dorpse elementen die zich in sommige buurten vermengen met stedelijke problematiek. Deze problematiek is volgens de gemeente te duiden in (drugs)criminaliteit, een onveilige leefomgeving en ondermijning. Voor de gemeente Enschede waren de grensoverschrijdende drugsoverlast en ondermijning, zorgen over kwetsbare jeugd en het complexe en hardnekkige karakter van de problematiek redenen om Glanerbrug als focusgebied aan te merken voor het landelijke programma Preventie met Gezag. Dit programma richt zich op de preventieve en repressieve aanpak van criminaliteit gepleegd door jongeren van 12 tot en met 27 jaar oud.

In deze samenvatting schetsen we een beknopt beeld van het doel van het onderzoek, de onderzoeksmethodiek, de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen op basis daarvan. Voor meer toelichting en onderbouwing verwijzen we naar de overige hoofdstukken van dit rapport.

Doel van het onderzoek

Om een eerder ingezette aanpak goed te kunnen vervolgen en recht te doen aan de ambities van Preventie met Gezag, heeft de gemeente Enschede Bureau Beke gevraagd om een brede analyse van de problematiek op de terreinen van criminaliteit en veiligheid in Glanerbrug, met een verdiepende analyse van de jeugd(criminaliteit).

De volgende twee algemene onderzoeksvragen staan centraal in het onderzoek:

1. Wat is de aard en omvang van de (jeugd)criminaliteit in de Enschedese wijk Glanerbrug en welke ontwikkelingen zijn hierin zichtbaar?
2. Wat is de aard van de sociaaleconomische problematiek in de Enschedese wijk Glanerbrug?

Hierbinnen zijn enkele verdiepende vragen gesteld die zich richten op het typeren van de (risico)jeugd en het internationale grensoverschrijdende karakter van de drugscriminaliteit in Glanerbrug. Daarnaast zoomen we in op de inwoners van Glanerbrug, hun lokale ervaringen met overlast en criminaliteit en hun visie op de aanpak hiervan.

Onderzoeksmethodiek

Gegeven de diversiteit aan onderzoeksvragen, zijn er diverse onderzoeksmethodieken gehanteerd. Het gaat om open bronnenonderzoek (mediaberichten en literatuur), analyse van politieregistraties (BVH-mutaties), een verdiepende netwerkanalyse, analyse van meldingen van Meld Misdaad Anoniem en klachtenregistraties, interviews met professionals, bewoners en ondernemers, een vragenlijst onder bewoners, observaties en een sociale media-analyse. Er is gesproken met in totaal zeventig respondenten.

Overkoepelende bevindingen

Groeten uit Glanerbrug

Op basis van het onderzoek komen drie belangrijke bouwstenen naar voren die van belang zijn om Glanerbrug en haar bewoners te begrijpen:

- Glanerbrug heeft een specifieke historie als grens- en arbeidersdorp, waar mensen het onder meer gewoon vinden ‘zelf de broek op te houden’. Deze lokaal gewortelde mentaliteit werkt tot op de dag van vandaag door. Zo bestaat er een beeld van mensen die informeel hun weg vinden en daarin afstand houden tot en deuren gesloten houden voor de overheid.

- Deze beeldvorming over Glanerbrug, de tweede bouwsteen, speelt een belangrijke rol in de interactie tussen Glanerbrugers en niet-Glanerbrugers. Er is sprake van een specifiek en hardnekkig imago van Glanerbrug gerelateerd aan smokkel, messen en een 'autonoom volk'. Een deel van de (gewortelde) Glanerbrugers heeft het gevoel dat er op hen wordt neergekeken, tegelijkertijd kijkt een deel van de bewoners neer op andere bewoners omdat zij 'nieuw' zijn of juist een 'criminele reputatie' hebben.
- De verzuilde structuur van de samenleving loopt door in het heden en is de derde bouwsteen. Dit blijkt bijvoorbeeld in het verenigingsleven en daarmee ook tussen groepen in buurten en straten. De restanten van de verzuiling worden zichtbaar in bijvoorbeeld de profilering van de basisscholen en bovenal in de dagelijkse interacties tussen mensen en in de samenwerking tussen verschillende partijen.

Diversiteit

Over Glanerbrug schrijven en spreken we als een eenheid, maar naast de administratieve eenheid en de gedeelde stigmatisering van Glanerbrug, is hier in feite geen sprake van. Glanerbrug is de afgelopen decennia veranderd met de bouw van nieuwe buurten en de komst van 'nieuwe mensen van buiten' die om verschillende redenen in Glanerbrug zijn komen wonen. Glanerbrug is vooral te typeren als een wijk met grote verschillen tussen buurten in sociaaleconomisch opzicht. Er zijn buurten en straten of zelfs delen van straten waar ongunstige omstandigheden zoals werkloosheid, armoede, schulden, lage opleidingen, alcohol- en drugsverslaving samenkomen. Daarbij is ook sprake van intergenerationele problematiek. Daarnaast kent Glanerbrug (delen van) buurten met grote welvaart en rijkdom. Afgaande op de verschillende onderzoeksbevindingen kunnen we stellen dat de buurten Eekmaat, Dolphia en De Slank er in negatieve zin uitspringen en zij het in mindere mate, ook Schipholt-Glanermaten en Bentveld-Bultserve.

Veiligheid en ergens (geen) last van hebben

Naast een diversiteit binnen buurten, is er sprake van een uiteenlopende beleving van veiligheid in Glanerbrug door de bewoners. Een deel van de

Glanerbrugers ziet en ervaart een groot en urgent probleem, vooral rondom drugshandel, drugsgebruik en delinquente jongeren. Een ander deel stelt juist dat de problematiek van overlastgevende en criminele jongeren overdreven wordt en typeert Glanerbrug als meer dan ontspoorde jeugd, met een gemeenschap waar mensen elkaar helpen. Verder zien bewoners allerlei vormen van criminaliteit en overlast om hen heen naast mensen die naar hun wijk voor drugs komen. Ondanks dit blijken Glanerbrugers overwegend positief te zijn over de verschillende aspecten van veiligheid in Glanerbrug. De Meld Misdaad Anoniem-meldingen blijken inhoudelijk vooral over verschillende vormen van druggerelateerde criminaliteit te gaan, wat niet alleen laat zien dat de drugshandel nog aanwezig is, maar ook dat bewoners van Glanerbrug wel degelijk hun stem laten horen bij de overheid. Bewoners reageren op allerlei manieren op de overlast en criminaliteit in de wijk, maar behoudens een enkel voorbeeld van bewoners die het heft in eigen hand nemen, kijken zij vooral de andere kant op. “Zolang we er zelf geen last van hebben, vind ik het prima”, aldus de Glanerbrugers.

De digitale straat

In dit onderzoek is ook aandacht besteed aan de ‘digitale straat’ waar Glanerbrugers evengoed in participeren. Naast alle positieve kanten van het internet, wijzen professionals erop dat deze digitale wereld de wereld van jongeren vergroot en hun mobiliteit faciliteert. Tegelijkertijd wijzen professionals op de sociale armoede (gebrekkige *face to face* communicatievaardigheden en eenzaamheid) die sociale media onder jongeren en tussen jongeren en ouders kan creëren. Jongeren die gebruikmaken van sociale media-apps als Telegram, TikTok en Snapchat blijken zonder enige moeite in groepen terecht te kunnen komen waar allerhande (verboden) producten worden aangeboden, waaronder wapens, vals geld en drugs. Naast lokaal aanbod kunnen drugs eenvoudig opgestuurd worden. Voor jongeren is de digitale straat net zo wezenlijk als de fysieke straat en een leven zonder kunnen zij zich niet voorstellen. Dit is tevens relevant in het licht van een jeugdaanpak gericht op Glanerbrug. De wereld van jongeren is door de online mogelijkheden groter geworden, waardoor jongeren gemakkelijk contact met anderen kunnen hebben buiten hun eigen buurt of wijk.

De geregistreerde werkelijkheid van overlast en criminaliteit

Op basis van de analyse van politieregistraties van 2019 tot en met 2023 komen we op de volgende bevindingen:

- Het aantal politieregistraties in Glanerbrug blijkt over de jaren relatief gelijk te blijven. De initiële forse stijging in 2020 wordt gevolgd door een daling die inzet in 2021 en doorloopt tot en met 2023.
- Incidenten binnen Glanerbrug betreffen voornamelijk registraties binnen de categorie ‘vernielingen en incidenten tegen de openbare orde’, waarbinnen het dan weer vooral gaat om overlastmeldingen (van jeugd, door geluid, verwarde personen en door alcohol/drugs).
- In absolute zin zijn de meeste incidenten in de buurten Schipholt-Glanermaten, Eekmaat West en Bentveld-Bultserve en de minste in Glanerveld geregistreerd. Afgezet tegen inwoneraantallen zijn de meeste incidentregistraties in De Slank, Dolphia en Eekmaat en de minste in Eilermarke en Glanerveld.
- Drugsincidenten worden beperkt geregistreerd. De drugsregistraties die er wel zijn, vinden in absolute zin vooral plaats in de buurt Bentveld-Bultserve en relatief vooral in de buurt De Slank.
- 655 unieke personen zijn als verdachte bij een incident in Glanerbrug geregistreerd, waaronder ruim twee derde 27 jaar of jonger is en daarmee onder de doelgroep van het programma Preventie met Gezag valt. Zes van de tien verdachten wonen in de gemeente Enschede, waarvan iets meer dan de helft in Glanerbrug.
- 306 jongeren tot en met 27 jaar oud woonachtig in Glanerbrug staan ergens in Nederland als verdachte geregistreerd. Hiervan is bijna acht op de tien een (jonge) man. De verdachten hebben overwegend de Nederlandse nationaliteit en worden in twee derde van de gevallen lokaal in Enschede als verdachte geregistreerd.

Next generation binnen het extended netwerk

Uit de bovenlokale netwerkanalyse komt een omvangrijke groep jongeren die wij aanduiden met de term ‘next generation’ naar voren. Dit zijn jongeren die wij op basis van hun registraties in het politiesysteem typeren als

zijnde bezig naam te maken in het ‘criminele circuit en die in de toekomst mogelijk vaker in beeld gaan komen bij de politie. Het betreft 125 jongeren onder de 18 jaar oud die in de afgelopen drie jaar meer dan drie keer als verdachte of als betrokkene samen met gezichtsbepalende crimineel actieve jongeren uit Glanerbrug (de zogenoemde ‘kopstukken’) werden geregistreerd. Van deze jongeren wonen er 101 in Enschede, waaronder 25 in Glanerbrug.¹ De omvang van de groep next generation in zowel Glanerbrug als breder in Enschede is in vergelijking met andere bovenlokale netwerkanalyses opvallend groot. Deze inzichten bieden kansen voor preventief ingrijpen en tonen tevens de urgentie hiervan.

Clusters binnen het limited netwerk

Binnen het *limited* netwerk dat uit de verdiepende netwerkanalyse voortkomt, hebben we op basis van gemeenschappelijke incidentregistraties vier clusters onderscheiden. Daarmee doelen we op personen die binnen het cluster intensiever met elkaar (kunnen) samenwerken rondom dezelfde soort incidentregistraties dan met personen buiten het cluster. De twee omvangrijkste clusters zijn:

- De ‘Enschedese probleemjongeren’ (waarbinnen zich de ‘jonge aanwas’ en de ‘rising stars’ bevinden) worden vooral voor ‘overige incidenten’ en ‘vermogensincidenten’ als verdachten/betrokkene geregistreerd. Zij zijn gemiddeld twintig jaar oud.
- De ‘criminele’ locals die geregistreerd worden voor veel overlast en vernielingen, maar die in vergelijking met de ‘Enschedese probleemjongeren’ met een gemiddelde leeftijd van 33 jaar beduidend ouder zijn.

Binnen de clusters staan specifieke tussenpersonen in verbinding met personen uit andere clusters, die bruggen slaan naar andere criminele werelden en nieuwe expertises en contacten aanboren. Deze tussenpersonen zijn dan ook interessant voor een preventieve aanpak.

De ernst van de criminaliteit

Het is moeilijk om de omvang van de (jeugd)criminaliteit in Glanerbrug op basis van de registraties te duiden. Afgaande op de interviews met professionals die hier kennis van hebben, lijkt het in termen van aard en

omvang in Glanerbrug mee te vallen. De verdiepende netwerkanalyse laat ook vooral een cluster zien van jongeren die als verdachte of betrokkenen bij lichte vergrijpen geregistreerd worden. De ernst van de overlast en criminaliteit lijkt dus minder in de zwaarte van de delicten te zitten. De uitkomsten van de interviews laten zien dat de ernst vooral in het structurele en intergenerationele karakter van de overlast en criminaliteit in Glanerbrug besloten ligt.

De rol van scholen, jongerenwerk en schoolwijkcoaches

Tot slot is de rol van scholen, jongerenwerk en schoolwijkcoaches een belangrijk punt gebleken in dit onderzoek, waarbij zowel knelpunten als *best practices* zijn vastgesteld.

Basisscholen in Glanerbrug en leerkrachten in het bijzonder signaleren ten eerste heel veel, waaronder probleemsignalen van leerlingen en hun omgeving (ouders, verzorgers) met wie het niet goed gaat. Op de wat langere termijn zien zij ook leerlingen van wie ze op voorhand denken dat deze leerlingen op latere leeftijd voor problemen gaan zorgen. Tegelijkertijd hebben scholen onvoldoende capaciteit en ook onvoldoende expertise om passende antwoorden te vinden op de zorgelijke signalen waarmee ze geconfronteerd worden. Het blijkt moeilijk voor scholen om de juiste balans te vinden tussen het verzorgen van goed onderwijs en het verlenen van zorg. Deze balans slaat soms door naar zorgverlening en gaat dan ten koste van de onderwijskwaliteit, waardoor de leerling tekort komt. Op het moment dat vanuit de scholen prioriteit wordt gegeven aan het onderwijs, gaat dit ook ten koste van het welbevinden van het kind.

Ten tweede is er het jongerenwerk, dat met beperkte middelen allerlei bruggen probeert te slaan tussen basisscholen, tussen basisscholen en het voortgezet onderwijs, tussen jongeren en hulpverleners en tussen jongeren, bewoners en ondernemers. Het jongerenwerk in Glanerbrug richt zich sterk op het organiseren van activiteiten voor en met de jeugd. De focus ligt daarbij vooral op het voorkomen en tegengaan van de jeugdcriminaliteit. De professionele balans tussen 'jongerenwerk' en 'politiewerk' is een aandachtspunt, omdat zij vanuit hun positie tussen de jongeren en de politie inzitten. Verder zijn jongerenwerkers succesvol als professionele rolmodellen en ze proberen tegelijkertijd informele rolmodellen in de buurten te creëren.

Tot slot is de lokale aanpak door schoolwijkcoaches, van kwetsbare kinderen over wie er serieuze zorgen bestaan, een succesvolle aanpak die bredere navolging lijkt te krijgen. Deze ‘Methodische casuïstiekbespreking’ lijkt veelbelovend in dit verband. Hierbij worden de schoolwijkcoaches, ouders en afhankelijk van de problematiek verschillende professionals in de probleemanalyse betrokken om zo tot een beter en vollediger begrip van de problematiek van het kind te komen en waarop de hulpverlening kan worden afgestemd. Zowel hiervoor als voor de verschillende activiteiten door de jongerenwerkers geldt dat de aanwezigheid van professionele rolmodellen en de inzet van lokale bewoners en professionals tot een succesvollere aanpak leidt.

Aanbevelingen

Onderstaand geven we een beknopt overzicht van de aanbevelingen op basis van dit onderzoek. Voor een toelichting en onderbouwing bij de aanbevelingen verwijzen we naar hoofdstuk 9 en de bevindingen in het gehele rapport.

- **Aanbeveling 1:** Maak gebruik van alle aanwezige professionele expertise rondom jeugd in Glanerbrug om zo ook maximale betrokkenheid van alle belangrijke actoren in de context van Preventie met Gezag te mobiliseren.
- **Aanbeveling 2:** Maak bij de bestaande en nieuw te ontwikkelen initiatieven binnen Preventie met Gezag in elk geval gebruik van professionele rolmodellen die de ‘taal van Glanerbrug’ spreken en zo in staat zijn verbinding te maken met de lokale doelgroep.
- **Aanbeveling 3:** Zet gezien het intergenerationele karakter van de problematiek bij voorkeur in op langlopende projecten, maar zorg ongeacht de looptijd van een project voor een goede reflectie op en dito borging van de gehanteerde methodiek.
- **Aanbeveling 4:** Jongeren hebben iets te bieden! Betrek waar dat mogelijk en zinvol is jeugdige bewoners bij projecten door hen verantwoordelijkheid en een rol te geven. Zoek hierbij ook nadrukkelijk naar informele rolmodellen; jongeren die een positief voorbeeld kunnen en willen zijn naar andere jongeren toe.

- **Aanbeveling 5:** Bestrijd actief (als gemeente) de negatieve beeldvorming over Glanerbrug.
- **Aanbeveling 6:** Onderzoek de mogelijkheden van preventieve inzet op eerdere en andere dan gebruikelijke momenten bij de jeugd.
- **Aanbeveling 7:** Creëer omstandigheden op de basisscholen waardoor de leerkrachten zich op het onderwijs kunnen richten en andere professionals zich expliciet kunnen bezighouden met concrete problemen van de basisschoolleerlingen.
- **Aanbeveling 8:** Waardeer en ondersteun in woord en daad lokale initiatieven gericht op preventie die als 'best practice' aangemerkt kunnen worden.
- **Aanbeveling 9:** Investeer vanaf jonge leeftijd in beschermende factoren, door in te zetten op initiatieven in de preventieve sfeer op basisscholen – zeker in de vroege klassen – die inhoudelijk ver weg staan van overlast en criminaliteit, maar die gaan om het creëren van verbindingen tussen leerlingen en het aanleren van alledaagse positieve normen en waarden.
- **Aanbeveling 10:** Zorg voor structurele aandacht op scholen en via projecten waarbij kinderen, jongeren en ouders bewust worden gemaakt van de mogelijkheden en de risico's die samen kunnen gaan met het gebruik van sociale media.
- **Aanbeveling 11:** Maak de politie – in het bijzonder de wijkagent – en de jeugdboa's zichtbaarder en bereikbaarder in Glanerbrug.
- **Aanbeveling 12:** Blijf denken en handelen vanuit de rollen die horen bij de organisatie en wees bewust van risico's bij het vermengen van deze rollen. Zorg in bestaande en nieuwe samenwerkingsverbanden dan ook voor duidelijke rolafbakening.
- **Aanbeveling 13:** Richt (als politie) niet alleen op het 'laaghangende fruit' en de 'oppervlakkige excessen', maar ook op het bestrijden van de onderliggende criminele samenwerkingsverbanden in en buiten Glanerbrug.
- **Aanbeveling 14:** Neem de inzichten die voortkomen uit de bovenlokale netwerkanalyse als uitgangspunt voor een verdere verdieping. Het is aan te bevelen om integraal te bepalen welke personen de verschillende door ons onderscheiden posities innemen, de informatie over deze personen te verrijken door te bezien in hoeverre deze personen in beeld zijn, wat er al aan maatregelen/aanpakken loopt en of en hoe deze jongere verder geholpen zouden kunnen worden door waar relevant de leefdomeinen van de jongere te inventariseren..

- **Aanbeveling 15:** Beperk de aanpak genoemd in aanbeveling 14 niet tot de jongeren die woonachtig zijn in Glanerbrug, maar focus op de jongeren in het Glanerbrug-overstijgende netwerk.
- **Aanbeveling 16:** Ga van de personen die in het netwerk zitten na of ze onderdeel zijn van 'criminele families'. Mochten er relaties zijn met 'criminele families' of gezinnen dan is het te overwegen om op een familie- of gezinsaanpak in te zetten. Deze inzet op 'criminele families' zou in het samenwerkingsverband met andere instanties ook samen moeten gaan met een bredere inzet op zorgbehoevende gezinnen en families.
- **Aanbeveling 17:** Stimuleer via de maatschappelijke diensttijdtrajecten (de MDT-trajecten) de verbinding tussen de jeugd, de lokale ondernemers en lokale initiatieven.
- **Aanbeveling 18:** Overweeg de inzet van een Glanerbrugse denktank waarin verschillende professionals, ondernemers, jonge en oudere bewoners samen komen om de behoeften van de jeugd in kaart te brengen en in concrete initiatieven om te buigen.

Eindnoot

1. Het is van belang hierbij in gedachten te houden dat de term 'kopstukken' in de methodiek van de bovenlokale netwerkanalyse een specifieke definitie kent die afwijkt van de gangbare invulling zoals die door het Openbaar Ministerie of de politie wordt gehanteerd. Deze organisaties verwijzen met 'kopstukken' vooral naar de top, de hoogste leiders of de hoogste leidinggevendenden van (internationale) criminele organisaties. Onze definitie is bescheidener en meer sociologisch van aard. De jeugdige kopstukken die aan de basis van onze netwerkanalyse staan, zijn jongeren uit de wijk of buurt die relatief veel (criminele) contacten hebben en te beschouwen zijn als informele of formele leiders, die zichtbaar zijn of op de achtergrond de touwtjes in handen hebben. Het zijn de jongeren die invloed hebben op het gedrag van andere jongeren op straat. Wij vragen aan de lokaal bekende specialisten bij de politie, bijvoorbeeld de jeugdagent, op basis van hun expertise deze jongeren te benoemen en als startpunt voor de systeemanalyse in BVH (artikel 8) te gebruiken. Op basis van de systeemanalyse blijkt pas of en zo ja welke positie deze jongeren in het netwerk hebben.

Glanerbrug: problematiek, onderzoeksvragen en methoden

*Wie twijfelt aan de kracht van poëzie
is nog nooit in Glanerbrug geweest*

*Rafelige idylle, aan de grens
verankerd volkswijkboerendorp
met een crimineel verleden*

*Zoveel wijzer en volwassener
geworden door de jaren heen
gegroeid, vergroend, opnieuw betegeld*

*Dorp van ondeugend vakmanschap
en ontroerende ontwapening
Een schelmenroman van steen
Ik mocht blijven – Ik ben dankbaar*

*Voor de open armen en vizieren
en voor biertjes met de burens
voor de boerse romantiek
van tuinfeesten met volksmuziek*

*Desondanks:
Het mes staat rotsvast in de rug
van de reputatie van Glanerbrug*

*Wie twijfelt aan de kracht van woorden
is nog nooit in Glanerbrug geweest*

Stadsgedicht, Arthur Adam ten Cate (Tubantia, 2023)

1.1 Glanerbrug en Preventie met Gezag

Het hierboven volledig weergegeven stadsgedicht dat in 2023 door de Enschedese stadsdichter, muzikant en filosoof Ten Cate is geschreven, verbeeldt de verbinding van de auteur met Glanerbrug. In deze verbeelding speelt het criminele verleden, de ondeugd, de gewelddadige reputatie en de sociale verschoppelingen van Glanerbrug een even zo grote rol als de gastvrijheid en de gezelligheid van dit oorspronkelijke grensdorp. In minder poëtische taal beschrijft de gemeente Enschede (2023a) Glanerbrug als een wijk met dorpse elementen die zich in sommige buurten vermengen met stadse problematiek. Een problematiek die volgens de gemeente te duiden is in (drugs)criminaliteit, een onveilige leefomgeving en ondermijning. Voor de gemeente Enschede alle reden om Glanerbrug als focusgebied aan te merken.

Alvorens verder te gaan met het duiden van de problematiek op basis van het gehonoreerde *Plan van aanpak Preventie met Gezag. Kansen bieden en grenzen stellen voor onze jeugd* door de gemeente Enschede, presenteren we enkele dominante beelden over overlast en criminaliteit in Glanerbrug. Dit doen we op basis van een snelle analyse van krantenberichten en rechtszaken die zijn gepubliceerd op Rechtspraak.nl. De berichtgeving gaat vaak over drugsoverlast in specifieke Glanerbrugse buurten, overlast door Duitse drugstoeristen en de meer of minder zichtbare drugshandel en -gebruik, evenals de bedreigingen die hiermee samengaan. Daarnaast gaat het in relatief veel berichten over de onvrede van de Glanerbruggers, hun sterke gevoelens van onveiligheid en de onmacht die zij tot de lokale overheid ervaren. Een overheid die in hun ogen te veel afwezig is als het gaat om de aanpak van onveiligheid en drugsoverlast. Dit heeft er mede toe geleid dat sommige inwoners het heft in eigen hand hebben genomen, bijvoorbeeld met de start van een buurtwacht. Een kleiner aantal artikelen handelt over geweld: geweld in familiale kring, geweld onder uitgaande jongeren en drugsgerelateerd geweld. Een enkele keer betreft het geweld dat de journalist expliciet in verband brengt met 'de onderwereld' of 'ondermijning', zoals in het geval van een luxe BMW die 'spontaan' uitbrandt. Op Rechtspraak.nl zijn vanaf 2018 een beperkt aantal strafzaken opgenomen die zich in Glanerbrug afspelen of waarbij deze wijk een rol speelt. Het gaat onder meer om zaken over oplichting (drie keer), gewapende overvallen

(twee keer), zedendelicten (twee keer), messengeweld, vuurwerkbommen, heling, woningoverval, poging doodslag en poging moord (allen één keer).

1.1.1 Problematiek zoals vastgesteld door de gemeente

Afgaande op het plan van aanpak Preventie met Gezag van de gemeente Enschede (2023a) is er in Glanerbrug ten eerste al jarenlang sprake van drugsoverlast. Deze overlast heeft mede te maken met de grensligging: Glanerbrug zou een aanzuigende werking hebben op drugshandelaren vanuit de Randstad en drugshandelaren en -gebruikers uit Duitsland. De Duitse drugstoeristen laten drugssporen achter zoals folies en spuiten. Hierdoor is er geen veilige leef- en woonomgeving voor de kinderen en jongeren in Glanerbrug, aldus de gemeente. De problematiek zit in drugshandel vanuit en drugsgebruik in panden, waarbij dealers misbruik maken van sociaal zwakkere personen door hun huizen te gebruiken. Er zijn ook signalen dat (kwetsbare) jongeren vanaf twaalf jaar oud worden geronseld voor drugshandel. Daarnaast zijn er volgens de politie meerdere jeugdigen in Glanerbrug die zich bezighouden met criminele activiteiten zoals phishing (een vorm van internetfraude), overvallen en intimidatie (Gemeente Enschede, 2023a).

Ten tweede signaleert de gemeente dat er in Glanerbrug meerdere buurten zijn waar bovengemiddeld veel kinderen te maken hebben met een onveilige thuissituatie. De onveilige thuissituatie kenmerkt zich onder andere door armoede, conflictsituaties en crimineel actieve gezinsleden (Gemeente Enschede, 2023a). Daarnaast stelt de gemeente dat inwoners een sterk gevoel van onveiligheid ervaren en dat het lokale gezag een afstand tot de inwoners van Glanerbrug ervaart, waarbij inwoners weinig vertrouwen in de overheid lijken te hebben. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een lage meldingsbereidheid van slachtofferschap. Verder laat de landelijke Leefbaarometer¹ zien dat, passend bij het beeld dat de gemeente schetst, de leefbaarheid in Glanerbrug als voldoende tot zwak scoort ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Alle buurten in Glanerbrug scoren op de dimensie voorzieningen negatief ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De buurten Eekmaat, Dolphia en Schipholt-Glanermaten scoren daarnaast ook negatief op de dimensie overlast en onveiligheid (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, z.d.).

Ten derde zijn er ondermijningssignalen over Glanerbrug die bijvoorbeeld middels het Regionaal Informatie- en Expertisecentrum (RIEC) binnenkomen. Dan gaat het onder meer om een laag aantal bezoekers van een onderneming of mogelijk niet-passend gebruik binnen een bestemmingsplan. Binnen Glanerbrug zijn er een aantal locaties die hierin opvallen. Voorbeelden van dergelijke locaties waar dit speelt, zijn kapperszaken, horecaondernemingen en sportclubs. De ondermijningscasuïstiek heeft regelmatig een verbinding met Duitsland, doordat de ondernemers een onderneming in Duitsland hebben of hier wonen.

Tot slot beschrijft de gemeente zorgen over digitale criminaliteit. Vooral jongeren die digitaal minder vaardig en/of kwetsbaar zijn, stappen in de digitale valkuilen en worden slachtoffer van malafide online praktijken (Gemeente Enschede, 2023a).

De gemeente is zich ervan bewust dat verschillende wijken in Enschede in aanmerking komen voor een intensievere vorm van (jeugd)zorg. De specifieke keuze voor Glanerbrug heeft te maken met de grensoverschrijdende drugsoverlast en ondermijning. Ook geeft de gemeente aan dat de investeringen van de afgelopen jaren om de leefbaarheid en veiligheid in Glanerbrug te verbeteren slechts ten dele succes hebben gehad. De gemeente beschrijft dat de problematiek 'complex en hardnekkig' is. Volgens haar is er een intensivering van zorg nodig die alleen bereikt kan worden middels een sterkere samenwerking tussen alle betrokken partijen, zoals hulpverleners, gemeente en politie (Gemeente Enschede, 2023a).

1.1.2 Doel van het onderzoek

In de Bestuursopdracht Veiligheid (2022) van de gemeente Enschede is de wijk Glanerbrug naast de Enschedese binnenstad reeds als focusgebied gedefinieerd. Overeenkomstig met het hiervoor aangehaalde plan van aanpak voor Preventie met Gezag, werd in de bestuursopdracht ook al gesteld dat gezien de hardnekkigheid en de complexiteit van de drugsoverlast door de ligging bij de Duitse grens een brede aanpak noodzakelijk is. Nu de gemeente Enschede eveneens is geselecteerd voor het programma Preventie met Gezag² betekent dit dat de oorspronkelijke brede bestuurlijke aanpak en de focus op Glanerbrug dient te worden aangescherpt, mede met het oog op jongeren en jongvolwassenen. Om deze aanpak op goede wijze

te kunnen vervolgen en recht te doen aan de ambities van Preventie met Gezag, wenst de gemeente Enschede een brede analyse van de problematiek op de terreinen van criminaliteit en veiligheid in Glanerbrug. De analyse behelst ook een verdiepende analyse over de jeugd en de jeugdcriminaliteit in Glanerbrug. De gemeente Enschede heeft op 7 juli 2023 Bureau Beke de opdracht verleend voor dit brede basisonderzoek. Dit rapport voorziet hier in. In de volgende paragraaf staan de onderzoeksvragen geformuleerd die in overleg met de opdrachtgever tot stand zijn gekomen.

1.2 Onderzoeksvragen

Op basis van voorgaande en de behoeften van de gemeente Enschede in het kader van het programma Preventie met Gezag, hebben we de volgende twee algemene onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat is de aard en omvang van de (jeugd)criminaliteit in de Enschedese wijk Glanerbrug en welke ontwikkelingen zijn hierin zichtbaar?
2. Wat is de aard van de sociaaleconomische problematiek in de Enschedese wijk Glanerbrug?

Eerste verdieping

Naast dit algemene beeld op basis van bovenstaande vragen, is het van belang om meer specifiek in te zoomen op de risicojeugd in Glanerbrug en haar betrokkenheid in de onveiligheid en criminaliteit in de wijk. Vanuit de veronderstelling dat wijken die kampen met meervoudige problematiek als kraamkamers voor de georganiseerde (drugs)criminaliteit kunnen worden gezien, stellen we de volgende vier specifieke, op de jeugd gerichte onderzoeksvragen:

1. Hoe ziet het bovenlokale criminele netwerk eruit dat de wijk Glanerbrug en haar inwoners beïnvloedt?
2. Welke te onderscheiden categorieën jongeren en jongvolwassenen – harde kern, rising stars, ‘criminele’ locals, jonge aanwas, facilitators – zitten er in het bovenlokale netwerk, wat is hiervan de omvang, wat zijn de kenmerken van deze (categorieën) jongeren en bij welke vormen van criminaliteit zijn zij als verdachte dan wel betrokkene betrokken?

3. Welke clusters zijn er binnen het netwerk te onderscheiden en wat zijn hun kenmerken (ook in termen van woonplaats personen en ‘pleegplaats’) en criminaliteitspatronen?
4. Wat betekent voorgaande voor de aanpak van de te onderscheiden categorieën jongeren?

Tweede verdieping

De gemeente Enschede wijst op het internationale grensoverschrijdende karakter van de drugscriminaliteit in Glanerbrug en heeft daarnaast een expliciete keuze gemaakt voor zes lokale aandachtsgebieden in Glanerbrug: (1) Redemptoristenpark; (2) station; (3) Dolphia; (4) Ontdekkingsreizigersbuurt; (5) Kerkstraat en (6) Zwarteweg. De tweede verdieping die wij voorstellen, is gerelateerd aan specifieke fysieke en digitale locaties waar criminaliteit en onveiligheid – de zogenoemde hotspots – zich afspelen en waar jongeren bij betrokken zijn dan wel gerekruteerd worden. We stellen bij deze verdieping de volgende drie specifieke locatie-gerichte vragen:

1. Wat is ten opzichte van de grenzeloze ‘digitale straat’ op sociale media (zoals WhatsApp, Instagram en Snapchat) het belang van de ‘fysieke straat’ in Glanerbrug voor de rekrutering van jonge aanwas en de jeugdcriminaliteit?
2. Hoe ziet (de wisselwerking tussen) het offline en online deviante gedrag van jongeren woonachtig in Glanerbrug er uit?
3. Wat zijn de concrete en beargumenteerde aandachtsgebieden/hotspots van onveiligheid volgens (1) de professionals én (2) de inwoners van Glanerbrug in een context van de internationale grensoverschrijdende drugscriminaliteit?

Derde verdieping

In verschillende documenten van de gemeente Enschede wijzen de bestuurders enerzijds op het sterke gevoel van onveiligheid dat inwoners ervaren en anderzijds op de afstand tussen de inwoners van Glanerbrug en het lokale bestuur en haar gezagsdragers. Deze derde verdieping richt zich specifiek op de bewoners van Glanerbrug en hun ervaringen met de lokale

criminaliteit en onveiligheid, maar ook met de aanpak van de lokale overheid. We stellen ons hierbij de volgende twee specifieke bewoners-gerelateerde vragen:

1. Hoe ervaren inwoners hun wijk en welke problemen gerelateerd aan criminaliteit en veiligheid zien zij in hun wijk?
2. Hoe ervaren inwoners van Glanerbrug de lokale aanpak van onveiligheid en criminaliteit en waar zien zij de oplossingen?

1.3 Afbakening onderzoeksgebied

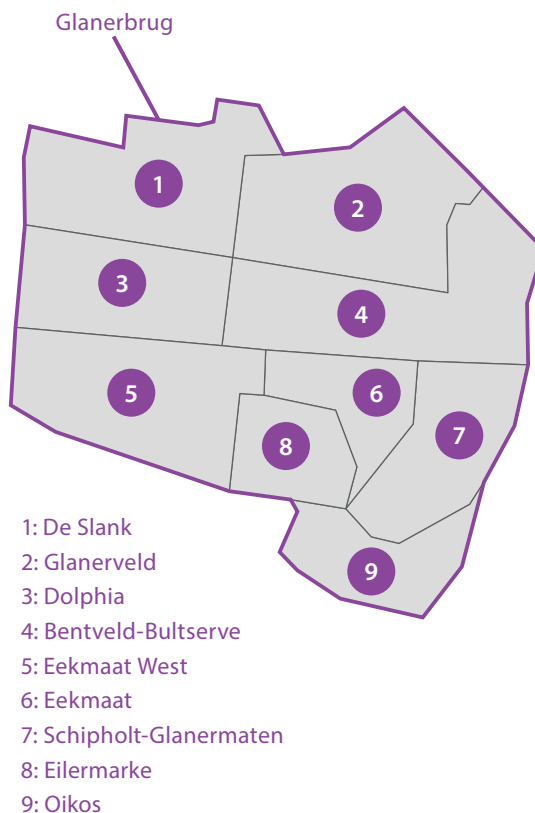
Enschede is administratief onderverdeeld in stadsdelen die op hun beurt weer onderverdeeld zijn in wijken en buurten. In het onderhavige onderzoek richten we ons op Glanerbrug als een van de wijken behorende bij stadsdeel Oost van de gemeente Enschede.³ Op voordracht van de gemeente is gekozen voor de formele buurten in Glanerbrug die staan opgesomd in tabel 1.1. De bijbehorende postcodes zijn als basis gebruikt voor de uitvraag bij de politie met het verzoek voor systeeminformatie uit BVH.

Tabel 1.1 – Administratieve buurten en postcodegebieden in de wijk Glanerbrug.

Administratieve Buurt	Postcode
De Slank	7532
Glanerveld	7532
Dolphia	7532
Bentveld-Bultserve	7532
Eekmaat West	7534
Eekmaat	7534
Schipholt-Glanermaten	7534
Eilermarke	7534
Oikos	7534

De vermelde administratieve buurten zijn niet per definitie ook de buurten die de bewoners en professionals zelf onderscheiden en in hun dagelijkse leven benoemen. In het bestemmingsplan Glanerbrug 2010 (Gemeente Enschede, 2010) zijn elf buurten onderscheiden.⁴ Een deel van deze buurten bleken beter te corresponderen met de belevingswereld van de bewoners van Glanerbrug dan de administratieve buurten. Tijdens de interviews werden vooral deze buurtnamen gehanteerd door de bewoners en ook een deel van de professionals. Vooral de Ontdekkingsreizigersbuurt en de Muziekbuurten waren buurten die veelvuldig genoemd werden. De Ontdekkingsreizigersbuurt is tevens aangemerkt als een van de eerder genoemde lokale aandachtsgebieden. Deze buurt is onderdeel van de huidige buurt Eekmaat. De Muziekbuurten is onderdeel van het huidige Schipholt-Glanermaten.

Figuur 1.1 – De huidige administratieve buurtindeling van Glanerbrug.

1.4 Onderzoeksmethodiek

Gegeven de diversiteit aan onderzoeksvragen, hebben we voor een *mixed method*-aanpak gekozen, waarbij we afhankelijk van de aard van de vraag gebruik hebben gemaakt van kwantitatieve en/of kwalitatieve databronnen en analysetechnieken. Het gaat om open bronnenonderzoek (mediaberichten en literatuur), analyse van politieregistraties (BVH-mutaties), een verdiepende netwerkanalyse, analyse van meldingen van Meld Misdaad Anoniem en klachtenregistraties, kwalitatieve interviews, een vragenlijst onder bewoners, observaties en een sociale media-analyse. In het navolgende zullen we elke methode afzonderlijk kort beschrijven naar aanpak en eventuele beperkingen.

1.4.1 Open bronnen: media-analyse en literatuur

Ten eerste is er een media-analyse uitgevoerd met behulp van LexisNexis. Hierbij zochten we naar relevante mediaberichten die geschreven zijn in de periode 1 januari 2018 tot en met 31 december 2023 en te maken hebben met Glanerbrug, waarbij we specifiek hebben gezocht naar (jeugd- en drugs)criminaliteit en (drugs)overlast. Er is gezocht aan de hand van drie gecombineerde zoekwoorden gerelateerd aan (jeugd- en drugs)criminaliteit in Glanerbrug.

De eerste combinatie zoekwoorden bestond uit “Glanerbrug AND Criminaliteit AND [Jeugd OR jongeren]”. Bij deze combinatie is gezocht in de periode 2000 tot en met 2023, omdat de aanvankelijk afgebakende onderzoeksperiode te weinig relevante hits opleverde. In de ruimere periode leverde de combinatie 21 hits op. De inhoud van deze artikelen hebben we nader bekeken, waarna 9 artikelen relevant bleken. De tweede combinatie zoekwoorden bestond uit “Glanerbrug AND Criminaliteit”. Ook bij deze combinatie is gezocht in de periode 2000 tot en met 2023, dit omdat de betreffende periode te weinig relevante hits opleverde. De combinatie leverde 72 hits op. De inhoud van deze artikelen hebben we nader bekeken, waarna 30 artikelen resulteerden. De derde zoekcombinatie bestond uit: “Glanerbrug AND [drugs OR drugsoverlast]”. Bij deze combinatie hebben we wel de periode van 1 januari 2018 tot en met 31 december 2023 gehanteerd. Deze combinatie leverde 268 hits op. De inhoud van deze artikelen hebben we nader bekeken, waarna 81 artikelen overbleven. Vervolgens zijn

de belangrijkste artikelen uitgelicht, om zo een beeld over (jeugd)criminaliteit in Glanerbrug te vormen vanuit de media. Waar nodig is voor nadere duiding extra informatie gezocht via Google en LexisNexis. De resultaten van de media-analyse zijn verspreid door het rapport gebruikt op plekken waar de betreffende onderwerpen aan de orde kwamen.

1.4.2 Analyse van de politieregistraties (BVH-mutaties)

Om een beeld te kunnen schetsen van de geregistreerde criminaliteit in Glanerbrug zijn politieregistraties geanalyseerd. Daartoe hebben we politiedata opgevraagd. Deze data zijn afkomstig uit de 'Basisvoorziening Handhaving' (hierna: BVH). Hierin plaatsen politiemedewerkers van de Nationale Politie (hierna: politie) alle incidenten, waaronder meldingen, aangiftes en eigen observaties. Indien mogelijk zijn personen in diverse rollen aan deze incidentregistraties gekoppeld, zoals verdachte, slachtoffer, betrokkene, eigenaar en melder (zie tabel 3.1 in hoofdstuk 3). We hebben de politie-eenheid Oost-Nederland gevraagd alle BVH-registraties aan te leveren van de postcodegebieden behorende bij de wijk Glanerbrug van het stadsdeel Enschede-Oost over de periode 1 januari 2019 tot en met 31 december 2023. Deze hebben we in twee tranches ontvangen en geanalyseerd.

De eerste tranche richtte zich op alle geregistreerde incidenten inclusief alle rollen gedurende de tijdsperiode van vijf jaar in de postcodegebieden behorende bij de wijk Glanerbrug. Het gaat in deze tranche in totaal om 12.584 incidentregistraties. De tweede tranche richtte zich op een analyse van de registraties van jongeren (tot en met 27 jaar) die woonachtig zijn in Glanerbrug, met registraties van incidenten die zowel in Glanerbrug als daarbuiten plaatsvonden. Het gaat om 306 unieke jongeren (tot en met 27 jaar) die door de politie als verdachte zijn opgenomen bij incidenten die plaatsvonden in de onderzoeksperiode.

Bij het gebruik van politiecijfers als indicator voor criminaliteit kunnen kritische kanttekeningen geplaatst worden, omdat er geen rekening wordt gehouden met de niet-geregistreerde criminaliteit en eventuele registratie-effecten (cf. Lissenberg, 2001; Van Dijk, Huisman & Nieuwbeerta, 2014). Cijfers zijn afhankelijk van zowel de meldingskans, de signaleringskans als ook de registratiekans (Van Ham, Bervoets & Ferwerda, 2015). De poli-

tie kan bovendien incidenten onjuist registreren (zie kader hieronder). De meldingskans wordt bepaald door de burger; in hoeverre is men bereid het incident of de situatie bij de politie te melden? Hierop kan tal van oorzaken van invloed zijn, denk aan de aard van het incident, de leeftijd van een betrokkene, de eventuele relatie met een betrokkene en/of een familielid en het vertrouwen in de politie. Tijdens verkennende gesprekken voor dit onderzoek is gesuggereerd dat er in Glanerbrug een bepaalde afstand van de bevolking tot de overheid bestaat. Dat zou van invloed kunnen zijn op het aantal meldingen dat de politie in Glanerbrug ontvangt, omdat burgers door deze afstand mogelijk minder melden.

Daarnaast – zo weten wij uit ervaring – heeft de signaleringskans van de politie nadrukkelijk te maken met de hoeveelheid ‘blauw op straat’ en de prioriteiten die de politie stelt. Tot slot bepaalt het registratiegedrag van de politie in zekere mate de aard en omvang van de geregistreerde werkelijkheid. Voorgaande heeft tot gevolg dat minder zichtbare en slachtofferloze delicten – de zogenoemde haaldelicten – minder snel geregistreerd worden door de politie. Voorbeelden hiervan zijn rijden onder invloed of illegale handel (Van Dijk et al., 2014). In het verlengde hiervan blijkt er eveneens een onderregistratie te zijn van cyber- en gedigitaliseerde criminaliteit. Ook dit heeft deels te maken met de zichtbaarheid van deze delicten, maar ook met de bekendheid ervan bij de politie (Van der Laan, Beerthuizen & Weijters, 2016). Aangezien jongeren onder de twaalf jaar niet strafrechtelijk vervolgbaar zijn, worden door hen gepleegde delicten minder of onvolledig geregistreerd (Domburgh, 2009). Van de zogenoemde brengdelicten – delicten die gemeld moeten worden om bijvoorbeeld geld van de verzekering terug te kunnen vorderen – is juist bekend dat deze een oververtegenwoordiging kunnen laten zien in de geregistreerde politiecijfers (Van Dijk et al., 2014).

BVH-data en de netwerkanalyse: uitgangspunten en beperkingen

Veel wetenschappelijk onderzoek naar de aard en omvang van criminaliteit baseert zich op cijfers uit de Basisvoorziening Handhaving (BVH) van de politie, waaronder onderzoek door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Voor het programma 'Preventie met Gezag' heeft het CBS – in opdracht van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) – op basis van BVH-data inzicht geboden in de criminaliteitsproblematiek onder jongeren in 27 focusgebieden.⁵

We moeten constateren dat het gebruik van politieregistraties met specifieke beperkingen samengaat. Een belangrijke, in de lopende tekst nog niet benoemde, beperking is gelegen in de omstandigheid dat politiemedewerkers fouten kunnen maken tijdens het registreren van een incident in het politiesysteem. We presenteren hier drie voorbeelden. Politieagenten kunnen allereerst incidenten onder een onjuiste Maatschappelijke Klasse-code (MK) wegschrijven. In de tweede plaats kunnen politiemedewerkers persoonsgegevens onjuist in het politiesysteem verwerken. Dit kan betekenen dat personen met deels onjuiste personalia geregistreerd worden of zelfs ten onrechte in BVH worden opgenomen. In de derde plaats kunnen politiemedewerkers in BVH onjuiste rollen toekennen aan personen, zoals verdachte in plaats van betrokkene.⁶

Strikt genomen zouden BVH-registraties dan ook inhoudelijk gecontroleerd moeten worden op basis van de inhoudelijke toelichting in de vrije tekstvelden van elke mutatie. Voor zover ons bekend wordt er in wetenschappelijk onderzoek dat zich baseert op politieregistraties niet gecontroleerd op eventuele fouten. Het grote aantal registraties maakt controle in de praktijk enorm tijdrovend. Betekent dit alles dat er geen zinvolle analyses op basis van de BVH-registraties mogelijk zijn? Wij en met ons vele anderen, zo blijkt uit het grote aantal publicaties dat zich baseert op BVH-registraties, denken van wel. Het brengt voor wetenschappelijke en beleidsonderzoekers wel de verantwoordelijkheid met zich mee om behoedzaam en transparant met de uitkomsten van dergelijke analyses om te moeten gaan.

Deze verantwoordelijkheid noodzaakt in de eerste plaats tot het hanteren van de juiste terminologie. Aangezien het bij het gebruik van politiedata om niet-geverifieerde informatie gaat, spreken we in onderhavige studie over jongeren die als verdachte of betrokkene van een incident in BVH geregistreerd staan. We kunnen daarbij op basis van de BVH-informatie niet schrijven over jeugdige daders. We hebben bij het beschrijven van de uitkomsten van de BVH-analyses evenmin gebruik gemaakt van aanduidingen als 'daderclassificatie', 'drugshandelaar', 'crimineel', 'criminele carrière' en andere vergelijkbare termen die verwijzen naar juridisch bewe-

zen feiten. Indien opportuun hebben we dergelijke concepten spaarzaam gebruikt en daarbij tussen enkelvoudige aanhalingstekens geplaatst. Vanuit de 'onschuld-presumptie' is iedereen die verdacht wordt van een strafbaar feit onschuldig tot het tegendeel is bewezen. Bovendien wordt zo voorkomen dat (groepen) jongeren ten onrechte gestigmatiseerd worden.

De hier geschetste beperkingen als gevolg van het verantwoordelijk hanteren van de data hebben ook implicaties voor de bovenlokale netwerkanalyse. Omdat we ons zoals hiervoor aangegeven in onze analyse focussen op BVH-registraties waarin personen de rollen 'verdachte' en/of 'betrokkene' toegekend hebben gekregen, kan dit betekenen dat personen ten onrechte in de bovenlokale netwerkanalyse zijn meegenomen. Wel is deze kans in de methodiek van de netwerkanalyse geminimaliseerd, omdat wij het criterium hanteren dat een persoon in de afgelopen drie jaar minimaal tien keer geregistreerd moet zijn in de rol van verdachte en/of betrokkene, waarvan minimaal drie keer als verdachte.

De voorgaande beperkingen van de BVH-data zijn belangrijke redenen waarom we voor de start van de bovenlokale netwerkanalyse gebruikmaken van straatinformatie. Concreet vragen we mensen – in het bijzonder specialisten van de politie – met gebiedskennis welke personen op de basislijst (die als uitgangspunt voor de netwerkanalyse dient) thuishoren. De ervaring leert dat vaak slechts een beperkt aantal professionals over deze gebiedskennis beschikt; veelal wijk- of jeugdagenten. Op basis van deze straatinformatie raadplegen we vervolgens de systeeminformatie om inzichtelijk te maken wie met de personen op de basislijst ten minste twee keer samen geregistreerd staan.

Tot slot bepalen we in de netwerkanalyse de actieradius op basis van de woon- en pleegplaats. Voor het vaststellen van de woonplaats gaan we uit van de informatie die voorhanden is in BVH, welke gekoppeld is aan de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). De mogelijkheid bestaat dat een persoon ten tijde van de registratie elders verblijft, waardoor de vastgestelde actieradius niet klopt en de persoon ten onrechte in een bepaalde categorie wordt geplaatst. Ook hier zijn twee nuances op z'n plaats. Ten eerste controleren we in de analyse of personen in een justitiële inrichting verblijven. Ten tweede wordt per persoon bepaald hoeveel procent van al zijn/haar registraties als lokaal, regionaal of landelijk gecategoriseerd is. Enkel wanneer een persoon structureel elders verblijft, kan dit leiden tot een onterecht vastgestelde actieradius.

1.4.3 Verdiepende (boven)lokale netwerkanalyse

De (boven)lokale netwerkanalyse die Bureau Beke in samenwerking met een analist van de politie-eenheid Oost-Nederland heeft ontwikkeld, maakt inzichtelijk hoe de jongeren op straat zich verhouden tot de criminele structuren in de wijk en daarbuiten, welke en wat voor groepen te onderscheiden zijn, wat hiervan de omvang is, wat hun kenmerken zijn en voor welke vormen van criminaliteit zij als verdachte of betrokkene geregistreerd worden. Deze informatie geeft duidelijkheid of de juiste doelgroep in beeld is en of de huidige aanpak passend is of dat er aanpassing nodig is. Deze analyse is voor Glanerbrug uitgevoerd. Om de bovenlokale netwerkanalyse goed uit te kunnen voeren, is het van belang om vooraf in kaart te brengen welke jongeren nu en tien jaar geleden als 'crimineel kopstuk' zouden kunnen worden gedefinieerd. Het gaat dan om jongeren uit Glanerbrug die veel (criminele) contacten hebben, te beschouwen zijn als informele of formele leiders die zichtbaar zijn of op de achtergrond de touwtjes in handen hebben, die invloed hebben op het gedrag van andere jongeren op straat en te zien zijn als de spinnen in het spreekwoordelijke web. Het is van belang hierbij in gedachten te houden dat de term 'kopstukken' in de methodiek van de bovenlokale netwerkanalyse een specifieke definitie kent die afwijkt van de gangbare invulling zoals die door het Openbaar Ministerie of de politie wordt gehanteerd. Deze organisaties verwijzen met 'kopstukken' vooral naar de top, de hoogste leiders of de hoogste leidinggevendenden van (internationale) criminele organisaties. Onze definitie is, zoals in de voorgaande regels valt te lezen, bescheidener en meer sociologisch van aard. Wij vragen aan de lokaal bekende specialisten bij de politie, bijvoorbeeld de jeugdagent, op basis van hun expertise deze jongeren te benoemen en als startpunt voor de systeemanalyse in BVH (artikel 8) te gebruiken. Op basis van de systeemanalyse blijkt pas of en zo ja welke positie deze jongeren in het netwerk hebben. Daartoe hebben we uiteindelijk twee politiefunctionarissen met deze kennis gevraagd een namenlijst (c.q. de basislijst) op te stellen met de criminele kopstukken die woonachtig zijn in de wijk Glanerbrug. Dit heeft geresulteerd in een basislijst met 16 jongeren en jongvolwassenen.

De basislijst met namen heeft de contactpersoon vanuit de politie verstuurd naar een collega-politie-analist die de eerste data-extractie voor zijn rekening nam. De eerste data-extractie richtte zich op wie er in de

afgelopen drie jaar in samenhang met de personen op de basislijst geregistreerd staan (verschillende personen die een registratie hebben onder hetzelfde registratienummer). Deze informatie is uit de BVH gehaald, middels Blue View. Het betreft registraties van personen in de rol van betrokkene en/of verdachte, voor incidenten in de volgende categorieën: (1) vermogensincidenten, (2) vernielingen en incidenten tegen de openbare orde, (3) geweldsincidenten, (4) seksuele incidenten, (5) verkeersincidenten, (6) drugsincidenten, (7) wapenincidenten en (8) overige incidenten.

Extended netwerk

De vervolgstap (stap 2) is het in kaart brengen van het uitgebreide (*extended*) netwerk. Dit netwerk bestaat in onderhavig onderzoek uit 654 personen die in de afgelopen drie jaar tenminste één keer voorkomen als verdachte of betrokkene van voornoemde incidenten. De 654 personen komen landelijk voor in 9.172 registraties, waarvan 7.644 keer als betrokkene en 1.528 keer als verdachte. Voor het vaststellen van de woonplaats gaan wij uit van de informatie die voorhanden is in BVH, welke gekoppeld is aan de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA).⁷ Van de 654 personen wonen er 466 (71%) in de gemeente Enschede waarvan 124 (19%) personen in Glanerbrug. Het overgrote deel van de personen in het uitgebreide netwerk komt uit de provincie Overijssel, namelijk 548 personen (84%). Na de provincie Overijssel komen de meeste personen uit de provincie Gelderland (n=24, 4%). De resterende 82 personen (13%) wonen onder andere in de gemeenten Rotterdam, Amsterdam en Gronau (Duitsland). Dit toont aan dat het uitgebreide netwerk een landelijk als ook internationaal karakter heeft. Wat verder opvalt, is dat voor 50 personen (8%) geen gemeente is geregistreerd. Deze personen staan als Registratie Niet-ingezetene (RNI)⁸ of als Zonder Vaste Woon- Of Verblijfplaats (ZVWOVP) geregistreerd, maar ook is van sommigen de woongemeente onbekend.

Figuur 1.2 – Extended network (n=654).

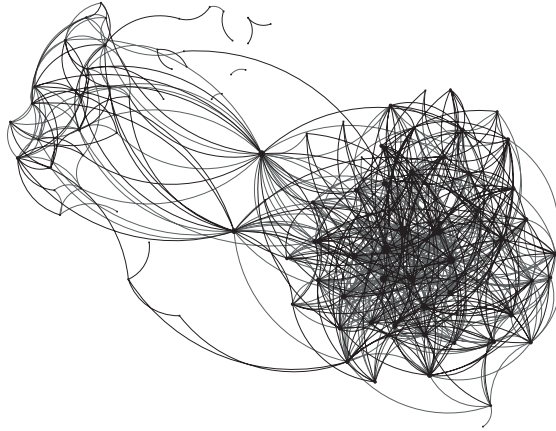
Limited network

De laatste stap (stap 3) bestaat uit het inhoudelijk filteren van het *extended* netwerk met een *limited* netwerk tot gevolg. De afbakeningscriteria hiervoor zijn:

- Alle linken die zijn gebaseerd op één veronderstelde relatie worden verwijderd. De keuze voor deze methode is gebaseerd op de veronderstelling dat personen die samen voorkomen in een mutatie⁹, niet per sé een connectie met elkaar hebben. Echter, wanneer betrokkenen twee keer of vaker samen in een mutatie voorkomen, is de redenering dat hier geen sprake meer kan zijn van toeval. In die gevallen blijft de link dus staan.
- Er worden alleen personen in het netwerk geplaatst die op basis van politiecontacten als 'actief' te beschouwen zijn. Dat wil zeggen dat iemand in de afgelopen drie jaar minimaal tien politiecontacten heeft in de rol van verdachte of betrokkene, waarbij de persoon minimaal drie keer als verdachte is geregistreerd.

Na selectie op bovenstaande criteria wordt het netwerk nader bekeken. Personen die geen connectie hebben met een ander subject of deel uitmaken van een eenzijdig samenwerkingsverband, worden uit het netwerk gefilterd. Ook worden alle dubbele entiteiten samengevoegd tot één en alle NN-persoon¹⁰ worden verwijderd. Daardoor bestaat het definitieve *limited* netwerk uit 96 personen (zie figuur 1.3). Van de 16 personen op de basislijst maken er 6 onderdeel uit van het *limited* netwerk.

Figuur 1.3 – Limited network (n=96).

De 96 personen van het *limited* netwerk komen in de afgelopen drie jaar in 4.648 politieregistraties voor (gemiddeld 48 per subject), waarvan 3.701 keer als betrokkene en 947 keer als verdachte. Dit betekent dus dat het *limited* netwerk (96 personen) verantwoordelijk is voor 51 procent van alle 9.172 registraties uit het *extended* netwerk (waarin 654 personen zaten). Kenmerken van de personen in het *limited* netwerk die bekend zijn, zijn bijvoorbeeld leeftijd, geslacht, woonplaats, woonbuurt, omvang, aard en de actieradius op basis van de incidentregistraties. Dit vormt de basis voor de beschrijving van de netwerkanalyse en meer specifiek voor de typeringen binnen het netwerk en de te onderscheiden clusters. In hoofdstuk 4 wordt dit nader beschreven en geduid.

1.4.4 Analyse van meldingen en klachten van burgers

Naast geregistreerde criminaliteit hebben we ook meldingen van burgers geanalyseerd. De belangrijkste bron hiervoor waren meldingen van Meld Misdaad Anoniem. We hebben de Meld Misdaad Anoniem-meldingen (hierna: MMA-meldingen) opgevraagd bij de gemeente en de politie. We hebben een bestand ontvangen van de politie-eenheid Oost-Nederland met MMA-meldingen die gaan over Glanerbrug over de periode van 1 mei 2019 tot en met 31 maart 2024. In dit databestand stonden de MMA-meldingen zoals geregistreerd door de politie, met daarin onder meer de datum van de melding, het adres, de buurt, het soort locatie, de referentie met daarin een incidentcategorie en een toelichting op de melding. In de toelichting

stond de inhoud van de melding, met daarin beschreven wat de melder vermoedt of waarneemt. Soms staan hierin ook namen van personen en een beschrijving van de locatie genoemd. Daarnaast staat er in sommige gevallen bij vermeld of de melding is verzonden naar bijvoorbeeld de politie of een elektriciteitsbedrijf. Het is op basis van de geleverde informatie niet duidelijk of en hoe de meldingen zijn opgevolgd en of de vermoedens van de melder bleken te kloppen. Ook is niet duidelijk wat de beweegredenen van de melder voor de meldingen zijn. In een aantal gevallen kwamen dezelfde meldingen meerdere keren voor, de reden hiervoor is niet bekend.

De meldingen hebben we geïmporteerd in het kwalitatieve analyseprogramma ATLAS.ti en de meldingen gecodeerd aan de hand van jaartal, buurt, straat en huisnummer en inhoud van de melding. Vervolgens hebben we beschrijvende analyses gedaan in Excel. Voor een vergelijking met de rest van Enschede hebben we de aantallen meldingen per jaar van de andere wijken in Enschede tevens opgevraagd en ontvangen. Voor een vergelijking met het landelijke beeld hebben we de website meld-misdaadanoniem.nl geraadpleegd.

Naast de MMA-meldingen hebben we van de gemeente Enschede een beknopt overzicht ontvangen van meldingen van burgers die zijn gedaan bij de meldcaravan die in december 2022 in het Redemptoristenpark heeft gestaan. Tot slot hebben we naar aanleiding van een interview met een respondent van een woningcorporatie een algemeen overzicht van leefbaarheidsdossiers van 2018 tot en met februari 2024 gekregen, waarin in grote lijnen klachten van bewoners van sociale huurwoningen in Glanerbrug naar voren kwamen. Deze meldingen en klachten zijn tevens geanalyseerd en gebruikt voor het bredere beeld van wat er leeft in Glanerbrug.

1.4.5 Kwalitatieve interviews

Naast kwantitatieve analyses bestond een belangrijk deel van dit onderzoek uit kwalitatieve analyses. In de vorm van semigestructureerde interviews hebben we met uiteenlopende personen gesproken: met professionals, ondernemers, bewoners en (in beperkte mate) jongeren. Met of na een eerste contact hebben we de personen in kwestie een infosheet over het onderzoek toegezonden (zie bijlage 5). In totaal is er tussen november 2023 en juli 2024 met 70 respondenten gesproken in 49 (groeps)interviews, wat aanzienlijk meer is dan vooraf beoogd. In 32 gesprekken is individueel

met de respondent gesproken, 2 gesprekken waren met twee respondenten en 8 gesprekken met drie of vier respondenten. Van de 49 (groeps)interviews was er in vier interviews sprake van een verdiepend vervolgesprek met eenzelfde respondent. De respondenten zijn op te delen in de volgende rollen: professionals (politie in zowel Nederland als Duitsland, Openbaar Ministerie, Halt, basis- en voortgezet onderwijs, diverse functionarissen van de gemeente, sociaal werk/hulpverlening, jeugdreclassering, een woningcorporatie), lokale ondernemers, bewonersorganisaties, bewoners en ouders van basisschoolleerlingen in Glanerbrug. In een beperkt aantal gevallen kwam het voor dat een respondent verschillende rollen vervulde. Sommige ondernemers zijn tevens bewoners, alle ouders zijn ook bewoners en dat geldt ook voor sommige professionals die als geboren en getogen Glanerbrugers gedefinieerd kunnen worden.

De onderzoekers zijn gestart met het interviewen van de professionals die nauw betrokken zijn bij Preventie met Gezag in Enschede. Dit ging om diverse functionarissen van de gemeente Enschede, de politie in Enschede en het jongerenwerk. Tijdens deze gesprekken zijn de onderzoekers regelmatig gewezen op andere eventuele relevante gesprekspartners. Waar mogelijk en relevant zijn deze personen telefonisch of via de mail als respondent benaderd en over het algemeen waren de benaderde personen bereid mee te werken aan het onderzoek middels een interview. Slechts een enkele keer moest een interview worden afgezegd of verplaatst of is het interview overgenomen door een collega van de benaderde persoon. Die collega beschikte, volgens de benaderde persoon, over dezelfde informatie.

De ondernemers in Glanerbrug die zijn benaderd voor een interview zijn eveneens tijdens de gesprekken met professionals als respondent aangedragen of door de onderzoekers vanwege de aard van de onderneming en/of de maatschappelijke rol in Glanerbrug benaderd. Alle benaderde ondernemers waren bereid mee te werken aan het onderzoek en zijn geïnterviewd.

We wilden ook spreken met andere Glanerbrugers; mensen die in het dorp wonen en ons over hun leven in Glanerbrug en hun ervaringen met overlast en jeugdcriminaliteit kunnen vertellen. Dat hebben we op twee manieren gedaan. Allereerst hebben we via de basisscholen contact gezocht met ouders van de oudere basisschoolkinderen. Via de directie van de basisscholen zijn ouders uit Glanerbrug benaderd om mee te doen aan een groepsinterview via een korte tekst (zie kader op de volgende pagina).

Dit verzoek is uitgezet op vier basisscholen en heeft geleid tot twee groepsinterviews met zes ouders op twee verschillende basisscholen. De groep ouders bestond zowel uit respondenten die geboren en getogen zijn in Glanerbrug als uit zogenoemde 'import'. Een school heeft uiteindelijk niet gereageerd op het schriftelijke verzoek en op een andere school – die in eerste instantie diens medewerking had toegezegd – was het ten tijde van de voorgenomen interviews dermate onrustig dat in tweede instantie werd besloten geen interviews te houden.

Deelname groepsinterview gevraagd

De gemeente Enschede wil graag een beter beeld krijgen van de veiligheid en criminaliteit in Glanerbrug en de positie van jeugd hierbij. Aan Bureau Beke is gevraagd hier wetenschappelijk onderzoek naar te doen. Het onderzoeksteam wil niet alleen met ambtenaren en professionals spreken. We vinden het juist belangrijk om ook met ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd in gesprek te komen. We willen van jullie horen hoe het is om in Glanerbrug te wonen. Wat maakt het voor u als ouders mooi en leuk om uw kinderen groot te brengen in Glanerbrug, maar ook: waar maakt u zich zorgen over en tegen welke problemen loopt u aan? Uiteraard blijven uw gegevens volledig anoniem. Wij nodigen u uit voor een groepsinterview (3 tot 5 ouders) waarbij we op de volgende dagen vanaf 8.30 uur mogelijkheden hebben: xx. Als u het prettiger vindt om alleen met ons te spreken, dan kunt u contact opnemen met een van onderstaande onderzoekers.

[Meer informatie over het onderzoek en Bureau Beke.](#)

Hartelijk dank voor uw medewerking en graag tot dan.

Met vriendelijke groet,

Richard Staring en Ellen Harbers

In de tweede plaats hebben we geprobeerd om met 'oer-Glanerbruggers' in contact te komen. Daarvoor is een lokaal bekende Glanerbrugger benaderd met het verzoek of hij wilde bemiddelen in onze zoektocht naar geboren en getogen Glanerbruggers. Niet lang na dit verzoek reageerde hij met: *"Ik heb een lijstje met namen en telefoonnummers van geboren en getogen Glanerbruggers. Ik heb ze gebeld met de vraag of ze door jou of een van je medewerkers mogen worden geïnterviewd. Daar hebben ze geen probleem mee. Succes!"*. Aan deze tekst had hij een lijst met negen personen (mannen en

vrouwen) toegevoegd, waarvan uiteindelijk zes personen zijn geïnterviewd. Een van hen bleek ook ondernemer te zijn in Glanerbrug. De drie overige personen waren ten tijde van deze interviews telefonisch niet bereikbaar.

De combinatie van de gesprekken met ouders, ondernemers en Glanerbruggers heeft ertoe geleid dat de zogenaamde 'oer-Glanerbruggers' een wat grotere stem in het onderzoek hebben gekregen dan de bewoners die zich meer recent in Glanerbrug hebben gevestigd, al was deze laatste groep ook vertegenwoordigd in de gesprekken met ouders. Dit is op zich niet erg, maar wel iets om in het achterhoofd te houden tijdens het lezen van het vervolg als het gaat om het perspectief van de bewoners.

We hebben de stem van de kinderen en jongeren uit Glanerbrug vooral indirect meegenomen via hun ouders. Een van de onderzoekers heeft gedurende de looptijd van het onderzoek nauw contact gehad met een jeugdwerker in Glanerbrug en heeft via deze jeugdwerker met verschillende jongeren contact gekregen, overigens zonder hen formeel te interviewen. Deze contactmomenten worden op een later moment beschreven onder paragraaf 1.4.7 over de observaties. Ook is middels het opstellen van een vragenlijst geprobeerd het perspectief van de jongeren uit Glanerbrug mee te nemen in het onderzoek. Dit wordt beschreven onder paragraaf 1.4.6 over de survey. Een overzicht van alle respondenten is te vinden in bijlage 1.

Nagenoeg alle interviews zijn fysiek afgenomen door één of twee onderzoekers. Enkele interviews hebben om praktische redenen digitaal plaatsgevonden. De interviews met de professionals vonden veelal plaats op de werklocatie van de respondent of in een (besloten) ruimte in het Stadhuis van de gemeente Enschede. De gesprekken met de ondernemers hebben eveneens plaatsgevonden op de werklocaties van de respondenten. De interviews met bewoners hebben plaatsgevonden in een (besloten) ruimte op een school in Glanerbrug of bij de bewoners thuis. De interviews waren semigestructureerd van aard, aan de hand van een vooraf opgestelde vragenlijst. De vragenlijsten voor professionals, ondernemers en bewoners verschillen onderling op enkele aspecten van elkaar. Als voorbeeld is in bijlage 2 de topiclijst voor professionals toegevoegd. Met alle respondenten is gesproken over de aard en omvang van de (jeugd)criminaliteit in Glanerbrug. Ook is ingegaan op mogelijke oorzaken van de (jeugd)criminaliteit en de gewenste aanpak. Met de professionals is eveneens gesproken over de inwoners van Glanerbrug, de geconstateerde kloof tussen de

inwoners en de lokale overheid en initiatieven om deze kloof te dichten. Met de bewoners is voornamelijk gesproken over hun dagelijkse ervaringen met onveiligheid en criminaliteit in Glanerbrug, hun verhouding tot de lokale overheid en eventuele oplossingen die zij zien voor de door hen ervaren problematiek.

De gespreksduur van de interviews varieerde van 60 tot 120 minuten. Op een gesprek na zijn alle interviews met toestemming van de betrokkenen opgenomen. Het overgrote deel van de interviews is getranscribeerd en van een klein aantal is in plaats daarvan door de interviewer een (uitgebreide) samenvatting gemaakt. Met behulp van het kwalitatieve data-analyseprogramma ATLAS.ti zijn de interviews geanalyseerd. Deze analyse vond om pragmatische redenen vooral plaats op basis van een thematische analysestrategie. Kenmerkend voor deze strategie is dat op basis van de topiclijst een beperkt aantal codes worden gemaakt die vervolgens worden toegekend aan de transcripties. Daarnaast zijn tijdens het coderen open codes toegevoegd, aan de hand van relevante thema's die tijdens het analyseren van de interviews naar voren kwamen. Daarmee wordt de enorme hoeveelheid data die samengaat met 70 respondenten en 49 interviews toegankelijk en kan er op basis van de thema's verder geanalyseerd en geschreven worden.

Anonimiteit van respondenten

Met alle respondenten is besproken dat de gedeelde informatie volledig anoniem zou worden verwerkt. Om die reden wordt in deze rapportage met respondentnummers gewerkt en wordt in de respondentenlijst alleen verwezen naar de rol en indien van toepassing de organisatie waar de respondent werkzaam is. Details over bijvoorbeeld de functie of de afdeling waar de respondent werkzaam is, is om redenen van anonimiteit achterwege gelaten. Ondanks dat het relevant kan zijn te weten wie er aan het woord is, is voor een algemene typering gekozen om de anonimiteit van de respondenten te kunnen waarborgen.

In deze rapportage maken we ook veelvuldig gebruik van citaten. Deze citaten zijn gekozen omdat de respondent hiermee opvattingen van een of meerdere respondenten duidelijk onder woorden heeft kunnen brengen. Elk citaat wordt afgesloten met een respondentcode. Verder is van belang dat wat in deze rapportage beschreven staat en waar we verwijzen naar respondenten, we deze informatie kunnen onderbouwen met uitspraken van

respondenten. Het betreft veelal meningen en belevingen, wat maakt dat deze uitspraken niet zijn geverifieerd of op betrouwbaarheid zijn gecontroleerd. Als gevolg hiervan zal de oplettende lezer soms tegenstrijdige uitspraken tussen en binnen organisaties opmerken en tussen de feitelijke en beleefde werkelijkheid. Enkele opvattingen van respondenten kunnen daarom vanuit een ander perspectief ook als tegenstrijdig of onjuist worden beoordeeld. Deze constatering hebben mede aanleiding gegeven tot het duiden van het belang van beeldvorming in de context van Glanerbrug.

1.4.6 Vragenlijst

Om de mening van een bredere groep bewoners op te kunnen halen, is ervoor gekozen om naast de interviews een online vragenlijst te verspreiden onder de bewoners van Glanerbrug vanaf 16 jaar. Om de vragen meer toe te kunnen spitsen op de leefwereld van de bewoners, zijn er twee vragenlijsten opgesteld; een voor volwassenen en een voor jongeren. Afhankelijk van de ingevulde leeftijd is de respondent naar de vragenlijst voor volwassenen (28 jaar of ouder) ofwel de vragenlijst voor jongeren geleid (van 16 tot en met 27 jaar oud). De vragen aan de bewoners richten zich op hun ervaringen en beleving van de buurt waar ze woonachtig zijn en de aandachtsgebieden, hun verhouding tot de lokale overheid en hun verwachtingen van de toekomst. Voor een volledige weergave van de vragenlijsten, zie bijlage 3 (volwassen bewoners) en bijlage 4 (jeugdige bewoners). Om de bewoners te stimuleren de vragenlijst in te vullen, zijn er twee bol.com-tegoedbonnen ter waarde van 25 euro onder de respondenten verloot.

In tegenstelling tot het oorspronkelijke plan is er geen afzonderlijke survey verspreid voor ondernemers, aangezien deze doelgroep voldoende vertegenwoordigd bleek te zijn in de interviews.

Om de survey zo veel mogelijk bij de bewoners van Glanerbrug onder de aandacht te brengen, hebben de onderzoekers verschillende acties ondernomen. Ten eerste zijn de sportverenigingen in Glanerbrug gevraagd om hun leden (en specifiek jeugdteams en leden van 16 tot en met 27 jaar) een e-mail door te sturen waarin ze uitleg krijgen over het onderzoek, het belang van het onderzoek en de vraag om de vragenlijst in te vullen. Het bleek in de praktijk lastig om de juiste contactpersoon van de sportverenigingen direct te benaderen. Op de mail werd niet in alle gevallen gereageerd en zowel bij telefonische contactpogingen als bij fysieke bezoeken

aan de verenigingen, waren de onderzoekers afhankelijk van wie er op dat moment aan het werk was op de club. Onduidelijk is daarom hoeveel leden door de sportverenigingen zijn benaderd via de mail. Ten tweede is het management van vier basisscholen waar de onderzoekers mee in contact stonden, gevraagd om de ouders te wijzen op de vragenlijst. Eén van de benaderde basisscholen bleek niet bereid de ouders op de vragenlijst te attenderen, omdat zij naar eigen zeggen ouders al voor zoveel vragen. Op drie basisscholen heeft het management toegezegd de ouders te attenderen op de vragenlijst. Ten derde zijn er op diverse plekken in Glanerbrug, zoals winkels en sportgelegenheden, posters opgehangen om respondenten te werven. Deze gelegenheden zijn vooraf telefonisch of per mail zoveel mogelijk geïnformeerd over de vragenlijst en de poster. In een aantal gevallen mocht of kon de onderzoeker bij diens komst direct de poster ophangen, in andere gevallen werd aangegeven dat er nog overlegd moest worden of dat de medewerker dit later zou doen. Daardoor konden we niet in alle gevallen verifiëren of de poster daadwerkelijk is opgehangen. Tot slot is er in de lokale krant *De Grensstreek* twee keer aandacht gevestigd op de vragenlijst via eerst een ‘advertentie’ en twee weken later via een interview met de projectleider van onderhavig onderzoek. Afgaande op de antwoorden in de vragenlijst, bleken de meeste respondenten via *De Grensstreek* bij de vragenlijst terecht te zijn gekomen (60%).

Uiteindelijk hebben 55 volwassenen en 5 Glanerbrugse jongeren de vragenlijst (bijna) volledig ingevuld. De respons verschilt per vraag. De vragenlijst is door meer vrouwen (63%) dan mannen ingevuld en door relatief weinig jonge mensen: bijna driekwart is ouder dan 45 jaar, en 32 procent ouder dan 65 jaar. De meeste respondenten wonen samen (35% van de respondenten met thuiswonende kinderen, 25% zonder kinderen, 18% met uitwonende kinderen). Wat betreft woonbuurt komen de meeste respondenten uit Bentveld-Bultserve (23%) en Oikos (19%). Beide buurten zijn oververtegenwoordigd in de vragenlijst, evenals Glanerveld. Eekmaat en vooral Eekmaat West zijn ondervertegenwoordigd: de vragenlijst is ingevuld door slechts één bewoner van Eekmaat West, terwijl dit de grootste buurt van Glanerbrug is (18% van de Glanerbrugers woont hier). Overigens hebben 8 respondenten ‘anders, namelijk’ bij de woonbuurt ingevuld, waarbij in een aantal gevallen werd gerefereerd naar een vroegere buurtnaam (Muziekbuilt, Voskamp) of naar een specifieke straat. Twee respondenten

gaven bij woonbuurt aan 'weet ik niet'. Dit onderstreept het gemaakte punt in paragraaf 1.3, dat niet alle bewoners zich identificeren met de formele buurten. Al met al zijn de resultaten van de vragenlijst niet representatief voor de bevolking van Glanerbrug, maar schetsen deze wel een beeld van de ervaringen en meningen van een deel van de bewoners.

1.4.7 Observaties

Om ook als onderzoekers – met alle beperkingen van tijd – te observeren en te voelen hoe het is om in Glanerbrug te zijn, zijn we op verschillende momenten te voet, op de fiets of met de auto in Glanerbrug geweest. Dit deden we alleen, met collega-onderzoekers of in het bijzijn van professionals.

Aan het begin van het onderzoekstraject zijn we tijdens een gelegenheid met wijkagenten op pad geweest in Glanerbrug. Zij voerden ons langs een aantal plekken waar de drugsoverlast en de drugshandel het meest notoir aanwezig waren en zijn. We liepen langs de Glanerbeek, de spoorbrug en door het Redemptoristenpark via het vernieuwde treinstation weer terug naar het centrum. Tijdens deze wandeling werd er volop verteld over de situaties, de risico's en de aanpak. Verder zijn we dankzij de interviews bij bewoners en ondernemers in Glanerbrug thuis en op hun werkplek geweest en we hebben de centrale winkelstraat evenals de coffeeshop en de bijbehorende lounge verschillende keren bezocht. Ook zijn bij het verspreiden van de posters voor de survey verschillende winkels en sportlocaties bezocht.

Via het jongerenwerk heeft een van de onderzoekers daarnaast drie avonden een aantal uren bij de Hut doorgebracht. Hier komen veel jongeren (meiden maar vooral jongens) in de leeftijd van zes tot ongeveer zestien jaar samen en chillen, voetballen en barbecueën ze onder andere. Tijdens deze momenten zijn er korte gesprekken aangeknoopt met de aanwezige jongeren en hebben de onderzoekers voor zover mogelijk geparticipeerd in de activiteiten in een poging om een band op te bouwen. Het bleken echter niet de juiste momenten te zijn om met deze jongeren uitvoerig over hun leven in gesprek te gaan. Überhaupt wordt er meer op de telefoon gekeken dan met elkaar gesproken. De woorden zijn vaak spaarzaam. Het waren ook telkens momenten met veel mobiliteit: jongeren komen en gaan met fatbikes, scooters en te voet. Naast de avonden bij de Hut is een onderzoe-

ker met jongerenwerkers twee keer ‘outreaching’ door Glanerbrug gereden op zoek naar jongeren en hebben zij verschillende relevante hangplekken verspreid over Glanerbrug bezocht. Met een van deze jongerenwerkers zijn ook twee basisscholen scholen in Enschede-Zuid bezocht om kennis te maken met een specifiek project van Noaberkracht Twente om jongeren met verschillende (religieuze) achtergronden met elkaar te verbinden.¹¹ Dit laatste bezoek is gecombineerd met een groepsinterview.

Tot slot heeft een van de onderzoekers een overleg van de preweegtafel Oost bijgewoond, waar professionals van zowel handhaving als preventie bij elkaar komen. Het doel hiervan was om beeld te krijgen van de gang van zaken in de praktijk.

Van deze verschillende bezoeken in het veld zijn bijbehorende observatieverslagen gemaakt die met de interviews deel zijn gaan uitmaken van het te analyseren kwalitatieve analysebestand.

1.4.8 Sociale media-analyse

Om tot slot zicht te krijgen op hoe gemakkelijk of moeilijk jongeren op sociale media in aanraking komen met criminaliteit en drugs, hebben we een beknopte sociale media-analyse uitgevoerd. In deze analyse hebben we ons beperkt tot drie dominante sociale mediatoepassingen: TikTok, Telegram en Snapchat. Zie onderstaand kader voor een uitleg over deze sociale media.

TikTok, Telegram en Snapchat

TikTok is een sociale media-app waarmee korte video's van enkele seconden tot een paar minuten kunnen worden geüpload of gemaakt en bekeken. Deze video's kunnen eveneens worden bewerkt. Telegram wordt als een veiliger alternatief voor WhatsApp gezien. Het maakt gebruik van een beveiligingssysteem waarmee je geheime chats kunt maken. Gebruikers van Telegram kunnen versleutelde en zelfvernietigende berichten, foto's, video's, stickers en bestanden uitwisselen. In tegenstelling tot WhatsApp bevat Telegram de mogelijkheid om deel te nemen in openbare groepen, zonder de andere leden van de groep te kennen. Snapchat is een sociaal medium waarmee tekst, foto's en video's op smartphones gedeeld kunnen worden, zowel één op één als naar meer mensen tegelijkertijd. Snapchat kent geen openbare groepen.

Om een beeld te krijgen van hetgeen zich afspeelt op deze toepassingen, in het bijzonder de toegankelijkheid naar strafbare producten, hebben we ons op deze sociale media-applicaties van een nepaccount bediend en onze identiteit als onderzoekers niet kenbaar gemaakt. Er zijn natuurlijk volop mogelijkheden om adverteerders of andere bezoekers een directe boodschap te sturen of om bepaalde producten zoals drugs, valse biljetten of wapens te kopen, maar we hebben ons in deze beperkt tot louter meekijken.

De sociale media-analyse is gestart op de applicatie TikTok. Wat er op TikTok wordt getoond, is afhankelijk van de interesses van de bezoeker. TikTok baseert deze interesses onder andere op basis van gebruikte zoektermen en eerder gelikete video's. Dit creëert een algoritme waar TikTok op inspeelt. Om ervoor te zorgen dat het algoritme van de onderzoekers een criminogene invalshoek kreeg, zijn op TikTok veertien zoektermen gebruikt. Een deel van de zoektermen hebben de onderzoekers zelf bedacht. Het andere deel is door TikTok gesuggereerd naar aanleiding van de zelfbedachte zoektermen.

De Telegram-analyse is gestart nadat een van de onderzoekers een jongerenwerker had gesproken. Deze jongerenwerker noemde twee Telegram-groepen waar jongeren uit Glanerbrug naar zijn weten in actief zijn. Daarnaast zijn de onderzoekers zelf op zoek gegaan naar relevante openbare Telegram-groepen. Hiervoor zijn meerdere zoektermen – al dan niet in combinatie met elkaar – gebruikt. Dit heeft geresulteerd in vijf Telegram-groepen: 'wiet&hasj handel 053', 'Onderwereld', 'Escrow onderwereld handel chat', 'Amsterdamse onderwereld' en 'Handelsgroep'. Gedurende de onderzoeksperiode is het onhaalbaar gebleken om vast te stellen hoeveel berichten in de zeven Telegram-groepen zijn geplaatst. Dit komt omdat er dagelijks extreem veel berichten worden geplaatst en de onderzoekers dit uit praktische overwegingen niet gedurende hele dagen gemonitord hebben. Wat wel opvalt, is dat een groot deel van de berichten minimaal tientallen keren per dag opnieuw wordt geplaatst. Hierdoor is de kans groot dat het bericht bovenaan staat en daarmee als eerste wordt gelezen bij het openen van de Telegram-groep. Gedurende de onderzoeksperiode loopt het aantal leden van deze Telegram-groepen uiteen van 10 tot 8.424 leden. In totaal zijn er 21 illustratieve berichten geanalyseerd. Een deel van deze

berichten is in meerdere Telegram-groepen geplaatst. De resultaten zoals beschreven in hoofdstuk 5 zijn daarmee illustratief van aard en beschrijven vooral met welk gemak jongeren met welke criminaliteitsvormen online in aanraking kunnen komen.

De resultaten op TikTok en Telegram zijn gebruikt voor de analyse op Snapchat. Er is gezocht of de gebruikersnamen op TikTok en Telegram ook op Snapchat bestaan. Dit bleek slechts twee keer het geval. Om toch zicht te krijgen op potentieel aanbod via Snapchat, is gezocht naar accounts met '053' in hun gebruikersnaam. Dit heeft geresulteerd in 16 vriendschapsverzoeken die slechts door 5 accounts zijn geaccepteerd.

1.5 Leeswijzer

In het vervolg van dit rapport zullen we de bevindingen op basis van de diverse onderzoeksactiviteiten uitvoerig beschrijven en afsluiten met conclusies en aanbevelingen. Ter introductie bestaat hoofdstuk 2 ten eerste uit een kennismaking met Glanerbrug, waarbij de ontstaansgeschiedenis en doorwerking daarvan in het heden, waaronder ook de verzuilde samenleving en beeldvorming over en binnen Glanerbrug voorbij komen. In hoofdstuk 3 komt een beschrijving van de aard, ontwikkeling en omvang van de (jeugd)criminaliteit op basis van politiecijfers aan bod, waarna in hoofdstuk 4 de verdiepende netwerkanalyse centraal staat, met beschrijvingen van het criminele bovenlokale netwerk van Glanerbrug, de clusters en typeringen binnen het netwerk. Hoofdstukken 5 en 6 verleggen de focus naar de ervaringen en belevingen van bewoners van Glanerbrug. In hoofdstuk 5 staan de ervaringen van bewoners van Glanerbrug met overlast en criminaliteit in hun omgeving centraal, waarbij ook aandacht uitgaat naar de 'digitale straat'. Hoofdstuk 6 gaat daarna in op hoe de bewoners met deze overlast en criminaliteit omgaan, waarbij verschillende strategieën aan bod komen evenals een beschrijving van een analyse van Meld Misdaad Anoniem-meldingen. Vervolgens nemen hoofdstukken 7 en 8 de lezer mee in de achterliggende mechanismen en de aanpak van jeugdcriminaliteit en overlast. Om te beginnen staat in hoofdstuk 7 de leef- en leeromgeving van jongeren centraal, met daarin onder meer aandacht voor

structurele factoren, zoals sociaaleconomische problematiek, en de rol van scholen. In hoofdstuk 8 gaat het om de justitiële aanpak. Hoofdstuk 9 tot slot bestaat uit een uiteenzetting van de belangrijkste conclusies van het onderzoek en aanbevelingen naar aanleiding daarvan.

Eindnoten

1. Dit signaleringsinstrument geeft op basis van een groot aantal kenmerken van de woon-omgeving, zoals voorzieningen, geluidsbelasting en onveiligheid een inschatting van de leefbaarheid.
2. Om de leefbaarheid en veiligheid in buurten te verbeteren, heeft het kabinet onder de noemer 'Preventie met Gezag' structureel gelden beschikbaar gesteld om jeugdcriminaliteit preventief en repressief aan te pakken. Zie Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Juli 2022, Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid.
3. Stadsdeel Oost bestaat uit de wijken Glanerbrug, Hogeland-Velve en Ribbelt-Stokhorst.
4. Het gaat om de volgende buurten: Centrum, De Voskamp, De Snippert, Glanerbeek, Het Schild, Bultserve, Het Bentveld, Meijerdorp-Redemptoristenpark en omgeving, Ontdekkingsreizigersbuurt-Noord (a) en -Zuid (b), Muziekbuurten en Het Schipholt.
5. Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2025/02/verkenning-monitor-preventie-met-gezag-2015-2023>.
6. Deze beperkingen zijn mede beschreven op basis van schriftelijke communicatie, politie Enschede, 17 januari 2025.
7. Zie ook het eerder geschetste kader 'BVH data en de netwerkanalyse: uitgangspunten en beperkingen' voor de omgang met de actieradius.
8. "In de Registratie Niet-Ingezetenen (RNI) staan de gegevens van mensen die niet (meer) in Nederland wonen, maar wel te maken hebben met de Nederlandse overheid. Ook de gegevens van mensen die korter dan 4 maanden in Nederland wonen staan in de RNI. De RNI is onderdeel van de Basisregistratie Personen (BRP)" (<https://www.nederlandwereldwijd.nl/rni>). In de context van Glanerbrug kan het dan gaan om arbeidsmigranten, maar ook om Nederlanders die over de grens in bijvoorbeeld het Duitse Gronau wonen, maar nog wel in Nederland belastingplichtig zijn.
9. Mutaties zijn opgetekende meldingen vanuit agenten of burgers.
10. Nomen nescio c.q. 'naam onbekend'.
11. Zie hiervoor <https://noaberkrachttwente.nl/projecten/>.

2

Kennismaking met Glanerbrug: ontstaans- geschiedenis, verzuiling en de rol van beeldvorming

Om Glanerbrug te begrijpen, is een aantal factoren belangrijk om kennis van te nemen. Deze factoren zijn van belang met het oog op de doorwerking hiervan in de hedendaagse gemeenschap en problematiek. De belangrijkste kenmerken van Glanerbrug zijn op basis van dit onderzoek: de ontstaansgeschiedenis, de verzuiling en de beeldvorming. In paragraaf 2.1 gaan we allereerst in op de ontstaansgeschiedenis van Glanerbrug. Hierin komen de grensligging en de oorsprong van smokkel aan bod, die mede hebben geleid tot een (gepercipieerde) afstand tot de overheid. Ook gaan we in op de bevolkingsgroei en veranderde bevolkingssamenstelling. Vervolgens beschrijven we in paragraaf 2.2 de verzuiling en consequenties daarvan. Tot slot behandelen we in paragraaf 2.3 de invloed van de beeldvorming over Glanerbrug.

2.1 De ontstaansgeschiedenis van Glanerbrug

Glanerbrug is ten tijde van dit schrijven een wijk met bijna 17.000 inwoners in de gemeente Enschede. Daarbinnen liggen negen buurten en twee treinstations aan de spoorlijn tussen Enschede en de Duitse stad Gronau.¹ Glanerbrug ligt aan de oostkant van Enschede, tegen de Duitse grens aan. Haar oorsprong kent Glanerbrug ook vanuit deze grenslocatie en is een belangrijk gegeven voor de mentaliteit en cultuur in Glanerbrug. In Gronau, enkele tientallen meters over de grens, ontwikkelde zich vanaf 1844 de textielindustrie. Dit trok in die tijd arbeiders – zowel mannen als vrouwen

– aan uit het gehele grensgebied en uit andere (arme) delen van Nederland zoals Drenthe. In 1888 richtten de broers Van Heek, net over de grens aan de Duitse zijde tussen de straatweg en de spoorlijn, *Baumwollspinnerei Eilermark* op. De katoenfabriek groeide van 12.000 naar 60.000 spinnen (waarmee katoen werd gesponnen) in 1940. De werkgelegenheid nam daarmee sterk toe. Omdat het in die tijd goedkoper was om in Nederland te wonen, kwamen veel arbeiders met hun gezinnen in Glanerbrug wonen. Als direct gevolg van de groeiende textielindustrie werden in Glanerbrug verschillende confectieateliers opgericht, waar vrouwen kleding maakten. Ook ontstond er werkgelegenheid door inkларingskantoren (waarmee vrachtwagens van de benodigde papieren werden voorzien om de grens over te gaan), transportbedrijven, benzinestations en allerlei andere ondernemingen. Om een deel van de arbeiders te huisvesten, werd voor de textielarbeiders werkzaam bij textielfabriek Van Heek & Co vanaf de jaren '20 tussen Enschede en Glanerbrug het tuindorp Dolphia gebouwd. Dit gebied – tegenwoordig een buurt binnen Glanerbrug – bestaat uit circa 250 (huur)woningen (Historische Kring Glanerbrug, 2020; Nijhof, 2014). Respondenten beschrijven Dolphia ook wel als een dorp op zich. Een gemeenteburgemeester vertelt hierover:

“Dolphia [...] lag voor het gevoel van mensen natuurlijk heel erg ver buiten de stad. Dat lag tussen Glanerbrug en Enschede in. [...] een hele hechte gemeenschap, die door de jaren heen, het was natuurlijk ‘top of the bill’ als je in Dolphia kon wonen, toen het gebouwd werd in 1930. [...] Dat was natuurlijk chique en luxe, zo’n tuindorp met zo’n vijver en een mooi plantsoen en dat soort dingen meer. Jaren ’60, jaren ’70, jaren ’80, het verval van de textielindustrie, dat werd ook echt wel een ‘asowijk’.” (R01, gemeente)

2.1.1 Glanerbrug als ‘smokkelaarsnest’ en de doorwerking daarvan

Glanerbrug stond van oudsher bovenal bekend als ‘smokkelaarsnest’, wat zich goed laat verklaren door de grensligging en het feit dat de beek Glanerbeek slechts een kleine meter breed is en daarmee eenvoudig over te steken. Het smokkelen gebeurde, “zeker voor de oorlog en ook in de jaren

na de bevrijding”, in beide richtingen. Sterke drank ging bijvoorbeeld van Duitsland naar Nederland de grens over en koffie en boter juist andersom (Gemeente Enschede, 2023a: 11; Historische Kring Glanerbrug, 2020: 7). Een respondent vertelt daarover:

“De stad Enschede was natuurlijk oorspronkelijk veel kleiner. [...] Glanerbrug was het grensdorp. Het smokkelen, dat is natuurlijk vanuit oudsher wat in Glanerbrug leefde en speelde. Je woonde aan de grens, dus dat ging in die jaren dat je dan grensovergangen had, eigen grenzen, Duitsland – Nederland, was dat echt wel een ding. Want ik ken verhalen van mijn oma, die echt met pakjes boter op het lijf de grens over moest en dat soort dingen meer. [...] Maar dat is natuurlijk wel waar het beeld is ontstaan over de grensbewoners. Glanerbrug was al een beetje van handel en smokkelen en een beetje stropen en dingen die... Het was een autonoom gebiedje dat zichzelf wel redde.” (R01, gemeente)

Uit de gesprekken met professionals, bewoners en ondernemers blijkt dat de oorsprong vanuit het smokkelen nog steeds merkbaar is in de mentaliteit van (traditionele) Glanerbruggers. Dit blijkt bijvoorbeeld uit beschrijvingen van een autonome gemeenschap, die zaakjes zelf op wil lossen zonder bemoeienis van de politie en de overheid en waarbij ‘zwart werk’ erbij hoort. Verschillende professionals en ondernemers schetsen een beeld dat een deel van de Glanerbruggers het normaal vindt om naast een reguliere baan waarbij belasting wordt afgedragen, ook (informeel) bij te verdienen door zwart werk. Volgens bewoners heeft niemand er last van als Glanerbruggers wat bijverdienen met eigen handel, ook niet als dat naar criminaliteit neigt zoals een hennepkwekerij. Ook de handel in oud ijzer wordt veelvuldig genoemd. Een respondent vanuit sociaal werk schetst daarover het volgende voorbeeld:

“Het gaat ook gewoon om het creatief verdienen van geld, soms ook op jonge leeftijd. Ik sprak ook kinderen die bijvoorbeeld ’s avonds laat het ijzer uit de vuilnisbakken trokken aan de overkant en die brachten ze dan naar een bevriende ijzerboer, die daarin ook gewoon van die kinderen het ijzer aannam en ze wat geld meegaf, dat zij vervolgens weer uitgaven aan kroketten en frikandellen in de cafetaria waar vader een rekening open heeft staan, waar ze altijd terecht kunnen.” (R24/R25, sociaal werk)

Verschillende respondenten zien in deze mentaliteit het omdraaien van de regels: in plaats van dat er op een legale wijze geld verdiend moet worden, ziet een deel van de Glanerbruggers het als hun recht om dit niet te doen omdat het anders oneerlijk is. Zoals een politierespondent het treffend omschrijft: “En iedereen vindt dat [een klusje ernaast hebben] oké, want je bent toch eigenlijk te dom als je belasting betaalt” (R08). Dit blijkt ook uit voorbeelden over dat men stelen rechtvaardigt als men het zelf niet kan betalen, vanuit een mentaliteit van: “Maar jij hebt genoeg geld en als ik niet kan eten, dan steel ik het wel”, aldus een lokale ondernemer (R45). Daaruit blijkt volgens deze ondernemer ook “een soort apathie” van een deel van de Glanerbruggers tegen mensen die geld verdienen, ongeacht hoe hard iemand daarvoor werkt. Men voelt zich er volgens hem gefrustreerd over dat de ander meer geld heeft, “dus men heeft per saldo al het gevoel dat je één nul achterstaat” (R45).

Een politierespondent duidt dat deze mentaliteit mogelijk ook te maken heeft met de sociale status van een deel van de bewoners, waardoor kansen op een goedbetaalde baan mogelijk minder zijn. Ook zijn er veel voorbeelden in iemands omgeving van mensen die niet naar school gaan: “Je hoeft niet per se naar school te gaan, want de buurman gaat ook niet naar school, papa ging ook niet naar school, dus jij gaat ook niet naar school” (R08, politie). Het instorten van de textielindustrie in de regio zou hier mede een bijdrage in hebben gehad. Respondenten van een middelbare school in Enschede schetsen een voorbeeld van een meisje van wie de familie geen betaald werk doet en dat in armoede opgroeit:

“Wij hadden toen een meisje, dat kwam ook uit Glanerbrug, die was de enige thuis die betaald werk deed. [...] En toen vertelde ze ook nog: “Mijn opa en oma komen ook nog bij ons wonen.” Ik zeg: “Hoe dat dan?” “Ja, die zijn uit het huis gezet. We hebben een caravan achter ons huis en daar slapen opa en oma in.” En zij was nog steeds de enige die betaald werk had. En daar deden ze het van. De rest zat in de schuldsanering. Het blijkt gewoon dat de derde generatie [die sinds het inzakken van de textielindustrie werkloos is] in Enschede opgroeit rondom die armoedegrens.” (R52/R53, middelbare school)

Armoede, onderwijskansen en opleidingsniveau

In Glanerbrug zijn er meerdere buurten waar bovengemiddeld veel kinderen te maken hebben met een onveilige thuissituatie waarbij sprake is van onder andere armoede, conflictsituaties en criminaliteit (Gemeente Enschede, 2023a). Zo heeft in Glanerbrug 12,5 procent van de huishoudens een geregistreerde problematische schuld, tegenover 8,8 procent landelijk (Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), z.d.-1). Ook staat Enschede in de top drie van gemeenten waar mensen de minste kans hebben om armoede achter zich te laten (Erasmus School of Economics, 2020). In 2022 stond Enschede op plek vijf van gemeentes met zowel het hoogste aandeel huishoudens met een laag inkomen als van gemeentes met de grootste kans op langdurige armoede (CBS, 2023). In Enschede heeft 6,8 procent van de huishoudens een laag inkomen: in Glanerbrug ligt dit weliswaar lager (4,7%) en maar iets hoger dan het landelijk percentage (4,4%). Wel zijn er een paar buurten in Glanerbrug met fors meer huishoudens met een laag inkomen dan het gemiddelde: Dolphia (14,6%), Eekmaat (7,6%) en Schipholt-Glanermaten (7,1%). Buurten die opvallend weinig inwoners met lage inkomens hebben, zijn Oikos (1,6%), Glanerveld (1,9%), De Slank (2,4%) en Eekmaat West (2,5%). Als het gaat om huishoudens met inkomens op of rondom het sociaal minimum komen dezelfde buurten naar voren met hoge en lage percentages. Het gemiddelde bruto jaarinkomen in Glanerbrug ligt (in 2022) met € 31.900,- hoger dan in Enschede (€ 29.200,-), maar lager dan landelijk (€ 35.400,-) (CBS Statline, 2022).

De netto arbeidsparticipatie in Glanerbrug ligt met 66 procent hoger dan in Enschede (60%) en landelijk (65%). In de buurten Eilermarke (76%), De Slank (76%), Oikos (73%) en Eekmaat West ligt de arbeidsparticipatie ruim bovengemiddeld. Vooral in Dolphia is het lager dan gemiddeld: 48 procent. Wat betreft bijstandsuitkeringen valt het op dat Glanerbrug met 2,7 procent minder inwoners met een bijstandsuitkering heeft dan Enschede (4%), maar wel iets meer dan landelijk (2,3%). Buurten waar relatief veel inwoners met een bijstandsuitkering wonen, zijn Dolphia (10,3%), Eekmaat (7,1%) en Schipholt-Glanermaten (4,7%) (CBS Statline, 2022).

Op de Nationale Kansenkaart staat Enschede ook genoemd als een van de gemeenten met de laagste kansen, zo stelt de gemeente Enschede (2023a). Landelijk is er voor 15 procent van de kinderen met het hoogste risico op onderwijsachterstand extra financiering beschikbaar. Zowel in Enschede als in Glanerbrug blijkt 19 procent van de kinderen in deze doelgroep te vallen (CBS, z.d.-2). In Glanerbrug is de bevolking relatief laag opgeleid. 24 procent van de Glanerbrugse inwoners heeft een laag opleidingsniveau, ten opzichte van 20 procent in Nederland en 21 procent

in Enschede. Buurten met relatief veel inwoners met een laag opleidingsniveau zijn De Slank (39%), Dolphia (36%), Schipholt-Glanermaten (32%) en Eekmaat (31%). 15 procent van de inwoners in Glanerbrug heeft een hoog opleidingsniveau, tegenover 24 procent landelijk en 23 procent in Enschede. Eekmaat West (23%), Oikos (22%) en Eilermarke (19%) zijn buurten met relatief veel inwoners met een hoog opleidingsniveau (CBS Statline, 2022).

Afgaande op bovenstaande indicatoren springen in Glanerbrug de buurten Dolphia, Eekmaat en Schipholt-Glanermaten in het oog als buurten met relatief veel bewoners met een laag opleidingsniveau en een bijstandsuitkering naast relatief veel huishoudens met een laag inkomen.

In de autonome houding van een deel van de Glanerbruggers zit ook het zelf willen oplossen, zonder al te veel met de overheid en de politie te maken te hebben. Verschillende politierespondenten beschrijven dat ze merken dat Glanerbruggers over het algemeen liever hun eigen regels willen bepalen en ze de politie niet nodig lijken te hebben. Incidenten als vechtpartijen en huiselijk geweld lossen ze naar de mening van de politie liever zelf op. Praten met de politie wordt gezien als klikken en die bellen ze pas als het echt uit de hand loopt, aldus de politie:

“Zoals ik hem nu zie, is het vooral politie is de vijand, dus je praat niet met de politie. En dat regelen we onderling wel en de politie komt erbij op het moment dat de messen getrokken worden of dat er geschoten wordt en dan kunnen ze er niet omheen, laat ik het zo zeggen, dus het is echt een dorp op zich dat zelf de dingen regelt. En daarin hun eigen normen en waarden creëren. En als ze jou niet willen als buurman, dan zorgen ze dat jij wegkomt.” (Ro7, politie)

Sommige andere professionals wijzen er op dat Glanerbruggers vrijwillige activiteiten voor de gemeenschap in eerste instantie classificeren als ‘straf’ en niet als gemeenschapszin. Een respondent vanuit sociaal werk schetst het volgende voorbeeld:

“Als je hier in Enschede vuil prikt, zwerfafval, [...] voorbijgangers kunnen je voorbijlopen of niet [...] en als je in Glanerbrug wordt aangesproken, is de eerste vraag of je een taakstraf hebt. [...] Het is een ander voorbeeld. Het is wel iets

zeggend. Ze kunnen ook denken dat het fijn is dat de straat schoon is, maar daar gaan ze aan voorbij.” (R19, sociaal werk)

Duitse invloeden

Vanuit de grenslocatie hebben veel Glanerbruggers van oudsher relaties met Duitsland. “Voor de Glanerbrugger houdt het land niet op bij de grens” (R01, gemeente) en “Het is een grens, maar voor ons is het geen grens” (R45, lokale ondernemer) zijn tekenende uitspraken daarvoor. Een respondent merkt verder op dat sinds de spoorlijn van Glanerbrug naar Duitsland loopt, Glanerbrug “veel meer Duits [is] geworden en nog meer Duits georiënteerd” dan de rest van Enschede (R43, verslavingszorg). Verschillende respondenten vertellen dat het zijn van een grensdorp zowel goede als minder prettige kanten heeft. Zo rijdt een groot deel van de Glanerbrugse inwoners naar Duitsland om goedkoper te tanken of boodschappen te doen, waar zij zelf vooral de voordelen van zien. Ondernemers in Glanerbrug merken juist dat dit invloed heeft op hun omzet, waardoor de lokale ondernemers minder verdienen. Daarnaast hebben veel inwoners van Glanerbrug contacten in Duitsland; veel (Nederlandse) vrienden of bekenden wonen net over de grens. De voornaamste reden om te wonen in Duitsland zijn de huizenprijzen, die veel lager zijn en waar men tevens in grotere woningen kan wonen dan in Nederland. Als gevolg daarvan zit een groot deel van de Nederlandse kinderen die woonachtig zijn in Duitsland wel in Glanerbrug of (in geval van de middelbare school) elders in Enschede op school. Voor (hulpverlenings)instanties en de gezinnen zelf kan dit complex zijn, blijkt uit de interviews. Hiervan is vooral sprake indien er problemen zijn, bijvoorbeeld op school. Bij problemen “valt men tussen wal en schip” wat betreft de wet- en regelgeving, waardoor er vanuit Nederland weinig gedaan kan worden. Ook het drugs-toerisme en de hiermee samengaannde overlast van doorloop en drugsgebruik komt herhaaldelijk naar voren in de interviews met professionals en bewoners.²

2.1.2 Veranderingen door bevolkingsgroei

Vanaf de jaren ‘60 traden er veranderingen op in Glanerbrug, onder meer door de bevolkingsgroei waardoor de vraag naar woningen doorzette. Daarop werden er nieuwe woonwijken gebouwd, zoals het grootschalige Eekmaat. In de beginjaren ‘70 en eindjaren ‘90 van de vorige eeuw en begin 21ste eeuw kwamen er meer nieuwbouwwijken bij, zoals Eekmaat West, Oikos en Eilermarke.

Bevolkingssamenstelling Glanerbrug

Glanerbrug heeft een relatief jonge bevolking; 30 procent van de inwoners (ruim 5.000) is namelijk jonger dan 25 jaar. Ditzelfde geldt voor de hele gemeente Enschede, waar dit percentage landelijk op 28 procent ligt (CBS Statline, 2022). Sinds 2015 daalt het aantal inwoners in Glanerbrug, terwijl de Nederlandse bevolking over de linie juist groeit. Opvallend is dat er in Glanerbrug tegelijkertijd sprake is van zowel vergrijzing als van een lichte groei van de jongvolwassenen (Gemeente Enschede, 2023b).

Het valt verder op dat er relatief weinig inwoners met een migratieachtergrond in Glanerbrug wonen: 22 procent, ten opzichte van 31 procent in de hele gemeente Enschede en 25 procent landelijk. Binnen Glanerbrug hebben De Slank (14%), Glanerveld (16%) en Dolphia (18%) het laagste aandeel inwoners met een migratieachtergrond, waar Schipholt-Glanermaten (28%) en Eekmaat (28%) het hoogste aandeel hebben. Wat betreft herkomstlanden heeft 12 procent van de Glanerbrugse inwoners een Westerse migratieachtergrond en 11 procent een niet-Westerse. Van de niet-Westerse migratieachtergrond is de Turkse met 3 procent van de inwoners de meest voorkomende in Glanerbrug. Dit is wel beduidend lager dan in Enschede, waar dit percentage op 5 procent ligt. Inwoners met een niet-Westerse migratieachtergrond wonen relatief veel in de buurten Schipholt-Glanermaten (15%), Eekmaat (14%), Oikos (11%) en Eilermarke (11%) (CBS Statline, 2022).

Met de komst van de nieuwbouwwijken is vermenging ontstaan tussen ‘oud-Glanerbruggers’ – die in Glanerbrug zijn geboren en getogen en van wie veelal voorgaande generaties ook in Glanerbrug woonachtig waren – en mensen die van buiten naar Glanerbrug zijn getrokken. In Glanerbrug is een woningaanbod ontstaan waarbij huur- en koopwoningen door elkaar en dicht bij elkaar staan (Gemeente Enschede, 2023a). Mede daardoor is er sprake van een grote diversiteit aan mensen, in de zin van achtergrond, leeftijd, mentaliteit en (geloofs)overtuigingen. Sociale structuren verschillen dan ook sterk per buurt of zelfs per straat.

Woningen in Glanerbrug

64 procent van de woningen in Glanerbrug betreft een koopwoning, tegenover 48 procent in geheel Enschede. Binnen Glanerbrug staan in de buurten Oikos (80%), De Slank (79%), Glanerveld (79%), Eekmaat West en Eilermarke (77%) relatief veel koopwoningen. 28 procent van de woningen in Glanerbrug is een sociale huurwoning, waarvan er relatief veel zijn in de buurten Dolphia (75%), Eekmaat (49%) en Schipholt-Glanermaten (38%) (CBS Statline, 2022).

“Ik maak me wel zorgen over het feit dat Glanerbrug nog wel het Glanerbrug is van vroeger. Want het wordt ook volgebouwd natuurlijk, dat krijg je natuurlijk ook. [...] krijg je mensen die erbij komen en die we weer niet kennen. En als ze zich prima gedragen zijn ze hartstikke welkom. Maar er zijn ook mensen die zich niet gedragen.” (R70, bewoner)

Een deel van de oud-Glanerbruggers heeft moeite met de veranderingen en de nieuwkomers. Uit gesprekken met bewoners die in Glanerbrug (via vele generaties) geworteld zijn, wordt duidelijk dat er in hun beleving een onderscheid is tussen de oude en nieuwere delen van Glanerbrug. Zo beschrijft een lokale ondernemer een bepaald gedeelte van Glanerbrug als “eigenlijk Glanerbrug” met oud-Glanerbruggers, en duidt hij de rest aan als “nieuw”. Hiertussen loopt een straat als scheidslijn. Hij geeft aan dat deze tweedeling veel invloed op Glanerbrug heeft en dat de nieuwe mensen geen verbinding met Glanerbrug hebben. Deze mensen zijn volgens hem ‘import-Enschedeërs’ die in Glanerbrug zijn komen wonen vanwege de nieuwbouwwijken. Gevraagd naar of Glanerbrug erg is veranderd, geeft een gewortelde bewoner aan:

“Ja, het is allemaal vreemd volk. Echt de hele oud-Glanerbruggers, die ken je dan nog. [...] maar in de straat is het ook allemaal... De woningbouw stopt er van alles in nu.” (R64, bewoner)

Niet iedereen staat negatief tegenover de veranderingen. Er zijn ook bewoners die aangeven dat er inmiddels meer kruisbestuiving is dan in het verleden tussen het ‘oude gedeelte’ van Glanerbrug en de nieuwbouwwijken.

Ze geven aan dat ze het idee hebben dat de generatie die nu “dik in de twintig” is er meer last van heeft gehad dan “de generatie die er nu onder zit” (R59, ouder basisschool Glanerbrug). Er is ook een bewoner die vindt dat Glanerbrug door de vernieuwing van de wijken weliswaar andere mensen aantrekt, maar dat dit ook als iets positiefs gezien kan worden. Naar zijn idee heeft de komst van woningen in het hogere segment namelijk tot meer veiligheid in Glanerbrug geleid. Verder vertelt hij daarover:

“Er wordt al gauw gepraat over import. Glanerbrug breidt ook uit en ongemerkt zijn ze blij dat er nieuwe wijken zijn, waar ze ook wel heen kunnen, dus soms een tikkeltje kortzichtig van de gewone arbeiders van vroeger uit. [...] Dat vind ik gewoon niet terecht, nee. [...] Het verandert overal zo verschrikkelijk hard. Je hebt gewoon met bevolkingsgroei te maken en dan is dat zo en daar kun je nog een beetje in participeren” (R66, bewoner).

Uit de gesprekken valt verder op dat er Glanerbrugers zijn die generaties lang in Glanerbrug wonen en hier ook graag willen blijven. Een bewoner vertelt bijvoorbeeld over een van haar kinderen dat die “netjes in Glanerbrug” woont, “zoals ik het graag wil” (R70). Deze bewoner geeft ook aan dat bij haar in de straat veel kinderen het huis van hun ouders overkopen. Een andere bewoner vertelt over bekende families in Glanerbrug die al generaties lang in het dorp wonen. Door relaties tussen mensen komen er ook mensen uit andere dorpen in Glanerbrug wonen, waardoor nieuwe mensen niet bekend zijn met de verhalen over Glanerbrug en familienaamen soms uitsterven. Een gevolg hiervan is dat een deel van de bewoners – waarvan de geschiedenis in Glanerbrug generaties teruggaat – in deze familiestructuren denkt, terwijl de nieuwere bewoners dit niet kunnen. De bewoner vertelt daarover:

“Wij gooien met meisjesnamen. Ik ben nu wel Wolsink, maar ik ben met Harbers getrouwd en dan zeg ik altijd: “Oh ja, daar heb je er weer eentje van Staring lopen.” Staring is dan hier zo’n verzamelnaam. “Dat is er een van Staring”, zo. [...] Dat is mijn familie. Mijn moeder is van Staring en [...] als je bij die Staring-familie hoort, is dat niet slecht, hoor. [...] Maar dan weet je wel bij wat voor familie je hoort. [...] Het zijn allemaal grote families. “En die hoort bij Berger.” En

dan hebben we van: “Ja, van wie dan?” “Van Christa.” [...] Dan weten we het allemaal.” (R66, bewoner)³

Een bewoner die jaren eerder in Glanerbrug is komen wonen, vertelt over de ervaring dat zij na de verhuizing naar Glanerbrug het gevoel had zich als nieuweling eerst te moeten bewijzen. Het scheelde volgens haar daarbij dat in de wijk veel nieuwe bewoners wonen “en het bevalt gewoon heel goed” (R60/R61/R62/R63, ouders basisschoolleerlingen). Kennis van familienamen en de personen en geschiedenissen die hierbij horen, behoren tot het sociale kapitaal van de gewortelde Glanerbruggers en schept een onderlinge band. Voor mensen die niet over deze kennis beschikken omdat ze bijvoorbeeld nieuw in Glanerbrug zijn komen wonen, betekent dit dat ze op een bepaalde manier worden buitengesloten.

Leven in Glanerbrug

Bewoners en ondernemers van Glanerbrug die we gesproken hebben, waren allemaal zonder uitzondering overwegend positief over hun woonbeleving van Glanerbrug. Uit de vragenlijst onder inwoners van Glanerbrug⁴ blijkt tevens dat 82 procent van de 56 respondenten het wonen in Glanerbrug een score van 4 of hoger geeft op een schaal van 1 tot 5, met een gemiddelde beoordeling van 4,1. In de vragenlijst werd de (nabijheid tot) voorzieningen het vaakst genoemd als fijn aan het wonen in Glanerbrug (door 40%). Daarna volgen de sociale cohesie (door 35%) en de rust (door 18%). Andere positieve punten die werden genoemd, zijn onder meer de buurtbewoners, de natuur en de sfeer. Bewoners houden van het dorps karakter van Glanerbrug en de ligging en zijn ook in de interviews lovend over de winkels en andere voorzieningen, zoals veel speeltuinen en goed onderwijs. Ook roemt een inwoner “een van de weinige echt goed georganiseerde nieuwbouwwijken”. Verder legt hij uit:

“Als je hier gaat wonen, zit je heel centraal. Je bent zo in Duitsland, je bent zo in het buitengebied. Je zit zo op de autobaan. [...] Je hebt een eigen winkelstraat, je hebt veel goedkopere boodschappen in Duitsland en bij de [Albert Heijn] XL. Je bent ook zo in de binnenstad, aansluitende busvoorzieningen, sociale voorzieningen, alles is goed geregeld.” (R59, ouder basisschool Glanerbrug)

Anderen merken op dat er geen winkelpand vrij staat, dat alles te krijgen is bij de winkels in Glanerbrug en dat op de fiets alles bereikbaar is. Een lokale ondernemer geeft bijvoorbeeld ook aan Glanerbrug een heerlijk dorp te vinden en vertelt dat er nog nooit een stoel van zijn terras is gestolen. Verder geven bewoners aan dat iedereen wel een beetje op elkaar let en dat je eigenlijk van niemand last hebt. Iemand geeft aan dat "90 procent gewoon prima bewoonbaar is". "Ik mag hier supergraag wonen," is bijvoorbeeld hoe een bewoner het omschreef (R64). Gevraagd naar het verschil met Enschede, gaf ze aan: "Dat is heel ander volk. De burens kennen elkaar nauwelijks".

Gevraagd naar wat men niet fijn vindt aan Glanerbrug, waren de 53 respondenten in de vragenlijst minder eensgezind en waren de antwoorden deels het tegenovergestelde van de positieve punten. Genoemd werden namelijk de drukte (door 15%), verkeersovertredingen (door 13%), de afwezigheid van voorzieningen (door 9%), achterstallig onderhoud in de openbare ruimte, dealen en vervuiling (alle drie door 8%). 18 procent van de respondenten noemde iets dat met drugs te maken had: ofwel dealen ofwel drugsgebruik. Andere punten die met veiligheid en criminaliteit te maken hebben en door drie of minder respondenten per onderwerp werden genoemd, zijn jongerenoverlast, vuurwerk, onveiligheidsgevoel en criminaliteit. Wat betreft verbeterpunten voor het wonen en opgroeien voor jeugdigen, noemde bijna de helft (42%) een passend activiteitenaanbod en voorzieningen. Daarna volgde meer controle (door 11%). Onderwerpen die door drie of minder respondenten genoemd werden, waren persoonlijke begeleiding, verantwoordelijkheid van de ouders, de aanpak van jongerenoverlast en drugscriminaliteit en meer groen.

Tot slot laat de landelijke Leefbaarometer⁵ zien dat de leefbaarheid in Glanerbrug als voldoende tot zwak scoort ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Alle buurten in Glanerbrug scoren op de dimensie voorzieningen negatief ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De buurten Eekmaat, Dolphia en Schipholt-Glaner maten scoren daarnaast ook negatief op de dimensie overlast en onveiligheid (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, z.d.).

2.2 De verzuiling en (sociale) consequenties daarvan

Door de in paragraaf 2.1 beschreven groeiende textielindustrie trok Glanerbrug meer arbeiders vanuit diverse delen van het land aan. Zij hadden uiteenlopende politieke en kerkelijke overtuigingen, bijvoorbeeld socialisten, katholieken en gereformeerden. Daarmee nam ook de behoefte aan voorzieningen toe, zoals winkels, kerken en cafés. Vanwege de vele muziekkorpsen en koren werd Glanerbrug tot in de jaren '60 ook wel het 'muzikaalste dorp van Nederland' genoemd, met regionale en landelijke bekendheid van de *Glanerbrugger Muzikanten*. Gezien de diverse achtergronden van de gezinnen in Glanerbrug ontstonden er in die tijd onder andere kerken, scholen en een grote hoeveelheid verenigingen die hun oorsprong kennen vanuit de verschillende zuilen, zoals katholiek en protestants. Er verreezen ook vier kloosters (Gemeente Enschede, 2023a; Historische Kring Glanerbrug, 2020; Nijhof, 2014).

“Dus als je naar Glanerbrug kijkt, is Glanerbrug verdeeld in het deel dat protestant is, en die komen aan deze kant van de straat, dat noemen ze ‘de overkant van de straat’. [...] En die geschiedenis leert dat mensen die aan deze kant van de straat wonen, die hebben niks met de mensen die aan deze kant wonen.”
(R45, lokale ondernemer)

Naast de veranderingen in bevolkingssamenstelling was een afname van de geloofsbeleving en de ontzuiling een andere verandering die vanaf de jaren '60 inzette. De kloosters sloten en kregen andere bestemmingen. Zo stichtte de later gevestigde Syrisch-orthodoxe gemeenschap in 1981 een klooster op de grond van een van de voormalige kloosters (Gemeente Enschede, 2023a; Historische Kring Glanerbrug, 2020). Uit sommige interviews en observaties wordt duidelijk dat met de komst van de Syrisch-Orthodoxe gemeenschap binnen de religieuze verzuiling een nieuwe 'Syrisch-Orthodoxe zuil' is toegevoegd waarbinnen zich een belangrijk deel van het leven (religie, vrije tijd en onderwijs) afspeelt.

Ook veel koren werden vanwege ontkerkelijkheid en vergrijzing opgeheven (Gemeente Enschede, 2023a; Historische Kring Glanerbrug, 2020). Wel is het rijke verenigingsleven nog steeds kenmerkend voor Glanerbrug.

Participeren in een vereniging – sport, religie of iets anders – komt onder de bevolking van Glanerbrug meer voor dan onder de inwoners van de rest van Enschede (Gemeente Enschede, 2023a).

De drie voetbalverenigingen in Glanerbrug kennen hun oorsprong ook vanuit de verzuiling; een Rooms-Katholieke, een protestantse en een “van de arbeiders” (R31, sportvereniging). Aan de ene kant lijken deze zuilen vandaag de dag door ontkerkelijking minder merkbaar te zijn en wordt er bijvoorbeeld gesproken over fusies tussen voetbalverenigingen. Uit gesprekken met bewoners wordt echter ook duidelijk dat de verschillen tussen deze verenigingen wel degelijk nog steeds, in ieder geval in de beeldvorming, aanwezig zijn. Zo zegt een bewoner:

“Naast Avanti ligt bijvoorbeeld Eilermark, dat zijn wel echt protestanten, zeg ik dan altijd, die zijn wel eigenwijs. Nee, die hoeft ik ook niet. Die regeltjes zijn toch echt anders dan die van ons. Die vraagt wel een vergunning aan tot twaalf uur en dan gaan ze tot drie uur door.” (R70)

Een jongerenwerker formuleert het net iets anders, maar legt ook een duidelijke relatie tussen iemands vrijetijdsbesteding en religieuze positie: “Als je bij Eilermark was, dan was je een blauwe. Als je bij Avanti voetbalde, was je een paap, dat gaat niet samen met elkaar” (R26). Verschillende respondenten geven ook aan dat de verzuiling vooral voor oudere mensen nog speelt en minder voor jongere mensen. Zie bijvoorbeeld onderstaand citaat:

“Het wordt nu langzaam na de twintig, dertig jaar dat ik hier zit, zie je wel dat de jeugd het niet uitmaakt. De jeugd voetbalt hier; dan voetballen ze hier, dan voetballen ze daar. Dus die gaan met vriendjes mee, dus de scheiding van kerk... De geschiedenis is niet meer zo aanwezig. [...] En de oude generatie heeft er nu nog steeds last van, die vinden nog steeds: als je bij Avanti voetbalt, kun je nooit bij Sportlust voetballen.” (R45, lokale ondernemer)

Uit de interviews blijkt ook dat de fusie tussen de verenigingen niet van de grond komt door de (gepercipieerde) verschillen. Ondanks dat de verzuiling tegenwoordig minder sterk is dan in het verleden, is deze dus nog steeds merkbaar in Glanerbrug. Ook professionals hebben hier in hun werk

mee te maken. Zo vertelt een sociaal werker dat het door de verschillende verenigingen per stroming moeilijker is om met elkaar samen te werken:

“Soms begint het heel enthousiast en dan dooft het heel snel weer uit. Dat mensen toch weer andere belangen hebben. Dus dat is wel een van de hardnekkige dingen die het lastig maken om continuïteit in een verhaal te brengen in Glanerbrug.” (Ro6, sociaal werk)

2.3 Beeldvorming over en binnen Glanerbrug

Van de problemen in Glanerbrug zit het imago of stigma de mensen misschien nog wel het meest in de weg. Een belangrijk element van Glanerbrug is namelijk de specifieke hardnekkige beeldvorming die over het dorp c.q. de wijk bestaat. Naast de beeldvorming over Glanerbrug is er ook sprake van verschillende beelden binnen Glanerbrug. Beiden zijn belangrijke gegevens voor het begrip van Glanerbrug.

Mediaberichten over de reputatie van Glanerbrug

‘Glanerbrug, mes in je rug’ is een alom bekende uitspraak. In de uitgave *In vogelvlucht over Glanerbrug* wordt ook gesproken over “de vooroordelen over messen-trekkers en smokkelaars” (Historische Kring Glanerbrug, 2020: 34) en ook in het stadsgedicht dat geciteerd is in het begin van dit rapport schrijft de dichter: “het mes staat rotsvast in de rug van de reputatie van Glanerbrug” (Ten Cate, 2023). Eind 2022 en begin 2023 stonden er enkele krantenartikelen in de Twentsche Courant Tubantia over Glanerbrug, naar aanleiding van de ‘meldcaravan’⁶ waar bewoners melding konden maken van overlast in het Redemptoristenpark (Ten Donkelaar, 2022; Van Raaij, 2023). Daarin werden bewoners ook gevraagd naar de reputatie van Glanerbrug. De meeste personen die aan het woord komen in het artikel, gaven aan de uitdrukking ‘mes in je rug’ te kennen maar dit beeld niet te herkennen. Ze gaven aan dat er “wel eens iets gebeurt in Glanerbrug”, maar dat dat “overal wel gebeurt”. Iemand zegt bijvoorbeeld tegen de krant: “Ik vind die uitdrukking vreselijk. Het komt misschien wel eens voor, maar normale Glanerbruggers zijn gewone dorpingen en fijne mensen. Ik heb er altijd goed mee op kunnen schieten. Die uitdrukking is wel heel erg zwaar en overdreven” (Van Raaij, 2023).

Vrijwel alle respondenten, zowel bewoners als professionals, verwijzen naar verhalen over en de naam en reputatie van Glanerbrug. Net als de personen die aan het woord kwamen in het kader hierboven, herkennen zij dit beeld samengevat in de woorden ‘Glanerbrug, mes in je rug’ lang niet allemaal vanuit hun eigen ervaringen. Wel bevestigen zij dat dit zeker het beeld is dat heerst. Daarbij valt het ook op dat verhalen vaak worden naverteld; tijdens de interviews bleek dat bepaalde voorvallen of geruchten door verscheidene personen werden aangehaald – vaak zonder dat duidelijk werd of en hoe vaak het daadwerkelijk plaatsvond – en sommige respondenten verwijzen zelf ook naar het navertellen van verhalen. Een respondent van een woningcorporatie schetst een tekenend voorbeeld. Jaren geleden kwam het regelmatig voor dat bij speeltuintjes spuiten werden gevonden, maar recentelijk speelt dit veel minder. Dit soort verhalen gaan volgens hem een eigen leven leiden. Zo begon een bewoner hier onlangs weer over, “net alsof het gisteren was”.

De reputatie van Glanerbrug heerst al van oudsher ook buiten Glanerbrug, zo blijkt uit verschillende gesprekken. Een bewoner die zelf oorspronkelijk niet uit Glanerbrug komt, vertelt bijvoorbeeld dat er vroeger werd gezegd dat je moest uitkijken voor klasgenoten uit Glanerbrug: bij mensen uit Dolphia en Glanerbrug moest je uit de buurt blijven, “want dat was gevaarlijk”. Een bewoner die zelf in Glanerbrug opgroeide, schetst het volgende beeld:

“Toen wij van het lager onderwijs naar het hoger onderwijs gingen, werd je nog apart gezet als je in Glanerbrug woonde. Je werd echt apart gezet. Dat was in de tijd dat we echt een naam hadden dat je dacht: what the fuck is hier aan de hand?” (R59, ouder basisschool Glanerbrug)

Verscheidene respondenten benadrukken ook dat er op genoeg plekken in Enschede dingen gebeuren, maar dat er altijd extra aandacht voor Glanerbrug is. Zo geeft een bewoner aan dat hij denkt dat wanneer er iets gebeurt in Glanerbrug dit wordt opgeblazen, omdat Glanerbrug een ‘bepaalde naam’ heeft. Daarbij zouden ook sociale media een versterkende rol spelen:

“Maar wat ik wel wil benadrukken ook over Glanerbrug, ik vind het allemaal wel heel erg overdreven. Het is overal namelijk. Ik kan wel honderd plekken in Enschede benoemen en het is elke keer Glanerbrug – Glanerbrug. Kijk, vroeger gebeurden er dezelfde dingen, ook met messen en dat soort dingen, maar je had geen social media. [...] Uiteindelijk komt het in groepsapps van Oost terecht, iedereen schrikt, en in vijftien jaar – dat is mijn ervaring – de helft van de keren is er eigenlijk helemaal niet zo veel aan de hand.” (R58, ouder basisschool Glanerbrug)

Naast sociale media spelen ook ‘traditionele’ media hierin een rol, zoals een respondent van een woningcorporatie aangeeft. Volgens hem is het balanceren omdat de media smult van de verhalen over Glanerbrug: “Er hoeft maar weer iets te gebeuren daar [specifieke plek in Glanerbrug] en BAF, het staat weer in de krant en dan ben je bij wijze van spreken weer terug bij af” (R29). Een lokale ondernemer zegt daarover: “Ik denk dat er niet veel [meer] hier gebeurt dan ergens anders. Alleen men vindt het wel interessant dat het hier gebeurt” (R46).

Verder maken respondenten in de interviews regelmatig vergelijkingen met andere wijken en buurten in Enschede. Respondenten stellen bijvoorbeeld dat er in de Wesselerbrink en Velve dezelfde – zo niet meer – dingen gebeuren. Een respondent vanuit sociaal werk noemt het voorbeeld dat wanneer een drugsdealer uit een andere Enschedese wijk wordt opgepakt er naar deze persoon wordt verwezen als ‘drugsdealer uit Enschede’, maar dat iemand uit Glanerbrug wordt aangeduid als ‘drugsdealer uit Glanerbrug’. Voor hem spreekt daaruit dat Glanerbrug niet wordt gezien als wijk van Enschede. In de Tubantia komt een tekenend voorbeeld van vergelijkbare strekking naar voren. In een artikel over de reputatie van Glanerbrug staat dat bij de redactie ooit een boze mail uit Glanerbrug was binnengekomen, waarin een lezer suggereerde dat bij een artikel over Glanerbrug waar het iets leuks betreft er ‘Enschede’ boven staat, en als er iets ergs gebeurt ‘Glanerbrug’. “Dat is natuurlijk onzin. Maar het zegt wel iets over de reputatie van het dorp,” aldus de journalist (Ten Donkelaar, 2022). Daarbij komt ook dat er op basis van de interviews een beeld ontstaat dat Glanerbrugers zich niet helemaal bij Enschede voelen horen. Een hulpverlener omschrijft dit als:

“Als ik kijk naar de attitude [heb ik] soms het idee dat mensen denken van: ja, wij doen eigenlijk niet echt mee. Wij zijn wel onderdeel van Enschede, maar toch zijn wij Glanerbrug, maar we hangen er toch een beetje bij, ertussen.”
(R43, verslavingszorg)

Overigens houdt een deel van de Glanerbruggers zelf het ‘geen onderdeel zijn van Enschede’ in stand, mogelijk voortkomend uit voorgaande. Zo hadden we voor dit onderzoek contact met bewoners die hun e-mails afsloten met ‘Groeten uit Glanerbrug’ of ‘GuG’ en daarmee op een positieve manier lijken te willen benadrukken dat ze in Glanerbrug wonen en vooral niet in Enschede. Dit onderscheid bleek natuurlijk ook uit de geschetste voorbeelden in paragraaf 2.1.2, waarbij over mensen die vanuit Enschede in Glanerbrug zijn komen wonen wordt gesproken van ‘import-Enschede-ers’. Bewoners schetsen daarmee ook zelf een afstand tussen Glanerbrug en Enschede en benadrukken Glanerbrug als aparte entiteit. Zo vertelt een bewoner die is geboren in Glanerbrug maar een tijd in Enschede heeft gewoond:

“... en toen konden we wel een huis krijgen in Enschede, maar we wilden toch weer terug naar Glanerbrug. [...] Al moet ik mijn knieën kapot kruipen, maar naar Glanerbrug weer.” (R64, bewoner)

Drugsgebruik

Drugsgebruik is iets dat regelmatig terug kwam in de interviews. Zowel inwoners als professionals uit Glanerbrug geven aan dat drugsgebruik een maatschappelijk probleem is geworden. Ze zien het niet alleen terug in Glanerbrug, maar ook in de rest van het land en op tv. Ook in Glanerbrug lijkt het drugsgebruik steeds meer te worden genormaliseerd, onder alle leeftijden. Zo vertelt een inwoner van Glanerbrug:

“Er was hier laatst bij iemand een tentfeest, daar stond een gigantische tent achter het huis. En de drugsdealer stond één straat verder op de hoek en ze kwamen gewoon, want ik was toevallig bij vrienden, ze kwamen er gewoon uit, die mensen. Die haalden dat op en die gingen weer naar dat tentfeestje.” (R59)

Het drugsgebruik heeft volgens professionals ook invloed op de jeugd. Zo zou het slechter functioneren op school en het schoolverzuim toenemen door middelengebruik. Andere professionals wijzen op het hardnekkige, intergenerationele karakter van de drugsproblematiek in Glanerbrug.

“Het is voor kinderen van dertien, veertien normaal eigenlijk, het is eerder normaal dan afwijkend als ze gaan blowen. Als ze niet gaan blowen, dan vindt de omgeving het raar over het algemeen. Ik woon zelf in een dorpje hier niet zo heel ver vandaan, daar wordt het niet zo normaal gevonden.” (R24, sociaal werk) Daarnaast geven verschillende ouders uit Glanerbrug aan angst te hebben voor het drugsgebruik onder jongeren. Ze zijn bang dat de verleiding te groot wordt, omdat het volgens hen voortaan op elke hoek van de straat te verkrijgen is. Daarentegen vertelt een andere inwoner ons dat het hem niets uitmaakt dat de jeugd drugs gebruikt. Haar kinderen doen het ook:

”Dat pilletje wordt ook wel genomen, maar heb ik daar last van? Nee, daar heb ik geen last van. Moeten ze doordraaien, dan draai je maar door met een pilletje, wat maakt mij dat nou uit. Ik vind het nog overzichtelijk. Ze gaan naar festivals heen en daar wordt ook gebruikt.” (R70, bewoner)

Dit laat zien dat de meningen over het drugsgebruik in Glanerbrug verdeeld zijn. Wel blijkt dat het drugsgebruik door alle inwoners erkend en tegenwoordig als een vanzelfsprekendheid wordt gezien, zowel onder jongeren als volwassenen.

2.3.1 Consequenties van de beeldvorming

Bewoners blijken last te hebben van het beeld dat er over hun dorp bestaat en vinden het ook niet terecht. Een lokale ondernemer geeft aan dat het beeld van Glanerbrug – “mes in de rug, smokkeldorp, altijd ruzie” – “weg moet” (R46). Ook een professional geeft aan dat ze merkt dat sommige bewoners van Glanerbrug “echt wel klaar zijn met het imago van: ‘wij in Glanerbrug, mes in je rug’” (R34). Ze geeft aan dat bepaalde inwoners het gevoel hebben dat ze niet meer gelinkt willen worden aan dat imago, omdat Glanerbrug ook veel goede dingen doet. Een respondent vertelt bijvoorbeeld dat mensen niet schrijven dat een huis te koop staat in Glanerbrug, maar op Oikos. “Of je noemt de straat. Dat is gewoon beeldvorming” (R38/

R39, middelbare school). Een andere respondent schetst een voorbeeld van bewoners die zeggen in Enschede-Oost te wonen, omdat ze niet in Glanerbrug willen wonen. Gevraagd naar de problemen in Glanerbrug, verwijst een lokale ondernemer bijvoorbeeld ook direct naar het stigma van Glanerbrug. Het is een beeld dat moeilijk te bestrijden blijkt.

“Herman Finkers zei ooit: ‘Glanerbrug krijgt kabeltelevisie, ze hebben nog niet eens riolering.’ Dat is het beeld dat ooit geschetst is. Dat werd op de televisie verteld. En we kregen ook riolering, maar dat was vervanging. [...] Daar kan je niet tegen vechten.” (R46, lokale ondernemer)

Een andere lokale ondernemer geeft aan dat Glanerbruggers met elkaar heel sociaal en trots op elkaar zijn, maar zich naar buiten toe verdedigen. Hierdoor ontstaat er volgens hem altijd een conflict. “Als ze weten dat je uit Glanerbrug komt, wordt er al negatief naar je gekeken” (R45). Een respondent vertelt verder over hoe hij vanuit zijn eigen ervaringen merkt dat er wordt gekeken naar mensen uit bepaalde buurten. Dit gebeurt ook binnen Glanerbrug, doordat er afgaande op de interviews anders gekeken wordt naar bepaalde buurten, straten of type inwoners, zoals ook beschreven in paragraaf 2.1.2.

“Ik zie heel vaak, dan hoor ik ook van: goh, ik laat mijn kind daar niet spelen, hoor. [...] Zo keken ze ook altijd naar mij en soms nog steeds als ik zeg dat ik daar vandaan kom. Dan kijken ze toch anders naar je, maar daar word ik soms wel verdrietig van, hoor.” (R10, sociaal werk)

Ook op basis van gesprekken met respondenten die niet zelf uit Glanerbrug komen of er niet wonen, blijkt dat de reputatie over Glanerbrug vandaag de dag nog altijd hardnekkig is. Zo vertelt een professional van een middelbare school uit Enschede:

“Volgens mij is dat wel een bepaalde groep die heel hecht is en bij wie je niet binnenkomt als buitenstaander. Als je zo’n groep tegenkomt in de stad, denk ik dat je beter een straatje om kunt lopen. [...] Als jij gedonder had in de stad of wat dan ook en die kwam uit Glanerbrug, maak je borst maar nat, dan had je er veertig man staan. Ze kennen elkaar allemaal. En dat is nog zo.” (R52/R53)

2.4 Conclusie

Op basis van de beschrijving van de kenmerken van Glanerbrug komen we op drie belangrijke bouwstenen voor het vervolg van dit rapport. Ten eerste heeft Glanerbrug een specifieke historie als grens- en arbeidersdorp, dat vandaag de dag nog doorwerkt in de mentaliteit. Zo bestaat een beeld van mensen die informeel hun weg vinden en daarin afstand houden tot de overheid. Scheidslijnen tussen gewortelde inwoners en nieuwkomers horen daarbij, waartoe sommigen ook mensen die vanuit Enschede naar Glanerbrug – dus binnen dezelfde gemeente – verhuizen rekenen.

Naast een afbakening van ‘oud’ en ‘nieuw’ werkt ten tweede ook de verzuiling nog door, bijvoorbeeld in het verenigingsleven en daarmee ook tussen groepen in buurten en straten. Ook professionals lopen hier soms tegenaan, waardoor het soms lastiger blijkt iets te bewerkstelligen in Glanerbrug.

Tot slot is de beeldvorming in Glanerbrug een belangrijke factor. Er bestaat een hardnekkig stigma over Glanerbrug en Glanerbrugers waarbij ‘Glanerbrug, mes in je rug’ prominent aanwezig is. Glanerbrug – zo luidt de reputatie – is een dorp van messentrekkers en smokkelaars, van mensen die de overheid niet vertrouwen en die de problemen zelf wel oplossen. In dit stigma wordt Glanerbrug nadrukkelijk geassocieerd met arbeiders, zwart werk en (drugs)criminaliteit. Glanerbrug maakt weliswaar formeel deel uit van Enschede, maar in de hoofden van mensen is dit niet zo en staat Glanerbrug op zichzelf. Met Glanerbrugers moet je oppassen en die moet je vooral op afstand houden, zo is het sentiment. De wat oudere Glanerbrugers vertellen hoe zij vanwege hun Glanerbrugse achtergrond in de klas op de middelbare school letterlijk apart werden gezet. De zinsnede “het mes staat rotsvast in de rug van de reputatie van Glanerbrug” van de stadsdichter Ten Cate waarmee dit rapport begint, had dit stigma niet beter kunnen typeren.

Eindnoten

1. De volgende buurten liggen in Glanerbrug: Bentveld-Bultserve, De Slank, Dolphia, Eekmaat, Eekmaat West, Eilermarke, Glanerveld, Oikos en Schipholt-Glanermaten. De twee treinstations betreffen Glanerbrug en Enschede de Eschmarke.
2. De drugshandel, het drugstoerisme en het drugsgebruik komt later in dit hoofdstuk maar ook in de volgende hoofdstukken uitgebreid aan bod.
3. Om privacyredenen zijn de namen in dit citaat gefingeerd. De echte namen zijn bij de auteurs bekend.
4. Zie paragraaf 1.4.6 voor een toelichting over de vragenlijst en de respondenten.
5. Dit signaleringsinstrument geeft op basis van een groot aantal kenmerken van de woonomgeving, zoals voorzieningen, geluidsbelasting en onveiligheid, een inschatting van de leefbaarheid.
6. Zie hoofdstuk 6.4 voor een inhoudelijke bespreking van de meldingen gedaan bij de 'meldcaravan'.

3

Aard, omvang en ontwikkelingen van de (jeugd)criminaliteit op basis van politieregistraties

In dit hoofdstuk formuleren we antwoorden op de eerste onderzoeksvraag naar de aard en omvang van de (jeugd)criminaliteit in de Enschedese wijk Glanerbrug en eventuele ontwikkelingen die hierin zichtbaar zijn. Dit doen we in dit hoofdstuk primair op basis van alle politieregistraties in Glanerbrug over de periode 2019 tot en met 2023 met inachtneming van alle beperkingen die we hebben beschreven in paragraaf 1.4 waarin de onderzoeksmethodiek centraal staat. In paragraaf 3.1 beschrijven we het algemene beeld van alle geregistreerde incidenten in Glanerbrug. Welke incidenten worden er in Glanerbrug geregistreerd? Hoe hebben deze registraties zich ontwikkeld over de tijd en zijn er relevante verschillen te zien tussen de verschillende buurten? In paragraaf 3.2 zoomen we in op de geregistreerde incidenten in Glanerbrug waarin iemand de rol verdachte is toebedeeld. Hoe groot is de groep die als verdachte wordt geregistreerd? Bij welke incidenten worden zij als verdachte geregistreerd en welke ontwikkelingen zijn hierin zichtbaar? Hierbij maken we onderscheid tussen de gehele leeftijdsgroep en de jongeren: de leeftijdsgroep tot en met 27 jaar die in aanmerking komt voor het programma Preventie met Gezag. In paragraaf 3.3 wordt het perspectief van de incidenten in Glanerbrug en de hierbij behorende verdachten losgelaten en kijken we uitsluitend naar de in BVH als verdachte geregistreerde jongeren tot en met 27 jaar die woonachtig zijn in Glanerbrug. Hiermee kunnen we nieuwe relevante vragen beantwoorden. Waar in Nederland worden de Glanerbrugse jongeren als verdachte geregistreerd? Worden ze ook als verdachte geregistreerd in

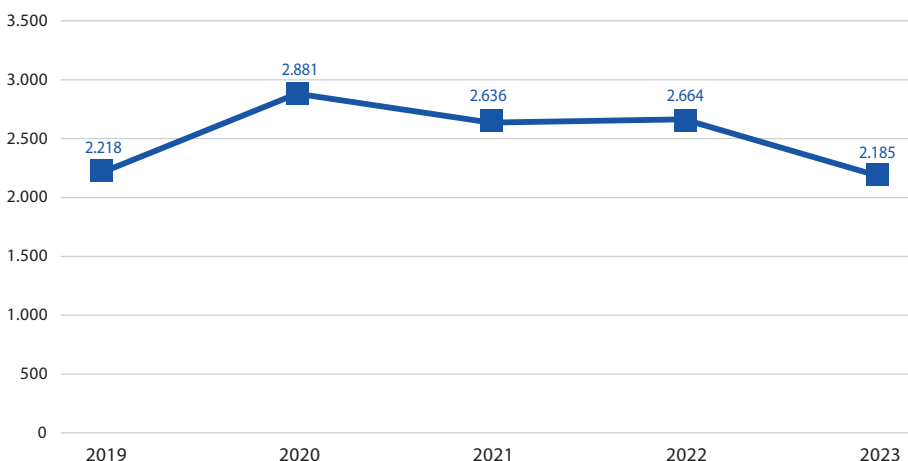
Glanerbrug of juist buiten Glanerbrug en Enschede? In paragraaf 3.4 laten we tot slot zien welke jongeren tot en met 27 jaar die wonen in Glanerbrug door de politie worden geregistreerd in de rol als slachtoffer en betrokkene. Met het oog op Preventie met Gezag is ook deze doelgroep relevant. Tot slot vatten we in paragraaf 3.5 de belangrijkste bevindingen uit dit hoofdstuk samen en geven we antwoord op vragen naar de aard, omvang en ontwikkelingen van de (jeugd)criminaliteit in Glanerbrug tijdens de periode van 2019 tot en met 2023.

Deze beschrijving van lokale politiedata kan niet zonder meer worden vergeleken met landelijke cijfers, aangezien wij ons in Glanerbrug richten op alle incidentregistraties en de Nationale Politie publiceert over geregistreerde misdrijven, wat een specifiek deel betreft van alle incidenten. In de door het CBS gepubliceerde politiecijfers worden geen overtredingen en meldingen meegenomen.

3.1 Een focus op de incidenten in Glanerbrug

In deze paragraaf bespreken we de politieregistraties van alle incidenten in Glanerbrug tussen 2019 en 2023. Figuur 3.1 geeft de ontwikkeling van de (unieke) incidentregistraties door de politie in Glanerbrug weer. Een grove analyse van deze incidenten laat zien dat er na een initiële stijging van bijna 700 incidenten in 2020 ten opzichte van 2019, in 2021 sprake is van een lichte daling van het aantal politieregistraties in Glanerbrug. Het aantal incidenten in 2023 is weer ongeveer op het niveau van 2019. Naar alle waarschijnlijkheid heeft de coronapandemie en de door de Nederlandse overheid genomen maatregelen in het tegengaan van de verspreiding van het coronavirus invloed gehad op het aantal incidentregistraties. Het aantal registraties blijft enigszins stabiel in 2022. De daling zet zich in Glanerbrug echter voort in 2023, waar de politie 2.185 incidenten heeft geregistreerd. Dit is het laagste aantal in de afgelopen vijf jaar. Alle coronamaatregelen zijn in 2022 vervallen, wat maakt dat de coronapandemie niet de enige verklaring kan zijn van de dalende incidentregistraties.

Figuur 3.1 – Incidentregistraties politie in Glanerbrug naar jaar (n=12.584). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Wanneer wordt gekeken naar de inhoud van de geregistreerde incidenten tussen 1 januari 2019 en 31 december 2023, valt op dat het merendeel van de incidenten betrekking heeft op de categorie ‘Vernielingen en incidenten openbare orde’. In figuur 3.2 worden de incidentregistraties in Glanerbrug onderverdeeld naar categorie weergegeven. De grootste groep incidenten binnen deze categorie betreft ‘Melding overlast jeugd’, wat over deze jaren 994 keer is geregistreerd, gevolgd door ‘Geluidshinder’ (n=695), ‘Overlast verward/overspannen persoon’ (n=459), ‘Overlast door alcohol/drugs’ (n=448) en ‘Vernieling overige objecten’ (n=369).

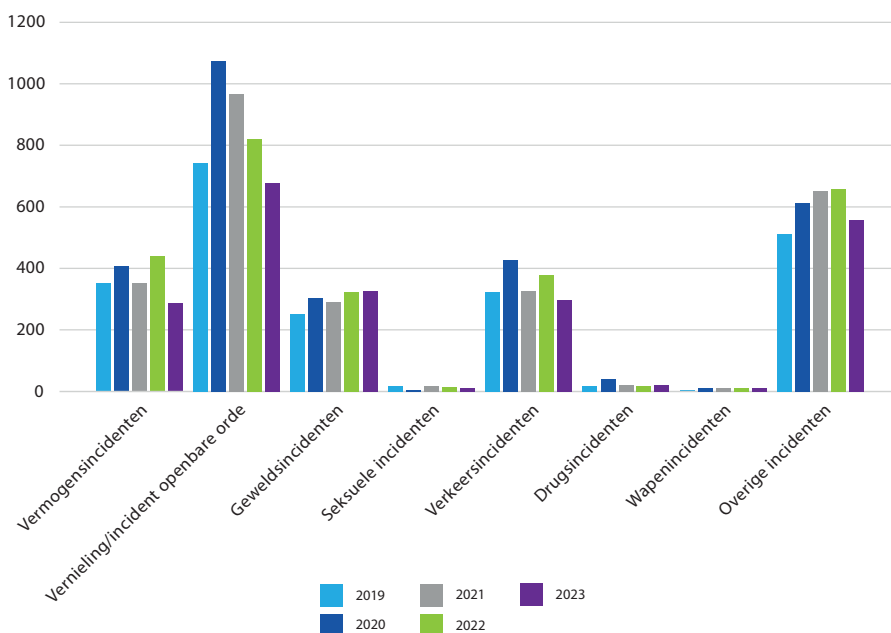
Ook de categorie ‘Overige incidenten’ wordt relatief veel geregistreerd. Deze categorie geeft helaas slechts beperkt inzicht in de inhoud van de meldingen. Het grootste deel van deze registraties betreft ‘Afhandeling overige meldingen’, wat in deze periode 1.936 keer is geregistreerd. Verder vallen de registraties ‘Verdachte situatie’ (n=960), ‘Meld misdaad anoniem’ (n=132) en ‘Overtreding overig Wetboek van Strafrecht’ (n=24) onder deze restcategorie. De meldingen van Meld Misdad Anoniem komen later in dit rapport uitgebreid aan bod.

De categorie ‘Drugsincidenten’ – waaronder vervaardigen, handel, aantreffen en bezit van drugs vallen – wordt in tegenstelling tot de geschetste problematiek slechts weinig geregistreerd in Glanerbrug (n=82). Hierbij dient vermeld te worden dat drugsincidenten voor de burger vaak niet

zichtbaar zijn en niet tot direct slachtofferschap leiden, wat maakt dat er zoals eerder toegelicht mogelijk sprake is van een onderregistratie (Van Dijk et al., 2014).

In tegenstelling tot alle andere incidenten, zien we bij geweldsincidenten een vrijwel continue stijging in het aantal incidenten over de jaren heen.

Figuur 3.2 – Incidentregistraties politie in Glanerbrug naar categorie (n=12.584). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

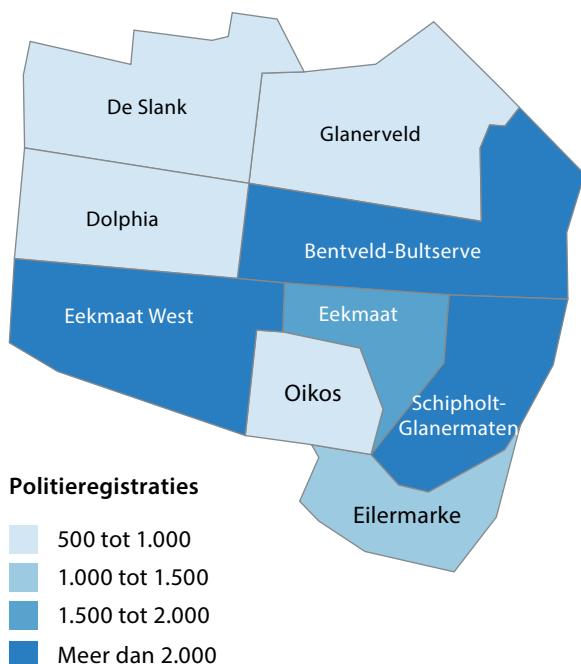
Wat betreft de persoon die aan het incident is gekoppeld, blijkt er bij 3.942 incidenten geen persoon aan het incident gekoppeld te zijn (zie tabel 3.1). Dit betreft vaak incidenten waarbij de politie zelf een situatie of incident signaleert. Bij de overige geregistreerde incidenten zijn een of meerdere personen gekoppeld aan de registratie. Tabel 3.1 laat verder zien dat 4.226 keer een persoon als betrokkene is geregistreerd. Deze rol komt daarmee het vaakst voor bij de geregistreerde incidenten in Glanerbrug van 2019 tot en met 2023. Bij 900 incidenten wordt er een verdachte gekoppeld aan het incident. In paragraaf 3.2 zoomen we in op deze groep.

Tabel 3.1 – Geregistreeerde rol(len) bij de incidenten in Glanerbrug (n=12.584). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Rol	n	%
Betrokkene	4.226	34%
Aangever	2.855	23%
Slachtoffer	2.445	19%
Melder	2.235	18%
Eigenaar	1.157	9%
Verdachte	900	7%
Bestuurder	794	6%
Tenaamgestelde	793	6%
Getuige	308	2%
Hulpbehoevende	175	1%
Houder	158	1%
Overige	135	1%
Gewonde	114	1%
Bezitter	44	0%
Geen rol geregistreerd	3.942	31%

De geregistreeerde incidenten geven eveneens geografische inzichten, als het gaat om de verdeling tussen buurten binnen Glanerbrug. In figuur 3.3 staan de incidentregistraties van de politie in Glanerbrug van 2019 tot en met 2023 visueel weergegeven. De verdeling laat zien dat de politie de meeste incidenten registreert in Schipholt-Glanermaten (n=2350), Eekmaat West (n=2261) en Bentveld-Bultserve (n=2246). De minste incidenten worden geregistreerd in Glanerveld (n=508).

Figuur 3.3 – Incidentregistraties politie naar buurten in Glanerbrug (n=12.584). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Aangezien de buurten in Glanerbrug sterk verschillen in inwoneraantal is het relevant het aantal incidenten af te zetten tegen het aantal inwoners per buurt. Dit geeft een ander inzicht (zie tabel 3.2). Relatief gezien zijn er per inwoneraantal opvallend veel incidenten in De Slank; 3,87 geregistreerde incidenten per inwoner. Mogelijk is dit te verklaren door de lage dichtheid van adressen in de Slank, het relatief hoge percentage onbewoonde woningen en het feit dat deze buurt als enige buurt in Glanerbrug als primaire functie industrie heeft boven wonen. Ook Dolphia en Eekmaat hebben relatief veel incidentregistraties (respectievelijk 1,18 en 1,04 per inwoner). In Eilermarke en Glanerveld worden relatief gezien ten opzichte van de inwoneraantallen relatief gezien de minste incidenten geregistreerd (respectievelijk 0,43 en 0,44 per inwoner).

Tabel 3.2 – Incidentregistraties politie in Glanerbrug naar buurt (n=12.584). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Buurt	n	Aantal geregistreerde incidenten per inwoner van de buurt ¹
Schipholt-Glanermaten	2.350	0,84
Eekmaat West	2.261	0,74
Bentveld-Bultserve	2.246	0,76
Eekmaat	1.770	1,04
Oikos	1.167	0,50
Eilermarke	875	0,43
Dolphia	710	1,18
De Slank	697	3,87
Glanerveld	508	0,44
Totaal	12.584	0,75

Wanneer wordt ingezoomd op de incidentregistraties van de categorie drugsincidenten per buurt (zie tabel 3.3), valt op dat veruit de meeste drugsincidenten worden geregistreerd in Bentveld-Bultserve, gevolgd door Eekmaat en Schipholt-Glanermaten. De politieregistraties laten zien dat er in Glanerbrug zes straten zijn met meer dan twee incidentregistraties op drugs in de periode 2019 tot en met 2023. De straat met de meeste drugsincidenten in Glanerbrug in deze periode heeft twaalf incidentregistraties. Vervolgens is er één straat met zes registraties, twee straten met vier registraties en twee straten met drie incidentregistraties. Afgezet tegen het aantal inwoners per buurt valt de buurt De Slank op met veruit het hoogst aantal geregistreerde drugsincidenten per 1.000 inwoners van de buurt (38,3). De buurt met het tweede hoogste aantal geregistreerde drugsincidenten per 1.000 inwoners is Bentveld-Bultserve (9,8). De buurt met de minste geregistreerde drugsincidenten per 1.000 inwoners is Eilermarke (1,0).

Tabel 3.3 – Incidentregistraties drugsincidenten in Glanerbrug naar buurt (n=82). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Buurt	n	Aantal geregistreerde drugsincidenten per 1.000 inwoners van de buurt ²
Bentveld-Bultserve	29	9,8
Eekmaat	13	7,6
Schipholt-Glanermaten	13	4,6
Eekmaat West	8	2,6
De Slank	7	38,3
Oikos	4	1,7
Dolphia	4	6,6
Eilermarke	2	1,0
Glanerveld	2	1,7
Totaal	82	4,9

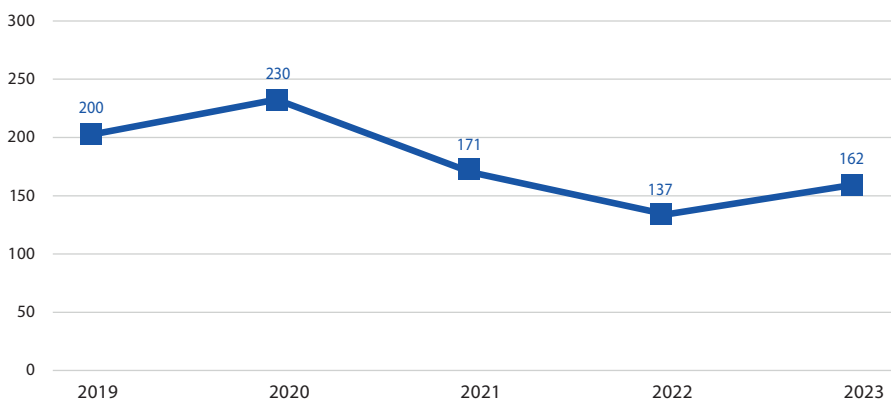
3.2 Een focus op verdachten actief in Glanerbrug

Na het bekijken van alle politieregistraties in Glanerbrug wordt in deze paragraaf verder ingezoomd op de geregistreerde personen in de rol van verdachte in Glanerbrug in de periode 2019 tot en met 2023. Naast de rol van verdachte worden bij een incident waar van toepassing ook de rollen van slachtoffer en betrokkene door de politie ingevoerd. We kiezen ervoor om in te zoomen op de rol van verdachte, aangezien de onderzoeksvraag die we in dit hoofdstuk willen beantwoorden zich richt op de aard en omvang van de jeugdcriminaliteit in Glanerbrug. Dit maakt dat we de incidenten willen selecteren op basis van de leeftijd van de verdachte. De registraties van de rol als verdachte geven inzicht in hoeveel personen aan een incident in Glanerbrug worden gekoppeld als verdachte, hoe deze aantallen zich ontwikkelen en wie deze personen zijn. In paragraaf 3.2.1 bespreken we de groep personen die in de rol van verdachte is geregistreerd in Glanerbrug in de periode 2019 tot en met 2023. In paragraaf 3.2.2 zoomen we in op de personen die in de rol van verdachte zijn geregistreerd in de specifieke leeftijdsgroep tot en met 27 jaar die in aanmerking komt voor het programma Preventie met Gezag.

3.2.1 Registraties in de rol verdachte – totale leeftijdsgroep

De eerste bevinding is dat bij 900 van de 12.584 incidenten in Glanerbrug van 2019 tot en met 2023 een verdachte is gekoppeld aan het incident. Dat wil zeggen dat bij het overgrote deel van alle geregistreerde incidenten in de periode 2019 tot en met 2023 in Glanerbrug er geen verdachte is gekoppeld aan het incident. Hier zijn verschillende redenen voor te geven. Zo kan het zijn dat er geen sprake is van een verdachte gezien de aard van de melding, bijvoorbeeld in het geval van een melding van een verdacht pakketje of een loslopend dier. In de meeste gevallen is er echter wel sprake van een verdachte, maar is onbekend gebleven welke persoon de verdachte van het misdrijf is. Wat betreft de 900 incidenten waar wel een verdachte is geregistreerd, toont figuur 3.4 de ontwikkeling over de laatste vijf jaren.

Figuur 3.4 – Aantal registraties in de rol van verdachte in Glanerbrug naar jaar (n=900). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Over de jaren 2019 tot en met 2023 laat het aantal registraties waarbij iemand als verdachte is ingevoerd een ander verloop zien dan het aantal geregistreerde incidenten. In 2023 neemt het aantal incidenten in Glanerbrug namelijk af, terwijl het aantal personen dat geregistreerd is in de rol van verdachte toeneemt. Onduidelijk is wat de reden hiervoor is. Mogelijke verklaringen zijn dat er vaker een verdachte aan een incident is gekoppeld en/of dat er vaker sprake is van meerdere verdachten bij een incident.

Naast de aantallen en de ontwikkeling is het relevant om in te zoomen op de aard van de registraties. In tabel 3.4 staat weergegeven voor

welke categorie incidenten een persoon in de rol van verdachte is geregistreerd van 2019 tot en met 2023. Het betreft voornamelijk verkeersincidenten. Binnen deze categorie is de top drie van incidenten: rijden onder invloed van alcohol (n=67), rijden zonder rijbewijs (n=49) en rijden onder invloed van drugs of geneesmiddelen (n=31). In de categorie vermogensincidenten vallen vooral winkeldiefstal (n=55) en heling (n=30) op. Binnen de geweldsincidenten is bijna drie kwart van alle incidenten met een verdachtenregistratie te verklaren door eenvoudige mishandeling (n=57) en bedreiging (n=47). Voor wat betreft vernieling en openbare orde-incidenten is vernieling van openbare objecten het incident met de meeste verdachtenregistraties (n=39). In de categorie drugsincidenten wordt het vaakst een persoon in de rol als verdachte geregistreerd voor het vervaardigen van softdrugs (n=33).

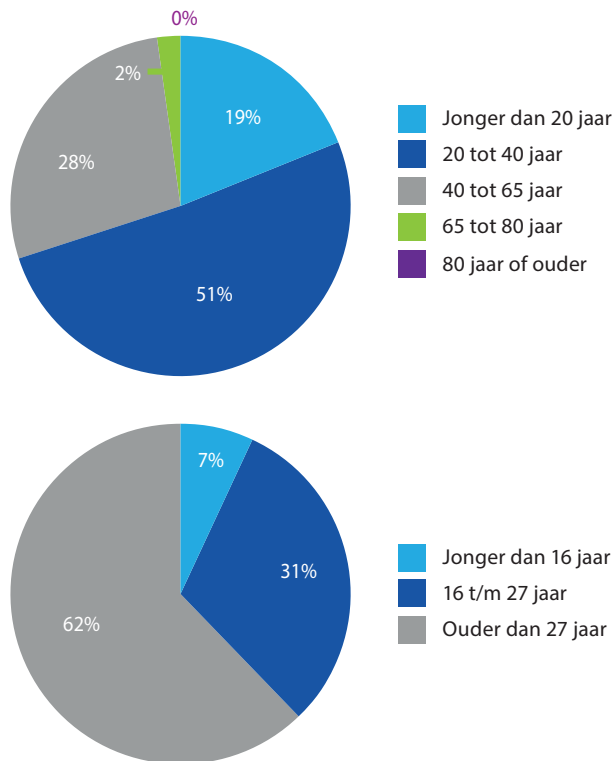
Tabel 3.4 – Aantal registraties in de rol van verdachte in Glanerbrug naar categorie (n=900). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Categorie	n	%
Verkeersincidenten	260	29%
Vermogensincidenten	201	22%
Geweldsincidenten	152	17%
Vernieling en openbare orde-incidenten	137	15%
Drugsincidenten	82	9%
Wapenincidenten	34	4%
Seksuele incidenten	7	1%
Overige incidenten	27	3%
Totaal	900	100%

Het is mogelijk dat een persoon aan meerdere incidenten wordt gekoppeld als verdachte. Om meer te kunnen zeggen over de personen die als verdachte worden geregistreerd in Glanerbrug is het van belang om te kijken naar het aantal unieke personen. In de afgelopen vijf jaar zijn 655 unieke personen in de rol als verdachte gekoppeld aan de 900 incidenten in Glanerbrug. De groep van 655 personen bestaat uit 547 mannen, 107 vrouwen en van 1 persoon is het geslacht onbekend. Verhoudingsgewijs laat dit zien dat 84 procent van de personen man is en 16 procent vrouw.

Wanneer we kijken naar de leeftijdsopbouw van de 655 personen zien we dat 331 personen tussen de 20 en 40 jaar oud zijn. Deze leeftijdsgroep wordt daarmee het vaakst in de rol van verdachte geregistreerd. De leeftijdsgroep 40 tot 65 jaar komt daarna het meest voor, namelijk met 183 personen. Er zijn 124 personen jonger dan 20 jaar geregistreerd in de rol van verdachte in Glanerbrug in het genoemde tijdsbestek. Tot slot zijn 16 personen tussen de 65 en 80 jaar oud en 1 persoon is ouder dan 80 jaar. Een percentuele verdeling van de leeftijdsopbouw van de personen die in de rol als verdachte staan geregistreerd voor een incident in Glanerbrug is te zien in figuur 3.5. Wanneer een persoon meerdere keren als verdachte geregistreerd staat in de genoemde periode is uitgegaan van de gemiddelde leeftijd.

Figuur 3.5 – Leeftijd geregisteerde personen in de rol van verdachte, ten tijde van het delict gepleegd in Glanerbrug (n=655). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Figuur 3.5 laat ook zien dat de verdachte jongeren tot en met 27 jaar (de doelgroep van het programma Preventie met Gezag) met 38 procent een aanzienlijk deel van de totale populatie verdachten van incidenten in Glanerbrug beslaat.

Eveneens relevant vanuit de context van de onderzoeksvragen en ook in het licht van de grensligging van Glanerbrug, is de vraag waar de personen die in de rol als verdachte zijn geregistreerd, woonachtig zijn. De politie-registraties laten zien dat vrijwel alle personen die geregistreerd staan als verdachte van een incident in Glanerbrug, in Nederland woonachtig zijn. Slechts 5 procent is woonachtig in Duitsland. Verder staat bijna een derde van de personen ingeschreven als woonachtig in Glanerbrug. Ook komt bijna een derde (29%) uit een andere Enschedese wijk en meer dan een derde (36%) woont buiten Enschede en wordt bij een incident in Glanerbrug als verdachte geregistreerd. Tabel 3.5 geeft deze verdeling weer.³

Tabel 3.5 – Woonplaats van de geregistreerde verdachten voor een incident in Glanerbrug (n=655). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

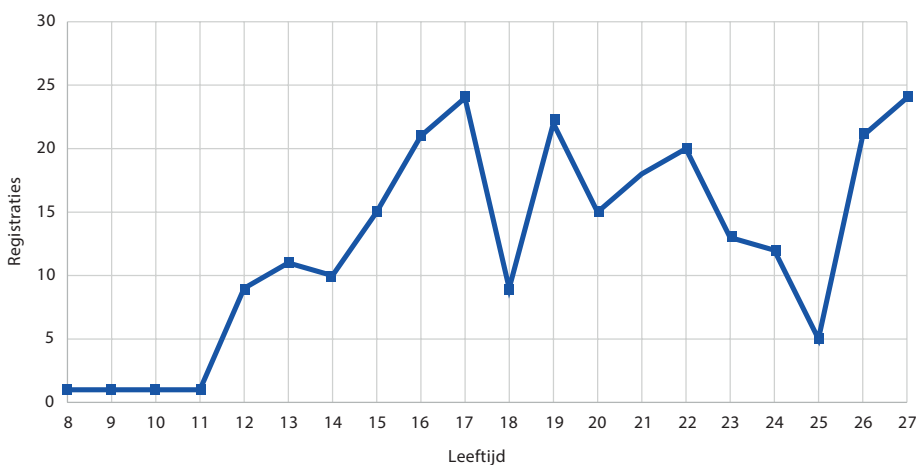
Woonplaats	n	%
Ergens in Glanerbrug	202	31%
Ergens anders in Enschede	190	29%
Ergens in de regio Twente ⁴	75	11%
Buiten de regio Twente	85	13%
Duitsland	35	5%
Registratie Niet-Ingezetene	60	9%
ZVWOVP	7	1%
Onbekend	1	0%
Totaal	655	100%

In de volgende paragraaf richten we onze blik op een deelgroep van deze verdachte personen, namelijk de leeftijdscategorie die past binnen het programma Preventie met gezag: jongeren tot en met 27 jaar oud.

3.2.2 Registraties in de rol verdachte – leeftijdsgroep tot en met 27 jaar

Gezien de vraagstelling van het onderzoek is het relevant om nog eens specifiek te kijken naar de personen die geregistreerd zijn in de rol van verdachte bij een incident in Glanerbrug in de leeftijdsgroep tot en met 27 jaar oud. Van de eerder genoemde 655 personen in de rol van verdachte behoren 252 personen tot deze leeftijdsgroep, wat neerkomt op 38 procent van alle verdachten. De 252 jongeren zijn onder te verdelen in 212 mannen en 40 vrouwen. Percentueel is deze verdeling exact hetzelfde als bij alle verdachten, namelijk 84 om 16 procent. De exacte leeftijdsverdeling van de jongeren tot en met 27 jaar die als verdachte worden geregistreerd in Glanerbrug van 2019 tot en met 2023 is weergegeven in figuur 3.6. Opvallend is de scherpe daling in de cijfers op de leeftijd van 18 jaar en de stijging van het aantal na het 25^e levensjaar. Sinds de introductie van de *age-crime-curve* (Farrington, 1986), laat internationaal onderzoek namelijk al tientallen jaren zien dat er een relatie is tussen leeftijd en crimineel gedrag, waarbij crimineel gedrag een piek bereikt in de adolescentie en daarna afneemt. De leeftijd van de geregistreerde personen in de rol als verdachte in Glanerbrug wijkt hiervan af.

Figuur 3.6 – Verdeling van de leeftijd van de jongeren t/m 27 jaar, die in de rol als verdachte zijn geregistreerd in Glanerbrug (n=525). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Voor deze groep jongeren tot en met 27 jaar in de rol van verdachte is het eveneens relevant om in te zoomen op de aard van de registraties (zie tabel 3.6).

Tabel 3.6 – Aantal registraties jongeren t/m 27 jaar in de rol van verdachte in Glanerbrug naar categorie (n=326). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Categorie	n	%
Verkeersincidenten	105	32%
Vernieling en openbare orde-incidenten	65	20%
Vermogensincidenten	57	17%
Geweldsincidenten	45	14%
Drugsincidenten	30	9%
Wapenincidenten	10	3%
Seksuele incidenten	4	1%
Overige incidenten	10	3%
Totaal	326	100%

Evenals bij de totale groep verdachten is ook bij deze groep de categorie verkeersincidenten het grootst. Binnen deze categorie is de top drie van incidenten ook nagenoeg gelijk. Het enige verschil is dat rijden zonder rijbewijs bij de leeftijdsgroep tot en met 27 jaar het vaakst voor komt (n=33) en gevolgd wordt door rijden onder invloed van alcohol (n=20), waar deze volgorde bij de totale groep verdachten andersom was. Rijden onder invloed van drugs of geneesmiddelen blijft op de derde plek staan in deze top 3 (n=12). Voor de groep jongeren tot en met 27 jaar valt verder op dat de categorie vernieling en openbare orde-incidenten relatief meer voorkomt in vergelijking met de gehele leeftijdsgroep. Binnen deze categorie blijft vernieling van openbare objecten het incident met de meeste verdachte-registraties (n=15), gevolgd door openlijke geweldpleging tegen personen (n=10) en vernieling van/aan auto (n=10). In de categorie vermogensincidenten vallen ook bij deze leeftijdsgroep vooral winkeldiefstal (n=12) en heling (n=11) op. Binnen de geweldsincidenten blijft eenvoudige mishandeling het incident met de meeste verdachtenregistraties (n=17), gevolgd door bedreiging (n=12). In de categorie drugsincidenten wordt een persoon het

vaakst als verdachte geregistreerd voor het in het bezit zijn van softdrugs (n=10), waar het bij de gehele groep verdachten in de meeste gevallen gaat om het vervaardigen van softdrugs en het bezitten van softdrugs in de top 3 op plek 3 staat.

Wanneer we in tabel 3.7 kijken naar de woonplaats van de jongeren tot en met 27 jaar die in de rol van verdachte staan geregistreerd in Glanerbrug, lijkt het beeld sterk op het beeld van de volledige groep verdachten (zie tabel 3.5).

Tabel 3.7 – Woonplaatsen van de geregistreerde verdachte jongeren t/m 27 jaar (n=252) voor een incident in Glanerbrug. Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Woonplaats	n	%
Ergens in Glanerbrug	90	36%
Ergens anders in Enschede	68	27%
Ergens in de regio Twente	29	12%
Buiten de regio Twente	30	12%
Duitsland	5	2%
Registratie Niet-Ingezetene	19	8%
ZVWOP	3	1%
Onbekend	8	3%
Totaal	252	100%

Jongeren tot en met 27 jaar die verdacht worden van een incident in Glanerbrug zijn in vergelijking met de totale groep verdachten iets vaker woonachtig in Glanerbrug (36% versus 31%). Voor de overige groepen verschillen de percentages slechts 1 of 2 procentpunten. Het percentage geregistreerde verdachte jongeren woonachtig in Duitsland daalt voor deze leeftijdsgroep naar 2 procent. Ook geldt voor de groep jongeren dat een iets groter aandeel in Enschede woont, in vergelijking met alle verdachten: 63 procent om 60 procent.

3.3 Een focus op de verdachte jongeren woonachtig in Glanerbrug

In deze paragraaf wordt beschreven welke jongeren in de leeftijd tot en met 27 jaar die woonachtig zijn in Glanerbrug, ergens in Nederland in de rol van verdachte zijn geregistreerd bij incidenten in de periode van 2019 tot en met 2023. Het gaat hierbij om 306 unieke jongeren, waarvan 239 mannen (78%) en 67 vrouwen (22%). De leeftijdsverdeling van deze jongeren staat weergegeven in tabel 3.8.

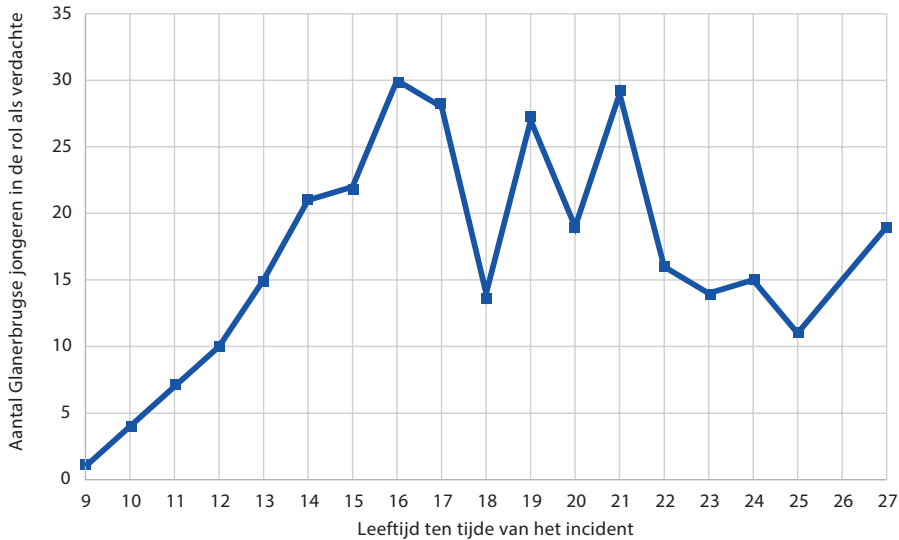
Tabel 3.8 – Leeftijd van de jongeren in de rol van verdachte, woonachtig in Glanerbrug vanwege een incident ergens in Nederland (n=306). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Leeftijd	n	%
Jonger dan 12 jaar	1	0%
12 tot en met 17 jaar	126	41%
18 tot en met 22 jaar	105	34%
23 tot en met 27 jaar	74	24%
Totaal	306	100%

Slechts één jongere is jonger dan 12 jaar ten tijde van het geregistreerde delict, namelijk 9 jaar oud. Jongeren onder de 12 jaar zijn niet strafrechtelijk vervolgbaar en worden daardoor mogelijk ondergerapporteerd. Met 126 jongeren in de leeftijdsgroep van 12 tot en met 17 jaar is dit de grootste leeftijdsgroep, gevolgd door 105 jongeren in de leeftijdsgroep van 18 tot en met 22 jaar.

Net zoals in figuur 3.6 valt in figuur 3.7 op dat er sprake is van een scherpe daling op de leeftijd van 18 jaar en een stijging van het aantal jongeren dat in de rol van verdachte geregistreerd is na het 25^e levensjaar.

Figuur 3.7 – Verdeling van de leeftijd van de jongeren t/m 27 jaar uit Glanerbrug, die in de rol als verdachte zijn geregistreerd vanwege een incident ergens in Nederland. Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Naast de leeftijd is het met het oog op de onderzoeksvragen relevant om te weten waar in Glanerbrug de 306 verdachte jongeren woonachtig zijn. In tabel 3.9 staan per buurt de absolute en relatieve aantallen jongeren, evenals het aantal verdachte jongeren per 100 inwoners tot en met 27 jaar. De tabel laat zien dat een vijfde van de verdachte jongeren tot en met 27 jaar woonachtig is in Schipholt-Glanermaten. Ook Bentveld-Bultserve is met 17 procent een buurt waarin relatief veel verdachte jongeren tot en met 27 jaar wonen. Wanneer per buurt het aantal verdachte jongeren wordt afgezet tegen het totale aantal jongeren tot en met 27 jaar, ontstaat een ander beeld. Dan woont in de buurt De Slank het hoogste aandeel verdachte jongeren tot en met 27 jaar; 10,53 verdachte jongeren per 100 inwoners tot en met 27 jaar. Dolphia volgt met ruim 9 verdachte jongeren per 100 inwoners tot en met 27 jaar. In de buurten Eekmaat West, Eilermarke en Oikos wonen relatief gezien het minste aantal verdachte jongeren tot en met 27 jaar.

Tabel 3.9 – Woonbuurt van verdachte jongeren, t/m 27 jaar (n=306). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Woonbuurt	n	%	Aantal per 100 inwoners t/m 27 jaar ⁵
Schipholt-Glanermaten	62	20%	6,75
Bentveld-Bultserve	51	17%	5,94
Oikos	42	14%	4,80
Eekmaat	37	12%	6,79
Eekmaat West	35	11%	3,72
Eilermarke	31	10%	3,90
Dolphia	22	7%	9,13
Glanerveld	20	7%	5,43
De Slank	6	2%	10,53
Totaal	306	100%	5,47

Naast de woonlocatie hebben we ook naar de nationaliteit van de jongeren gekeken. Van de 306 jongeren tot en met 27 jaar, die woonachtig zijn in Glanerbrug en in de rol van verdachte zijn geregistreerd van 2019 tot en met 2023, hebben 297 jongeren de Nederlandse nationaliteit (97%). In verreweg de meeste gevallen betreft de Nederlandse nationaliteit ook de enige nationaliteit. Van de 297 jongeren hebben 33 jongeren een dubbele nationaliteit, waarbij de Turkse (n=9) en de Syrische (n=6) nationaliteit het meeste voorkomen. Van de negen in BVH verdachte jongeren zonder Nederlandse nationaliteit, heeft een klein aantal de Syrische nationaliteit. Daarnaast betreft het enkelingen uit verschillende landen van de Europese Unie en een land in Afrika.

Verder blijkt uit de politieregistraties dat de 306 jongeren tot en met 27 jaar die woonachtig zijn in Glanerbrug 577 keer door de politie in de rol van verdachte worden geregistreerd tussen 2019 en 2023. Tabel 3.10 laat de verdeling zien naar categorie van het incident. De 306 jongeren zijn het meest verdacht van verkeersincidenten, namelijk 195 keer. Met enige afstand zijn de jongeren 115 keer verdacht van vernielingen en incidenten tegen de openbare orde en 103 keer van geweldsincidenten. Bij vermogensincidenten is in totaal 99 keer een jongere tot en met 27 jaar uit Glanerbrug in de rol van verdachte geregistreerd. Relatief weinig is deze doelgroep in de rol

van verdachte geregistreerd voor drugsincidenten (n=22), wapenincidenten (n=19), seksuele incidenten (n=3) en overige incidenten (n=18).

Tabel 3.10 – Incidenten waarvoor in Glanerbrug woonachtige jongeren t/m 27 jaar worden geregistreerd in de rol van verdachte, naar categorie (n=577). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Categorie	n	%
Verkeersincidenten	195	34%
Vernieling en openbare orde-incidenten	115	20%
Geweldsincidenten	103	18%
Vermogensincidenten	99	17%
Drugsincidenten	22	4%
Wapenincidenten	19	3%
Seksuele incidenten	3	1%
Overige incidenten	18	3%
Missing	3	1%
Totaal	577	100%

Wanneer we ons verder verdiepen in de inhoud van de registraties valt op dat deze doelgroep uit Glanerbrug het vaakst geregistreerd wordt in de rol van verdachte voor rijden zonder rijbewijs (n=49) en eenvoudige mishandeling (n=49). Ook rijden onder invloed van alcohol (37) of onder invloed van drugs/medicijnen (n=27) wordt relatief vaak geregistreerd. Binnen de vermogensincidenten komt veruit het hoogste aantal registraties voor winkeldiefstal (n=37) voor en binnen de vernielingen en openbare orde-incidenten gaat het vaak om verdachten van openlijke geweldpleging tegen een persoon (n=26). Voor de drugsincidenten is er zowel sprake van vervaardigen softdrugs (n=7), alsook het in het bezit zijn van zowel harddrugs (n=6) als softdrugs (n=6). De registraties op wapenincidenten behelzen vrijwel allemaal het verdacht zijn van het in bezit hebben van overige wapens (n=16), wat wil zeggen dat er geen sprake is van een vuurwapen.

De locaties van de 577 incidenten zijn weergegeven in tabel 3.11. Deze resultaten laten zien dat de in Glanerbrug woonachtige jongeren tot en met 27 jaar voornamelijk lokaal in Enschede als verdachte geregistreerd worden

(67%). Een op de drie incidenten die gerelateerd zijn aan verdachte jongeren die in Glanerbrug wonen, vinden buiten Enschede plaats.

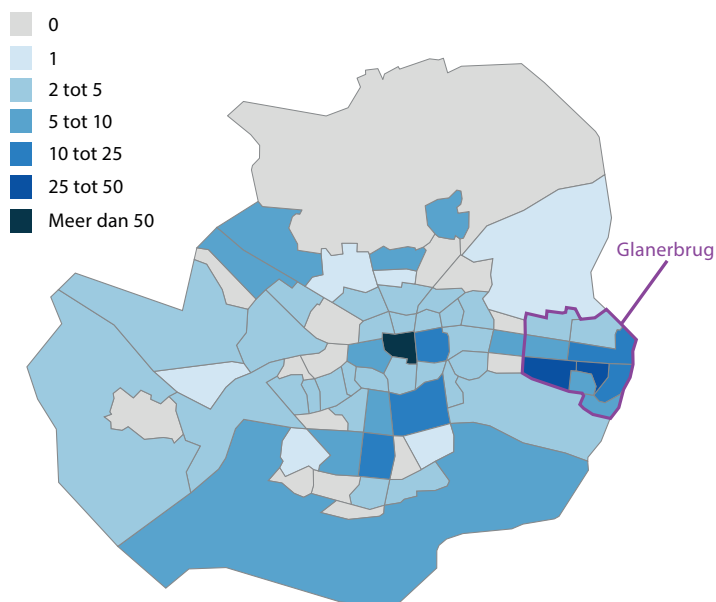
Tabel 3.11 – Locatie van de incidenten waarvoor jongeren t/m 27 jaar, woonachtig in Glanerbrug in de rol als verdachte door de politie zijn geregistreerd (n=577). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Incidentlocatie	n	%
Ergens in Glanerbrug	119	21%
Ergens anders in Enschede	267	46%
Ergens in de regio Twente ⁶	113	20%
Buiten de regio Twente	77	13%
Onbekend	1	0%
Totaal	577	100%

In figuur 3.8 richten we ons op de Enschedese pleegbuurten van de verdachte jongeren woonachtig in Glanerbrug.

Figuur 3.8 – Visuele weergave aantal registraties in Enschede van jongeren t/m 27 jaar woonachtig in Glanerbrug in de rol van verdachte. Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

Politieregistraties

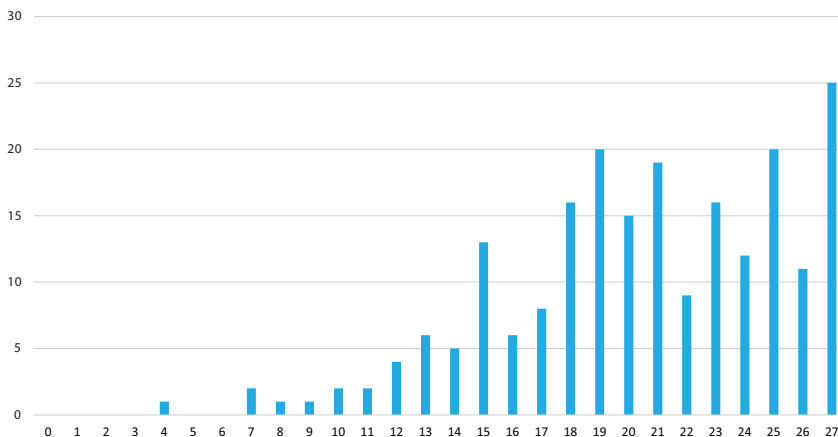

Het is evident dat de verdachte jongeren die in Glanerbrug wonen veruit het meest geregistreerd worden met incidenten in het centrum van Enschede. Binnen Glanerbrug gaat het vooral om de buurten Eekmaat West en Eekmaat, gevolgd door Bentveld-Bultserve en Schipholt-Glanermaten.

3.4 Jongeren woonachtig in Glanerbrug in de rol als slachtoffer en betrokkene

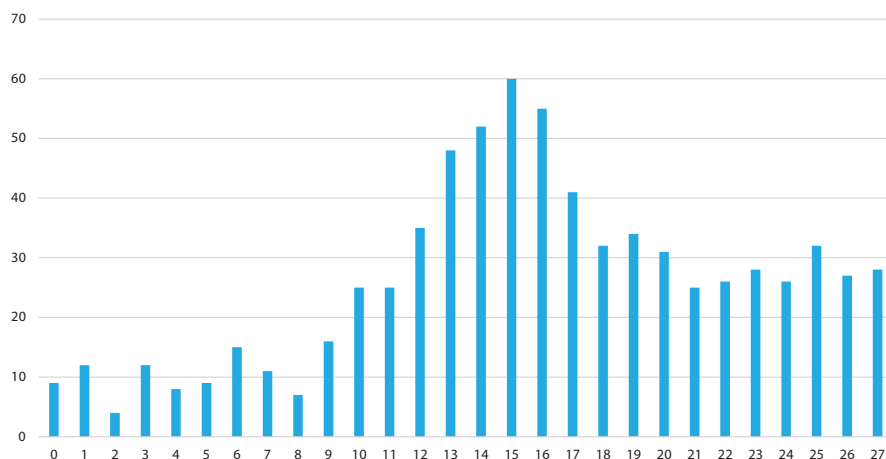
Omdat de onderzoeksvragen in dit rapport zich richten op de aard en omvang van de (jeugd)criminaliteit, is in dit hoofdstuk bewust ingezoomd op de rol van verdachte. Het is echter in het licht van Preventie met Gezag eveneens relevant om te kijken welke jongeren tot en met 27 jaar door de politie worden geregistreerd als slachtoffer en als betrokkene. In de afgelopen vijf jaar zijn 214 jongeren tot en met 27 jaar, die woonachtig zijn in Glanerbrug, in totaal 239 keer geregistreerd als slachtoffer. Dit betreft 4 procent van alle jongeren tot en met 27 jaar die woonachtig zijn in Glanerbrug.⁷ De gemiddelde leeftijd van de 214 jongeren ten tijde van de registratie is 20,5 jaar oud. In figuur 3.9 is de leeftijdsverdeling weergegeven. De groep bestaat voor 58 procent uit mannen en voor 42 procent uit vrouwen. De top 3 incidenten waar zij slachtoffer van zijn geweest, is fraude online handel (n=31), diefstal fiets (n=29) en overige diefstal (n=26).

Figuur 3.9 – Leeftijd jongeren woonachtig in Glanerbrug, die door de politie zijn geregistreerd in de rol als slachtoffer (n=214). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

In de rol van betrokkene zijn 733 jongeren tot en met 27 jaar, die woonachtig zijn in Glanerbrug, in totaal 876 keer door de politie geregistreerd in de periode 2019–2023. Dit betreft 13 procent van alle jongeren tot en met 27 jaar, die woonachtig zijn in Glanerbrug. De groep betrokkenen bestaat voor 61 procent uit mannen en voor 39 procent uit vrouwen. De gemiddelde leeftijd van deze groep ten tijde van de registratie is 16 jaar. In figuur 3.10 staat de verdeling van de leeftijd waarop de jongeren als betrokkenen zijn ingevoerd weergegeven. De top 3 van incidenten waarvoor zij als betrokkene zijn geregistreerd, is ruzie/twist (n=174), melding overlast⁸ (n=167) en afhandeling overige meldingen (n=121).

Figuur 3.10 – Leeftijd jongeren woonachtig in Glanerbrug, die door de politie zijn geregistreerd in de rol als betrokkene (n=733). Periode: 1 januari 2019 t/m 31 december 2023.

3.5 Conclusie

Conclusies op basis van alle geregistreerde incidenten in Glanerbrug

1. Het aantal geregistreerde incidenten in 2019 vergeleken met het jaar 2023 is vrijwel identiek; er is sprake van een daling van 1,5 procent. De periode 2020–2022 kenmerkt zich juist door een piek, waar de vele overlastmeldingen tijdens de coronaperiode een plausibele verklaring voor is.

2. De registraties van de politie in Glanerbrug betreffen voornamelijk incidenten binnen de categorie 'Vernielingen en incidenten openbare orde' waarbinnen 'Melding overlast jeugd' (n=994), 'Geluidshinder' (n=695), 'Overlast verward/overspannen persoon' (459), 'Overlast door alcohol/drugs' (n=448) en 'Vernieling overige objecten' (n=369) het meest prominent aanwezig zijn.
3. Terwijl de drugsproblematiek in het maatschappelijke en politieke debat een belangrijke plek inneemt, zien we dit prominente beeld maar heel beperkt terug in de politieregistraties. Samen met 'wapenincidenten' en 'seksuele incidenten' registreert de politie relatief weinig incidenten binnen de categorie 'drugsincidenten'. Tot deze categorie worden concreet de handel in drugs, het aantreffen en bezit van drugs en het vervaardigen van drugs gerekend.
4. Bijna een derde van de incidenten wordt zonder 'rol' geregistreerd. Slechts bij een op de vijf registraties (19%) is er sprake van een incident met tenminste een verdachte persoon.
5. De politie registreert binnen Glanerbrug de meeste incidenten in de buurten Schipholt-Glanermaten, Eekmaat West en Bentveld-Bultserve. De minste incidenten worden geregistreerd in Glanerveld.
6. Afgezet tegen het inwoneraantal wordt zichtbaar dat de meeste incidenten per inwoner worden geregistreerd in De Slank, gevolgd door Dolphia en Eekmaat. Relatief weinig incidenten worden geregistreerd in Eilermarke en Glanerveld.
7. Meer dan een derde van de drugsincidenten in Glanerbrug worden door de politie geregistreerd in Bentveld-Bultserve. Afgezet tegen het inwoneraantal is De Slank met grote afstand de buurt met de meeste registraties van drugsincidenten in Glanerbrug.

Conclusies op basis van alle incidenten in Glanerbrug met een verdachte

1. In totaal gaat het om 900 politieregistraties waarin iemand is geregistreerd in de rol van verdachte van een in Glanerbrug gepleegd incident. Het gaat in totaal om 655 unieke personen. Onder deze 655 verdachte personen bevinden zich 252 verdachten in de leeftijd tot en met 27 jaar.

2. Waar het aantal incidentregistraties (n=12.584) over de onderzoeksperiode ongeveer gelijk blijft, neemt het aantal geregistreerde verdachten van incidenten in Glanerbrug over 2023 juist toe.
3. Bij de geregistreerde incidenten met een verdachte zijn de verkeersincidenten het meest prominent aanwezig, gevolgd door vermogensincidenten (vooral winkeldiefstal en heling), geweldsincidenten (vooral eenvoudige mishandeling en bedreiging), vernieling en openbare ordeincidenten (vooral vernieling openbare objecten) en drugsincidenten (vooral vervaardiging van softdrugs).
4. De 655 unieke verdachten zijn vooral mannen (84%). Vrouwen worden beduidend minder geregistreerd (16%). Tegelijkertijd vormen deze 107 vrouwen een niet te veronachtzamen aantal. De jongeren tot en met 27 jaar laten met 212 mannen en 40 vrouwen een vergelijkbaar beeld zien.
5. Van de 655 verdachte personen is de meerderheid 28 jaar of ouder (62%). De doelgroep van het programma Preventie met Gezag met jongeren tot en met 27 jaar vertegenwoordigt 38 procent van de totale groep verdachten. Hierbinnen is een minderheid jonger dan 16 jaar (7%) en gaat het vooral om jongeren van 16 tot en met 27 jaar (31%).
6. Bijna een derde van alle verdachten (31%) woont in Glanerbrug en een vergelijkbaar percentage van de verdachten (29%) woont elders in Enschede. Dat betekent dat zes van de tien verdachten in de gemeente Enschede wonen. De verdachte jongeren wonen in vergelijking met de volledige groep verdachten net iets vaker in Glanerbrug.
7. Ruim een op de tien verdachten woont in de regio Twente (11%) en een vergelijkbaar deel woont elders in Nederland (13%). Het aantal verdachten dat als woonachtig in Duitsland geregistreerd staat, is met 35 personen (5%) beperkt. Zogenaamde 'Registratie Niet-Ingezetenen' (RNI) – personen die niet langer meer in Nederland wonen maar nog wel te maken hebben met de Nederlandse overheid – maken 9 procent van de groep verdachten uit.
8. De aantallen geregistreerde verdachte jongeren tot en met 27 jaar laten een scherpe daling rond hun 18^e zien en een stijging rond en na hun 25ste levensjaar. Deze laatste toename is in vergelijking met internationale literatuur een atypisch beeld.

9. De 252 unieke jongeren tot en met 27 jaar worden bij 326 incidenten in Glanerbrug in de rol als verdachte geregistreerd. In de meeste gevallen betreffen het, evenals bij de totale leeftijdsgroep, verkeersincidenten. Opvallend is dat de 252 jongeren – in vergelijking met alle verdachten – vaker als verdachten worden geregistreerd voor vernieling en openbare orde-incidenten in Glanerbrug.

Conclusies op basis van de geregistreeerde verdachte jongeren woonachtig in Glanerbrug en hun incidenten

1. Over de periode 2019 tot en met 2023 zijn er in totaal 306 verdachte jongeren geregistreerd die ten tijde van het incident woonachtig zijn in Glanerbrug en ergens in Nederland het incident plegen.
2. Onder deze 306 verdachten bevinden zich 239 jonge mannen (78%) en 67 jonge vrouwen (22%).
3. De 306 jongeren zijn vooral tussen de 12 en 17 jaar oud (41%), gevolgd door jongeren in de leeftijdscategorie van 18 tot en met 22 jaar (34%). Een kleinere groep jongeren is tussen de 23 tot en met 27 jaar oud (24%). De jongste verdachte is negen jaar en daarmee ook de enige verdachte onder de 12 jaar.
4. In absolute aantallen wonen de meeste verdachte jongeren in de buurten Schipholt-Glanermaten (20%), Bentveld-Bultserve (17%), Oikos (14%), Eekmaat (12%) en Eekmaat West (11%).
5. Afgezet tegen het aantal jongeren tot en met 27 jaar dat woonachtig is in de buurt, blijkt dat in De Slank het hoogste aandeel jongeren tot en met 27 jaar geregistreerd staat als verdachte tussen 2019 en 2023. Na De Slank geldt dit voor Dolphia. De buurten Eekmaat West, Eilermarke en Oikos hebben relatief gezien het minste aantal inwoners tot en met 27 jaar die tussen 2019 en 2023 geregistreerd zijn in de rol van verdachte.
6. De verdachte jongeren die in Glanerbrug wonen, hebben overwegend de Nederlandse nationaliteit. Een relatief kleine groep heeft een dubbele nationaliteit, waarbij de Syrische en Turkse nationaliteit het meest voorkomen. In absolute aantallen gaat het nog steeds om een klein aantal verdachten.

7. De in Glanerbrug woonachtige jongeren tot en met 27 jaar worden voornamelijk lokaal in Enschede als verdachte geregistreerd (67%). Een op de drie incidenten vindt buiten Enschede plaats.
8. Binnen Enschede worden jongeren tot en met 27 jaar woonachtig in Glanerbrug als verdachte vooral geregistreerd in het centrum. Binnen Glanerbrug gaat het vooral om de buurten Eekmaat West en Eekmaat, gevolgd door Bentveld-Bultserve en Schipholt-Glanermaten.

Conclusies op basis van registraties van jongeren als slachtoffer en betrokkene woonachtig in Glanerbrug

1. Van alle jongeren tot en met 27 jaar die woonachtig zijn in Glanerbrug, is 4 procent in de afgelopen vijf jaar als slachtoffer geregistreerd door de politie. Deze jongeren hebben een gemiddelde leeftijd van 20,5 jaar oud en worden voornamelijk slachtoffer van fraude van online handel, diefstal fiets en overige diefstal.
2. Tussen 1 januari 2019 en 31 december 2023 wordt 13 procent van de jongeren tot en met 27 jaar die in Glanerbrug wonen als betrokkene geregistreerd door de politie. Deze jongeren hebben een gemiddelde leeftijd van 16 jaar en worden voornamelijk geregistreerd voor ruzie/twist, overlast en afhandeling van overige meldingen.

Eindnoten

1. Peildatum 1 januari 2023.
2. Peildatum 1 januari 2023.
3. Een visuele weergave van de woongemeenten van de personen die geregistreerd zijn in de rol van verdachte bij een incident in Glanerbrug staat weergegeven in bijlage 6.
4. Onder 'Ergens in de regio Twente' vallen de gemeenten Almelo, Borne, Dinkelland, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Rijssen-Holtten, Tubbergen, Twenterand en Wierden.
5. Peildatum 1 januari 2023.
6. Onder 'Ergens in de regio Twente' vallen de gemeenten Almelo, Borne, Dinkelland, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Rijssen-Holtten, Tubbergen, Twenterand en Wierden.
7. Peildatum 1 januari 2023.
8. Overlast is geen strafbaar feit, waardoor de politie personen niet als verdachte kan registreren maar alleen als betrokkene.

4

De verdiepende criminele netwerkanalyse

In dit hoofdstuk staan de geanonimiseerde resultaten van de verdiepende netwerkanalyse centraal. Deze analyse komt in drie stappen tot stand die uitgebreid staan beschreven in paragraaf 1.4.3. Hier volstaan we ter verduidelijking met een grove beschrijving van deze methodiek. Stap 1 betreft het opstellen van een basislijst. Dit is een lijst met namen van de zogenoemde criminele kopstukken in Glanerbrug. Experts bij de politie hebben in totaal zestien namen aan de analist van de politie aangeleverd. Tijdens stap 2 zijn alle incidentregistraties verzameld waar deze zestien criminele kopstukken aan gekoppeld zijn, met de bijbehorende verdachten en betrokkenen. Van al deze nieuwe verdachten en betrokkenen zijn ook alle incidentregistraties verzameld. Dit heeft geresulteerd in een *extended netwerk* van 654 personen. Dit zijn personen die in de afgelopen drie jaar minimaal één keer geregistreerd staan als verdachte of betrokkene in samenhang met een van de kopstukken. Tijdens stap 3 is het *limited netwerk* van 96 personen geconstrueerd waarbij als opnamecriterium geldt dat de persoon in de afgelopen drie jaar tenminste tien politieregistraties heeft, waarvan drie als verdachte. Daarnaast moet de persoon over tenminste twee registraties met andere personen in het *limited netwerk* beschikken. Bij één gezamenlijke verbinding kan er nog sprake van toeval zijn, bij twee of meer is die kans veel kleiner.

In het navolgende geven we allereerst een korte introductie op de typeringen die in de analyse worden gebruikt. Het is hierbij van belang te realiseren dat het een typologie betreft, die gebaseerd is op registraties in de rollen van verdachten en betrokkenen en niet op basis van daders die veroordeeld zijn voor een strafbaar feit.¹ Daarna volgt een paragraaf over de

personen die buiten het *limited* netwerk vallen maar toch interessant zijn om in kaart te brengen: de *next generation*. Het hoofdstuk besluit met het beeld van de netwerken in en buiten Glanerbrug.

4.1 Over carrières, rekrutering, categorieën plegers en clusters

De verschillende typeringen die we in dit hoofdstuk onderscheiden, zijn gerelateerd aan posities die personen kunnen innemen gedurende hun ‘criminele carrière’. Daarbij is het de verwachting dat de jeugd met het ouder worden langzamerhand meer ingebed kan raken in criminele samenwerkingsverbanden en netwerken en meer en ernstigere strafbare feiten pleegt (Ferwerda, Beke & Bervoets, 2013). Een typische carrière in de criminaliteit kan met overlastincidenten en relatief geringe strafbare feiten beginnen en zich vervolgens ontwikkelen naar steeds zwaardere strafbare feiten en wellicht zelfs naar specifieke specialisaties, al dan niet op de achtergrond. Uiteraard zijn er ook allerlei atypische criminele carrières mogelijk. Zo beschreven Kroese en Staring (1993) de carrières van verschillende typen bankovervallers, waaronder de ‘wanhoopsovervallers’ die zonder enige criminele antecedenten en criminele contacten vaak alleen en met imitatiewapens een bank of een postagentschap overvielen. Daarnaast is het ook niet evident dat iedereen vanuit kleine delicten een criminele carrière maakt. Voor het merendeel van de jongeren vormt het delinquente gedrag een fase in hun ontwikkeling. Daarnaast kunnen zij onder invloed van de drie W’s (woning, werk, wijfie) hun criminele carrière een fundamenteel andere richting geven (Ferwerda, 2020). Tegelijkertijd persisteert een kleine groep daders in hun delinquente gedrag.

Op basis van eerder empirisch onderzoek in een aantal gemeenten hebben wij vijf typen of typerende posities binnen netwerken onderscheiden: de jonge aanwas, de *rising stars*, ‘criminele’ locals, de harde kern en de *facilitators* (Ferwerda, Beke & Bervoets, 2017). Datzelfde onderscheid hanteren we voor de analyse in dit rapport. Om te bepalen wie tot welk type behoort, zijn de leeftijd en de actieradius op basis van de incidentregistraties doorslaggevend.² De antecedenten en de positie van de personen in het netwerk

kleuren de typen verder in. In het navolgende lichten we de verschillende 'ideaaltypen' toe.

De *jonge aanwas* zijn jongeren die door professionals worden gezien als risicogroep en veelal als verdachte en/of betrokkene geregistreerd worden voor overlast, maar ook incidenteel voor ernstige delicten zoals bedreigingen, intimidatie, woninginbraak, straatroof en overvallen. Het betreft daarbij onder meer 'territoriaal geweld' (Beke, Ferwerda, Van der Torre & Bervoets, 2013). Deze jongens – want dat zijn het vooral – claimen een straat of buurt als 'domein', voelen zich heer en meester in de buurt en intimideren of bedreigen bewoners die zich hierbij niet neer wensen te leggen. Wanneer jonge aanwas doorgroeit in de criminaliteit, worden zij tot de *rising stars* gerekend. Deze categorisering is vanuit lokaal en regionaal veiligheidsperspectief interessant. Het gaat daarbij, kort gezegd, om het lokale aanstormende criminele talent. De kans lijkt groot dat de leden van deze groep zich verder zullen ontwikkelen richting de harde kern. De *rising stars* zijn nog redelijk zichtbaar in het publieke domein, maar naarmate de tijd verstrijkt, wordt de groep steeds minder zichtbaar. Het kan zijn dat zij zich – in een later stadium – voegen bij de '*criminele*' *locals*. Deze groep heeft afgaande op de incidentregistratie een beperkte actieradius en bestaat vaak uit oudere, lokale veelplegers. Meer in de lijn der verwachting voegen de *rising stars* zich bij de 'beroepscriminelen', ook wel de *harde kern* genoemd. Zij hebben een stevige verzameling antecedenten én een grote actieradius. Zij zijn vaak bovenlokaal (en zelfs internationaal) actief. Een wat aparte categorie zijn de *facilitators*. Zij verlenen hand- en spandiensten aan personen uit het criminele circuit, zoals helers en katvangers. Vaak gaat het daarbij al lang niet meer om jeugdige criminelen.

De positie van personen binnen 'criminele netwerken' (mensen houden zich natuurlijk niet uitsluitend met strafbare feiten bezig) speelt een cruciale rol in de verdere criminele carrière van deze personen. Overigens wordt in de onderzoeksliteratuur strikt genomen een onderscheid gemaakt tussen netwerken en samenwerkingsverbanden (Spapens, 2012). Samenwerkingsverbanden – wij noemen dat clusters – worden gezien als de meest concrete verschijningsvorm van netwerken. Een netwerk kan strikt genomen uit meerdere clusters bestaan die niet altijd van elkaar weten dat zij opereren in hetzelfde (overkoepelende) netwerk (Weerman

& Kleemans, 2002). Dat komt ook omdat het etiket netwerk vaak door een criminoloog of politie-analist van buitenaf op een groep samenplegers wordt geplakt (Klerks, 2001). De personen in kwestie kunnen hun verband en ook de grootte van hun netwerk heel anders inschatten. Het gaat hoe dan ook om sociale en criminele verbanden die bestaan uit personen en relaties tussen personen (Bruinsma & Bernasco, 2002). In dit onderzoek gebruiken we de termen jonge aanwas, 'criminele' locals, harde kern, *rising stars* en *facilitators* om de positie van de personen binnen het netwerk en eventuele clusters te duiden.

4.1.1 Het netwerk en de clusters

In hoofdstuk 1 is aangegeven hoe in een aantal analysestappen het limited netwerk van 96 personen tot stand is gekomen. Dit totale netwerk bestaat uit diverse subnetwerken die we clusters noemen. Om tot clusters te komen, is gebruik gemaakt van de 'Modularity Class' (Blondel, Guillaume, Lambiotte & Lefebvre, 2008; Lambiotte, Delvenne & Barahona, 2009). Modulariteit is een methode om de structuur van netwerken te bepalen. Het is ontworpen om de sterkte van de opdeling van een netwerk in clusters te meten. Netwerken met een hoge modulariteit hebben dichte verbindingen tussen de knooppunten binnen clusters, maar schaarse verbindingen tussen knooppunten uit verschillende clusters. Modulariteit wordt vaak gebruikt in optimalisatiemethoden voor het detecteren van gemeenschapsstructuren in netwerken. De methode bestaat uit twee fasen. Ten eerste zoekt het naar 'kleine' gemeenschappen door de modulariteit op een lokale manier te optimaliseren. Vervolgens verzamelt het knooppunten van dezelfde gemeenschap en bouwt het een nieuw netwerk op waarvan de knooppunten de gemeenschappen zijn. Deze stappen worden iteratief herhaald totdat een maximale modulariteit is bereikt.

Actieradius³

In eerder onderzoek naar de kenmerken, achtergronden en ontwikkelingen van problematische jeugdgroepen werd geconstateerd dat jeugdgroepen en hun leden die zich schuldig maken aan hinderlijk gedrag vooral wijkgebonden zijn. Groepen die overlast veroorzaken, zijn in hun gedrag wijkoverstijgend, terwijl criminele jeugdgroepen de grootste actieradius hebben en ook regionaal en landelijk opereren (Ferwerda & Van Wijk, 2010). Naarmate de actieradius toeneemt, trekken de groepen zich terug uit het publieke domein, maken zij zich minder schuldig aan zichtbare overlast en gaan ze zich meer toeleggen op criminaliteit. Criminele jeugdgroepen verdwijnen in dit ontwikkelingsstadium langzaam maar zeker uit het straatbeeld en ontwikkelen zich tot bovenlokale criminele netwerken. Politie, justitie en andere veiligheidspartners verliezen het zicht op deze groepen, omdat het politieel toezicht vooral wijkgericht georganiseerd is. Regelmatig wordt dan ten onrechte gesuggereerd dat 'het probleem is opgelost', waarop de aandacht wordt verlegd naar een nieuwe jeugdgroep die (wel) in beeld is (Beke et al., 2013).

Van jonge aanwas tot harde kern

Voor de criminele classificatie – jonge aanwas, *rising stars*, 'criminele' locals, harde kern en *facilitators* – gebruiken we de actieradius per persoon en de leeftijd (Ferwerda et al., 2017). Dat gaat als volgt:

- Per geregistreerd incident wordt op basis van de berekende afstand tussen woon- en pleegplaats de actieradius bepaald. De actieradius kent drie categorieën: lokaal, regionaal en landelijk. Indien de afstand tussen de woon- en pleegplaats 0-5 km betreft, krijgt het de categorie lokaal. Is de afstand tussen de 5 en de 30 km dan krijgt het de categorie regionaal en is de afstand groter of gelijk aan 30 km dan krijgt het de categorie landelijk. Zoals in hoofdstuk 1 reeds is genoemd, gaan wij bij het bepalen van de woonplaats uit van de informatie die voorhanden is in BVH/GBA. Wanneer een of meerdere aanpakken gestart gaan worden naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek, is het aan te bevelen om de informatie rondom de woonplaats van personen te verrijken. De vraag die hierbij gesteld moet worden, is of de persoon daadwerkelijk woonachtig is op het woonadres of eigenlijk op andere adressen verblijft;

- Naast dat per strafbaar feit de actieradius wordt berekend, wordt deze ook per persoon bepaald. Per persoon wordt bepaald hoeveel procent van alle door de persoon als verdachte of betrokkene in BVH geregistreerde incidenten lokaal, regionaal of landelijk hebben plaatsgevonden. Daarnaast kan het ook voorkomen dat de woon- of pleegplaats onbekend is. Indien 70 procent of meer van alle incidentregistraties lokaal zijn, krijgt de persoon het label 'lokaal'. Bij 70 procent of meer regionaal krijgt de persoon het label 'regionaal' en bij 70 procent of meer landelijk krijgt de persoon het label 'landelijk'. Bij 70 procent of meer onbekend krijgt de persoon het label 'onbekend'. Vervolgens ontstaat er ook een overige categorie, namelijk wanneer geen van bovenstaande logica opgaat. Indien bijvoorbeeld een persoon een verhouding heeft van 60 procent lokaal, 20 procent regionaal en 20 procent landelijk of zelfs meer evenredig verveeld in 33, 33 en 34 procent dan krijgt de persoon het label 'diffuus';
- Aan de hand van de actieradius per persoon en de leeftijd wordt de classificatie per persoon bepaald. Dat wordt gedaan op basis van systeeminformatie bij de politie. De classificatie vindt plaats volgens de matrix in tabel 4.1.

Tabel 4.1 – Classificatie op basis van leeftijd en actieradius.

Leeftijd	Actieradius				
	Lokaal	Regionaal	Landelijk	Diffuus	Onbekend
Tot 18	Jonge aanwas	Rising stars	Harde kern	X	X
18 t/m 21	Rising stars	Rising stars	Harde kern	Rising stars	X
22 t/m 29	Criminele 'locals'	Harde kern	Harde kern	Harde kern	X
30 t/m 39	Criminele 'locals'	Criminele 'locals'	Harde kern	Criminele 'locals'	X
40 en ouder	Facilitator	Facilitator	Harde kern	Criminele 'locals'	X

Het kan voorkomen dat er op basis van de beschikbare informatie in de politiesystemen geen duidelijke classificatie gemaakt kan worden. Deze worden in de matrix aangegeven met een X. Vaak gaat het dan om een Registratie Niet-Ingezetene (RNI); zij staan dan niet geregistreerd in de Basisregistratie Personen. Zonder woonplaats is het niet mogelijk om de actieradius na te gaan, wat bepalend is voor de criminele classificatie.⁴

4.2 Eerste resultaat: *next generation*

De stap van het *extended* naar het *limited* netwerk betekent dat er 558 personen buiten de analyse zijn gevallen (de ‘afvallers’). Van de 558 personen betreft het 125 jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar met een gemiddelde leeftijd van 15,7 jaar die meer dan drie politieregistraties hebben.⁵ Deze jongeren hebben wij getypeerd als de *next generation*, omdat ze deel uitmaken van een *extended* netwerk waarin personen staan geregistreerd die verdacht worden van – of als betrokkene geregistreerd staan voor verschillende vormen van (ernstige) criminaliteit. Deze personen voldoen echter niet aan de vereiste om in het *limited* netwerk te worden opgenomen. Ze hebben namelijk ofwel onvoldoende politieregistraties (minstens tien, waarvan drie als verdachte), ofwel valt de persoon buiten het *limited* netwerk omdat de persoon geen (of te weinig) gezamenlijke registraties met andere personen in het *limited* netwerk heeft. Toch is het relevant, juist in de context van Preventie met Gezag, om deze groep in beeld te brengen. Onder de jongeren die wij op basis van hun registraties in BVH tot de *next generation* rekenen, zitten mogelijk de jongeren die in de toekomst vaker bij de politie in beeld komen. Op dit moment voldoen zij weliswaar niet aan de criteria om tot een specifieke classificatie gerekend te worden, maar komen zij – afgaande op het aantal registraties als verdachte dan wel betrokkene in de politieregistratie – in beeld bij de politie en zijn ze als verdachte of betrokkene bezig naam te maken in het criminele circuit.

De groep van 125 jongeren die als *next generation* getypeerd kunnen worden, bestaat uit 99 jonge mannen en 26 jonge vrouwen. Van de 125 jongeren wonen er 101 (81%) in de gemeente Enschede, waarvan 25 (20%) in Glanerbrug (10 in Schipholt-Glanermaten, 5 in Eekmaat, 3 in Bentveld-

Bultserve, 3 in Oikos, 2 in Dolphia en 2 in Eekmaat West). De overige 76 Enschedese jongeren van de *next generation* wonen verspreid over Enschede waarbij Stadsdeel Zuid met de buurten Stroinkslanden-Zuid (n=11), Stroinkslanden Noord-Oost (n=5) en Wesselerbrink Noord-West (n=5) in termen van aantallen het meest in beeld komt. In Stadsdeel West wonen de meeste jongeren van de *next generation* in de buurt Stevenfenne (n=5). De *next generation* heeft in totaal 1.161 politieregistraties en staat veelal als betrokkene (91%) in de mutaties geregistreerd. In de afgelopen drie jaar heeft deze groep jongeren gemiddeld 8,4 registraties als betrokkene en 0,8 registraties in de rol van verdachte. Deze gemiddelden liggen beneden de gemiddelden die in het *limited* netwerk worden gevonden (zie volgende paragraaf). Tabel 4.2 presenteert de aard van de politieregistraties van de *next generation*. Een groot deel van de politieregistraties heeft betrekking op vernielingen en incidenten tegen de openbare orde, voornamelijk vanwege meldingen van jeugdoverlast (n=435). Verder heeft de *next generation* relatief veel overige incidenten (algemene mutaties van de politie, afhandeling van overige meldingen en verdachte situaties) en geweldsincidenten, waaronder betrokkenheid bij ruzies (n=155). De omvang van deze groep *next generation* is in vergelijking met netwerkanalyses in andere steden opmerkelijk groot.

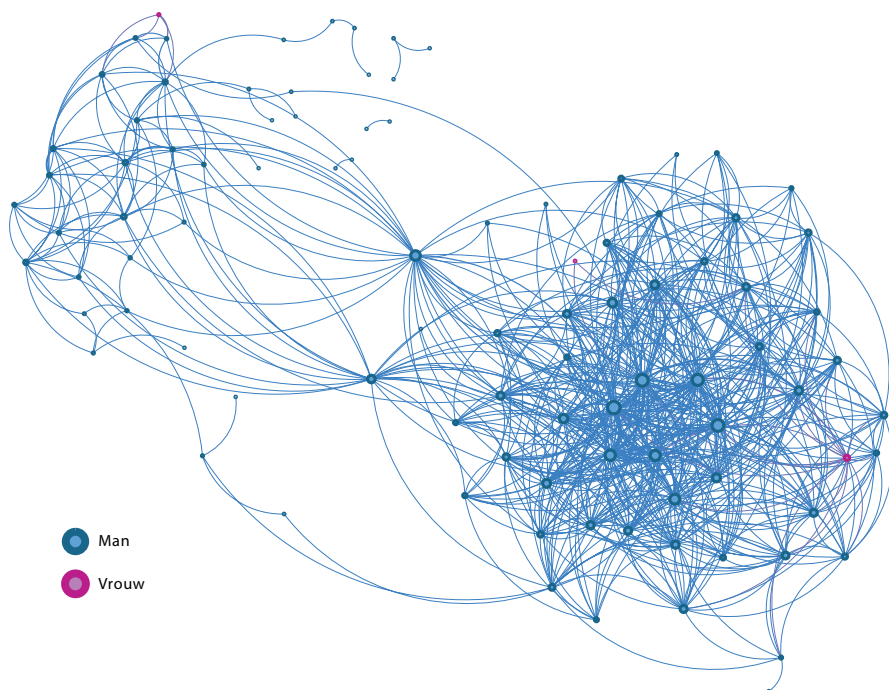
Tabel 4.2 – Politieregistraties van de *next generation* naar incidentcategorie (n=1.161).

Incidentcategorie	n	%
Vermogensincidenten	42	4%
Vernielingen en incidenten tegen de openbare orde	520	45%
Geweldsincidenten	198	17%
Seksuele incidenten	2	0%
Verkeersincidenten	19	2%
Drugsincidenten	3	0%
Wapenincidenten	4	0%
Overige incidenten	373	32%
Totaal	1.161	100%

4.3 Het netwerk: een eerste beschrijving

Zoals eerder benoemd, bestaat het *limited* netwerk uit 96 personen. Uit figuur 4.1 is af te leiden dat het 93 mannen (97%) en 3 vrouwen (3%) betreft.

Figuur 4.1 – Limited network naar geslacht (n=96).

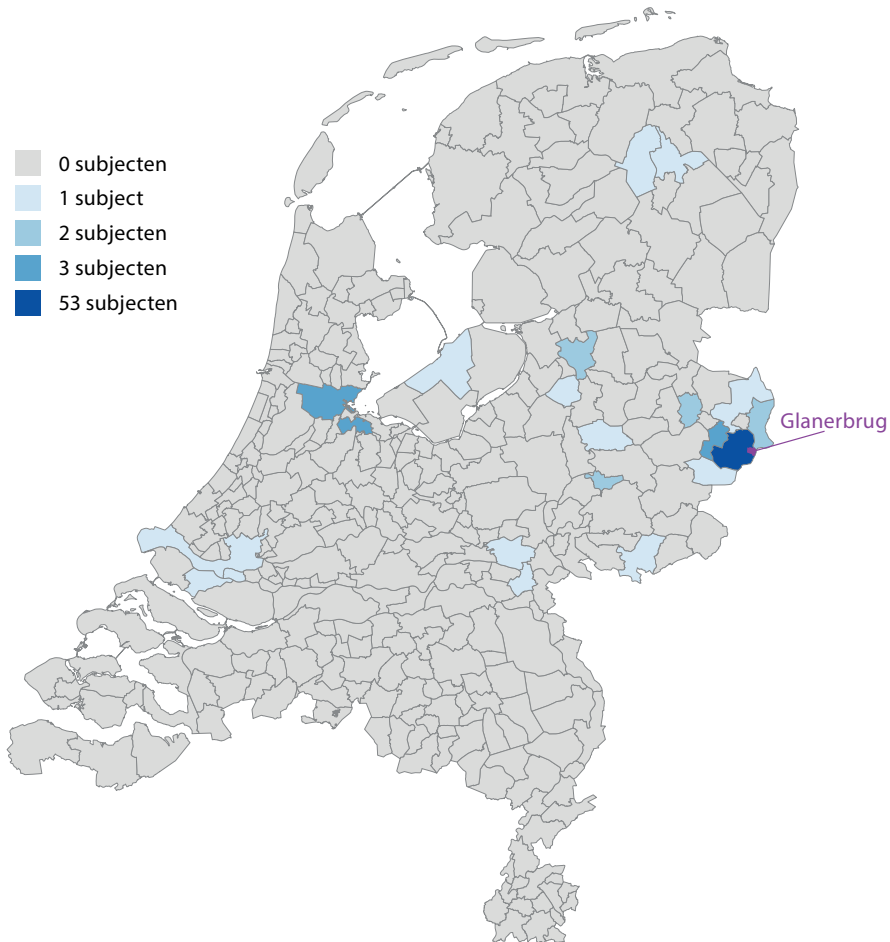
De gemiddelde leeftijd van de 96 personen is 27,6 jaar, waarbij de jongste persoon 15 jaar oud is en de oudste persoon 59 jaar. Ruim een derde van de personen is tussen de 18 en 25 jaar oud (zie tabel 4.3). In totaal 57 personen (59%) behoren tot de leeftijdscategorie waar Preventie met Gezag betrekking op heeft; jongeren tot en met 27 jaar. Er zijn dus 39 personen ouder dan 27 jaar.

Tabel 4.3 – Leeftijdscategorieën van de personen in het *limited* netwerk (n=96).

Leeftijd	n	%
Tot 18 jaar	18	19%
18 tot 25 jaar	35	36%
25 tot 35 jaar	23	24%
35 tot 45 jaar	9	9%
45 jaar of ouder	11	11%
Totaal	96	100%

Als we kijken naar de woongemeente van de personen in het *limited* netwerk (zie figuur 4.2), zien we dat de meesten in de gemeente Enschede geregistreerd staan (55%). Na de gemeente Enschede wonen de meeste personen in de gemeente Amsterdam (3%) en Hengelo (3%), gevolgd door de gemeenten Almelo, Losser, Zutphen en Zwolle. Op provincieniveau wonen 65 personen (68%) in Overijssel en 6 personen in Gelderland. Van de 96 personen in het *limited* netwerk is van 16 personen geen gemeente geregistreerd. Deze personen staan als Registratie Niet-ingezetene (RNI) geregistreerd (n=15) of de woongemeente is onbekend (n=1).

Figuur 4.2 – Woongemeente van de personen in het *limited* netwerk (n=80).

Figuur 4.3 presenteert het geclusterde *limited* netwerk met als kleur de woongemeente van de personen. Hieruit blijkt dat er één woongemeente dominant is (Enschede) en dat de personen die woonachtig zijn in Enschede ook connecties hebben met personen uit andere woongemeenten.

Figuur 4.3 – Limited network naar woongemeente (n=96).

In de afgelopen drie jaar komen de leden van het *limited* netwerk in 4.648 politieregistraties voor als betrokkene of verdachte bij incidenten (overtredingen, misdrijven of aandachtsvestigingen). Dit zijn gemiddeld 48,5 incidenten per persoon, waarvan gemiddeld 38,6 keer als betrokkene en 9,9 keer als verdachte. Tabel 4.4 presenteert de omvang en aard van de door de politie geregistreerde incidenten.

Tabel 4.4 – Aard en omvang van de geregistreerde incidenten van de personen in het limited netwerk (n=4.648).

Incidentcategorie	n	%
Vermogensincidenten	235	5%
Vernielingen en incidenten tegen de openbare orde	1.835	39%
Geweldsincidenten	566	12%
Seksuele incidenten	14	0%
Verkeersincidenten	120	3%
Drugsincidenten	69	1%
Wapenincidenten	46	1%
Overige incidenten	1.763	38%
Totaal	4.648	100%

Op basis van de informatie in tabel 4.4 kunnen we het volgende stellen:

- De personen hebben de meeste registraties voor ‘vernielingen en incidenten tegen de openbare orde’. Bijna twee derde van deze incidenten (63%) gaan over betrokkenheid bij overlast in verband met alcohol of drugs. Andere incidenten in deze categorie waarvoor de personen met regelmaat worden geregistreerd, zijn meldingen van jeugdoverlast en overlast door verwarde of overspannen personen.
- Ruim een derde van de incidenten betreffen ‘overige incidenten’. Bij deze registraties gaat het voornamelijk om betrokkenheid bij algemene mutaties van de politie, situaties die de politie als verdacht heeft beoordeeld en afhandelingen van overige meldingen. Wat er precies achter deze incidenten schuil gaat, wordt door de politie in open tekstvelden geregistreerd.⁶
- Als derde komen geweldsincidenten het meeste voor. In 56 procent van de incidenten gaat het om betrokkenheid bij een ruzie. Andere geweldsincidenten die met enige regelmaat voorkomen, zijn verdenkingen van belediging, eenvoudige mishandeling en bedreiging. Er zijn veertien incidenten die betrekking hebben op verdenking van doodslag of moord.
- 5 procent van de geregistreerde incidenten betreffen vermogensincidenten. In alle gevallen hebben de personen de rol van verdachte. Qua

typen vermogensincidenten gaat het onder andere om heling, winkeldiefstal, fietsdiefstal, straatroof of diefstal van een brom- of snorfiets.

- Gedurende de onderzoeksperiode registreerde de politie 120 verkeersincidenten. Het gaat voornamelijk om betrokkenheid bij 'overige verkeerszaken'. Voor de overige verkeersincidenten geldt dat de personen de rol van verdachte hadden. Concreet betreft het de volgende incidenten: rijden zonder rijbewijs, rijden onder invloed van drugs en/of geneesmiddelen, rijden onder invloed (uitsluitend alcohol) en rijden met een ongeldig verklaard rijbewijs.
- 1 procent van alle incidenten betreft drugsincidenten. Een achtste van de drugsincidenten heeft betrekking op de handel in harddrugs. Bijna de helft (45%) gaat over het in bezit hebben van harddrugs. De resterende incidenten hebben te maken met het aantreffen van harddrugs en het bezit of verhandelen van softdrugs.
- Van de 46 wapenincidenten gaat het bij 7 incidenten om het in bezit hebben van een vuurwapen. Bij 38 incidenten wordt iemand verdacht van het in bezit hebben van overige wapens.⁷
- In bijlage 7 staat een overzicht gepresenteerd van de top 5 van incidenten per categorie.

Veel verhalen, weinig verbalen

Het relatief lage percentage drugsincidenten roept wellicht vraagtekens op. De systeeminformatie wijst namelijk in een andere richting dan wat uit de gesprekken met professionals kwam. Die gaan – zoals we verspreid in dit rapport hebben opgetekend – vooral in de richting dat de drugscriminaliteit niet alleen lonkt, maar dat jonge en ouder Glanerbrugers daar soms ook al bij betrokken zijn. Wat betreft drugscriminaliteit is er dus een discrepantie tussen verhalen en verbalen.⁸

4.4 Typeringen binnen het netwerk

Binnen het *limited* netwerk worden personen ingedeeld in verschillende typeringen. Door personen in te delen in verschillende typeringen kan het netwerk worden geduid. Daarnaast kan de indeling worden gebruikt als inbreng voor de aanpak van de personen. Personen worden ingedeeld in

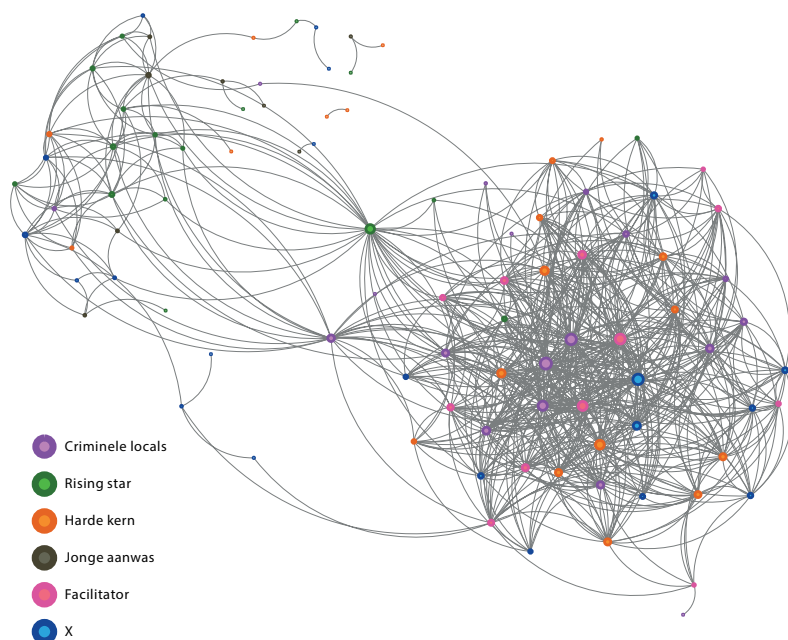
een typering op basis van leeftijd, actieradius en het type geregistreerde incident (zie tabel 4.1). Tabel 4.5 presenteert de typeringen van de 96 personen in het *limited network*.⁹ De typeringen X en harde kern komen het meest voor, terwijl de typering jonge aanwas het minst voorkomt.¹⁰

Tabel 4.5 – Typering van de personen in het *limited network* (n=96).

Typering	n	%
X	21	22%
Harde kern	20	21%
Criminele local	18	19%
Rising stars	17	18%
Facilitator	12	13%
Jonge aanwas	8	8%
Totaal	96	100%

In figuur 4.4 is te zien dat de typeringen binnen het netwerk divers zijn. Het is dus niet zo dat één cluster enkel en alleen bestaat uit bijvoorbeeld *rising stars*. Na figuur 4.4 gaan we nader in op de typeringen.

Figuur 4.4 – *Limited network* naar typeringen (n=96).

4.4.1 Jonge aanwas

In het netwerk zitten acht jongeren – enkel mannen – met een gemiddelde leeftijd van 16 jaar die we typeren als jonge aanwas. Deze jongeren zijn allemaal tussen de 15 en 17 jaar oud. Zij vormen een risicogroep voor het starten van een criminele carrière. Ze claimen een plek of plekken in de buurt als ‘domein’ en voelen zich de baas. In de afgelopen drie jaar zijn ze betrokken geweest bij 262 door de politie geregistreerde incidenten; dat is een gemiddelde van 33 incidenten per persoon. Behalve ‘overige incidenten’ (bijvoorbeeld algemene mutaties van de politie, verdachte situaties of afhandelingen van overige meldingen) worden de jongeren geregistreerd voor vernielingen en incidenten tegen de openbare orde en geweldsincidenten. 8 procent van de registraties betreft vermogensincidenten. Dit is verhoudingsgewijs meer dan voor de andere typeringen geldt. De jonge aanwas wordt qua vermogensincidenten voornamelijk verdacht van heling, diefstal van brom- of snorfietsen en straatroof. Ook voor de geweldsincidenten (18%) geldt dat de jonge aanwas hier relatief meer registraties van heeft dan de andere typeringen. Het gaat voornamelijk om betrokkenheid bij ruzies en verdenking van bedreiging en eenvoudige mishandeling. Wat daarnaast opvalt, is dat de jongeren slechts één registratie hebben voor een drugsincident. Als we de registraties in BVH als uitgangspunt nemen, wonen zeven van de acht jongeren verspreid in Enschede, waarvan één in Glanerbrug. De zes jongeren die buiten de wijk Glanerbrug wonen, wonen in de wijken Enschede-Zuid (n=4), Enschede-Noord (n=1) en Hogeland-Velve (stadsdeel Oost) (n=1). Een van de jongeren woont buiten de gemeente Enschede (in Hengelo). De gemeenten Enschede en Hengelo zijn in 96 procent van de gevallen als pleeggemeente geregistreerd (84% in Enschede en 12% in Hengelo).

4.4.2 Rising stars

Het netwerk telt zeventien *rising stars* en bestaat enkel uit mannen. Afgaande op de politieregistraties is ongeveer zeven op de tien *rising stars* woonachtig in Enschede, waarvan twee in Schipholt-Glanermaten, Glanerbrug. De stadsdelen en daarbinnen gelegen buurten waar de in Enschede woonachtige personen wonen, zijn Stadsdeel Noord (Tubantia-Toekomst (n=2), Buurtschap Lonneker-West (n=1), Tweekkelerveld (n=1)), Stadsdeel Oost

(Velve-Lindenhof (n=2), Park Stokhorst (n=1)), Stadsdeel Centrum (City (n=1)), Lasonder Zeggelt (n=1)) en Stadsdeel Zuid (Stroinkslanden-Zuid (n=1)). De *rising stars* die buiten Enschede woonachtig zijn, komen Losser (n=2), Almelo (n=1), Dinkelland (n=1) en Nissewaard (Zuid-Holland) (n=1). De gemiddelde leeftijd van de groep *rising stars* is 19 jaar. Het is typerend voor deze groep dat zij – afgaande op de politieregistraties – carrière aan het maken zijn in de misdaad en aansluiting hebben of zoeken bij de harde kern. De leden van deze groep bevinden zich vaak in een overgangsfase. Aan de ene kant zijn ze (als groep) nog zichtbaar op straat en veroorzaken ze de nodige overlast, maar hun criminele activiteiten worden voor hen steeds belangrijker waarbij ze andere jongeren in hun netwerk ook in toenemende mate proberen aan te sturen.

Deze personen willen geen aandacht van de politie en dat is voor hen ook een reden om uit het publieke domein te verdwijnen en meer ‘ondergronds’ dan wel ‘bovenlokaal’ te gaan. Ze zijn vanwege hun gedrag en ‘rijzende positie’ te typeren als negatieve rolmodellen voor de jonge aanwas en de daarop volgende generatie. Vanuit lokaal en regionaal veiligheidsperspectief zijn de *rising stars* dan ook zeer interessant, maar tot nu toe vaak nog een vergeten groep. Ze zijn te ‘groot voor de wijk(agent) en nog te klein voor de recherche’ (Weijers, Ferwerda & Roks, 2021). De zeventien *rising stars* zijn in de afgelopen drie jaar betrokken geweest bij gemiddeld 34 incidenten. Het criminaliteitspatroon van de *rising stars* in dit netwerk typeert zich door overige incidenten (45%), vernielingen en incidenten tegen de openbare orde (24%) en geweldsincidenten (16%). De meestvoorkomende incidenten zijn algemene mutaties (n=125), overlast in verband met alcohol of drugs (n=57) en betrokkenheid bij ruzies (n=52). Wat verder opvalt, is dat de *rising stars* ten opzichte van de andere typeringen de meeste registraties hebben voor drugs- en wapenincidenten. Het gaat hierbij voornamelijk om het bezitten van softdrugs (n=8) of van ‘overige’ wapens (n=8). Drie kwart van deze incidenten vinden plaats in Enschede. Andere pleeggemeenten zijn Hengelo, Nissewaard, Losser, Assen, Oldenzaal en Borne.

4.4.3 ‘Criminele’ locals

De personen uit het netwerk die vooral lokaal in Enschede actief zijn, noemen we ‘criminele’ locals. Het zijn vaak veelplegers die lokaal opereren,

in tegenstelling tot de harde kern. In deze groep bevinden zich zeventien mannen en één vrouw. De 'criminele' locals zijn tussen de 22 en 39 jaar oud met een gemiddelde leeftijd van 27,8 jaar. De meeste registraties zijn voor vernielingen en incidenten tegen de openbare orde (48%), zoals overlast in verband met alcohol of drugs (n=370), overlast door een verward of overspannen persoon (n=48) en overlast van zwervers (n=27). Verder worden de 'criminele' locals voornamelijk geregistreerd voor overige incidenten (34%, verdachte situaties en algemene mutaties) en in 9% van de registraties voor geweldsincidenten (ruzies). Ze waren in de afgelopen drie jaar per persoon gemiddeld betrokken bij 62 door de politie geregistreerde incidenten. Van deze groep wonen er zeventien in Enschede, waarvan één in Glanerbrug. Afgaande op de politieregistraties wonen deze zeventien personen staan in de politieregistraties geregistreerd als voornamelijk woonachtig in de buurten Velve-Lindenhof (stadsdeel Oost) (n=3), City (n=2), De Bothoven (n=2) en Wesselerbrink Noord-West (n=2). Het gros van de incidenten wordt geregistreerd in de gemeente Enschede (83%). Wat daarnaast opvalt is dat de andere pleeggemeenten voornamelijk een 'stads' karakter hebben. Zo zien we registraties in Apeldoorn (n=17), Rotterdam (n=17), Den Haag (n=12) en Amsterdam (n=11).

4.4.4 Harde kern

Van de personen in het *limited* netwerk behoren er twintig tot de zogenoemde harde kern. Ze plegen criminaliteit vooral op regionaal en landelijk niveau. De leeftijd van de leden van de harde kern ligt tussen de 16 en 45 jaar, waarbij ongeveer de helft tussen de 18 en 25 jaar oud is (45%). De gemiddelde leeftijd van de twintig personen is 26 jaar en in deze groep zitten enkel mannen. In de afgelopen drie jaar zijn ze betrokken bij 998 door de politie geregistreerde incidenten en dat is een gemiddelde van 50 incidenten per persoon. Ongeveer de helft van deze incidenten betreft registraties van overlast in verband met alcohol of drugs (n=249) en algemene mutaties (n=215). De incidenten staan geregistreerd in gemeenten door het hele land. Het betreft voornamelijk Enschede (n=700) en Hengelo (n=42), maar ook Amsterdam (n=37), Heerlen (n=34) en Zwolle (n=29). Opvallend is het aantal (n=154) geweldsincidenten waarvoor de harde kernen geregistreerd staan. Bij alle andere typering is dit aantal lager. Het gaat hierbij

voornamelijk om ruzies (n=78), belediging (n=24), eenvoudige mishandeling (n=20) en bedreiging (n=12). Slechts één harde kerner staat geregistreerd als woonachtig in de gemeente Enschede (Mekkelholt). De overige negentien personen wonen onder andere in Amsterdam (n=3), Zutphen (n=2) en Zwolle (n=2).

4.4.5 Facilitators

De twaalf mannen die onder de categorie *facilitators* vallen, verlenen hoogstwaarschijnlijk hand- en spandiensten aan personen in het netwerk. Denk aan de rol van katvanger of het regelen van zaken en spullen. De gemiddelde leeftijd van deze groep is in vergelijking met de gemiddelde leeftijden van de andere groepen het hoogst, namelijk 52 jaar. In de afgelopen drie jaar zijn ze gemiddeld betrokken geweest bij 60 incidenten; vooral vernielingen en incidenten tegen de openbare orde (48%), overige incidenten (39%) en geweldsincidenten (7%). Incidenten die kenmerkend zijn voor deze type-ring zijn – behoudens de overige incidenten – overlast in verband met alcohol of drugs (n=259), ruzies (n=30), het niet voldoen aan een bevel of verordening (n=19) en overlast van zwervers (n=16). In bijna alle gevallen (98%) wordt Enschede als pleeggemeente geregistreerd. Alle twaalf *facilitators* wonen volgens de politieregistraties in de gemeente Enschede, maar geen van hen woont in de wijk Glanerbrug. De wijken waar de *facilitators* woonachtig zijn, zijn Binnensingelgebied (n=5), Enschede-Noord (n=2), Boswinkel-Stadsveld (n=2), Ribbelt-Stokhorst (stadsdeel Oost) (n=1), Enschede-Zuid (n=1) en Hogeland-Velve (stadsdeel Oost) (n=1).

4.4.6 X

De laatste categorie personen zijn de X-persoonen. Dit zijn personen die zich wel in het 'criminele netwerk' bevinden, maar niet aan een van de bovengenoemde categorieën gekoppeld kunnen worden. Het gaat om negentien mannen en twee vrouwen met een gemiddelde leeftijd van 27 jaar. Gemiddeld zijn ze in de afgelopen drie jaar betrokken geweest bij 46 incidenten. Het aantal vermogensincidenten is – in vergelijking met andere typeringen – het hoogste. Het gaat hierbij voornamelijk om winkeldiefstal (n=14), gekwalificeerde diefstal in/uit woning (n=9) en heling (n=8). De incidenten die het meeste voorkomen binnen deze typering zijn over-

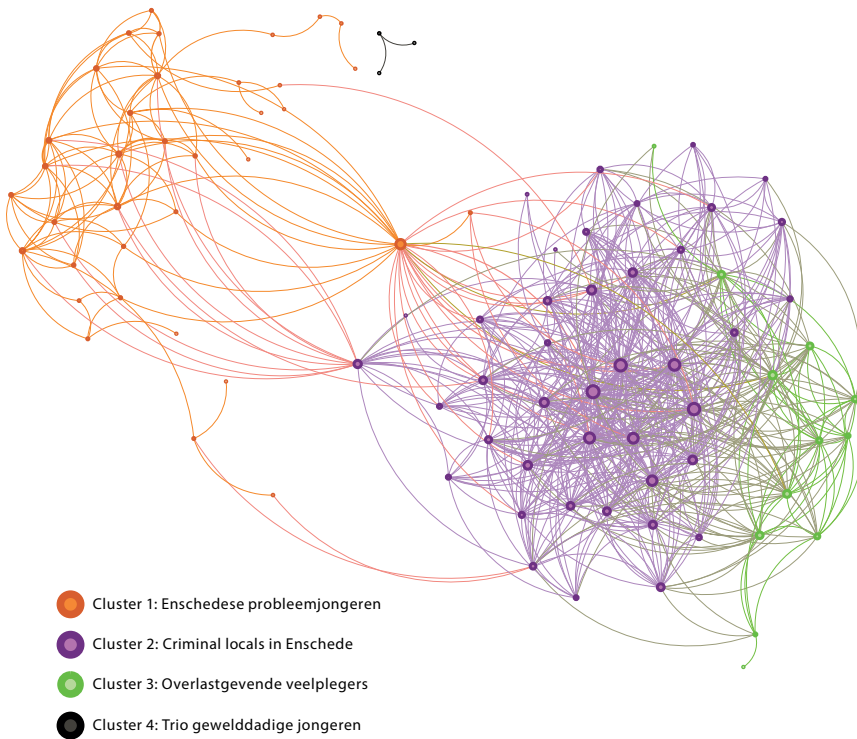
last in verband met alcohol of drugs (n=205), algemene mutaties (n=196), ruzies (n=73) en verdachte situaties (n=66). Vijftien X-personen staan geregistreerd als RNI, vier als woonachtig in de gemeente Enschede in achtereenvolgens de buurten Boswinkel-De Braker, Eekmaat, Schipholt-Glanermaten en Tubantia-Toekomst. Van de twee resterende personen staat een persoon geregistreerd als woonachtig in Hengelo (Overijssel) en is de laatste woonplaats onbekend. De X-personen lijken vooral in de buurt van Enschede actief te zijn: in 82 procent van de gevallen wordt Enschede als pleeggemeente geregistreerd, en ook de nabijgelegen gemeenten Hengelo (5%), Almelo (2%) en Borne (1%) komen voor. De overige incidenten worden gepleegd door het hele land, onder andere in Rotterdam, Arnhem, Groningen, Apeldoorn en Amsterdam.

4.5 De clusters binnen het netwerk

In het netwerk onderscheiden we op basis van de analyse diverse clusters. Clusters zijn te zien als kleine gemeenschappen of subnetwerken met eigen kenmerken binnen het grote netwerk. Clusters kunnen via een of enkele sleutelpersonen weer aan andere clusters gekoppeld zijn zodat er sprake kan zijn van samenwerking en beïnvloeding. In het *limited* netwerk worden in totaal zes clusters onderscheiden. Twee clusters bestaan uit twee personen en worden als een samenwerkingsverband beschouwd en vallen daarmee buiten deze beschouwing. De vier andere clusters omvatten meer dan twee personen en worden hier nader beschreven. In figuur 4.5 is bovendien het aantal gezamenlijke registraties en het aantal incidenten gevisualiseerd. De verbinding tussen twee personen is 'dikker' naarmate het aantal gezamenlijke registraties toeneemt. Ook zijn personen die meer gezamenlijke verbindingen hebben met andere personen relatief gezien 'groter'.

In het vervolg van deze paragraaf zullen relevante kenmerken per gekleurd cluster worden gegeven.

Figuur 4.5 – De clusters binnen het limited netwerk (n=96).

Cluster 1 (n=36): Enschedese probleemjongeren (oranje)

Het eerste cluster onderscheidt zich met name in het aantal personen dat woonachtig is in Enschede. Ongeveer twee derde van de personen uit cluster 1 (64%) woont op basis van de politieregistraties in Enschede; 17 procent in Glanerbrug en 47 procent ergens anders in de gemeente Enschede. Ruim een derde (36%) woont buiten de gemeente Enschede. In zes gevallen betreft het een RNI. Andere woongemeenten van leden van dit cluster betreffen onder andere Hengelo, Losser en Oude IJsselstreek. Het gaat om 35 mannen en 1 vrouw, met een gemiddelde leeftijd van 20,1 jaar. Dit is – in vergelijking met cluster 2 en 3 – jong. Het jongste subject is 15 jaar oud en het oudste subject 41. De leden van het cluster worden voornamelijk geregistreerd voor overige incidenten: bijna de helft van de registraties betreft overige incidenten. Een tiende van de registraties betreft

vermogensincidenten, wat hoger is dan het aandeel vermogensincidenten in de drie andere clusters. Het gaat hierbij voornamelijk om heling (n=25), winkeldiefstal (n=15) en diefstal van brom- of snorfiets (n=12). Daarnaast valt ook het aandeel registraties van vernielingen en incidenten tegen de openbare orde op. Hoewel deze incidentcategorie in absolute zin veelvuldig voorkomt, is het percentage in vergelijking met andere clusters relatief laag. Binnen deze categorie gaat het voornamelijk om meldingen van jeugdoverlast (n=105), overlast in verband met alcohol of drugs (n=93) en sociale wijkproblematiek (n=55). Het eerste cluster bestaat grotendeels uit personen met de typeringen *rising star* (39%), X (28%) en jonge aanwas (17%). Een *rising star* is een sleutelpersoon als het gaat om verbindingen met cluster 2. Zowel binnen cluster 1 als cluster 2 heeft deze persoon meerdere gezamenlijke registraties, waardoor personen met elkaar in verbinding kunnen worden gebracht.

Cluster 2 (n=41): 'criminele' locals in Enschede (lila)

Dit cluster kenmerkt zich onder andere door de vele gezamenlijke incidentregistraties. Daarnaast zijn er ook lijntjes naar de andere clusters. Cluster 1 en 2 lijken door middel van twee sleutelpersonen met elkaar verbonden te zijn. Een van deze sleutelpersonen maakt deel uit van cluster 2. Daarnaast zijn er meerdere verbindingen tussen cluster 2 en 3. Cluster 3 wordt dan ook als een subcluster van cluster 2 beschouwd. Binnen cluster 2 gaat het om veertig mannen en één vrouw. De personen zijn tussen de 18 en 59 jaar oud, en hebben een gemiddelde leeftijd van 33 jaar. Ruim de helft van de leden van het cluster (56%) woont in de gemeente Enschede, daarvan is geen van de personen in Glanerbrug woonachtig. De wijken waar deze personen wonen, betreffen met name Binnensingelgebied (n=9) en Enschede-Zuid (n=5). Van de achttien personen die buiten de gemeente Enschede wonen, wonen er vier in de provincie Overijssel. Voor deze personen blijft de gemeente Enschede een regionale aangelegenheid. Zes personen staan als RNI geregistreerd in de politiesystemen. Daarnaast zijn er drie personen die in de regio Rotterdam woonachtig zijn (in de gemeenten Rotterdam, Nissewaard en Albrandswaard) en twee in de gemeente Amsterdam. Ongeveer een derde van de personen in dit cluster (32%) is te typeren als 'criminele local'. De overige clusters bevatten nauwelijks personen die te

typeren zijn als 'criminele locals'. Kenmerkend aan de criminele *local* is dat zij vooral lokaal als verdachte van strafbare feiten worden geregistreerd. Het soort incidenten waarvoor de leden van dit cluster voornamelijk geregistreerd worden, betreffen vernielingen en incidenten tegen de openbare orde. Het gaat voornamelijk om overlast in verband met alcohol of drugs (n=874). Naast overige incidenten (33%) en geweldsincidenten (11%) komen andere incidentcategorieën niet of nauwelijks voor. Hierbij valt met name het kleine aandeel vermogensincidenten op (1%). Tegelijkertijd zijn ook de gevaarlijke geweldsincidenten opmerkelijk. De leden van dit cluster worden onder andere verdacht van zware mishandeling (n=9), doodslag of moord (n=8) en het bezitten van vuur- (n=3) of overige wapens (n=14). Behalve 'criminele' locals bestaat dit cluster uit voornamelijk *facilitators* (24%) en harde kerkers (22%).

Cluster 3 (n=12): overlastgevende veelplegers (groen)

Zoals hiervoor al beschreven, kan cluster 3 als een subcluster van cluster 2 worden beschouwd. Toch zijn er verschillen tussen beide clusters. Zo is er een verschil tussen het gemiddeld aantal incidentregistraties in cluster 3 (82 per subject) en cluster 2 (57 per subject). De incidentcategorieën waarvoor de leden van beide clusters worden geregistreerd, lijken wel op elkaar. Beide clusters hebben voornamelijk registraties voor vernielingen en incidenten tegen de openbare orde. Ook in dit cluster gaat het voornamelijk om registraties van overlast in verband met alcohol of drugs (n=178). Naast deze overlastvorm komen twee andere overlastvormen ook regelmatig voor: overlast door verwarde of overspannen personen (n=71) en door zwervers (n=58). Daarnaast zien we ten opzichte van cluster 2 een verschil in het aantal en aandeel vermogensincidenten. Waar de leden van cluster 2 voor 31 vermogensincidenten geregistreerd staan door de politie (1%), zijn de leden van het derde cluster 73 keer geregistreerd voor een vermogensincident. Het gaat hierbij voornamelijk om fiets- (n=22) en winkeldiefstal (n=22).

De twaalf leden van cluster 3 hebben een gemiddelde leeftijd van 36,2 jaar en zijn daarmee – gemiddeld gezien – het oudste cluster van de vier beschreven clusters. Het gaat om elf mannen en één vrouw. Meer dan de helft van de leden van het cluster (58%) woont buiten de gemeente Enschede. Drie personen staan als RNI geregistreerd. Andere woonge-

meenten zijn Amsterdam (n=1), Noordenveld (Drenthe) (n=1), Lelystad (n=1) en Zutphen (n=1). Het cluster bestaat uit personen die al zijn doorgegroeid naar de typeringen ‘criminele’ locals, *facilitators*, harde kern en X.

Cluster 4 (n=3): trio gewelddadige jongeren (zwart)

Het vierde cluster betreft drie mannen die tussen de 15 en 20 jaar oud zijn. Alle drie de personen wonen buiten de gemeente Enschede. Twee van hen wonen in een nabijgelegen gemeente (Hengelo en Losser), terwijl één subject ergens anders in de provincie Overijssel woont. Het aandeel geweldsincidenten waarvoor deze drie personen worden geregistreerd, valt op: bijna een derde van de registraties (32%) betreft geweldsincidenten. Dit percentage is hoger dan in de andere clusters. Het gaat hierbij voornamelijk om registraties van betrokkenheid bij ruzies (n=10) en verdenking van eenvoudige mishandeling (n=4), belediging (n=3) en bedreiging (n=2). Ook zijn er registraties van zwaardere geweldsincidenten zoals doodslag of moord (n=1) en zware mishandeling (n=1). Ondanks de jonge leeftijden van de leden van het cluster is er één lid dat als harde kern wordt getypeerd. De andere typeringen die in dit cluster voorkomen, zijn jonge aanwas en *rising star*. In figuur 4.5 is te zien dat deze personen geen verbindingen hebben naar personen van andere clusters.

Tabel 4.6 – Samenvatting van de clusters in het limited netwerk.

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)
<i>Aantal personen</i>	36 (100%)	41 (100%)	12 (100%)	3 (100%)
<i>Geslacht</i>				
Man	35 (97%)	40 (98%)	11 (92%)	3 (100%)
Vrouw	1 (3%)	1 (2%)	1 (8%)	0 (0%)
<i>Leeftijd</i>				
Gemiddelde leeftijd	20,1	33,2	36,2	17,3
Range leeftijd	15-41	18-59	20-59	15-20

	Cluster 1 n (%)	Cluster 2 n (%)	Cluster 3 n (%)	Cluster 4 n (%)
<i>Woonsituatie</i>				
Woonachtig in Glanerbrug	6 (17%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Woonachtig binnen gemeente Enschede	17 (47%)	23 (56%)	5 (42%)	0 (0%)
Woonachtig buiten gemeente Enschede	13 (36%)	18 (44%)	7 (58%)	3 (100%)
<i>Incidentregistraties personen</i>				
Vermogensincidenten	118 (10%)	31 (1%)	73 (7%)	6 (8%)
Vernielingen/incidenten tegen de openbare orde	267 (22%)	1153 (50%)	393 (40%)	10 (14%)
Geweldsincidenten	172 (14%)	244 (11%)	119 (12%)	23 (32%)
Seksuele incidenten	6 (0%)	2 (0%)	5 (1%)	1 (1%)
Verkeersincidenten	50 (4%)	61 (3%)	6 (1%)	1 (1%)
Drugsincidenten	22 (2%)	41 (2%)	6 (1%)	0 (0%)
Wapenincidenten	16 (1%)	17 (1%)	9 (1%)	3 (4%)
Overige incidenten	554 (46%)	766 (33%)	371 (38%)	27 (38%)
Gemiddeld aantal incidenten	33,5	56,5	81,8	23,7
<i>Typering</i>				
Criminele local	2 (6%)	13 (32%)	3 (25%)	0 (0%)
Facilitator	0 (0%)	10 (24%)	2 (17%)	0 (0%)
Harde kern	4 (11%)	9 (22%)	4 (33%)	1 (33%)
Jonge aanwas	6 (17%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (33%)
Rising stars	14 (39%)	2 (5%)	0 (0%)	1 (33%)
X	10 (28%)	7 (17%)	3 (25%)	0 (0%)

4.6 Inzoomend op Glanerbrug

Uit de voorgaande paragrafen blijkt op basis van de politieregistraties dat de personen die deel uitmaken van het *limited* netwerk vooral inwoners uit de gemeente Enschede en omgeving (Hengelo, Almelo, Losser) zijn. In figuur 4.6 is inzichtelijk gemaakt wat de woonlocatie van de leden van het

netwerk is. We maken hierbij onderscheid tussen woonachtig in Glanerbrug (de kleur groen), ergens anders binnen de gemeente Enschede (de kleur paars) en buiten de gemeente Enschede¹¹ (de kleur oranje).

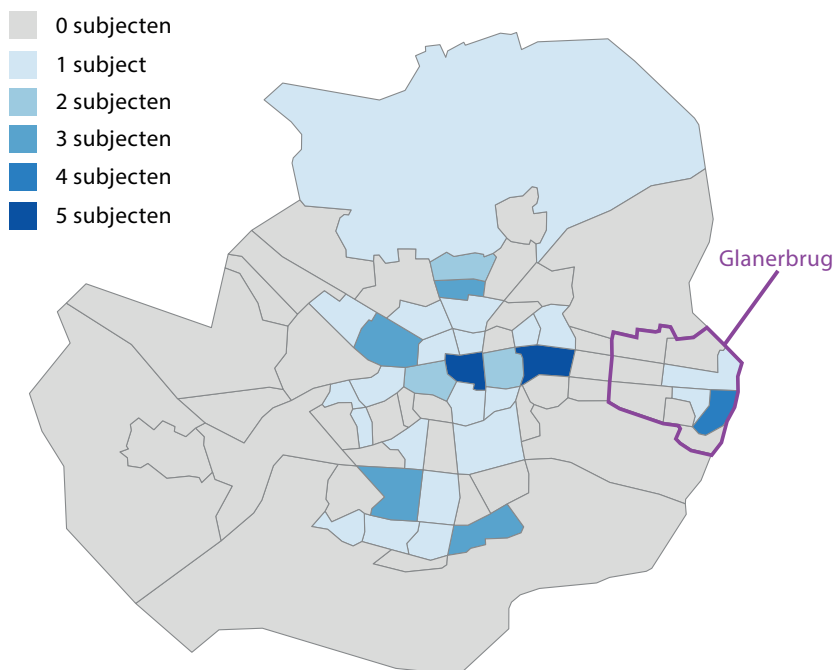
Figuur 4.6 – Limited network naar woonlocatie (n=96).

Voor de lokale aanpak is het van belang om in te zoomen op de personen uit Enschede en dan specifiek op de leden uit het *limited* netwerk die in Glanerbrug woonachtig zijn (zie figuur 4.7).

Van de 53 in Enschede volgens de politieregistraties woonachtige personen in het *limited* netwerk wonen er zes in Glanerbrug. Zij wonen in Schipholt-Glanermaten (n=4), Bentveld-Bultserve (n=1) en Eekmaat (n=1). De meeste personen wonen dus buiten Glanerbrug. Vijf personen wonen in de buurt City, welke deel uitmaakt van de wijk Binnensingelgebied. Vijf andere personen wonen in de buurt Velve-Lindenhof (stadsdeel Oost). Andere Enschedese buurten die met regelmaat voorkomen als woonbuurt van de personen uit het *limited* netwerk zijn Mekkelholt (n=3) en Tubantia-Toekomst (n=3) in stadsdeel Noord en Stroinkslanden-Zuid (n=3) en Wesselerbrink Noord-West (n=3) in stadsdeel Zuid.

Figuur 4.7 – Het aantal personen in het limited netwerk dat in Enschede woont (n=53).

Over de zes personen die in Glanerbrug wonen, is te zeggen dat het enkel om mannen gaat met een gemiddelde leeftijd van 17,2 jaar. Dit is jonger dan de gemiddelde leeftijd van de personen die ergens anders in Enschede (29,9 jaar) of buiten de gemeente Enschede wonen (26,4 jaar). Twee Glanerbrugse personen zijn te typeren als *rising stars*, twee als X-subject, één als criminele *local* en één als jonge aanwas. De zes personen staan in de afgelopen drie jaar met 149 registraties in de politiesystemen, wat neerkomt op een gemiddelde van 12 per persoon. Tabel 4.7 presenteert om welk soort incidentregistraties het gaat. Hieruit blijkt dat bijna de helft van de registraties (46%) betrekking heeft op overige incidenten. Ongeveer een derde van de incidentregistraties (32%) betreft vernielingen en incidenten tegen de openbare orde.

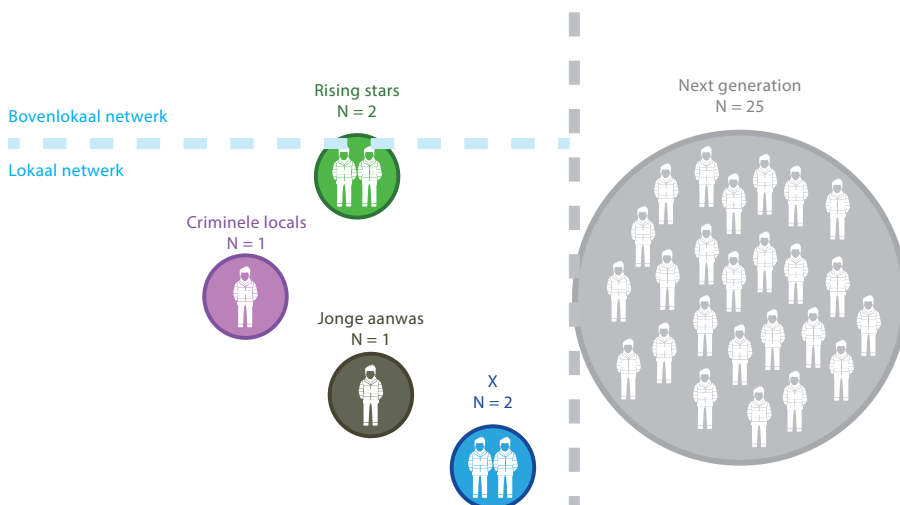
Tabel 4.7 – Incidentregistraties personen Glanerbrug (n=149).

Incidentcategorie	n	%
Vermogensincidenten	13	9%
Vernielingen en incidenten tegen de openbare orde	47	32%
Geweldsincidenten	14	9%
Seksuele incidenten	0	0%
Verkeersincidenten	4	3%
Drugsincidenten	0	0%
Wapenincidenten	2	1%
Overige incidenten	69	46%
Totaal	149	100%

4.7 Van locatie en groep naar netwerk?

Met het oog op de onderzoeksvraag en deelvragen ligt de focus in de aanpak op Glanerbrug. Het *limited* netwerk is voornamelijk regionaal actief. Het netwerk bestaat uit 96 personen waarvan zes personen in Glanerbrug wonen. Figuur 4.8 toont bij welke typering de zes personen horen. Er zijn 25 personen van 12 tot 18 jaar oud uit Glanerbrug die tegen dit netwerk aanschuren. Ze maken onderdeel uit van het *extended* netwerk maar voldoen door het geringere aantal politieregistraties nog niet aan de vereisten om opgenomen te worden in het *limited* netwerk: de *next generation*. Deze 25 personen wonen in de buurten Schipholt-Glanermaten (n=10), Eekmaat (n=5), Bentveld-Bultserve (n=3), Oikos (n=3), Dolphia (n=2) en Eekmaat West (n=2).

Figuur 4.8 – Glanerbrug (n=31).

In de overige buurten van de gemeente Enschede wonen 47 personen die wij tot het *limited* netwerk rekenen. In bijlage 8 staat tot welke typeringen deze personen gerekend kunnen worden. Daarnaast zijn 76 personen te typeren als *next generation*. Terugkomend op het totale *limited* netwerk wordt bijna een tiende (8%) van de 96 personen als jonge aanwas aangemerkt en 18 als criminele *local*. Zij zijn voornamelijk lokaal actief. Ongeveer een vijfde (18%) wordt tot *rising stars* gerekend. Zij kunnen zowel lokaal als bovenlokaal actief zijn. Er zijn twintig personen die als harde kern kunnen worden aangemerkt, die bovenlokaal actief zijn. Verder behoren 21 personen tot de X-categorie (22%) en 12 personen zijn gecategoriseerd als *facilitators* (13%). Laatstgenoemde categorisering verleent hand- en spandiensten aan personen in het criminele netwerk. Voor de 96 personen geldt dat zij allen onderdeel uitmaken van het (boven)lokale criminele netwerk dat in de vorige paragrafen is besproken. Een dergelijk netwerk is te beschouwen als het 'LinkedIn van de misdaad'. Personen in het netwerk kunnen makkelijk in contact komen met andere personen om strafbare feiten te plegen. Ook gaat er vanuit het netwerk – zeker op jongeren – een negatieve invloed uit.

4.8 Conclusie

De belangrijkste conclusies op basis van de verdiepende netwerkanalyse zijn als volgt:

1. De verdiepende netwerkanalyse die zich baseert op politieregistraties laat zowel bij het *extended* netwerk als het *limited* netwerk de beperking van een lokale, wijkgebonden (repressieve) aanpak zien. In beide netwerken blijken de Glanerbrugse kopstukken bindingen te hebben buiten Glanerbrug met vooral personen woonachtig in Enschede en in mindere mate tot ver daarbuiten. Deze bindingen betreffen niet alleen andere jongeren die een soortgelijke status of ervaring in de criminaliteit hebben, maar verwijzen ook naar personen met meer en minder registraties in het politiesysteem van alle leeftijdscategorieën. Een lokale focus op Enschede ligt gezien de netwerkstructuur in dit verband meer voor de hand dan louter een focus op Glanerbrug.
2. Het *extended netwerk* bestaat uit een omvangrijke groep jongeren die wij als 'next generation' typeren; jongeren tot 18 jaar die in de afgelopen drie jaar meer dan drie keer als verdachte of als betrokkene werden geregistreerd. Deze groep blijkt vooral in Enschede te wonen, maar in andere wijken dan Glanerbrug. Deze groep biedt kansen voor preventief ingrijpen omdat deze jongeren gezien de ernst en de frequentie van de incidentregistraties nog aan het begin van een eventuele criminele carrière staan. De omvang van deze groep 'next generation' in Glanerbrug als ook breder in Enschede is opmerkelijk in het licht van de bovenlokale netwerkanalyses die we in andere gemeenten hebben gedaan. In vergelijking met deze onderzoeken is de groep 'next generation' in Glanerbrug en Enschede opvallend groot. Dit biedt niet alleen belangrijke aanknopingspunten voor een preventieve aanpak, maar wijst ook op de urgentie van een dergelijke preventieve aanpak.
3. De begrensde netwerken waarbinnen de zestien jeugdige kopstukken uit Glanerbrug actief zijn, bieden voor hen gelegenheden om van andere personen met meer criminele ervaring te leren of bij hen aansluiting te zoeken. Omgekeerd hebben de typen 'harde-kern' of de 'criminele locals' allerhande mogelijkheden om jonge, minder ervaren maar gemotiveerde personen te benaderen voor hun criminele activiteiten.

Afgaande op de registraties is dit begrensde netwerk vooral regionaal actief, maar biedt het vanuit het perspectief van de betrokken personen ook voldoende aanknopingspunten voor het leggen van bovenlokale contacten.

4. Vanuit het programma Preventie met Gezag ligt het voor de hand om preventief vooral in te zetten op de *next generation*. Zij hebben als betrokkene en in mindere mate als verdachte nog relatief weinig en relatief lichte incidentregistraties achter hun naam staan. Jongeren die binnen het *limited* netwerk tot de *jonge aanwas* worden gerekend vormen in zekere zin een tussencategorie. Ze zouden gezien hun leeftijd en afhankelijk van de strafbare feiten waar ze van verdacht worden, vooral preventief en niet repressief moeten worden bejegend. De *rising stars* zijn jongeren die gezien hun leeftijd al een behoorlijk CV en een dito staat van dienst hebben opgebouwd in de criminele wereld. Gegeven hun functie als rolmodel en de zwaarte en frequentie van de delicten waar zij van verdacht zijn, ligt een strafrechtelijke aanpak voor de hand.
5. Binnen het *limited* netwerk zijn er op basis van gemeenschappelijke incidentregistraties vier clusters te onderscheiden. We doelen daarmee op personen die binnen het cluster intensiever met elkaar (kunnen) samenwerken rondom dezelfde soort strafbare feiten dan met personen buiten het cluster. Binnen een cluster kunnen zich ook bepaalde tussenpersonen bevinden die in verbinding staan met personen uit andere clusters. Via deze tussenpersonen kan er ook samenwerking en beïnvloeding tussen de clusters ontstaan. We hebben op basis van de registraties de volgende clusters onderscheiden: (1) Enschedese probleemjongeren (waarbinnen zich de 'jonge aanwas' en de 'rising stars' bevinden) met een gemiddelde leeftijd van 20 jaar (n=36); (2) 'criminele' locals die vooral veel voor overlast en vernielingen geregistreerd worden en in vergelijking met de Enschedese probleemjongeren beduidend ouder zijn met een gemiddelde leeftijd van 33 jaar (n=41); (3) overlastgevend veelplegers (n=12) en (4) gewelddadige jongeren (n=3). Wat betreft de (preventieve) aanpak zijn de sleutelpersonen die een brugfunctie naar andere clusters binnen het *limited* netwerk (kunnen) vervullen belangrijk. Zij kunnen bruggen slaan naar andere criminele werelden, nieuwe expertises of juist naar nieuwe contacten, bijvoorbeeld naar meer ervaren 'daders' of juist jonge beginnende 'daders'.

Eindnoten

6. In het kader van de leesbaarheid plaatsen we de verschillende types niet tussen aanhalingstekens, waar dit feitelijk soms wel zou moeten. Zie paragraaf 1.4 over de mogelijkheden en beperkingen van het gebruik van politieregistraties en de toepassing hiervan binnen de bovenlokale netwerkanalyse.
7. Zie ook verderop in deze paragraaf onder ‘Van jonge aanwas tot harde kern’ en de methodologische paragraaf 1.4 waarin de beperkingen van en onze omgang met de actieradius op basis van politieregistraties nader wordt uitgelegd.
8. Zie ook paragraaf 1.4 waarin de mogelijkheden en beperkingen van politieregistraties wordt uiteengezet.
9. Dit is daarmee dan ook tegelijkertijd een beperking van de methodiek.
10. Het gaat om 3 jongeren van 13 jaar, 12 jongeren van 14 jaar, 37 jongeren van 15 jaar, 42 jongeren van 16 jaar en 31 jongeren van 17 jaar.
11. De open tekstvelden maken geen deel uit van de datalevering voor dit onderzoek.
12. Welke wapens dit zijn maakt geen onderdeel uit van de ontvangen data.
13. Zie ook de nadere toelichting bij de beperkingen en het selectieve karakter van BVH-registraties in paragraaf 1.4.2.
14. Zoals in paragraaf 3.2 al is beschreven, schuren 125 jongeren van 12 tot 18 jaar (de next generation) tegen dit limited netwerk aan. Ze maken onderdeel uit van het extended netwerk maar voldoen nog niet aan de vereisten om opgenomen te worden in het limited netwerk.
15. Zie bijlage 9 voor de dadertyperingen woonachtig in de gemeente Enschede zonder de verdachten woonachtig in Glanerbrug.
16. Inclusief personen die als RNI geregistreerd staan.

5

De ervaringen van Glanerbruggers met overlast en criminaliteit in hun omgeving

In dit hoofdstuk besteden we aandacht aan de onderzoeksvraag hoe inwoners van Glanerbrug hun wijk ervaren. Met de komst en brede toegankelijkheid van het internet en smartphones speelt het leven van volwassenen en jongeren in het bijzonder zich ook online af. Onderzoekers spreken in dit verband over de digitale straat die samen met de fysieke straat van belang is voor het begrijpen van de leefwereld van jongeren (Lane, 2019). Daarom gaan we in het tweede deel van dit hoofdstuk in op die digitale omgeving en stellen we ons de vraag hoe jongeren die beleven en wat de (criminele) verleidingen en mogelijkheden zijn van sociale media. We maken in dit hoofdstuk voor de beantwoording van deze uiteenlopende vragen gebruik van de gegevens uit de interviews, de vragenlijst en de sociale media-analyse.

Als inleiding op dit hoofdstuk willen we als start de aandacht vestigen op de bewoners die de vragenlijst hebben ingevuld. Sommigen hebben van de mogelijkheid gebruik gemaakt om opmerkingen te maken over de thematiek. Dat leverde verschillende interessante inzichten op over hoe bewoners met inachtneming van de beperkingen van de vragenlijst een zeker gevoel van urgentie kenbaar hebben gemaakt. Zo schrijft een van de respondenten in kapitalen: *“DOE ER WAT MEE, NOODKREET. WE SPOELEN ONDER MET HET DRUGS PROBLEEM.”* Een ander schrijft: *“De zorg is groot in Glanerbrug. Het onderwijs heeft het hier ook zwaar te verduren. Ik ben bang dat er over een paar jaar geen leerkrachten meer voor de klas hier willen staan. De druk ligt hoog.”* Weer een ander stelt: *“Ik hoop dat het in de toekomst beter gaat/*

wordt in Glanerbrug. Ik ben er geboren en getogen maar heb op dit moment het gevoel dat Glanerbrug het afvoerputje is van Enschede. Dit is ook de reden dat ik deze enquête heb ingevuld. Hopende dat de acute problemen in Glanerbrug goed in beeld gebracht worden en natuurlijk ook opgelost worden.” De respondenten constateren in hun opmerkingen acute problemen met drugs, geluidsoverlast en een brutaler wordende jeugd. Ook wijzen ze op het achterstallige infrastructurele onderhoud in de openbare ruimte en de gebrekkige verkeersveiligheid op sommige plaatsen in Glanerbrug.

Naast een gevoel van urgentie dat gedeeld wordt, is er een enkele relativerende opmerking: *“Het is erg toegespitst op jeugdigen en dan met name de negatieve kant. Maar er is in Glanerbrug meer dan alleen maar ontspoorde jeugdigen”*. Tot slot vragen sommige respondenten naar een plan van aanpak zoals maatregelen door de gemeente: *“Handhaving doet wonderen”* en *“kortere lijnen al met de basisscholen? Om probleemgedrag al veel eerder op te pakken dan pas in de tienerjaren”*. Anderen wijzen ook naar een actievere rol van bewoners: *“Vroeger maakte iedereen zijn eigen stoep schoon en stonden er geen stinkende ottos voor de deur.....”* of: *“Bewoners moeten sneller melden en niet wachten of iemand anders het doet”*. Een ander suggereert: *“Zet lokale inwoners in hun kracht, zij kunnen het verschil maken”*.

Het is om te beginnen goed om te beseffen dat deze bevindingen afkomstig zijn van mensen die de moeite hebben genomen om zich via de vragenlijst uit te spreken. Het zijn bovendien mensen die waarschijnlijk enorm betrokken zijn bij Glanerbrug en daar een mening over hebben. De bewoners die wellicht minder betrokken zijn en ‘gewoon in Glanerbrug wonen’, komen afgaande op de hiervoor geciteerde uitspraken minder prominent in beeld. De lage respons op deze vragenlijst maken zoals beschreven in hoofdstuk 1 de uitkomsten niet representatief voor de inwoners van Glanerbrug. Wel laten deze opmerkingen in de kantlijn van de vragenlijst een grove maar belangrijke tweedeling tussen de bewoners zien over de ervaren problematiek en de beleving van veiligheid en criminaliteit in Glanerbrug. Een deel van de bewoners ziet en ervaart een groot en urgent probleem met drugs en ontspoorde jongeren, zoals kernachtig verwoord door een bewoner die Glanerbrug als het afvoerputje van Enschede ziet. Een ander deel van de respondenten relateert deze noodkreet juist en stelt dat het wel meevalt met de problematiek en dat er wel erg veel wordt

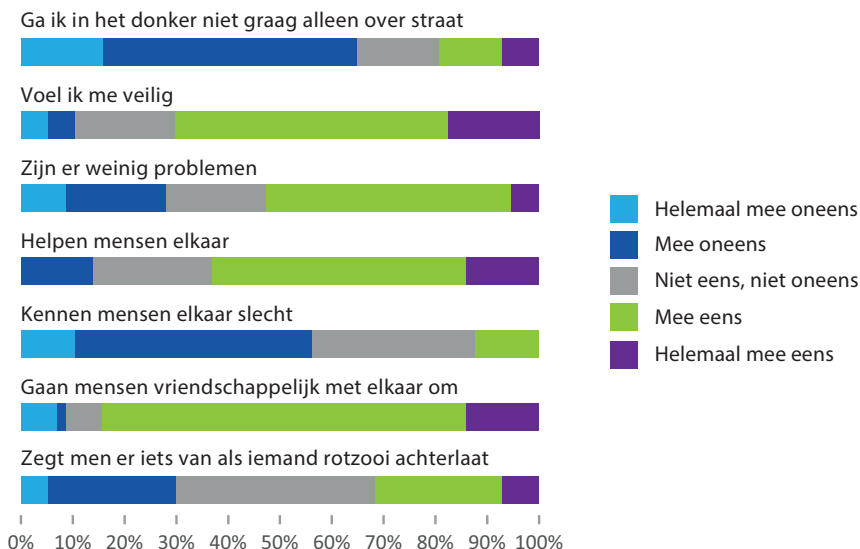
gewezen naar de overlastgevende en criminele jongeren. Zoals een bewoner kernachtig stelt: ‘Glanerbrug is meer dan ontspoorde jeugd’. Onder de bewoners zien we net als onder de professionals een beeld waarbij sommigen de urgentie benadrukken van het criminaliteitsprobleem onder de Glanerbrugse jongeren en anderen juist deze problematiek met de bijbehorende onveiligheid relativiseren.

5.1 Veiligheid en criminaliteit

5.1.1 De ervaring en omgang met onveiligheid en criminaliteit

In de vragenlijst hebben we op verschillende manieren gevraagd naar het gevoel van veiligheid dat bewoners ervaren in Glanerbrug. In onderstaande figuur 5.1 staan de verschillende onderdelen die indicatief zijn voor de beleving van veiligheid weergegeven. Gezien de lage respons (n=57) kunnen hier geen verregaande conclusies uit getrokken worden, maar het algemene beeld dat er uit naar voren komt laat vooral zien dat deze respondenten Glanerbrug als relatief veilig ervaren.

Figuur 5.1 – Veiligheidsgevoelens Glanerbrug (n=57).

De respons zoals deze is gevisualiseerd in figuur 5.1 laat vooral zien dat deze Glanerbruggers zich veilig voelen in het dorp en het ook geen probleem vinden om alleen in het donker over straat te gaan. Zij schetsen een omgeving waarbij mensen elkaar helpen, vooral ook vriendschappelijk met elkaar om gaan en elkaar ook kennen. Op twee vragen lopen de scores wat meer uiteen. Ten eerste bevestigt iets meer dan de helft van de respondenten dat er weinig problemen zijn in Glanerbrug, maar er is ook een substantiële groep die wel degelijk (veel) problemen ziet. De tweede vraag waar de meningen het meest over verdeeld zijn, betreft de vraag 'of men er iets van zegt als iemand rotzooi achterlaat'. Er is hier geen duidelijk doorslaggevend antwoord. De grootste groep (n=22) bestaat uit de mensen die het er niet mee eens noch mee oneens zijn. Zoals we verder in hoofdstuk 6.1 nog uitgebreid zullen bespreken, is het elkaar aanspreken op overlastgevend of strafbaar gedrag een moeilijk punt in Glanerbrug. De gangbare norm is dat zolang mensen zelf geen directe hinder ondervinden van dit gedrag, ze eenvoudigweg de andere kant opkijken. Zeker als het personen betreft die tot een bekende 'criminele familie' behoren of als het om personen gaat die zij niet kennen.

De constatering dat mensen zich veilig voelen in Glanerbrug wordt ook gedeeld en verwoord door een oudere vrouw die is geïnterviewd. Sinds haar man enkele jaren geleden is overleden, woont ze alleen in haar koopwoning. Ze stelt: "Ik voel me hartstikke veilig. Ik durf midden in de nacht zo de straat op en alles. En ze zeggen wel: 'Glanerbrug, mes in de rug', maar ik heb dat zelf eigenlijk nooit zo ervaren" (R64). Ze gaat verder met het beschrijven van een incident met een groepje jongeren enkele jaren geleden dat voor veel overlast in haar directe woonomgeving zorgde en waar ze bij de politie melding van heeft gemaakt:

"Ik heb er helemaal niks op tegen dat die jongens groepjes maken en bij elkaar staan. Dat kan best heel gezellig zijn. Maar ze moeten geen overlast geven. Ze deden de prullenbakken in de brand steken en met de motor en brommers hier crossen langs de straten. Daar stoor ik mij aan en daar mag best wat van gezegd worden." (R64)

Ze vond het daarna best spannend om deze jongeren weer tegen te komen op straat, maar ze vertelt met onverholen trots dat de jongens haar toen gewoon groetten. Zeker de Glanerbruggers die geboren en getogen zijn in hun Glanerbrug ervaren een groot gevoel van veiligheid. Zij zien de wijk weliswaar veranderen met de instroom van mensen van buiten Glanerbrug, zoals uiteengezet in hoofdstuk 2, maar hebben nog steeds meer dan voldoende ankerpunten in het dorp met de winkels, de vertrouwde sociale omgeving en vooral ook met hun familie en de andere families in de buurt. Tegelijkertijd geven sommige nieuwkomers er ook blijk van zich veilig in Glanerbrug te voelen. Een jonge moeder vertelt:

“Ik woon hier nog niet zo heel erg lang. Acht jaar nu denk ik in Glanerbrug. Maar wel opgegroeid in Enschede en volgens mij zo ongeveer alle wijken wel gehad in mijn verleden. Twee kinderen [...]. De oudste zit op een middelbare school nu. [...] Bij mij leeft jeugdcriminaliteit echt niet. Dus het kan zijn dat jij heel veel ziet en ik dus helemaal niks. Ik ben iemand die rustig mijn achterdeur de hele nacht open laat staan voor de kat en daar totaal niet wakker om ligt. Dus dat zal misschien ook te maken hebben met in welk gedeelte van Glanerbrug je woont. [ik woon] Hier vlak achter. Dus in de nieuwbouwwijk. Dan is dat misschien wat minder spannend dan wanneer je echt midden in het midden staat.” (R57)

Ook de aanwezigheid van drugsgebruik en -handel wordt niet per se als overlast of als onveilig gedefinieerd. Zo stelt een Glanerbrugger die in het buitengebied van Glanerbrug woont dat op het moment dat met de drugs-handel in een specifiek pand een aanzienlijk bedrag ligt (hij spreekt over een miljoen euro), dat dat samen kan gaan met problematische en gevaarlijke situaties. Tegelijkertijd stelt hij dat hij daar ook niet per sé last van hoeft te hebben:

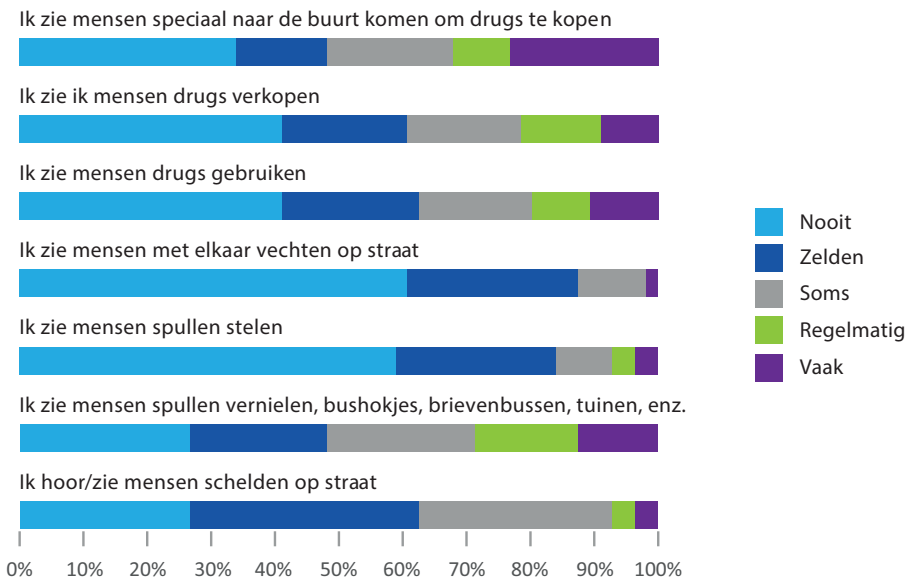
“[als] gewoon een of andere junkie een spuit haalt, en die gebruikt dat en hij ruimt die spuit op, dan heb je natuurlijk wel een beginnetje, dat interesseert mij ook helemaal niks. Laat hem zich helemaal volspuiten, als hij die spuit maar gewoon netjes in de prullenbak gooit...” (R66)

Een deel van de professionals en bewoners relateert de overlast en criminaliteit in Glanerbrug. Een bewoner reduceert de problematiek van de ontspoorde jeugd tot “acht tot vijftien kinderen in zijn totaliteit [...] Gewoon die hier lopen en van wie je echt denkt: daar komt de overlast vandaan” (R59).

5.1.2 Criminaliteit

In de vragenlijst hebben we ook gevraagd of bewoners specifieke vormen van criminaliteit in hun omgeving zien. Ook hier geldt dat in het licht van de lage respons de antwoorden alleen maar indicatief geduid kunnen worden. We hebben gevraagd naar drugsgebruik en drugshandel, (verbaal) geweld, vernielingen en diefstal. Dat levert figuur 5.2 op.

Figuur 5.2 – Observaties van criminaliteit (n=56).

Als we naar de verschillende aandachtspunten in figuur 5.2 kijken dan valt vooral op dat het merendeel van de criminaliteitsvormen overwegend niet of nauwelijks in het blikveld van de bewoners komt. Wel ziet ongeveer een kwart van de respondenten vaak dat mensen speciaal naar Glanerbrug komen om drugs te kopen. Fysiek geweld als vechtpartijen op straat maar

ook diefstallen worden in vergelijking met drugsgerelateerde criminaliteit en vernielingen beduidend minder vaak door de bewoners waargenomen. Daarnaast ziet men ook relatief vaak dat er spullen vernield worden. Voor een wijk die in de aandacht is door de lokale drugshandelproblematiek is het opvallend dat drugsverkoop en drugsgebruik niet hoger scoren op zichtbaarheid. Dit zou erop kunnen wijzen dat zowel de drugshandel als het drugsgebruik vooral in panden gebeurt en minder op straat. Het zou ook kunnen duiden op een zekere gewenning aan de drugsgerelateerde activiteiten in de buurten. Dat er wellicht sprake is van een zekere gewenning aan drugsgerelateerde criminaliteit past bij de wat oudere berichtgeving hierover.

Begin jaren '00 was er met de opening van het station Glanerbrug in 2001, sprake van berichtgeving over de ruim duizend Duitsers die dagelijks naar coffeeshops en illegale verkooppunten in Enschede kwamen. Dit zou een explosieve groei van het aantal hennepkwekerijen, (jeugd)overlast en criminaliteit hebben veroorzaakt (Algemeen Dagblad, 2000). Het lokale dagblad Tubantia berichtte enkele jaren later over overlast die verbonden was aan de groeiende sociale problematiek en verpaupering in de Ontdekkingsreizigers- en Muziekbuur. Dit zou mede komen door de verhuizing van "probleemgezinnen" naar deze buurten (Tubantia, 2004). In 2005 bleek uit een wijkscan van de politie dat het aantal meldingen van huiselijk geweld in stadsdeel Oost-Enschede explosief was gestegen. De aanpak van huiselijk geweld was in dat jaar weliswaar een van de speerpunten van de politie. Andere problemen in het oostelijke deel van de stad die aandacht kregen en zich nagenoeg alleen in de oostelijke wijken voordeden, waren woninginbraken, geweld op straat, drugsproblematiek en jeugdcriminaliteit. Daarnaast stak in Glanerbrug-Zuid de kleine criminaliteit de kop op (Tubantia, 2005a). Ook werd in 2005 al bericht over overlast van "junks, zwervers en hangjongeren" die werd ervaren door bewoners in het Redemptoristenpark (Tubantia, 2005b).

Drugsoverlast Redemptoristenpark

Een van de 'hotspots' in Glanerbrug waar sprake van drugsoverlast was, was het Redemptoristenpark. Hier waren aanvankelijk aanleunwoningen van een verzorgingstehuis en huurwoningen voor 55-plussers. Het Redemptoristenpark ligt dichtbij het station van Glanerbrug en tegen een park aan, waar de grens met Duitsland ligt. Al in 2005 deden bewoners hun beklag over drugsoverlast veroorzaakt door gebruikers in het achtergelegen park (Tubantia, 2005b). Sinds de komst van huurders van de RIBW (Regionale Instelling voor Beschermd Wonen) met een psychische beperking in 2012 was er regelmatig opnieuw onrust, omdat andere bewoners klaagden over troep, drugsgebruik en lawaai. Hierbij gaven RIBW-bewoners die aan het Redemptoristenpark woonden aan de schuld te krijgen van de drugsoverlast, terwijl het volgens henzelf vaak de Duitse toeristen waren (Smit, 2020; Agten, 2021).

In augustus 2022 werd op last van de burgemeester een woning aan het Redemptoristenpark gesloten, omdat er in harddrugs werd gehandeld en opnieuw overlast werd veroorzaakt (Smit, 2022). Omdat de gemeente naar eigen zeggen weinig overlastmeldingen vanuit Glanerbrug kreeg, werd er een meldcaravan in het Redemptoristenpark gezet. In deze caravan waren politie, gemeente en handhaving aanwezig. Na ingebruikname van de caravan werd geschreven dat de inwoners van Glanerbrug de meldcaravan wisten te vinden, veel meer dan verwacht zelfs. Er werden vooral meldingen gemaakt over de drugsdealers en junks. Het was bekend dat er in twee tot drie huizen gedeald werd, waarvan de wijkagent ook wist welke. Tegen de Tubantia zei hij: „Vaak wonen er kwetsbare mensen die hun huis beschikbaar stellen aan dealers. Wij mogen niet zomaar binnenvallen, maar we kunnen wel met de bewoners gaan praten.” Hij gaf aan dat de politie mensen probeert te helpen of overgaat op hardere maatregelen, zoals de woningsluiting op last van de burgemeester (Koedijk, 2022; Engelbarts, 2023a). In januari 2023 eindigde de proefperiode voor de meldcaravan. De gemeente was er toen positief over (Engelbarts, 2023a). In diezelfde maand vond er een steekpartij plaats in een woning aan het Redemptoristenpark, waarbij de bewoner ernstig gewond raakte. Vier mannen werden aangehouden (Waanders, 2023).

Tubantia vatte in april 2024 samen: “We schreven in deze krant over een bloedbad in een Glanerbrugs drugshol. Over meerdere woningen die door de burgemeester werden gesloten. En over woninginbraken en autodiefstallen. De bewoners van het Redemptoristenpark waren bang voor hun eigen burens. En boos op de gemeente Enschede, op woningcorporatie [naam] en op RIBW Overijssel. Het had nooit zo ver mogen komen, vonden ze.” Inmiddels geeft de woningcorporatie (sinds maart 2023) voorrang aan 55-plussers bij het toewijzen van sociale huurwoningen en

“surveilleert de politie meer dan ooit”. Ook is er betere straatverlichting geplaatst, is er een tuinman voor onderhoud en zijn er gesprekken met bewoners gevoerd. Volgens bewoners hebben de maatregelen “groots effect” gehad en is de overlast verdwenen uit de buurt. De slechte naam is langzaamaan aan het verdwijnen, maar betrokkenen zijn zich ervan bewust dat de overlast zo de kop op kan steken. Dit is zeker het geval als er mooi weer aankomt, wat vaak tot meer overlast zou leiden (De Jong, 2024; Engelbarts, 2023b).

Tijdens de interviews spreken respondenten zich soms expliciet uit over de locaties waar zij de overlast en criminaliteit signaleren. Deze lokale ‘hotspots’ gaan vrijwel altijd over de overlast en concentratie van drugs-gerelateerde criminaliteit en slechts een enkele keer over andere vormen van overlast. Voor zover bewoners (en professionals) melding maken van hotspots rondom drugsgerelateerde overlast en criminaliteit gaat het vaak over dezelfde buurten en straten. In dertien gevallen werd het Redemptoristenpark naar voren geschoven. In het licht van het voorgaande intermezzo over het Redemptoristenpark is dit ook niet verwonderlijk. Daarnaast benoemen respondenten in algemene zin het centrum van Glanerbrug en verwijzen ze in mindere mate naar Oikos en Bentveld-Bultserve. Op straatniveau noemen respondenten tijdens de interviews in totaal elf verschillende straten waar ze drugsgerelateerde overlast en criminaliteit ervaren of signaleren. Het gaat om drie straten in Bentveld-Bultserve, vier straten in Eekmaat, twee straten in Oikos, één straat in Schipholt-Glanermaten en één straat in Glanerveld.¹

Gevraagd naar hoe de bewoners (n=48) ontwikkelingen van de jeugd-criminaliteit in de afgelopen vijf jaar zien, geeft bijna de helft (n=21) aan dit niet te weten of hier niets over te kunnen zeggen, omdat het naar hun idee te veel varieert (n=10). Een op de vier respondenten (n=12) geeft aan dat de jeugdcriminaliteit toeneemt. Er zijn maar weinig mensen die denken dat het afneemt (n=2) of gelijk blijft (n=3). Bewoners constateren ook dat het vooral gaat om vandalisme, op ruime afstand gevolgd door dealen, drugs-overlast, diefstal en rondhangen. Rondhangen gaat samen met vervuiling, schelden en een grote mond.

We hebben in de vragenlijst ook gevraagd naar slachtofferschap en hieruit bleek dat 16 van de 47 personen (een op de drie mensen) slachtoffer is geweest van een delict.² Het betrof vooral slachtofferschap van diefstal (n=6), inbraak (n=5) en vandalisme (n=5). In mindere mate kwam slachtofferschap van cybercrime (n=2) en geweld (n=1) voor. Slechts twee personen hebben hiervan geen aangifte gedaan bij de politie, waarbij de een stelt dat dit naar zijn of haar idee geen meerwaarde zou hebben en de ander aangeeft dat er geen getuigen waren, de persoon te veel onder de indruk was van de situatie en op dat moment ook niet echt de tijd had voor een aangifte.

5.2 De digitale straat: smartphones en sociale media

5.2.1 De vele mogelijkheden van de smartphones

In de vorige paragraaf hebben we vooral gekeken naar de directe ervaringen van Glanerbrugers met overlast en criminaliteit op straat en in de wijk. Een deel van het dagelijks leven, zeker voor jongeren, speelt zich echter in toenemende mate af op de digitale straat (Lane, 2019). Computers, smartphones en het internet zijn niet meer weg te denken. Een van de ouders verzuchtte tijdens een interview dat haar dochter het hbo tijdens de coronacrisis heeft kunnen afronden dankzij de computer en de telefoon. Om het belang van de digitale straat te duiden, staan we in deze paragraaf stil bij de meer strafbare *content* van verschillende sociale media en stellen we ons de vraag met welke criminele of strafbare verleidingen jongeren via hun sociale mediagebruik in aanraking kunnen komen en hoe ingewikkeld dit voor hen is?

Mobiele telefoons worden voor allerlei doeleinden gebruikt, die zowel positief als minder positief worden ervaren. Een ‘volgapplicatie’ waarmee ouders hun kind digitaal kunnen volgen en weten waar ze zich in of buiten Glanerbrug bevinden, is een positief voorbeeld afgaande op de interviews. Sociale media zorgen er ook voor dat je op de hoogte blijft van het lokale nieuws. Zo gingen er op Snapchat al filmpjes rond met beelden van politiemensen die rondom een auto met kogelgaten in Glanerbrug (Bentstraat)

staan, nog voordat RTV Oost er over had kunnen berichten (Bakker, 2024). Andere doeleinden worden als minder positief gewaardeerd. Verschillende respondenten verwijzen naar de toegenomen eenzaamheid en de verminderde sociale vaardigheden onder jongeren door de smartphone. Een van de Glanerbruggers stelt: *“ze [de jeugd] spelen te weinig op straat. [...] Maar die telefoon, daar ga je ook van vereenzamen. Je wordt er niet sociaal van”* (R66). Een van de door ons geïnterviewde ouders met kinderen op de basisschool laat weer een andere dimensie van de smartphone zien, door een incident aan te halen waarbij jongeren zich in een mum van tijd verzamelden na een oproep in een van de sociale media-applicaties:

“Op het moment dat ze ergens op een plek zijn en het is heel rustig en ze vervelen zich, dan is het: hup, in een app of in een groep wordt er iets geplaatst: “Wij zijn hier.” En dan zie je gewoon in één klap tien, vijftien man aan komen fietsen of op brommertjes. Vroeger, in de tijd dat ik zelf dat deed, dan was het van: je sprak de avond van tevoren af: morgenavond komen we hier of daar ga je heen en dan was je daar en de mensen die dan toevallig voorbijkwamen, dat waren dan de mensen die de aansluiting zochten, maar als niemand wist waar je was, dan was dat zo. En nu met de telefoon is dat gewoon, dan gaat het gewoon heel snel. Dat heeft ook geleid tot een Project X-situatie twee jaar geleden in de wijk Oikos. Dat daar tachtig tot honderd man jeugd in één klap uit compleet Enschede hierheen kwamen met alles wat daarmee gemoeid gaat aan drankgebruik en scooters, rijden zonder helm.” (R60/R61/R62/R63, bewoners)

Jongeren kunnen gemakkelijk bij elkaar komen via de smartphone, maar kunnen door dezelfde telefoon ook relatief gemakkelijk slachtoffer van een strafbaar feit worden. Een van de medewerkers van het Openbaar Ministerie vertelt: *“Uiteraard gebeurt er veel met die telefoon, we hebben verschillende onderzoeken waarin mishandelingen worden gefilmd”* (R17/R18, OM). Een terugkerend thema in de interviews betreft het ontbreken van kennis bij ouders over de mogelijkheden en risico's van sociale media. Medewerkers van een basisschool geven inhoud aan die gebrekkige kennis van ouders over sociale media:

“Vroeger had je een spel en dan was het dat. Tegenwoordig is een spel een heel klein stukje en daar moet je eigenlijk van alles bij kopen om het goed te blijven spelen. Dat verdienmodel [moet je aan] ouders uitleggen, omdat ouders dat heel vaak helemaal niet in de gaten hebben. En de chatfuncties bij heel veel spellen, die online zijn. Dat mensen zich daar anders voor kunnen doen, maar ook het maken van selfies, die onder groepsdruk dan toch gestuurd worden, en wat je daar dan mee moet doen.”
(R32/R33, basisschool)

Niet alle risico's zijn onmiddellijk aan strafbare feiten verbonden zoals uit dit citaat blijkt, maar de onwetendheid van ouders vormde voor deze school een reden het jongerenwerk uit te nodigen om geïnteresseerde ouders te informeren over de risico's van sociale media bij hun kinderen. Naast de algemene risico's verbonden aan sociale media, blijken ouders geen of onvoldoende zicht te hebben op wat hun kinderen concreet op hun telefoon doen. Een medewerker van een van de basisscholen in Glanerbrug geeft een sprekend voorbeeld hiervan:

“Wij hadden vorig jaar een meisje uit groep 6, dat had contact met een meerderjarige jongen uit [plaats elders in Nederland]. We hebben op een gegeven moment de politie gebeld omdat we het idee hadden dat daar dingen niet in de haak waren. Zij bleek dus op een lijst te staan en die jongen probeerde dat meisjes uit de kleren te krijgen en wilde dan foto's toegestuurd krijgen. Wij wisten dat. De politie gebeld. De politie had helaas geen tijd om die middag naar de vader van dat meisje te gaan. Dus wij hebben gezegd: “Het is weekend, we gaan zelf naar die vader. We gaan zelf waarschuwen”. Want wat gebeurt er anders? Dan kom je bij zo'n vader en je verwacht dat zo'n man zich doodschrikt en die zegt: “Maar dat doet ze niet”. Zo'n man ziet dan niet, dat was ook een laagbegaafde vader, ziet dan niet het gevaar in voor zijn dochter. Ik heb pas weer een gesprek met hem gehad van: “Je moet bij jouw dochter,” het is een alleenstaande vader, “op die en die dingen letten. Hou die telefoon in de gaten. Controleer die telefoon”. Ik weet dat-ie het niet doet. Dus kinderen komen doordat ouders die grenzen niet bewaken in gevaar. Daar zit echt een heel groot probleem op deze scholen en in de toekomst voor de kinderen.” (R20/R21/R22/R23, basisschool)

Dit citaat laat de kwetsbaarheid van jonge kinderen via sociale media zien, maar ook hoe die kwetsbaarheid wordt versterkt door de onwetendheid van (laagbegaafde) ouders. Een kwetsbaarheid die verder vorm krijgt door een politie die niet direct handelde. Ouders hebben lang niet altijd de kaders om te kunnen beoordelen waar de risico's voor hun kinderen zitten, stelt een medewerker van een van de Glanerbrugse basisscholen. *“Daarom is het zo ongelooflijk belangrijk dat ouders blijven meekijken, maar ook als ze een telefoon hebben met Whatsapp, en met TikTok en noem de hele rataplan maar op. Het is gewoon belangrijk dat je je kind volgt”* (R32/R33, basisschool).

5.2.2 Meekijken op TikTok, Telegram en Snapchat

Om wat meer zicht te krijgen op de digitale omgeving waarin jongeren zich kunnen begeven, hebben we een sociale media-analyse verricht. Een belangrijk doel van de sociale media-analyse is om in kaart te brengen hoe ingewikkeld of eenvoudig het is voor jongeren woonachtig in Glanerbrug om via sociale media online in aanraking te komen met drugs, wapens, geweld en andersoortige criminaliteitsvormen. Hiervoor hebben de onderzoekers anonieme accounts op TikTok, Telegram en Snapchat aangemaakt, zoals beschreven in hoofdstuk 1. In het vervolg wordt de analyse op deze verschillende sociale mediatoepassingen besproken, met een beknopte conclusie als afsluiting.

TikTok

De analyse op TikTok heeft drie relevante video's opgeleverd. De eerste video is geplaatst in maart 2024, waarin te zien is dat ramen van een – zo lijkt het – nagelstudio zijn ingegooid. Dat het een onderneming in Glanerbrug betreft, blijkt uit de toelichting onder de video. Daar schrijft degene die de video heeft geplaatst: *Dorf Glanerbrug Niederlande*. De tweede video is een maand later op TikTok geplaatst. In de video toont een jongere plekken in Enschede die volgens hem het meest gevaarlijk zijn. Hij noemt Glanerbrug niet, maar personen die reageren op de video doen dit wel. Een reactie is bijvoorbeeld: *Man durft Glanerbrug geeneens te noemen*. Iemand anders reageert: *Bro noemt niet eens Dolphia of Glanerbrug*. De plekken die wel worden genoemd, zijn het centrum, Kennispark, Roombeek, de Bothoven en Deppenbroek; buurten buiten Glanerbrug maar wel in Enschede gelegen. De laatste noemenswaardige video is geplaatst in augustus 2023, met daar-

in twee jongeren die in het bos aan het rappen zijn. De titel van de video is: *Welkom bij de drillers van 053! #enschede #053 #foryoupage #fy*. Kijkend naar de reacties op de video worden de jongeren vooral belachelijk gemaakt.

Telegram

Zoals in de methodologische paragraaf (zie hoofdstuk 1) is beschreven, wordt op Telegram een groot deel van de berichten minimaal tientallen keren per dag opnieuw geplaatst. Hierdoor is de kans groot dat het bericht bovenaan staat en daarmee als eerst wordt gelezen bij het openen van een Telegram-groep. De resultaten in deze paragraaf zijn daarmee illustratief van aard en beschrijven vooral het gemak waarmee jongeren met verschillende criminaliteitsvormen online in aanraking kunnen komen.

We hebben allereerst gekeken naar de twee door een jongerenwerker genoemde Telegram-groepen. Voor een van deze geldt dat deze halverwege de onderzoeksperiode niet meer vindbaar was. Tot dat moment waren er geen noemenswaardige berichten geplaatst. De berichten die in deze groep werden geplaatst, betroffen video's van vechtpartijen die in landen over de hele wereld plaatsvonden. Op geen enkele manier bleek uit een bericht dat een vechtpartij zich in Glanerbrug had afgespeeld. In de tweede door de jongerenwerker aangereikte Telegram-groep (*Expose oost-nl*) zijn gedurende de onderzoeksperiode tien illustratieve berichten geplaatst. Het ledenaantal van deze Telegram-groep varieerde tijdens de onderzoeksperiode tussen de 437 en 5289 leden. Dit is een onderschatting van het bereik, want voor het zien van de berichten in deze groep is het niet noodzakelijk om lid te zijn.

De Telegram-groep *Expose oost-nl* kenmerkt zich door berichten waarin (naakt)foto's en (naakt)video's worden getoond van op het oog jonge vrouwen. Ook staan regelmatig de naam, woonplaats en Snapchat-naam genoemd en incidenteel het bedrijf en het adres waar ze werken. In berichten wordt onder andere gezegd: *NL slet uit Maastricht* en *Surinaamse slet uit Den Haag*. Niet alleen (jonge) vrouwen worden geëxposeerd in deze Telegram-groep, maar ook (jonge) mannen. Zo plaatst iemand het WhatsApp-account van een jongen inclusief het mobiele nummer en schrijft daarbij: *Deze kanker pedo voegt jonge meisjes, is zelf 18. Bel deze boy zo vaak je kan*.

In mindere mate staan in de Telegram-groep *Expose oost-nl* berichten met als doel handel bedrijven. In sommige gevallen staat duidelijk weergegeven dat de handel in Enschede plaatsvindt. Zo wordt enkele keren door personen gevraagd wie snus³ of vapes (e-sigaret) verkoopt in de omgeving van Deventer en Enschede. Een persoon reageert: *Ik, bericht me maar*. Diezelfde persoon plaatst later het volgende bericht: *Coke te koop omgeving Enschede*.

In veel andere berichten omtrent de handel staat niet concreet aangegeven dat het in Enschede plaatsvindt. Wel tonen deze berichten aan met welke criminaliteitsvormen leden en andere personen incidenteel in aanraking komen in de Telegram-groep *Expose oost-nl*. Zo plaatst iemand een foto van een vuurwapen en schrijft daarbij: *Heckler en Koch USP Compact 9x19 semi automatic Schoon. Geen speelgoed echt ijzer pb me!!*. Vanaf hetzelfde account wordt ongeveer twee weken later opnieuw een bericht geplaatst: *Vuurwapen te koop cc me*. Tot slot worden in de Telegram-groep incidenteel crypto-accounts⁴, PayPal-accounts⁵, cloned credit cards⁶, nepgeld en snus aangeboden. De prijzen van deze producten lopen sterk uiteen (zie tabel 5.1).

Tabel 5.1 – De prijzen van producten in de Telegram-groep *Expose oost-nl*.

Product	Prijs
<i>Crypto-accounts met saldo</i>	300 voor € 25,-
	600 voor € 50,-
	1.200 voor € 100,-
	2.000 voor € 150,-
<i>PayPal-accounts</i>	250 voor € 25,-
	500 voor € 50,-
	1.000 voor € 75,-
	2.000 voor € 120,-
	5.000 voor € 250,-

Product	Prijs
<i>Cloned credit cards</i>	500 voor € 50,- 1.000 voor € 100,- 2.500 voor € 200,-
<i>Nepgeld</i>	3 briefjes van € 50,- voor € 30,- 5 briefjes van € 50,- voor € 45,- 10 briefjes van € 50,- voor € 75,- 20 briefjes van € 50,- voor € 125,- 25 briefjes van € 50,- voor € 175,- 30 briefjes van € 50,- voor € 200,- 40 briefjes van € 50,- voor € 250,-
<i>Snus (killa)</i>	500 mg voor € 15,- 1.000 mg voor € 25,- 2.000 mg voor € 50,-
<i>Snus (pablo)</i>	100 mg voor € 5,- 500 mg voor € 20,- 1.000 mg voor € 40,-
<i>Snus (iceberg)</i>	200 mg voor € 10,- 500 mg voor € 20,-

De informatie in tabel 5.1 laat zien dat de prijzen van de producten sterk verschillen. Klanten kunnen op verschillende manieren betalen: via Paysafe, met crypto zoals Revolut en Wirex of met een tegoedkaart van Bol.com. De persoon die deze producten aanbiedt in de Telegram-groep plaatst ook een verwijzing naar zijn/haar Snapchat-account. In de naam van dit Snapchat-account staat het netnummer 015, wat doet vermoeden dat de persoon uit de omgeving van Delft, Nootdorp, Den Hoorn, Schipluiden, Pijnacker of Delfgauw afkomstig is. Dit is namelijk het netnummer van deze plaatsen. Dit toont aan dat het aanbod in de Telegram-groep *Expose oost-nl* niet enkel betrekking heeft op het oosten

van Nederland, maar dat jongeren uit Glanerbrug ook in aanraking komen met aanbod op landelijk niveau.

Naast de Telegram-groepen die ons zijn gesuggereerd door de jongerenwerker hebben wij ook zelf gezocht naar groepen op Telegram die een (in)directe relatie lijken te hebben met Glanerbrug. We hebben daartoe in de navolgende beschrijving een onderscheid gemaakt tussen die berichten die zich voor de criminele handel expliciet richten op Glanerbrug/Enschede versus die berichten die zich geografisch niet specifiek op Enschede richten maar zich op het (inter)nationale niveau richten en wel op enigerlei wijze kunnen bezorgen in Enschede.

Expliciete handel, afhalen en bezorging in Glanerbrug/Enschede

In 7 van de 21 berichten wordt Enschede expliciet genoemd als stad waar de criminele handel plaatsvindt of waar de aangeboden producten af te halen zijn. Zo staat in een bericht: *Een 24/7 shop voor Enschede en Hengelo*. De reikwijdte van het gebied dat daadwerkelijk gefaciliteerd wordt door deze aanbieder is veel groter en betreft plaatsen in Overijssel en Gelderland.⁷ In een ander bericht staat dat afhalen mogelijk is in Overijssel (Enschede) en Flevoland, maar dat de bezorgoptie wereldwijd van toepassing is. In 6 andere berichten wordt Enschede expliciet genoemd als stad waar de producten bezorgd kunnen worden. In een bericht staat bijvoorbeeld: *Wij verzenden en bezorgen in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven, Groningen, Maastricht, Leiden, Delft, Haarlem, Arnhem, Nijmegen, Breda, Tilburg, Zwolle, Enschede, Almere, Amersfoort, Middelburg en Apeldoorn. Staat jou stad er niet tussen? Geen probleem. Bericht ons en wij lossen het op!*. Dit toont het landelijke karakter en het gemak waarmee de online drugshandel via Telegram kan plaatsvinden.

In de 13 berichten waarin Enschede wordt genoemd, worden 12 verschillende drugssoorten aangeboden: amnezia haze/wiet (gebruikte emoticon: vallende bladeren), cali weed, cocaïne, hasj, ketamine needles en staafjes, LSD (250 en 300 UG), MDMA, speed, (tropische) hasj (gebruikte emoticon: chocoladereep), 3MMC, 333 triple filter, MDPHP Crystal, NEP, GHB, XTC, amfetamine (speed), base/crack, tentin/dexamfetamine, bromazolam, pyrazolam en flubromazepam. De twee meest aangeboden drugssoorten zijn 3MMC en cocaïne. Ook de prijzen van de drugssoorten lopen

sterk uiteen. Cocaïne is de duurste drugssoort. Zo biedt een persoon 10 gram aan voor € 350,- en 100 gram voor € 3.000,-. Verder is in een deel van de 12 drugsgerelateerde berichten foto's en/of video's toegevoegd, evenals mobiele telefoonnummers. In sommige berichten staat ook dat wanneer het huidige aanbod niet voldoet aan de wensen van consumenten, de consumenten dit kunnen laten weten. Zo staat in een bericht: *“Ziet u iets dat niet op de menukaart staat, stuur dan gerust een bericht. Nieuwe producten elke week (zelfde kwaliteit)”*. Incidenteel voegen de aanbieders ook foto's en video's toe van de drugs waarin ze puurheidstesten tonen en laten zien hoe goed het eruit ziet; welke kleur, welke vorm en hoe fijn het is. Ook de betaalopties worden in een bericht genoemd: cash en crypto. Daarnaast zijn er berichten over handel in vals geld. Zie onderstaand bijna volledig overgenomen bericht dat niet gaat over drugshandel, maar om de handel in valse biljetten:

“Verified seller. Voor 17:00 besteld, morgen thuis. Kwaliteit=prioriteit. Laat je niet naaien door kleine kinderen. Stap binnen in onze wereld, waar we niet alleen een aanbieder zijn, maar een toonaangevende autoriteit op het gebied van kwalitatief nepgeld. in een markt vol keuzes onderscheiden wij ons als de onbetwiste koploper, gedreven door een compromisloze toewijding aan perfectie. Onze reputatie als marktleider is geworteld in ongeëvenaard vakmanschap en aandacht voor detail. Wij overstijgen de verwachtingen door bankbiljetten te leveren die niet alleen voldoen aan alle essentiële criteria, maar deze ook overtreffen. Met kenmerken zoals een watermerk, hologram, vervaardiging uit kaotme en versterkt met draadstaal, bieden onze replica's een niveau van authenticiteit dat zelden geëvenaard wordt. Aanwezigheden: watermerk, hologram, draadstaal, katoenen papier (ISO), stiftproof. Bezorgen: Nederland – [53 over Nederland verspreide plaatsen]. Ook in België wordt bezorgd. Stuur een bericht voor je nep brieven!!!”

Net als bij de drugsadvertenties probeert deze adverteerder de professionaliteit van de verkoper te benadrukken door te wijzen op de kwaliteit van het aangeboden product. Daarnaast blijkt ook hier hoe de verkoper zowel Nederland als België kan bedienen.

Impliciete handel, afhalen en bezorging in Glanerbrug/Enschede

In 8 van de 21 illustratieve berichten wordt Glanerbrug/Enschede niet expliciet genoemd als plaats waar producten verhandeld, afgehaald of bezorgd worden. In deze berichten wordt vaak gezegd dat het aanbod zijn oorsprong heeft in de regio Brabant, Amsterdam en Rotterdam en ook in die regio's af te halen is. Echter, in veel berichten wordt ook genoemd dat het aanbod verzonden kan worden naar gebieden buiten deze regio's. Zodoende kunnen afnemers uit Glanerbrug ook gebruikmaken van het aanbod in deze berichten. Daarmee is Telegram een platform waar op landelijk niveau handel plaatsvindt.

De aangeboden producten in de 8 berichten gaan verder dan louter het aanbieden van drugs. Hoewel in 2 berichten opnieuw drugs worden aangeboden, biedt iemand in een ander bericht aan om binnen vijf werkdagen een auto- of motorrijbewijs officieel op naam te laten registreren bij het CBR. In het bericht staat de doelgroep omschreven als personen die moeite hebben met het behalen van het rijbewijs, waardoor de kosten te hoog zouden oplopen.

In twee andere berichten worden valse biljetten aangeboden, zowel biljetten van € 50,- als van € 20,-. In een bericht staat: *Fake notes. Best fake notes in EU. Features: stift proof, different serial numbers, passe UV test, Watermark, Hologram, Cotton papers (ISO). €50 prices: 10 notes 100 euro, 20 notes 160 euro, 50 notes 300 euro. €20 prices: 20 notes 100 euro, 50 notes 200 euro, 100 notes 350 euro. Although the prizes might seem expensive, they are not. The quality is better than any other.*

Uit de laatste 2 berichten blijkt dat personen wapens en munitie aanbieden.⁸ In een van de berichten schrijft de aanbieder dat € 1.100,- betaald moet worden voor twee Beretta's (vuurwapens), twee Glocks (vuurwapens) en vier munitiedozen. Verder schrijft de aanbieder dat hij/zij enkel benaderd wil worden via een geheime chat.

Tot slot staan in een bericht andere Telegram-groepen genoemd waarin handel wordt gedreven: @etf_ads, @deconnectiehandel, @handelcity, @handelworld, @umbrellahandel, @spacehandel, @matrixhandel, @handelhuis, @breedjehandel en @eindhovennhandel. Deze Telegram-groepen zijn door de omvang en het indirecte karakter met Enschede niet geanalyseerd, maar het laat wel zien met welk gemak jongeren stapsgewijs in ongewenste Telegram-groepen kunnen komen.

Snapchat

Van de geanalyseerde 5 accounts bieden er 2 producten aan op Snapchat. Zo wordt een foto geplaatst waarin vijf pakken sigaretten van het merk Marlboro te zien zijn. De prijs voor deze vijf pakken is € 45,-, dus € 9,- per stuk. De reguliere marktprijs voor een pakje Marlboro met 20 sigaretten ligt op 1 april 2024 gemiddeld op € 11,10. Voor die datum lag de prijs voor hetzelfde pakje op € 9,00.⁹ Tevens staat in de foto geschreven: “CC voor lijst”. Een andere Snapchat-foto behelst een kast met daarin allerlei pakken sigaretten en vapes met verschillende smaken. De tekst bij de foto is: *Heeft er nog iemand wat nodig?* Tot slot plaatst een andere Snapchat-gebruiker een foto in zijn/haar verhaal met de tekst: *White choco, 1.2g 10, 2.2 15, 3.2 20, 5.2 35, 10.2 70.*¹⁰ Ook dit laat zien dat het relatief eenvoudig is om op Snapchat in contact te komen met personen die verschillende producten aanbieden.

5.3 Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we vooral stilgestaan bij de vraag hoe inwoners van Glanerbrug de overlast en criminaliteit in hun dorp ervaren. Dit hebben we gedaan op basis van de uitkomsten van de vragenlijst en de interviews met bewoners en professionals. Een van de ervaringen met overlast en criminaliteit is verbonden aan het massale en intensieve gebruik van sociale media door jongeren en deels ook de onwetendheid van volwassenen met deze digitale media. Om die reden besteden we op basis van een sociale media-analyse ook aandacht aan de vraag wat de betekenis van deze sociale media in de context van overlast en criminaliteit is.

Op basis van de vragenlijst en de interviews met bewoners en professionals werkzaam in en/of voor Glanerbrug komen er twee dominante beelden over de ervaringen met overlast en criminaliteit in Glanerbrug naar voren. Een deel van de geïnterviewden ziet en ervaart een groot en urgent probleem, vooral rondom drugshandel, drugsgebruik en delinquente jongeren. Een bewoner uit Glanerbrug verwoordt het kernachtig door Glanerbrug als het afvoerputje van Enschede te typeren. Een ander deel van de respondenten relativeert dit beeld juist en stelt dat het wel meevalt met de problematiek. Daarbij geven respondenten aan dat er wel erg veel wordt gewezen naar de overlastgevende en criminele jongeren, of zoals een bewo-

ner kernachtig stelt: “Glanerbrug is meer dan ontspoorde jeugd”. Gegeven de beperkte respons op de vragenlijst, laten de resultaten vooral een beeld zien van bewoners die zich relatief veilig en thuis voelen in Glanerbrug en een gemeenschap ervaren waar mensen elkaar helpen. Tegelijkertijd zien respondenten wel allerlei vormen van criminaliteit. Dit zou verklaard kunnen worden vanuit een zekere gewenning aan de criminaliteit onder de bewoners. Voor een wijk die in de aandacht staat vanwege de lokale drugshandelproblematiek, is het opvallend dat de verkoop en het gebruik van drugs relatief laag scoren op zichtbaarheid. Wel ziet meer dan de helft van de respondenten mensen speciaal naar Glanerbrug komen om drugs te kopen. Dit zou er op kunnen wijzen dat zowel de drugshandel als het drugsgebruik vooral in panden gebeurt en minder op straat.

Zoals gesteld aan het begin van deze paragraaf hebben we ook de rol van sociale media meegenomen. Daarbij zijn de visie van professionals en bewoners op sociale media en de betekenis van sociale media voor de jeugd in Glanerbrug in relatie tot criminaliteit in beschouwing genomen. Wat hierbij vooral opvalt, is hoe professionals de sociale media verbinden met de mobiliteit van jongeren (je weet heel snel wie waar is) en dat zij tegelijkertijd wijzen op de sociale armoede (gebrekkige face to face communicatievaardigheden en eenzaamheid) die sociale media onder jongeren creëren. Er is geen noodzaak om anderen fysiek op te zoeken of aan te spreken als er een smartphone tussen zit. Ouders hebben nauwelijks een idee hoe de sociale media werken en wat voor risico's hun kinderen hiermee lopen.

Van de drie hier bekeken sociale mediatoeepassingen – TikTok, Telegram en Snapchat – komt met name Telegram naar voren als een platform waar het relatief eenvoudig is om in groepen terecht te komen waar allerlei (verboden) producten worden aangeboden. Het gaat dan vooral om verschillende soorten drugs. Op basis van onze (bescheiden) analyse lijken van alle aangeboden drugssoorten 3MMC en cocaïne het vaakst aangeboden te worden, waarbij cocaïne de duurste aangeboden drugssoort is. Andere aangeboden producten zijn snus, vapes, wapens en munitie, crypto-accounts, PayPal-accounts, cloned credit cards, nepgeld en officieel geregistreerde auto- of motorrijbewijzen. Een deel van het aanbod is afkomstig uit en af te halen in de regio Enschede. Een op het oog nog groter aanbod komt

bovendien van buiten de regio en is via de pakketbezorging ook beschikbaar voor geïnteresseerden uit de regio Enschede.

Een ander fenomeen dat zichtbaar werd op Telegram is het exposeren van (jonge) vrouwen en mannen. Voor Snapchat geldt dat het ook mogelijk is om in eenvoudige stappen ‘vrienden’ te worden met personen die via Snapchat producten aanbieden, zoals sigaretten, vapes en drugs. TikTok is het medium waar het in de onderzoeksperiode met de gebruikte zoektermen niet gelukt is om door te dringen tot criminogene video’s. Hierdoor rest de vraag of TikTok hier niet voor gebruikt wordt, of dat de door ons gehanteerde methodiek niet passend genoeg is geweest.

Waar de afname van jeugdcriminaliteit soms in verband wordt gebracht met het langdurig online zijn van jongeren en hun smartphonegebruik (Ferwerda, 2020), laat deze analyse van sociale media vooral zien hoe eenvoudig jongeren desgewenst op een ogenschijnlijk anonieme en uiterst gemakkelijke manier contact kunnen leggen met handelaren in drugs, wapens en andere verboden diensten en goederen. Ze hoeven niet zelf te reizen om drugs te kopen, maar bestellen het online en het kan naar hen toe worden gestuurd. Tot slot hebben we geen berichten gevonden waarin jongeren werden geronseld voor criminele activiteiten. Ook hiervoor geldt dat er wellicht meer nodig is dan alleen passief meekijken in de verschillende sociale mediatoepassingen.

Eindnoten

1. Om redenen van privacy en het voorkomen van negatieve beeldvorming van specifieke straten, worden hier geen concrete straatnamen vermeld. Deze zijn desgewenst door de opdrachtgever te verkrijgen.
2. Deze vraag is door 47 van de 57 respondenten ingevuld.
3. Snus nicotinezakjes kunnen onder de bovenlip worden gestopt om zo nicotine via de bloedvaatjes in de bovenlip binnen te krijgen. Het gebruik van snus kan een verslavende werking hebben (<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/wat-is-snus/>).
4. Een crypto vertegenwoordigt een specifieke 'digitale waarde' en wordt opgeslagen in een 'wallet' of 'account'. De Bitcoin is wellicht de bekendste crypto (<https://www.wijzeringeld-zaken.nl/Beleggen/beleggen-in-bitcoins-en-ander-cryptogeld/>).
5. Een PayPal-account is een online betaalrekening die aan een persoonlijke bankrekening gekoppeld kan worden. Via een smartphone kunnen betalingen altijd online plaatsvinden (<https://www.paypal.com/nl/>).
6. Het betreft hier 'geskimde' creditcards, waarbij zonder medeweten van de eigenaar de gegevens uit de magneetstrip van de creditcard worden gekopieerd en op een nepkaart worden gezet die vervolgens kan worden gebruikt (https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/identiteitsfraude/vraag-en-antwoord/wat-is-skimmen-en-hoe-kan-ik-voorkomen-dat-anderen-mijn-betalgegevens-zien)).
7. In het bericht staan de volgende plaatsnamen: Enschede, Ommen, Glanerbrug, Lochem, Hengelo, Holten, Almelo, Rijssen, Denekamp, Tubbergen, Ootmarsum, Albergen, Losser, Zutphen, Overdinkel, Nijverdal, Haaksbergen, Goor, Oldenzaal, Delden, Eibergen, Deventer, Neede, Holten, Zwolle, Winterswijk, Doetinchem, Lichtenvoorde, Hardenberg, Coevorden, Diepenheim, Emmen, Raalte, Aalten, Ruurlo, Vriezenveen, Geesteren, Hoogeveen, Nieuw-leusen, Borculo en Groenlo.
8. Het gaat om de volgende wapens: Glock, Beretta, Zoraci M906 , Olympic 380.22, Sig Sauer P320 Nitron Compact 9mm, Walther P22 9mm, MVG 176 Full auto .22LR en Zoraci 2918 .380 ACP.
9. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/belasting-betalen/vraag-en-antwoord/accijns-betalen>.
10. White Choco is een specifieke wietsoort die bekend staat om de zoete chocoladesmaak.

6

Bewoners en hun omgang met overlast en criminaliteit

In het vorige hoofdstuk constateerden we op basis van de uitkomsten van de vragenlijst en de interviews dat bewoners zich relatief veilig voelen in Glanerbrug. Tegelijkertijd hebben ze directe ervaringen met verschillende vormen van criminaliteit, delen ze de beelden over ‘Glanerbrug, mes in je rug’ en zijn ze uit eigen ervaring of van horen zeggen bekend met de criminaliteit en overlast in Glanerbrug. Zoals uit figuur 5.2 in het vorige hoofdstuk ook naar voren komt, zien bewoners het een en ander aan criminele activiteiten. Afgaand op de verschillende interviews, reageren bewoners op verschillende manieren op overlast en criminaliteit. Deze reacties staan centraal in dit hoofdstuk. De belangrijkste reacties die wij hier onderscheiden zijn: klagen, negeren zolang het jezelf of je directe sociale omgeving niet raakt en aanspreken op het moment dat het ‘bekenden’ betreft. Daarnaast nemen bewoners soms individueel of als collectief het heft in eigen hand of dreigen hiermee. Een deel van de ouders bereidt hun kinderen voor op de criminaliteit en probeert ze al doende op verschillende manieren te beschermen. Verder maken bewoners op verschillende manieren melding van hun klachten en slachtofferschap bij de lokale overheid, bijvoorbeeld door aangifte te doen van slachtofferschap en overlast te melden bij de relevante instanties zoals de woningcorporatie of Meld Misdaad Anoniem (MMA). In het navolgende lopen we de verschillende reacties op basis van de gesprekken met de bewoners langs. Tot slot gaan we in op de inhoud van de MMA-meldingen.

6.1 Negeren, klagen en aanspreken

Zoals aan het begin van dit hoofdstuk op basis van de vragenlijst aangehaald, ziet in elk geval een deel van de bewoners van Glanerbrug het een en ander aan overlast en criminaliteit passeren. De aard van de reactie – negeren, klagen of aanspreken – blijkt op basis van de interviews vooral te worden bepaald door het antwoord op de vragen ‘heb ik hier last van’ en ‘ken ik deze persoon’.

Vaak reageren bewoners niet direct op wat zij zien, maar volgens verschillende respondenten wordt er wel veel geklaagd. *“Maar het is wel iets bekends [in Glanerbrug]. Wel veel klagen [...] Het is ook een beetje volks allemaal, dus veel geschreeuw”* (R26, professional jongerenwerk). Dit klagen richt zich voor een belangrijk deel op de politie die in de ogen van de bewoners te weinig zichtbaar is en onvoldoende optreedt tegen de (drugs)criminaliteit.

In gesprekken met bewoners valt op dat wanneer het over criminaliteit en overlast gaat, ze dit pas als een probleem definiëren op het moment dat ze er zelf of hun directe sociale omgeving last van hebben. “Ik heb er geen last van” is een veelgehoord antwoord op de vraag hoe ze de drugsoverlast ervaren in Glanerbrug. (Een deel van de) bewoners van Glanerbrug vinden het normaliter prima als anderen hun eigen ding doen, ook als dat over de grenzen van de wet gaat, zolang ze er zelf geen schade van ondervinden. Een Glanerbrugger vertelt bijvoorbeeld als het gaat om drugs:

“Dat drugsbandje daar in de flat, prima, dan verkoopt-ie drugs. Maar houd je wel aan de regels en zorg dat niemand anders daar last van heeft. [...] Nee, dat mag niet. Maar ik vind, als mensen mij daar niet mee in de weg zitten en als ze vinden dat ze dat moeten gebruiken, dan moeten ze dat gewoon doen. Dat moeten ze zelf weten. Daar kan ik ook wel heel gemakkelijk in zijn.” (R70, bewoner)

Een andere bewoner geeft aan dat ze regelmatig activiteiten ziet die te maken hebben met drugshandel, “maar ik ondervind er geen last van” (R64). Gevraagd naar wanneer mensen er wel last van zouden hebben, worden antwoorden gegeven als: wanneer mijn kinderen drugs zouden gebruiken of als dealers bij hen thuis binnen zouden komen.

“Maar Glanerbrug is wel, wat er wel bij past, is dat er van alles gebeurt, maar dat mensen het ook wel soms zo accepteren als je het hebt over de drugsproblematiek of het hebben van een hennepplantage of als jij in geldnood zit en je kunt zo verdienen, en zolang ik er geen last van heb, dan zul je het van mij niet horen en dan gaan we dat ook niet melden.” (R29, professional)

De norm in Glanerbrug lijkt te zijn: ‘leven en laten leven’. Het is goed om af en toe een oogje dicht te knijpen en iets bij een ander door de vingers te zien, zodat die ander bij gelegenheid ook bij jou niet onmiddellijk melding maakt of naar de politie gaat.

Het al dan niet negeren of aanspreken lijkt te worden bepaald door de bekendheid met de persoon. Afgaande op de gesprekken met bewoners en professionals spreken de Glanerbruggers alleen mensen op overlastgevend of deviant gedrag aan als zij hem of haar kennen: ofwel persoonlijk ofwel vanuit de wetenschap dat deze overlastgever, raddraaier of drugsdealer deel uitmaakt van een hun bekende familie. Omgekeerd is het dan ook handig dat deze personen tevens weten met wie zij te maken hebben. Als bekendheid samengaat met een reputatie van fysieke kracht wordt het aanspreken extra krachtig, zo blijkt uit het volgende citaat.

R58: “Ook omdat we zo opgegroeid zijn. We moesten vroeger wel. Ik heb zo veel klappen gehad vroeger.” R59: “Ik ging vroeger met de jongerenwerker [naam] de stad in. Wij hebben dezelfde achtergrond. Maar de grap is wel... Begrijp, we hebben ook wel wat in de mouw. Als je vroeger in Glanerbrug woonde, moest je ook opboksen. We zijn ook echt niet bang aangelegd. Alleen, je wil het gewoon niet ...” (R58/R59, ouders basisschoolleerlingen)

6.2 Het heft in eigen hand nemen

Naast een strategie van negeren en soms aanspreken, treden bewoners soms ook zelf op om aan de overlast een eind te maken. Dat gebeurt op collectief niveau als ook op individueel niveau. Zo berichtte RTV Oost eind 2017 over een nieuwe veiligheidsapp voor de plaatselijke ondernemers in Glanerbrug, waarin ondernemers beelden van verdachten konden delen. Dit ging in eerste instantie om winkeldieven, maar “overlast in winkels

kun je natuurlijk nooit helemaal los zien van drugsproblematiek”, aldus een ondernemer (RTV Oost, 2017). Het heft in eigen hand nemen, blijkt ook goed samen te kunnen gaan met samenwerking met de lokale overheid. Zo besloot de gemeente Enschede in 2016 om tot en met 2019 jaarlijks 350.000 euro extra in de aanpak van drugshandel in Enschede te investeren (Tubantia, 2016a). Dat dorpsbewoners signalen van drugshandel actief deelden, hielp de gemeente om concretere stappen tegen drugsoverlast te kunnen ondernemen. Bewoners besloten daarnaast ook zelf actie te ondernemen tegen de drugsoverlast: uit boosheid richtten zij de Facebookpagina Burgernet Glanerbrug op evenals een buurtwacht, die elke dag door Glanerbrug patrouilleerde (Hardeman, 2017). Eind 2022 werd tevens gemeld dat er elke avond een groep van vier mannen rondom de omgeving van het station zou lopen: buurtbewoners die de (drugs)overlast zat waren. De eerder opgerichte buurtwacht was inmiddels niet meer actief. Deze nieuwe dorpswacht werd via hesjes ondersteund door de gemeente (Engelbarts, 2022a).

Opruimen van spuiten

Over de jaren heen werd er in verschillende (lokale) nieuwsartikelen geschreven over een specifieke inwoner die dagelijks een ronde maakte langs verzamelplekken in Glanerbrug van junks en dealers om injectienaalden op te ruimen. Volgens hem was de drugsoverlast in 2018 nog altijd groot, maar een aantal jaar daarvoor was het echt “gekkenwerk”. In 2022 werd nogmaals geschreven over zijn bezigheden. Hij maakte toen nog steeds een dagelijkse ronde in de omgeving van station Glanerbrug, maar toen vooral om zwerfafval op te ruimen. Heel af en toe vond hij nog wel eens een spuit, maar dat waren inmiddels uitzonderingen. Hij gaf aan dat de maatregelen in de omgeving effect hadden gehad. Wel benoemde hij dat de drugs- en jeugdoverlast waren verplaatst naar een lokaal jeugdhonk, maar ook daar was het op moment van spreken rustiger (Hellegers, 2019; Smit, 2020; Tubantia, 2020).

Tijdens de interviews hebben we ook verschillende verhalen gehoord van bewoners en professionals over individuele initiatieven om overlast en criminaliteit in de wijk tegen te gaan. Een Glanerbrugger die duidelijk teleurgesteld is in het handelen van de politie, vertelt:

“Wij doen dat in het buitengebied allemaal zelf. Wij hebben hier de politie zelfs liever niet, want ze gaan mij bekeuren omdat ik het netje niet op de aanhanger heb. Dat vinden ze belangrijk. Dat mijn lampje het niet doet, maar ze zien niet dat mijn minikraan wordt gejat of dat de ruiten uit mijn trekker worden geflikkerd. [...] Wij belden in het buitengebied de politie bewust niet, want het wordt slechter. Je krijgt zelf de deksel op de neus zelfs. [...] Dat vind ik heel vervelend.” (R66)

Een andere bewoner beschrijft hoe een lokale groep vrouwen in een Glanerbrugse buurt zelf wilde optreden tegen een groep jongeren die voor veel overlast met scooters zorgde, nadat ze bij de politie geen gehoor vonden:

“Vorig jaar was het bijna geëscaleerd hierachter [...] dat de vrouwen met een honkbalknuppel hier op straat staan om die jongens van de scooter af te tikken. [...] Dat zijn die jongetjes die met de scootertjes tachtig, negentig rijden [...] ze rijden alleen maar op het achterwiel door het hele dorp. Ik vind het op zich al een kunst. Aan de ene kant vind ik dat wel weer mooi, maar ik denk ook: waarom hier continu dit straatje pakken, pak eens een keer de grote straat. Rij over de busbaan. En dan kunnen ze nog alle kanten op als de politie komt. Maar ze waren daar zo ziek van met elkaar, want dat ging al maanden... [...] En er komt geen oplossing.” (R31, sportvereniging)

Een andere bewoner werd uiteindelijk bij de overlast betrokken (*“die heeft misschien wel ingangen”*). Of het met zijn bemoeienis te maken heeft gehad is niet duidelijk, maar de politie heeft daarna enkele keren opgetreden en een aantal jongens werd aangehouden. De bewoner constateert: *“Nu is het langzamerhand na een halfjaar wat rustiger. Omdat ook enkele jongens al in een auto zitten tegenwoordig”* (R31, sportvereniging).

Uit de interviews komt ook naar voren dat bewoners veel dreigen, maar komt er feitelijk weinig tot uitvoering. Een professional werkzaam bij een woningbouwcorporatie vertelt:

“En toen ik hier nog niet zolang werkte, dacht ik: oh God. Dan werd er gedreigd om de ruiten in te gooien bij de burens en toen heb ik nog weleens de politie gebeld en gezegd: “Luister, ik heb net die en die gesproken. Ze dreigen met dit en dit.

Wij gaan er niet heen, maar weet dat in ieder geval.” Dan rijden ze een extra rondje, maar dat heb ik wel vaker gehoord en uiteindelijk is het op één hand te tellen als er daadwerkelijk gebeurt wat ze dreigen.” (R29)

6.3 Je kinderen *streetwise* maken en voorbereiden

Naast zelf optreden, blijken ouders ook hun kinderen voor te bereiden op en voor te lichten over risico's. Uit het vele criminologische en pedagogische onderzoek kennen we het belang van een stabiele, liefdevolle en veilige thuisomgeving voor het welzijn van de kinderen en hun verdere ontwikkeling. Een van de ouders van een kind dat naar de basisschool gaat, vertelt over het belang van de opvoeding en het voorbeeld dat je als ouder aan je kinderen meegeeft. Hij is er van overtuigd dat zijn kinderen bij een conflict zullen weglopen: *“dat is gewoon opvoeding van: ‘dit kan wel’. ‘Dit is goed’. ‘Dit is kwaad.’ [...] en het juiste voorbeeld”* (R59). Soms gaan de instructies die kinderen meekrijgen een stap verder. Een van de vaders vertelt over hoe hij zijn zoon vraagt hoe die vechtpartijen ontstaan tijdens het voetballen en hoe die daar op reageert:

“Die komen alleen maar kloten, papa. Die komen alleen maar kloten.’ [...] ‘Mogen we meedoen? Mag ik je bal even lenen?’ Zulke stomme vragen en dan krijgen ze ruzie en mijn kind heeft dan het geluk, en dat zeg ik echt tegen hem: ‘Bart¹, zeg maar dat ik je vader ben.’ De meesten weten het wel. Ik ben wel eens naar een groepje gelopen en gezegd: ‘Dat is mijn kind. Als je daaraan zit, kom ik bij je pa aan de deur en doe ik hetzelfde.’ Dat zeg ik echt letterlijk op een gegeven moment.” (R58)

Waar bovenstaand citaat als een bedreiging zou kunnen worden opgevat, ziet deze bewoner – zelf een geboren en getogen Glanerbrugger – dit anders. Hij maakt op een effectieve manier gebruik van zijn lokale sociale kennis en zijn bekendheid en zet deze ook in om zijn zoon in dit geval voor ‘klappen’ te behoeden. Andere ouders gebruiken voorbeelden van incidenten via sociale media om hun kinderen te laten leren van wat goed en wat fout is:

“Mijn dochter is nu tien, maar die laat ik nu wel verhalen lezen soms van Facebook van: mijn dochter heeft een keer een verkeerde xtc-pil gepakt en is niet meer wakker geworden. Dan zeg ik: kijk eens. ‘Kijk dan, wat erg, hè. Dat meisje...’ Dan snapt ze hoe ernstig dat is. Dat vind ik heel erg.” (R62, bewoner).

We hebben ook verhalen gehoord van ouders die samen met andere ouders proberen hun wat oudere kinderen zo goed mogelijk door de middelbare schoolperiode heen te loodsen, door vriendschappen tussen jongeren ver weg van “lastpakken en criminelen” te stimuleren. Weer andere ouders vertellen over hoe zij hun best doen om zicht te houden op de vriendengroepen waar hun kinderen in participeren, bijvoorbeeld door feesten thuis toe te staan, mede te organiseren en zo contact te houden met de sociale omgeving van hun kind. Het zijn ook deze ouders die omwille van een slechte reputatie van een school, als zijnde een school waar jongeren relatief gemakkelijk met criminaliteit in aanraking zouden kunnen komen, kiezen voor een school op grotere afstand binnen of zelfs buiten Enschede. Zelfs als dat betekent dat er verder gefietst moet worden of er (extra) vervoerskosten zijn.

6.4 Melden bij instanties

Naast voorgaande strategieën is melding maken bij een instantie of de overheid een manier om om te gaan met ervaren overlast en criminaliteit. Over Glanerbrug bestaat het beeld van een ervaren afstand tot de overheid, zoals ook beschreven in hoofdstuk 2. In hoeverre dit enkel beeldvorming is of voor waar moet worden aangenomen, is onduidelijk. Feit is wel dat de bewoners van Glanerbrug zich laten horen bij de formele instanties. Zo schreven ze in 2016 een formele brief aan de burgemeester als hoogst verantwoordelijke voor de openbare orde en veiligheid (zie onderstaand kader). Glanerbrugers doen ook direct aangifte bij de politie en maken ook gebruik van de mogelijkheid om bij Meld Misdaad Anoniem te melden (zie verderop in dit hoofdstuk). Uit de interviews komt wel naar voren dat de bewoners de overheid niet als één geheel zien en in elk geval een onderscheid maken tussen de gemeente en de politie. Waar de politie het veelal

moet ontgelden en bewoners hierover klagen, zijn zij positiever over de rol van de gemeente in Glanerbrug. De algemene klacht over de politie is dat die te weinig zichtbaar is, te laat reageert of de verkeerde prioriteiten voor ogen heeft. Tegelijkertijd komt ook een zekere coulance naar voren richting de politie die volgens verschillende bewoners met een capaciteits-tekort kampt.

Brief aan de burgemeester vanwege drugsoverlast

In januari 2016 schreven bewoners van drie straten in de buurt Bentveld-Bultserve een brief aan de burgemeester, omdat er al langere tijd sprake was van 'rondslingerende spuiten, onpure types in de buurt die rondstruinden, toegenomen criminaliteit en intimidatie van mensen in de buurt'. Zo was er een drietal woningen waar steeds 'ongure types' rondliepen; eerst ging het om een paar per dag, maar uiteindelijk waren het er soms wel tegen de tweehonderd. De politie gaf aan op dat moment weinig te kunnen doen, omdat er geen prioriteit lag bij het bestrijden van deze vorm van drugshandel. Als antwoord hierop is de burgemeester op huiskamerbezoek in een van de betreffende straten geweest. Daar werd ook toegelicht dat er sinds 2013 problemen waren met de eigenaar – een huisjesmelker – en bewoners van een bepaald adres. De bewoners trokken zoveel drugsgebruikers aan, dat deze niet alleen door de voordeur kwamen maar ook achterom (Tubantia, 2016b; 2016c; Smit, 2016).

De constatering van een lage meldingsbereidheid in Glanerbrug en van een kloof tussen de lokale overheid en de Glanerbruggers vormde in december 2022 aanleiding tot het plaatsen van een caravan – de meldcaravan – in het Redemptoristenpark. Dat was op dat moment een belangrijke hotspot van de lokale drugsoverlast in Glanerbrug.²

“Kennelijk heeft het ook iets te maken met onze aanspreekbaarheid, dus laten we met elkaar eens kijken van: hoe kunnen we die aanspreekbaarheid vergroten als gemeente, als verslavingszorg, als politie. Toen hebben we een zomer lang gewoon voor tweeduizend euro een caravan gekocht en we hebben die caravan op de meest overlastgevendste plekken neergezet. Dus dat zij zagen: ‘hier staat voortaan de politie’.” (Ro7, politie)

Vanaf 7 december 2022 heeft de ‘meldcaravan’ vier woensdagen in het Redemptoristenpark gestaan. Hierin zat de wijkagent en het was een mogelijkheid voor bewoners en omwonenden om hun klachten en zorgen te uiten. De meldingen zijn gedaan door directe omwonenden en een enkele bewoner van buiten het park. De meldingen gingen vooral over de ervaren overlast in het Redemptoristenpark. De politie heeft de meldingen voor zover mogelijk verwerkt in diens systeem. Daarnaast heeft een medewerker van de gemeente aantekeningen van de klachten gemaakt en ook de betreffende woningbouwcorporatie heeft in samenvattende zin melding gemaakt van de klachten die zij heeft genoteerd. Het is onduidelijk hoe intensief bewoners gebruik hebben gemaakt van deze laagdrempelige mogelijkheid, maar zeker is wel dat ze het een en ander hebben gemeld. Daarnaast kwamen er ook veel mensen langs voor ‘een praatje’ en een kop koffie. In de verslaglegging van deze meldingen wordt aangegeven dat bewoners deze mogelijkheid als prettig hebben ervaren.

De woningbouwcorporatie signaleerde de volgende meldingen:

1. Klachten rondom aanloop naar verschillende woningen en de zorgen en angst die bewoners daarover hadden. Dit betroffen allemaal reeds bekende klachten over bij de woningbouw bekende adressen.
2. Vragen en klachten van bewoners over het (groen)onderhoud op het park.
3. Klachten van bewoners over geluidsoverlast veroorzaakt door huisdieren van bewoners op het park.
4. Een melding van een woningeigenaar net buiten het park over (pogingen tot) diefstal gerelateerd aan bezoekers van bekende drugspannen in het park.

De aantekeningen van de gemeentemedewerker gaan over twee woensdagen (7 en 28 december 2022) waarbij van iedere gelegenheid drie melders in beeld werden gebracht met hun probleem en de eventuele oplossingen. Deze aantekeningen laten enerzijds een beeld zien van alledaagse vormen van (stedelijke) overlast, zoals een lastige buurman, een grote bus geparkeerd op een plein, gebrekkige verlichting, urinerende mannen en fietsendiefstal. Daarnaast gaan de meldingen vooral over de overlast van drugsgebruikers, junks en drugshandel en de grote doorloop van mensen die hiermee gepaard ging. Het gaat over (waarschijnlijk) Duitse toeristen die de wijk in worden gebracht om drugs te kopen/gebruiken en mensen

die met laserlampjes in huizen schijnen, vermoedelijk om te checken of er mensen thuis zijn. De meldingen zijn soms heel concreet op het niveau van de straat en het huisnummer.

Naast de inzage in de aard van de meldingen van de meldcaravan hebben we ook beperkte inzage gekregen in leefbaarheidsdossiers van een woningbouwcorporatie die een groot deel van de sociale huurwoningen in Glanerbrug in bezit heeft. Uit deze leefbaarheidsdossiers hebben we een overzicht van de klachten van bewoners in Glanerbrug over de periode 2018 tot en met begin 2024 ontvangen. In totaal gaat het om 409 unieke dossiers met in totaal 893 meldingen van overlast in deze periode. Het betreft meldingen van bewoners van deze woningcorporatie of hun directe woonomgeving. Het is vooral interessant om te kijken naar de aard van de overlastmeldingen die bewoners hebben gedaan. De top tien van meest voorkomende klachten bestaat uit geluidsoverlast (n=196), zorgmelding (n=108), burenruzie (n=94), tuin/balkon (n=62), huisdieren (n=54), drugsproblematiek (53), woonfraude (n=42), hennep (n=38), bedreiging (n=29) en contact derden (n=29). Dat betekent dat een op de tien meldingen gerelateerd is aan de lokale drugshandel (n=91).

Het succes van de meldcaravan en ook de aantallen leefbaarheidsmeldingen van bewoners bij de woningbouwcorporatie laten zien dat in ieder geval een deel van de Glanerbruggers zich wel degelijk tot de overheid of andere instanties wendt om te melden. Dat komt ook naar voren uit de analyse van de meldingen die zijn gedaan bij Meld Misdaad Anoniem tussen 1 januari 2020 en 31 december 2023. Deze analyse staat centraal in de volgende paragraaf.

6.5 Een nadere analyse van de MMA-meldingen

Meld Misdaad Anoniem (MMA) – kortweg M. – is een onafhankelijk meldpunt waar mensen anoniem informatie kunnen geven over allerlei vormen van criminaliteit, vanuit de gedachte dat alle informatie, hoe klein ook, een bijdrage kan leveren aan het bestrijden van die criminaliteit door de politie en andere opsporingsinstanties. Een wezenlijk onderdeel van MMA is dat de melder onbekend blijft.³ De politie-eenheid Oost-Nederland

heeft ons MMA-meldingen geleverd die gaan over Glanerbrug over de periode van 1 mei 2019 tot en met 31 maart 2024. Daarnaast hebben we voor een vergelijking met de andere wijken binnen de gemeente Enschede de aantallen meldingen per wijk ontvangen over de periode 1 januari 2020 tot en met 31 december 2023.

6.5.1 Aantallen MMA-meldingen

Gemeente Enschede en de positie van Glanerbrug

In de gemeente Enschede zijn in de periode 1 januari 2020 tot en met 31 december 2023 in totaal 1.252 MMA-meldingen gemaakt. Wanneer we kijken naar de verdeling van het aantal meldingen per wijk, levert dat het volgende overzicht op:

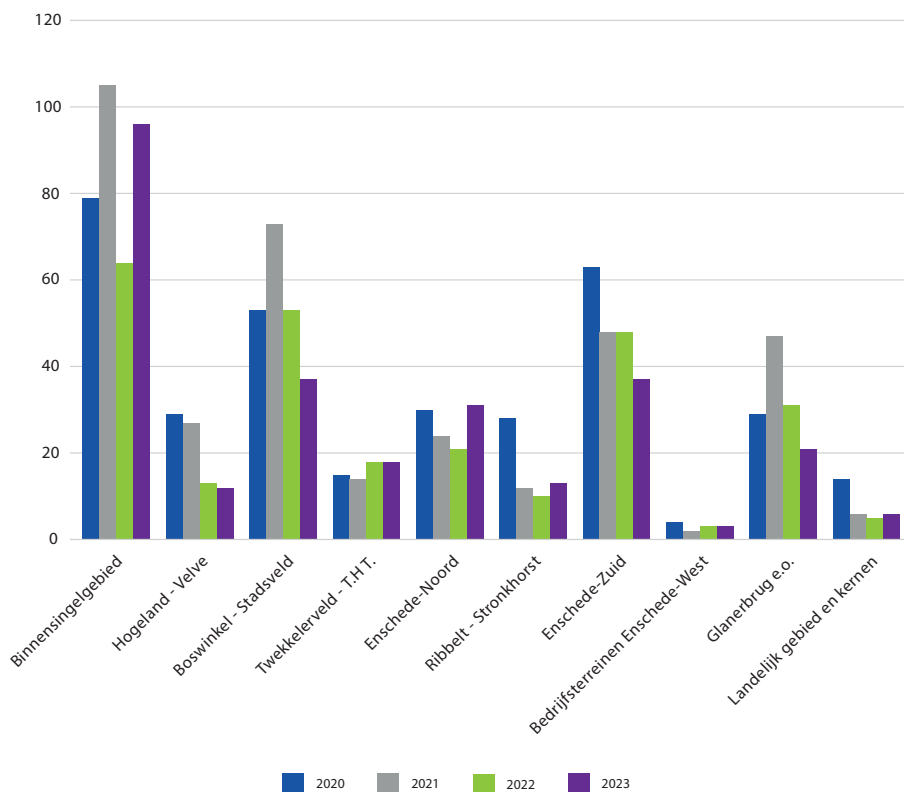
1. Binnensingelgebied (n=344)
2. Boswinkel-Stadsveld (n=216)
3. Enschede-Zuid (n=196)
4. Glanerbrug e.o. (n=128)
5. Enschede-Noord (n=106)

Wanneer we deze aantallen afzetten tegen het aantal inwoners, verschuift dat beeld lichtelijk. Het gemiddeld aantal meldingen per 100 inwoners in heel Enschede is 0,72.⁴ Het overzicht van vijf (van de tien) Enschedese wijken met het meeste aantal MMA-meldingen per 100 inwoners is als volgt:

1. Bedrijfsterreinen Enschede-West (n=4,07)⁵
2. Binnensingelgebied (n=1,23)
3. Boswinkel-Stadsveld (n=1,0)
4. Glanerbrug e.o. (n=0,76)
5. Tweekkelerveld – T.H.T./Ribbelt-Stokhorst (beide n=0,72)

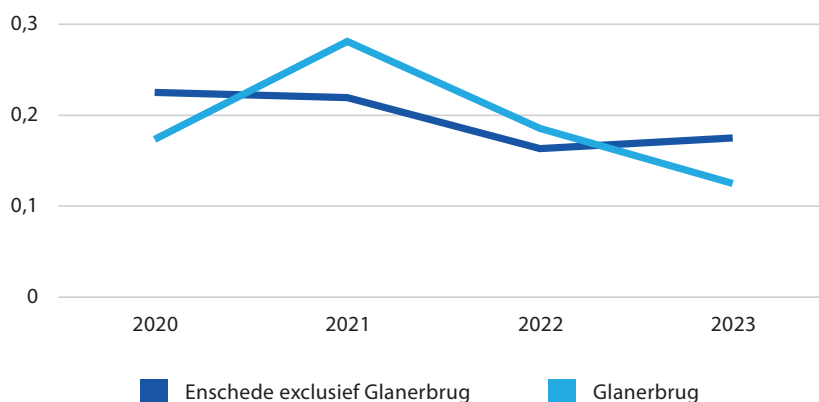
De wijken met de laagste aantallen MMA-meldingen per 100 inwoners zijn de wijk Landelijk gebied en kernen (n=0,31) en daarna Enschede-Zuid (0,58). Zie figuur 6.1 voor een weergave van het aantal MMA-meldingen per jaar per wijk.

Figuur 6.1 – Ontwikkeling van MMA-meldingen per wijk in Enschede. Periode: 1 januari 2020 t/m 31 december 2023.

Inzoomend op Glanerbrug zien we dat deze wijk zowel in absolute als relatieve zin binnen Enschede op plek vier staat qua aantal MMA-meldingen. Dat toont dat inwoners dus niet opvallend veel of weinig melden in Glanerbrug. In de periode waarover data van Glanerbrug zijn ontvangen, 1 mei 2019 tot en met 31 maart 2024, zijn 147 MMA-meldingen gemaakt. Het gemiddeld aantal MMA-meldingen per jaar in Glanerbrug is 32.⁶ In figuur 6.2 is het jaarlijkse verloop van deze MMA-meldingen per 100 inwoners weergegeven en vergeleken met het verloop van de MMA-meldingen in de rest van Enschede.

Figuur 6.2 – Ontwikkeling van de MMA-meldingen per 100 inwoners in Glanerbrug en de rest van Enschede. Periode: 1 januari 2020 t/m 31 december 2023.

Wanneer we de ontwikkeling van het aantal MMA-meldingen in Glanerbrug vergelijken met die van de rest van de gemeente Enschede, vallen een paar dingen op.⁷ Tussen 2020 en 2021 was er een enorme toename in meldingen in Glanerbrug (+62%), terwijl er in de rest van Enschede een lichte afname was (-2,5%). In 2022 geldt voor zowel Glanerbrug als de rest van Enschede dat het aantal MMA-meldingen per 100 inwoners is afgenomen. De daling is in Glanerbrug wel sterker (-34% versus -25% in de rest van Enschede). In 2023 was er in Glanerbrug wederom een grote afname, van bijna een derde van de meldingen (-32%). In de rest van Enschede was er juist sprake van een toename (van 7,7%). Het beeld van de rest van Enschede komt overeen met de landelijke trend van 2022 en 2023 (Meld Misdad Anoniem, 2024).

De piek die in 2021 duidelijk waarneembaar is in Glanerbrug en niet in de rest van Enschede, komt ook overeen met het landelijke beeld: in heel Nederland was 2021 (net als 2020) een piekjaar voor het aantal MMA-meldingen, ten tijde van de coronapandemie. Maatschappelijke verontwaardiging over geweld en vernielingen bij rellen in binnensteden en het feit dat sommige signalen van criminaliteit zichtbaarder wer-

den lagen hieraan ten grondslag, aldus Meld Misdaad Anoniem (2023). In Binnensingelgebied en Boswinkel-Stadsveld – beide wijken met een van de hoogste aantallen MMA-meldingen binnen Enschede – blijkt 2021 ook een uitschieter te zijn. Voor de andere Enschedese wijken is dit niet het geval. Gezien de relatief grote afname tussen 2021 en 2022 in heel Enschede, maar de nagenoeg gelijke aantallen in 2020 en 2021, zou het kunnen zijn dat de stijging in meldingen al in 2020 ingezet is. Omdat we niet beschikken over de volledige data over 2019⁸, kunnen we deze conclusie niet met zekerheid stellen.

Verschillen tussen buurten binnen Glanerbrug

Inzoomend op de negen buurten binnen Glanerbrug, blijkt het gemiddeld aantal MMA-meldingen per buurt in de periode 1 mei 2019 tot en met 31 maart 2024 16,33 meldingen te zijn. Per 100 inwoners zijn gemiddeld 1,08 meldingen per buurt gemaakt. In de figuren 6.3 en 6.4 zijn het aantal meldingen per buurt in respectievelijk absolute en relatieve zin weergegeven. De buurten met het meeste aantal meldingen zijn:

1. Bentveld-Bultserve (n=48)
2. Oikos/Schipholt-Glanermaten (beide n=21)
3. Eekmaat (n=20)

Relatief gezien, afgezet tegen inwonersaantallen, hebben de volgende buurten het meest en tevens bovengemiddeld aantal meldingen (per 100 inwoners):

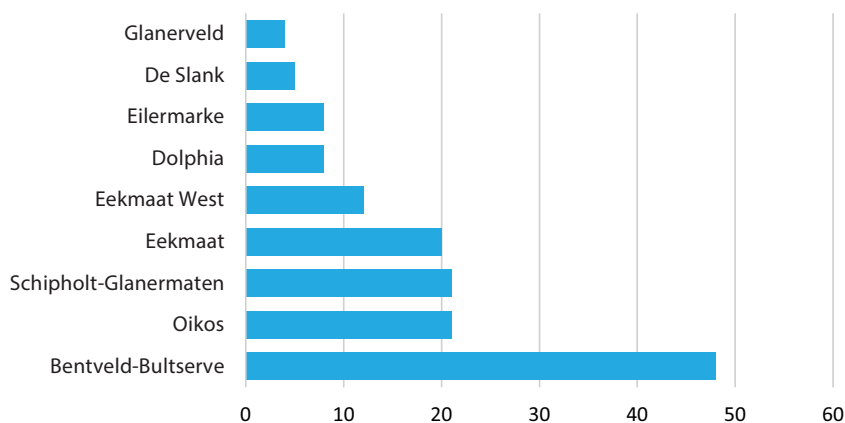
1. De Slank (n=2,78)
2. Bentveld-Bultserve (n=1,62)
3. Dolphia (n=1,33)
4. Eekmaat (n=1,17)

De Slank en Dolphia zijn qua aantal inwoners respectievelijk de kleinste en op één na kleinste buurt in Glanerbrug met respectievelijk 180 en 585 inwoners. De Slank heeft daarnaast vooral panden met industrie (82%) en bijna alle woningen die in De Slank staan, zijn vrijstaand (89%) (AlleCijfers, z.d.).

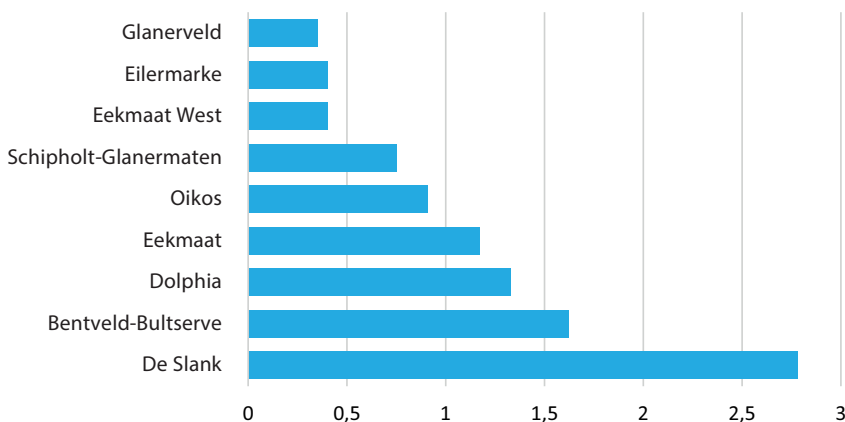
Buurten met relatief gezien het minst en tevens ondergemiddeld aantal MMA-meldingen zijn de volgende (aantal meldingen per 100 inwoners):

1. Glanerveld (n=0,35)
2. Eilermarke/Eekmaat West (beide n=0,40)
3. Schipholt-Glanermaten (n=0,75)
4. Oikos (n=0,91)

Figuur 6.3 – Totaalaantal meldingen per buurt in Glanerbrug. Periode: 1 mei 2019 t/m 31 maart 2024.

Figuur 6.4 – Aantal meldingen per buurt in Glanerbrug per 100 inwoners. Periode: 1 mei 2019 t/m 31 maart 2024.

Straten en adressen binnen Glanerbrug

Van alle 147 MMA-meldingen die gaan over Glanerbrug betreft het in ieder geval meldingen over 87 unieke adressen. Mogelijk zijn er meer adressen, omdat niet van elke melding de straat en/of het huisnummer bekend is. Wanneer we binnen Glanerbrug op adresniveau kijken naar straten waarover vaker dan één keer een melding is gemaakt, valt het op dat dit vooral straten in Bentveld-Bultserve (n=4) en Schipholt-Glanermaten (n=4) zijn.⁹ Er zijn elf straten waarbinnen vier of meer meldingen voorkomen. Hierbij kwamen ook meldingen over hetzelfde adres voor. Kijkend naar unieke adressen, zijn er zes straten waar meldingen zijn geweest over drie of meer unieke adressen (met een maximum van zeven adressen in één straat). Dit betreft vier straten in Bentveld-Bultserve, één straat in Eekmaat en één straat in Schipholt-Glanermaten.

6.5.2 Inhoud van de meldingen

Naast het verloop van de aantallen meldingen is ook gekeken naar de inhoud van de MMA-meldingen in Glanerbrug. De meldingen zijn hiertoe gecodeerd en gegroepeerd naar categorieën meldingen.

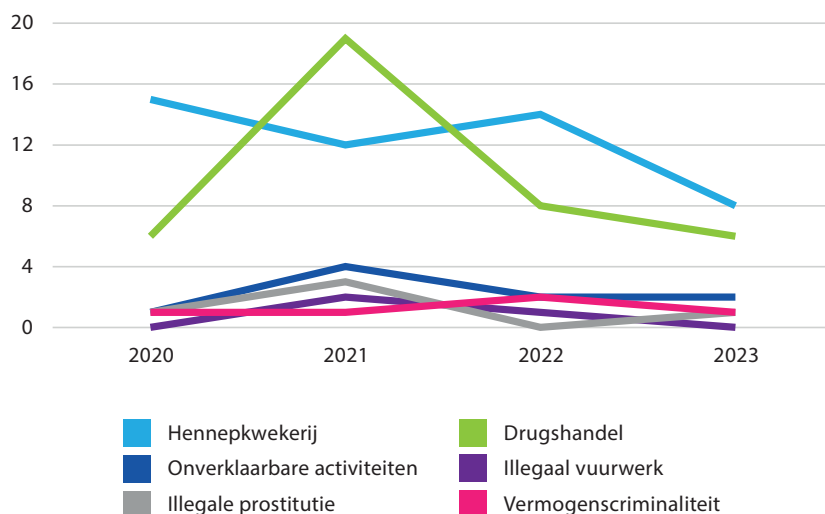
Inhoudelijke ontwikkeling over de jaren

Allereerst is bekeken hoe vaak meldingen van een bepaalde categorie voorkwamen over de jaren. In tabel 6.1 is het aantal meldingen per categorie per jaar en het totaal weergegeven (in aantal en percentueel).¹⁰ In figuur 6.5 is daarnaast het verloop van de meldingen over de jaren per categorie die vijf of meer meldingen bevatten weergegeven.¹¹ De meeste meldingen blijken drugsgerelateerd te zijn en gaan over hennepkwekerijen en drugshandel. In de meeste jaren waren hennepkwekerijen de meest voorkomende categorie, met uitzondering van het jaar 2021 waarin de meeste meldingen over drugshandel gingen.

Tabel 6.1 – Inhoud van de meldingen over de jaren. Periode: 1 mei 2019 t/m 31 maart 2024.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Totaal	Totaal %
Hennepkwekerij	10	15	12	14	8	1	60	40,8%
Drugshandel	6	6	19	8	6	1	46	31,3%
Onverklaarbare en/of ondermijnende activiteiten	-	1	4	2	2	-	9	6,1%
Illegaal vuurwerk	2	-	2	1	-	-	5	3,4%
Illegale prostitutie	-	1	3	-	1	-	5	3,4%
Vermogenscriminaliteit	-	1	1	2	1	-	5	3,4%
Overtreden coronamaatregelen	-	3	1	-	-	-	4	2,7%
Drugslab in woning	-	-	2	-	1	-	3	2,0%
Geweldsincidenten	-	-	3	-	-	-	3	2,0%
Illegale zenders	-	1	-	1	1	-	3	2,0%
Verkeersovertredingen	-	1	1	-	-	-	2	1,4%
Overig	-	-	-	1	1	-	2	1,4%

Figuur 6.5 – Ontwikkeling over de jaren van categorieën meldingen met 5 of meer meldingen. Periode: 1 januari 2020 t/m 31 december 2023.

In het navolgende beschrijven we per categorie de inhoud van de meldingen in de periode 1 mei 2019 tot en met 31 maart 2024. Als eerste komt drugs aan bod, waarbinnen drugshandel, hennepkwekerijen en drugslabs in woningen apart worden beschreven. Daarna komen achtereenvolgens onverklaarbare en/of ondermijnende activiteiten, illegaal vuurwerk, illegale prostitutie, vermogenscriminaliteit, overtreden van de coronamaatregelen en geweld aan bod.

Drugs

Het valt als eerste op dat in de betreffende periode driekwart van alle MMA-meldingen over drugs gaat (74%): 60 meldingen gaan over hennepkwekerijen (41%), 46 gaan over drugshandel (31%) en 3 betreffen drugslabs in woningen (2%). Landelijk gingen in 2022 en 2023 ruim de helft van de meldingen over drugs (Meld Misdaad Anoniem, 2023; 2024). In Glanerbrug ging het in deze jaren om respectievelijk driekwart (76%) en 71 procent van de meldingen, dus meer dan landelijk.

Drugshandel

In 2023 bleek er landelijk een recordaantal meldingen over drugshandel op straat en vanuit woningen te zijn gedaan (Meld Misdaad Anoniem, 2024). In Glanerbrug waren er tussen 1 mei 2019 en 31 maart 2024 in totaal 29 meldingen over drugshandel vanuit een woning, waarvan de helft in 2021 (n=14). In het landelijke recordjaar 2023 waren er in Glanerbrug ‘maar’ 5 meldingen hierover.

Meldingen over andere vormen van drugshandel gingen over drugshandel per auto/scooter, waarvan één keer een Duitse auto (n=8), drugshandel vanuit een horecagelegenheid (n=2), drugsgerelateerde activiteiten in een flatwoning (n=1) of niet nader gespecificeerd op welke manier (n=6). De 46 meldingen over drugshandel hadden betrekking op dertig verschillende adressen. Over zes adressen waren 2 tot 6 MMA-meldingen geregistreerd. Van een aantal adressen is het adres onbekend of niet relevant als de handel op straat plaatsvindt.

In de meldingen die gaan over drugshandel werd veelal gesproken over een komen en gaan van bezoekers bij een woning, die kort verblijven en al dan niet met pakjes en tassen weggaan. In sommige gevallen werd erbij vermeld dat de bewoner ook geregeld bij mensen in auto's stapt en een

rondje meereed, en/of ook bezorgde met een scooter. Twee keer werd vermeld dat in de betreffende woningen gezinnen met (minderjarige) kinderen wonen. Qua type drugs ging het in vier meldingen in het algemeen over harddrugs, een keer over hard- en softdrugs, drie keer over specifiek cocaïne waarvan in twee gevallen in combinatie met softdrugs, twee keer over wiet, één keer over MDMA, één keer over crack en één keer over lachgas. In de andere gevallen ging het over het verhandelen van drugs in het algemeen.

Hennepkwekerijen

Als het gaat om meldingen over hennepkwekerijen, betreft het overgrote deel hiervan hennepkwekerijen of -drogerijen in woningen: 52 meldingen in totaal. Deze zijn redelijk over de jaren verdeeld; 10 in 2019 (niet compleet), 12 in 2020, 10 in 2021, 11 in 2022, 8 in 2023 en 1 in 2024 (niet compleet). De overige meldingen over hennepkwekerijen gingen over een kwekerij in een (achter)tuin (n=5), in een schuur of garagebox (beide n=1) en het beheren van een netwerk van hennepkwekerijen (n=1). De meldingen gingen over 36 verschillende adressen. Op twee adressen zijn 6 meldingen per adres gedaan. Verder zijn er adressen met 2, 3 of 4 meldingen.

In de meldingen over hennepkwekerijen ging het meestal om een hennepgeur die werd waargenomen. Daarnaast werd genoemd dat er een zoevend/brommend geluid te horen is, dat er personen zijn die 'komen en gaan' bij de woning, dat er kweekbenodigdheden bij de woning zijn gesignaleerd, dat de ramen bedekt zijn en dat er als enige woning in de straat geen sneeuw op het dak lag. Bij zeven adressen met (vermoedelijke) hennepkwekerijen werd expliciet vermeld dat er kinderen woonachtig zijn, waarvan zes keer minderjarigen.

Drugslabs in woningen

Tot slot waren er drie meldingen over een drugslab in een woning. Deze gingen over drie verschillende adressen. In de meldingen werd gesproken over synthetische drugs, chemische geuren die waarneembaar waren, condens op de ramen of dat er geregeld alle ramen open stonden en/of er blauwachtig licht in de woning zichtbaar was. In één geval werd vermeld dat er naast een chemische geur ook een hennepgeur waarneembaar was.

Onverklaarbare en/of ondermijnende activiteiten

Er waren negen meldingen over onverklaarbare en/of ondermijnende activiteiten, die betrekking hadden op acht verschillende adressen. In de meldingen werd gesproken over onverklaarbare activiteiten die werden gesignaleerd bij een woning of garagebox. Daarbij ging het bijvoorbeeld om activiteit gedurende de nachtelijke uren, een woning die niet bewoond werd maar waar wel altijd licht brandde, een woning die niet actief bewoond werd maar die wel een aantal jaren geleden verkocht is, recent aangeschafte bewakingscamera's en een waakhond, met 's nachts en 's avonds activiteit bij de woning waarbij goederen de woning in werden gebracht, het in- en uitladen van goederen of het regelmatig signaleren van (luke) auto's (met buitenlandse kentekens) bij een woning. In sommige gevallen werd erbij vermeld dat er personen worden gesignaleerd waarvan bekend is dat ze banden hebben met de georganiseerde misdaad of bijvoorbeeld iemand die eigenaar van een growshop is.

Illegaal vuurwerk

Vijf meldingen gingen over illegaal vuurwerk, waarbij het in drie gevallen¹² ging om het verhandelen van illegaal vuurwerk, in één geval om illegaal vuurwerk uit het buitenland halen en in één geval om de opslag van illegaal vuurwerk.

Illegale prostitutie

Vijf meldingen hadden betrekking op illegale prostitutie. Deze meldingen gingen over vier verschillende adressen, waarbij gesproken werd over illegale prostitutie die plaatsvindt op het betreffende adres, waar vrouwen verblijven en er een aanloop van mannen is.

Vermogenscriminaliteit

Er waren vijf meldingen die te maken hadden met vermogenscriminaliteit. Twee meldingen gingen over het signaleren van gestolen fietsen of scooters (beide n=1), één melding ging over witwassen, één melding ging over een woningoverval en één over handel met de oplichting van zonnepanelen.

Overtreden coronamaatregelen

Vier meldingen gingen over het overtreden van de op dat moment geldende coronamaatregelen. Het ging hierbij om een groep jongeren op straat die geen anderhalve meter afstand hield, een actieve escortservice, een bedrijf waar positief geteste medewerkers verplicht moesten blijven werken en een nagelstudio die klanten bleef ontvangen.

(Huiselijk) geweld

Drie meldingen hadden te maken met geweld. In twee gevallen ging het op verschillende adressen om vermoedens van huiselijk geweld. Het gaat in één geval om een gezin met jonge kinderen en in één geval om een stel. De derde melding gaat over de herkenning van een verdachte van openlijk geweld.

Illegale zenders

Drie meldingen gingen over illegale zenders, op verschillende adressen. Het ging hierbij om zendmasten/antennes bij een woning en het uitzenden van radio op (geheime) zenders.

Verkeersovertredingen

Twee meldingen gingen over verkeersovertredingen. In één geval ging het om rijden zonder rijbewijs en onder invloed en in het andere geval om onverzekerd autorijden.

Overige meldingen

Tot slot waren er twee meldingen die niet in voorgaande categorieën passen. In één geval ging het om een melding van dierenmishandeling en in het andere geval om de herkenning van een relschopper van FC Twente naar aanleiding van rellen bij een internationale wedstrijd.

6.5.3 Aanleiding en opvolging meldingen, meldingsbereidheid en conclusies

Aanleiding en opvolging meldingen

Hoe de melder erbij gekomen is de melding te maken, staat vaak niet expliciet vermeld. In sommige gevallen staat er bij dat “de melder het zelf heeft waargenomen”. Uit de inhoud van de meldingen is wel op te maken dat de melder meestal iets (verdachts) ziet, ruikt of hoort.

Verder staat bij een aantal meldingen aangegeven dat de melding is verzonden naar de regionale politie-eenheid Twente, in een aantal gevallen aangevuld met Enexis (netbeheerder) en in uitzonderlijke gevallen naar de landelijke eenheid of de FIOD. Op basis waarvan de afweging is gemaakt de melding al dan niet door te zetten, wat de uiteindelijke opvolging en uitkomst is geweest en in hoeverre de melding bleek te kloppen, is ons niet bekend.

Meldingsbereidheid

De uiteenlopende aantallen meldingen tussen verschillende locaties kunnen te maken hebben met de feitelijke verdachte situaties/criminele activiteiten die plaatsvinden, als ook met de meldingsbereidheid van burgers. Uit onderzoek van Schreurs (2020) naar meldingsbereidheid door buurtbewoners van criminaliteit in hun omgeving¹³, blijkt bij mensen die bij de politie gemeld hebben dat er sprake is van een hogere risicoperceptie en buurtparticipatie. Ook blijken zij de politie als legitiemer te zien ten opzichte van mensen die niet hebben gemeld. Verder blijken mensen die zichzelf meer in staat achten te melden en het idee hebben dat hun melding effectief zal zijn in het verminderen van criminaliteit, een hogere toekomstige meldingsbereidheid te hebben. Ook een hoger vertrouwen in de politie draagt bij aan de meldingsbereidheid.

Concluderend

Er zijn verschillende kanttekeningen te maken bij de MMA-meldingen als bron van analyse. Zo kennen we de omstandigheden of aanleiding van de meldingen veelal niet. Ook is niet duidelijk in hoeverre meldingen adequaat zijn en wat ermee gedaan is. Evenmin kennen we de motieven van

de melder om melding te doen. Dit kan bijvoorbeeld vanuit rancune zijn, een schreeuw om aandacht, bezorgdheid of omdat men overlast ervaart. Sommige meldingen gaan over hetzelfde adres. Het is onduidelijk of die meldingen door één of meerdere melders zijn gedaan. Ook de vergelijking van de MMA-meldingen van Glanerbrug met de gemeente Enschede en op landelijk niveau kunnen slechts beperkt gemaakt worden in verband met datasets over verschillende periodes.

Ondanks deze beperkingen geeft de analyse van deze MMA-meldingen verschillende inzichten. De belangrijkste conclusies op een rijtje:

1. Bewoners van Glanerbrug maken via MMA melding van in hun ogen verdachte situaties in Glanerbrug. Zij wijken hierin niet af van bewoners in andere gebieden in de gemeente Enschede. Dit is een belangrijke constatering in het licht van het vertrouwen in de overheid of de eerder gesignaleerde afstand tot de overheid en de politie in het bijzonder. Glanerbrug ligt met gemiddeld 0,76 meldingen per 100 inwoners zelfs iets boven het gemiddelde van de gehele gemeente Enschede (0,72).
2. In de ontwikkeling van meldingen over de jaren 2020 tot en met 2023 wijkt Glanerbrug af van de rest van Enschede. In Glanerbrug was er in 2021 een grote piek van meldingen, waar in de rest van Enschede het aantal meldingen in 2020 en 2021 nagenoeg hetzelfde was.
3. Op buurtniveau binnen Glanerbrug hebben relatief de meeste MMA-meldingen betrekking op locaties in achtereenvolgens De Slank, Bentveld-Bultserve, Dolphia en Eekmaat.
4. Een deel van de meldingen gaat over hetzelfde adres. Het totaal aantal van 147 MMA-meldingen gaat over minstens 87 unieke adressen. Mogelijk zijn dit er meer, omdat niet van elke melding de straat en/of het huisnummer bekend is.
5. Het overgrote deel van de MMA-meldingen in Glanerbrug, driekwart, blijken drugsgelateerd te zijn en gaan over hennepkwekerijen in woningen en drugshandel. In de meeste jaren waren hennepkwekerijen de meest voorkomende categorie meldingen, met uitzondering van het jaar 2021 waarin de meeste meldingen over drugshandel gingen. In 2021 werden tevens de helft van alle meldingen over drugshandel in Glanerbrug gedaan.

6. Het kwart van de meldingen dat niet over drugs ging, had te maken met onverklaarbare en/of ondermijnende activiteiten, illegaal vuurwerk, illegale prostitutie, vermogenscriminaliteit, het overtreden van de coronamaatregelen, (huiselijk) geweld, illegale zenders en verkeersovertredingen.
7. Bij tien MMA-meldingen werd er expliciet gesproken over dat er (minderjarige) kinderen woonachtig zijn op het adres. Bij zeven hiervan ging het om een hennepkwekerij in een woning, twee keer om drugshandel vanuit een woning en in één geval om huiselijk geweld.

6.6 Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we de omgang met en de reacties van bewoners en professionals op criminaliteit geschetst. De belangrijkste reacties die we hebben onderscheiden, zijn allereerst het negeren en klagen over criminaliteit en de bijbehorende aanpak. Aanspreken gebeurt maar mondjesmaat en volgt de regels van lokale bekendheid. De norm is veeleer ‘leven en laten leven’ en bewoners spreken pas anderen aan op het moment dat het hun persoonlijke leven raakt. ‘Zolang we er geen last van hebben’, worden anderen niet aangesproken op hun overlastgevende of deviante gedrag. Naast negeren, klagen en aanspreken, dreigen sommige bewoners individueel of als collectief het heft in eigen hand te nemen en dreigen hier ook volop mee. Deze burgerinitiatieven worden soms ondersteund door de gemeente en soms ook niet. Daarnaast getuigen ouders dat zij hun kinderen op allerlei manieren voorbereiden en proberen te beschermen tegen overlast en criminaliteit. In weerwil van de gesignaleerde kloof tussen bewoners en de lokale overheid, maken bewoners ook gebruik van tijdelijke en bestaande mogelijkheden om overlast en criminaliteit te melden. De analyses van de ‘caravanmeldingen’, de meldingen binnengekomen bij een lokale woningcorporatie en de MMA-meldingen in Glanerbrug onderschrijven deze constatering. De meldingen over drugshandel en drugstoe-risme lopen als een gemeenschappelijke rode draad door deze drie bronnen heen. Driekwart van de MMA-meldingen en een op de tien meldingen van bewoners van de sociale huursector zijn drugsgerelateerd.

Dit hoofdstuk laat al met al betrokkenheid van een deel van de Glanerbruggers bij hun directe woonomgeving zien. De bevindingen schetsen ook een minder groot wantrouwen in de lokale overheid dan soms expliciet wordt verondersteld in beleidsrapportages. De hoeveelheid MMA-meldingen in Glanerbrug doen zeker niet onder voor het aantal meldingen elders in Enschede. Ook de waardering voor de meldcaravan en de hoeveelheid leefbaarheidsdossiers van de woningcorporatie tonen betrokkenheid en vertrouwen van bewoners. Deze constatering kunnen belangrijke aanknopingspunten vormen voor toekomstig preventief beleid.

Eindnoten

1. Om redenen van privacy zijn alle namen in citaten gefingeerde namen.
2. Zie voor een uitvoerige beschrijving het eerder in paragraaf 5.1.1 gepresenteerde blauwe kader 'Drugsoverlast Redemptoristenpark'.
3. Zie <https://www.meldmisdaadanoniem.nl/>
4. Bij dit gemiddelde is de wijk Bedrijfsterreinen Enschede-West vanwege een sterk afwijkend aantal buiten beschouwing gelaten (zie volgende voetnoot). Met deze wijk erbij zou het gemiddelde 1,06 zijn.
5. De wijk Bedrijfsterreinen Enschede-West heeft met 295 inwoners beduidend minder inwoners dan de overige wijken (variërend tussen de 8.735 en 33.795 inwoners), dus het aantal meldingen per 100 inwoners levert gezien de aard van dit bedrijfsterreinen een vertekend beeld op.
6. De jaren 2019 en 2024 zijn in figuur 6.2 en het gemiddelde per jaar voor Glanerbrug buiten beschouwing gelaten omdat over deze jaren geen volledige data beschikbaar zijn. De politie mocht de data namelijk van vijf jaar terug leveren in verband met de Wet politiegegevens.
7. Bij deze berekeningen is de wijk Glanerbrug vergeleken met het totaalbeeld van de overige wijken in Enschede, exclusief Glanerbrug.
8. De politie kan de data van vijf jaar terug leveren in verband met de Wet politiegegevens.
9. Om redenen van privacy en het voorkomen van negatieve beeldvorming van specifieke straten, hebben we besloten hier geen concrete straatnamen te vermelden. Deze zijn desgewenst door de opdrachtgever te verkrijgen.
10. Omdat de data van 2019 en 2024 niet compleet zijn, levert dit een vertekend beeld op.
11. In deze grafiek zijn de jaren 2019 en 2024 vanwege het incomplete beeld buiten beschouwing gelaten.
12. Eigenlijk waren er vier gevallen, maar die vierde melding had ook betrekking op wiethandel. Om dubbelingen te voorkomen, is deze melding tot de meldingen van drugshandel gerekend.
13. Dit onderzoek vond plaats onder een niet-representatieve groep burgers in Nederland. Hierbij is niet specifiek naar MMA-meldingen gekeken maar naar politiemeldingen in het algemeen.

Naar een veilige leefomgeving

Na in voorgaande hoofdstukken de geregistreerde criminaliteit, ervaringen van bewoners met criminaliteit, overlast en veiligheid en hun omgang daarmee in kaart te hebben gebracht, kijken we in dit hoofdstuk naar de achterliggende mechanismen. Hoe verklaren professionals en anderen de betrokkenheid van de jeugd bij de overlast en criminaliteit in hun leefomgeving? Deze leefomgeving zullen we op verschillende manieren concreet maken. Allereerst door te kijken naar kenmerken van Glanerbrug, de buurten en de mensen die hier wonen. Daarbij hebben we ook oog voor de digitale wereld die verder reikt dan Glanerbrug. In de tweede plaats door in te zoomen op de schoolomgeving en via de school ook een inkijkje te nemen in de gezinnen waar kinderen deel van uitmaken.

In hoofdstuk 1 hebben we reeds beschreven dat de gemeente Enschede (2023a) met het programma Preventie met Gezag de aanpak tegen jeugdcriminaliteit in Glanerbrug wil uitbreiden om te voorkomen dat jongeren in de criminaliteit belanden of daar verder in afglijden. Daartoe heeft de gemeente samen met betrokken partners vijf themalijnen opgesteld waarbij de problemen, doelstellingen, doelgroepen en interventies per thema samenkomen. Zie tabel 7.1 voor een beschrijving van de themalijnen.

Tabel 7.1 – Themalijnen en bijbehorende uitleg van de uitvoering.

Themalijn I: Het versterken van de aanpak van doelgroepen Uitvoering: Eerst in kaart brengen wie de doelgroep is en wat de aard en omvang de problematiek is, daarna investeren in vroegsignalering, persoonsgerichte aanpak, informatiedeling en op regievoering.
Themalijn II: Het creëren van een veilige leefomgeving, buurt en thuissituatie Uitvoering: Een goede basis creëren door inzet van rolmodellen, versterken van jongerenwerk, sociale cohesie in buurten versterken en binding maken met de jeugd.
Themalijn III: Het bieden van een motiverende leer- en werkomgeving Uitvoering: Samen met scholen onderzoeken hoe de vroegsignaleringsfunctie geborgd en verbeterd kan worden en welke interventie het beste aansluit bij de behoefte van school.
Themalijn IV: Het waarborgen van een veilige digitale wereld Uitvoering: Weerbaarheid van kinderen en jongeren versterken tegen online slachtofferschap en daderschap.
Themalijn V: Het versterken van de justitiële wijkfunctie Uitvoering: Voorkomen dat jongeren het criminele circuit ingaan en perspectief bieden om het criminele circuit te verlaten, daarvoor maatwerk leveren, kansen bieden en een geloofwaardige pakkans schetsen.

Bron: Gemeente Enschede (2023a: 4).

Deze themalijnen gaan we in dit hoofdstuk op basis van de interviews met de professionals en de andere geïnterviewden nader in kaart brengen. Daarbij kijken we naar achterliggende factoren van de problematiek in Glanerbrug.

Als we kijken naar de huidige aanpak valt het op dat er binnen Enschede en specifiek Glanerbrug al het een en ander gedaan wordt in de aanpak van jeugdcriminaliteit en -overlast. Hoe ziet dat beleid en die specifieke aanpak er in Glanerbrug uit, hoe waarderen de professionals en Glanerbruggers deze aanpak en waar zien zij eventueel ruimte voor verbetering? In dit hoofdstuk zullen we deze vragen beantwoorden door allereerst in paragraaf 7.1 te kijken naar de (digitale) leefomgeving. In paragraaf 7.2 staat de leeromgeving via de school en de directe sociale omgeving centraal. In paragraaf 7.3 richten we ons tot slot op een meer klassieke invulling van

veiligheid, te weten veiligheid vanuit justitieel perspectief. In deze laatste paragraaf staan dan ook de themalijnen I en V uit het plan van aanpak Preventie met Gezag van de gemeente Enschede (2023a) centraal. In elke paragraaf besteden we aandacht aan zowel de visie van professionals als van Glanerbrugers op de problematiek, gaan we in op het staande beleid en bieden we ruimte aan een kritisch perspectief op dit beleid.

7.1 Glanerbrug: een kansrijke leefomgeving?

Er zijn criminologische en sociologische handboeken vol geschreven over de oorzaken van (jeugd)delinquentie. Dat gaan we hier niet herhalen. We beginnen hier met enkele structurele omstandigheden die een verklaring vormen voor (jeugd)criminaliteit en daarnaast kijken we naar factoren die meer op het individuele niveau liggen. Criminaliteit, zo stelt Jock Young (2011: 105), wordt bijvoorbeeld vaak verklaard vanuit een individueel rationeel keuzeperspectief. In een context van afwezig of gebrekkig toezicht kiezen personen zodanig dat zij hun sociale of economische positie kunnen verbeteren. Daarnaast kunnen structurele factoren ten grondslag liggen aan criminaliteit, die verwijzen naar omstandigheden die op een breder politiek, economisch en maatschappelijk niveau liggen. Het betreft hier factoren waar een individu normaliter geen directe invloed op kan uitoefenen. Structurele factoren hebben veelal een historische dimensie en beïnvloeden in algemene zin de mogelijkheden van individuen. Deze factoren kunnen kansen bieden of sluiten mensen juist uit en zo vergroten of verkleinen ze ook de kans op slachtoffer- en/of daderschap. Op een wat fatalistische manier gaat achter het gezegde ‘als dubbeltje geboren worden en nooit een kwartje kunnen worden’ de kracht van dergelijke structurele ongelijkheden schuil. Tegelijkertijd beschikken mensen over de mogelijkheid om keuzes te maken – hoe beperkt ook – en kunnen ze ondanks meer structurele tegenwerking hun positie in de samenleving op een legitieme manier proberen te verbeteren. Het niveau waarop verklaringen voor criminaliteit gezocht worden, heeft ook consequenties voor de beleidsmatige aanpak van criminaliteit. Als we uitgaan van een calculerende burger die kiest voor criminaliteit, ligt de aanpak veel meer op het individuele niveau

en het opwerpen van barrières die het keuzeproces beïnvloeden. Als het uitgangspunt het palet aan structurele factoren is, dan ligt het juist voor de hand om als overheid de kansenstructuur te beïnvloeden en in te zetten op zaken als een verbeterd onderwijssysteem, een toegankelijke arbeidsmarkt en gezondheidszorg. Het is duidelijk dat een beleid dat ingrijpt op structurele factoren een beduidend langere tijdsinvestering met zich meebrengt dan het opwerpen van allerlei specifieke barrières.

7.1.1 Armoede, sociale ongelijkheid en stigma's

In hoofdstuk 2 hebben we een historische en sociaaleconomische beschrijving van Glanerbrug gepresenteerd. Daarbij hebben we ook geconstateerd dat Glanerbrug – met uitzondering van de administratieve indeling en een gedeelde toegeschreven identiteit die samengaat met het wonen in Glanerbrug – geen homogene eenheid vormt. De diversiteit is – de bevolkingssamenstelling uitgezonderd – in allerlei opzichten groot in Glanerbrug. Rijk en arm, met werk en zonder werk, huur- en koopwoning: er zijn niet zo zeer concentraties van het een of het ander in Glanerbrug, maar vooral in specifieke buurten of delen hiervan. De huizenmarkt in Glanerbrug is daar een sprekend voorbeeld van. Waar er in Glanerbrug als administratieve eenheid meer particulier huizenbezit is dan in Enschede als stad, staan deze koopwoningen niet gelijkmatig over Glanerbrug verdeeld maar concentreert dit particuliere eigendom zich in specifieke buurten als Oikos, De Slank en Glanerveld. Tegelijkertijd zijn sociale huurwoningen sterk oververtegenwoordigd in buurten als Dolphia, Eekmaat en Schipholt-Glanermaten (CBS Statline, 2022). De concentratie van en selectieve toegankelijkheid tot sociale woningbouw, creëren volgens sommige professionals kansarme buurten waarin jongeren opgroeien.

“Ik vind dat we in Nederland een beetje getto's gecreëerd hebben door die sociale woningbouw ook alleen maar toegankelijk te maken voor mensen onder een bepaald inkomensniveau. Want daardoor ga je dus een concentratie krijgen, wat er dus gebeurt in die Muziekbuurt en Reizigersbuurt, waardoor je een sociaal zwakkere wijk krijgt. En waar het normaal is dat het gewoon een puinhoop is bij de milieustraat. Dat soort dingen.” (Ro6, sociaal werk)

Ook een wijkagent constateert heel erg voorzichtig hoe de samenloop van sociale huurwoningen met sociaaleconomisch zwakkere mensen en gezinnen een verkeerde impact heeft op de jeugd en aanleiding kan geven tot delinquent gedrag:

“Het klinkt logisch, maar in die kleinere woningen, dat is vaak sociale huur, sociale huurwoningen via de woningbouw. Dat zijn vaak wel de woningen waar de problematiek zich afspeelt. Die grote villa’s, die je ook gezien hebt daar, daar heb je geen meldingen van. [...] Het valt allemaal een beetje samen natuurlijk. Als jij sociaaleconomisch zwak bent... Dat wil niet zeggen dat het altijd met elkaar verweven is, maar dan zie je vaak dat men op wat voor manier dan ook een uitkering heeft, dus werkloos is. Werkloos, geen dagbesteding, verveling... Verveling, wat ga je dan doen? Je gaat rozigheid uithalen of je gaat de hele dag bier drinken en waar dan verslaving op de loer ligt. Zo vallen ze van het een in het ander. Dat zie je wel veel en dat zie je in Dolfia ook veel. Dat wil niet zeggen dat het altijd zo is. Maar ik durf heel voorzichtig wel die link te leggen. Ja.” (R05, wijkagent)

Toch is Glanerbrug geen doorsnee wijk waar het verhaal van sociaaleconomische achterstand naadloos voor opgaat. Daarvoor zijn er ook weer te veel verschillen binnen de wijk en daarom is het relevant om op buurt- of soms zelfs op straatniveau te kijken. In hoofdstuk 2 zijn we uitvoerig op deze sociaaleconomische kenmerken van Glanerbrug en haar buurten ingegaan. In het kader van een onderzoek naar jeugdcriminaliteit is hier de constatering dat bijna een op de vijf kinderen in Glanerbrug (overigens net als de kinderen in Enschede) een hoog risico op onderwijsachterstand heeft extra van belang. Bovendien zijn er in Glanerbrug verschillende buurten waar bovengemiddeld veel kinderen te maken hebben met een onveilige thuissituatie waarbij sprake is van onder andere armoede, conflictsituaties en criminaliteit (Gemeente Enschede, 2023a). De specifieke uitwerking van deze factoren in Glanerbrug creëert mede een leefomgeving met ongelijke kansen waar jongeren bovendien relatief gemakkelijk in aanraking kunnen komen met delinquent gedrag. “Doordat je jongeren laat opgroeien in zo’n omgeving waarin een groot aantal risicofactoren zit, is de kans ook groot dat een van die factoren gewoon terugslaat op zo’n jongere”), aldus een ervaren medewerker van het sociaal werk (R06). Tegelijkertijd bestaat er geen causale

relatie tussen dergelijke structurele factoren en criminaliteit. Afgaande op de politieregistraties (zie hoofdstuk 3) is slechts een klein deel van de jongeren in Glanerbrug betrokken bij criminaliteit en weet het overgrote deel van de Glanerbrugse jeugd zich aan deze risicofactoren te onttrekken en een alledaags leven te leiden.

“Als je dan de keuze hebt om dan in Glanerbrug te gaan wonen uiteindelijk of in ik noem maar wat ’t Ribbelt of Stokhorst, dan kies je daarvoor [een van die laatste buurten], omdat je denkt: dat is de betere buurt. Maar het heeft deels met beeldvorming te maken en ook wel deels met de leefomgeving. Dus we hebben een aantal wijken die echt wel problematisch zijn en waar je gewoon eigenlijk weer nieuwe problemen creëert. Ik denk: daar moeten we dus op in gaan zetten.”
(Ro6, sociaal werk)

Uit voorgaande uitspraak en zoals beschreven in hoofdstuk 2 blijkt ook de beeldvorming van Glanerbrug een belangrijke rol te spelen. Stigma als een sociologisch concept wordt in de literatuur gedefinieerd als een “symbool kenmerk van een persoon dat door andere mensen in een bepaalde sociale context als sterk discrediterend wordt gezien” (Bouabid, 2018: 39, cf. Goffman, 1963). Gestigmatiseerden worden door anderen vooral beoordeeld op basis van het stigma, ze krijgen niet het respect en aanzien, aldus Bouabid, van mensen zonder dit stigma. Deze negatieve beeldvorming van groepen mensen – in dit geval mensen die in Glanerbrug wonen – leidt ook tot allerlei reacties bij de mensen die gestigmatiseerd worden. Het kan zelfs aanleiding zijn voor Glanerbrugers om hun achternaam te willen wijzigen omdat deze achternaam geassocieerd wordt met een beruchte Glanerbrugse familie met naam en faam in de criminaliteit. Andere Glanerbrugers kunnen lachen om het stigma of ze kunnen het tegenspreken, maar het maakt hoe dan ook deel uit van hun identiteit waar ze zich – als ze daarop worden aangesproken – toe moeten verhouden.

7.1.2 De (beleidsmatige) aanpak van structurele factoren

Voor het realiseren van een veilige leefomgeving, buurt en thuissituatie lopen er diverse initiatieven in Glanerbrug. We behandelen hier die vormen van aanpak via structureel beleid en projecten die tijdens de gesprekken

met de professionals zijn benoemd. Verschillende projecten en trajecten – zoals Preventief Halt in de Wijk, de inzet van jongerenwerk, rolmodellen en verschillende activiteiten na school – richten zich op het voorkomen van dat jongeren in de criminaliteit belanden.

Preventief Halt in de Wijk

Een eerste belangrijk voorbeeld in deze context betreft de pilot ‘Preventief Halt in de Wijk’ die sinds 2023 loopt. Daarbij gaat een Halt-medewerker in gesprek met jongeren die grensoverschrijdend gedrag vertonen, maar waar het strafrecht nog niet in beeld is. Beoogd is om in het kader van Preventie met Gezag de pilot door te ontwikkelen, omdat de aanpak tot op heden effectief blijkt en het wenselijk is de pilot uit te breiden en meer professionals te betrekken. In de interviews was men ook lovend over Halt in de Wijk, omdat het traject jongeren in kan laten zien waar ze mee bezig zijn en dat ze op tijd in kunnen zien dat ze hun toekomst verpesten door iets crimineels te doen. In twee jaar tijd was er één jongere die na Halt in de Wijk bij de pré-weegtafel¹ werd besproken, geeft een respondent van Halt in de Wijk aan.

Jongerenwerk

Ten tweede wordt er gewerkt met de inzet van rolmodellen en jongerenwerkers. Ook is er een jeugdhonk in Glanerbrug en worden er activiteiten georganiseerd bij een voetbalvereniging. Ook zijn er in Glanerbrug buurthuizen en een speeltuin voor een “goed pedagogisch klimaat in de wijk”. Daarnaast worden wijkwerkers ingezet voor het vergroten van de sociale cohesie. Beoogd is om de inzet van rolmodellen, het jongerenwerk en het wijkwerk verder te versterken en intensiveren. De inzet van rolmodellen kan volgens De Jong (2015) waardevol zijn in de aanpak van risicojeugd in gemeenten. Rolmodellen zijn enerzijds personen met aanzien bij de jeugd en zijn tegelijkertijd personen met wie jongeren zich kunnen identificeren. Ook professionals kunnen in de optiek van De Jong als rolmodellen functioneren. Zij zouden niet alleen de methodieken en professionele vaardigheden moeten beheersen, maar ook over een persoonlijkheid beschikken die hen aanzien geeft. Het jongerenwerk in Glanerbrug kent markante gezichten die hun wortels deels in Glanerbrug hebben liggen of in de iets

breder lokale Twentse gemeenschap. Ze spreken de taal van de jongeren op wie ze zich op richten, begrijpen de wereld waar ze uit komen en waarin ze leven. Zo vertelt een van de jongerenwerkers: *“Ik ben eigenlijk zelf hang-groepjongere geweest van vroeger uit. Een jongen die van de straat komt, eigenlijk nooit school heeft gehad. Zeer moeilijk opvoedbaar”* (R26, jongerenwerker, bewoner). Hij vervolgt:

“De jongens met wie ik vroeger omging, dat zijn nu de ouders van de jongens die op straat lopen. Dat is ook wel een voordeel, want vaak vraag ik ook wel: waar ben je van? Dan hoor ik een naam en dan zeg ik: ‘Doe je vader maar de groeten.’ Zo’n jongen gaat naar huis en zegt: ‘Je moest de groeten hebben van [naam].’ ‘Oh ja, die heeft vroeger bij mij op school gezeten.’ Dat klinkt heel gek, maar dan merk je wel dat een bepaalde grens weg is. Hij kent mijn vader, oh, dat is wel leuk. Mijn vader kan ook met hem in gesprek. Als er dan wat is: ‘Laten we met je vader, want het gaat niet zo heel goed.’ Dat werkt wel. We gaan samen met z’n tweeën.” (R26, jongerenwerker, bewoner)

Het jongerenwerk in Glanerbrug richt zich sterk op het organiseren van activiteiten voor en met de jeugd en richt zich daarbij wel vooral op het voorkomen en tegengaan van de jeugdcriminaliteit in Glanerbrug. Dat begint met het organiseren van activiteiten op basisscholen voor de leerlingen, waardoor jongerenwerkers zichtbaar en herkenbaar worden. Al doende hopen ze daarmee ook dat jongeren zich bij hen melden met hun verhaal als er daadwerkelijk problemen leven.

“Dat wij geen vreemde jongens voor die kinderen zijn. Dat ze gelijk al met ons in aanraking komen van: ‘hé, dat zijn vertrouwelijke jongens, als ik wat heb, kan ik met hen in gesprek,’ en ik wil niet zeggen dat je ze allemaal gaat redden. Maar laat eens van de tien dat je er van zeven kunt zeggen: ‘luister, ik ben blij dat jullie bij mij zijn gekomen,’ en die andere drie hebben ervoor gekozen om het andere pad op te gaan. Dat is dan een keus.” (R27, jongerenwerker)

De jongerenwerkers constateren daarbij wel dat een onevenredig – of een te groot – deel van hun werk naar het voorkomen van (jeugd)criminaliteit en overlast gaat. Ze stellen *“die schijnwerpers iets minder op de negati-*

viteit te hebben, maar juist vanuit dat preventiewerk meer te zitten op positieve ontwikkelingen” (R27, jongerenwerker). Jongerenwerkers verwijzen in deze ‘positieve context’ bijvoorbeeld naar hun betrokkenheid bij de maatschappelijke diensttijdtrajecten (de MDT-trajecten) die zij mede met de jongeren organiseren. MDT-trajecten zijn kortlopende trajecten ontstaan vanuit de gedachte jongeren in een korte tijd hun talenten te laten ontwikkelen, iets te laten doen voor een ander en mensen buiten hun eigen leefwereld te ontmoeten.² Deze MDT-trajecten zijn in de ogen van de jongerenwerkers enorm belangrijk om jongeren positieve kansen te bieden en kennis te laten maken met de bijbehorende waarden en normen.

“Het wordt betaald, je krijgt er wat geld voor. Ze leren met geld omgaan. [...] School kun je erbij betrekken. Je kunt, wat ik dus doe, heel veel ondernemers erbij betrekken. Als er een keer een baan is en de jongen zegt: ‘Ik heb nu school, maar ik wil graag bij de Jumbo een keer aan de slag, zodat ik werk heb’. ‘Luister, ik ga met jou mee naar de Jumbo.’ Bij de Jumbo hebben we een contact, daar krijg je ook alle spullen gratis van geleverd. Ik heb met [naam persoon] van de Jumbo een afspraak van: ‘Luister, als ik een jongere heb, kan-ie bij jou aan de slag?’ Prima. En dan gaan we zo’n jongen voorstellen en zo’n jongen kan daar aan het werk. Je moet bepaalde grenzen voor deze jongens weghalen, maar wat wij vroeger deden, lijkt heel normaal. Wij gaan zelf solliciteren, maar voor dat soort jongens is dat best wel een grens. Dat is wel moeilijk.” (R26/R27, jongerenwerk)

Er doen zich naast een sterke focus op het voorkomen van jeugdcriminaliteit tenminste twee andere dilemma’s bij het jongerenwerk voor: allereerst rondom ‘tijd’ en in de tweede plaats – en samenhangend met de huidige focus – het vinden van de juiste professionele balans tussen ‘jongerenwerk en politiewerk’. Met betrekking tot de factor tijd geven jongerenwerkers aan over beperkte tijd te beschikken. Feitelijk gaat het om een jeugdhonk dat wekelijks op twee momenten van 19.00 uur tot 21.30 uur open is en waarbij de jongerenwerkers ook aanwezig zijn. Op andere momenten is de binnenruimte van het jeugdhonk gesloten, maar komen jongeren wel regelmatig samen op het pleintje voor het jeugdhonk; ingeklemd tussen het Johan Cruijff Court (voetbalveld) en het parkeerterrein.

“Dus terugkomend op: hoeveel tijd hebben we ervoor? Eigenlijk heel erg klein stukje tijd en moet je nagaan hoe de balans dan is op het moment dat je [het jeugdhonk] niet open hebt, wat voor een straatontwikkeling er gaande is. Wat voor negatieve ontwikkelingen er kunnen ontstaan. Wij zijn daar eigenlijk maar een bepaald aantal uurtjes. [...] We hebben er wel zicht op, want ze vertellen echt alles. Dat vind ik ook wel heel mooi. Ook de leidertjes zelf...” (R26/R27, jongerenwerk)

Tijd is een belangrijk onderdeel van het jongerenwerk, want zoals een van de jongerenwerkers aangeeft: *“als ik de eerste keer ergens aankom, dan hoef ik jou ook niet te vertellen wat je moet gaan doen, daar is tijd voor nodig”* (R27, jongerenwerk). Ook op gemeentelijk niveau wordt onderkend dat tijd een belangrijke rol speelt, want:

“Je kunt ook heel slecht meten of een inzet ten opzichte van twee jaar geleden echt een verbetering heeft gerealiseerd. Dat heeft enerzijds te maken met dat jeugd en jongeren uiteindelijk natuurlijk volwassen worden en dan heb je weer nieuwe jongeren, dus het opbouwen is best lastig.” (R01, gemeente)

Tegelijkertijd laat de gemeente zich kritisch uit over de soms afwachtende houding van het jongerenwerk en de veelheid aan korte projecten in combinatie met een gebrek aan een langere termijnvisie. Een medewerker van de gemeente stelt:

“Kids gaan van groep 8 naar de middelbare school, komen in een heel andere wereld terecht met hele andere vraagstukken en hele andere verleidingen en dat soort dingen meer, dat ze het toch wel weer vergeten zijn, dus ik zoek echt hoe wij als gemeente een soort consistente lijn kunnen opzetten over een aantal aspecten waar je het jongerenwerk ook echt bij nodig hebt, maar waar je denk ik misschien wat strakkere regiekaders moet gaan opstellen. Voor het jongerenwerk zou ik het zelf wel weten wat goed is. Ik denk dat ze heel veel weten, maar ik denk wel dat je meer in de verbinding moet staan om samen te bepalen van wat de strategische lijn is.” (R01, gemeente)

Inmiddels lopen er wel enkele projecten op basisscholen waar het jongerenwerk juist vanuit de verbinding naar het voortgezet onderwijs aanwezig is.

De tweede – reeds genoemde – factor betreft de informatiepositie van een jongerenwerker. Als jongerenwerkers goed contact hebben met delinquente jongeren kan dat ook betekenen dat zij beschikken over wat de onderzoeker Polsky (1967) *guilty knowledge* noemt. Bij *guilty knowledge* gaat het om kennis van concreet overlastgevend of crimineel handelen van jongeren dat ook interessant is voor de politie en andere toezichthouders. Wat doe je als jongerenwerker met deze belastende kennis? In hoeverre is het zinvol en verantwoord dat opsporingsinstanties of handhaving om deze kennis van jongerenwerkers vragen? Wat voor risico's brengt dit laatste mogelijksterwijs voor de jongerenwerkers met zich mee?

“Jongeren zijn helemaal op gefixeerd op dat een jongerenwerker geen snitch is. Want de schijn tegen betekent eigenlijk al gewoon dat je je werk niet meer kunt doen. En dat is ook wederzijds altijd een soort moeilijk gebied met de politie. Want de jongerenwerkers hebben informatie, maar waar ligt dan die grens? En die kun je eigenlijk nooit exact aangeven, want is vuurwerk gooien dan een grens of is een fiets stelen een grens of is geweld plegen een grens? Dus wij moeten jongerenwerkers daar heel goed in meenemen en bewaken en het is ook respect voor elkaars functioneren.” (R06, sociaal werk)

Jongerenwerkers kunnen alleen goed hun werk uitoefenen als zij het vertrouwen van de jongeren genieten. Een te grote betrokkenheid van de jongerenwerker met opsporing en toezichthouders kan deze verhouding in gevaar brengen, waardoor de jongerenwerkers hun vak niet meer naar behoren kunnen uitvoeren. Respondenten uit het jongerenwerk verwijzen nadrukkelijk naar een duidelijke scheiding van rollen en een explicitering van deze rollen in de dagelijkse beroepspraktijk. Jongerenwerkers zijn professionals werkzaam voor de jeugd, maar *“jongerenwerkers zijn geen vrienden met jongeren”* (R06, sociaal werk). Op de vragen die hiervoor zijn gesteld, zijn geen eenvoudige antwoorden mogelijk. Een gedeeld besef bij alle vertegenwoordigers in de veiligheidsketen van dit dilemma in combinatie met duidelijke werkafspraken hierover, is een goed startpunt.

Schoolwijkcoaches

Naast het jongerenwerk is er ook sprake van de inzet van schoolwijkcoaches. Zij richten zich op het helpen van kinderen met (psychosociale) problemen en hun ouders, waarbij ook leerkrachten ondersteund kunnen worden en kinderen met problemen doorverwezen kunnen worden naar de relevante hulpverleningsinstanties. Beoogd is om verder te investeren in opvoedondersteuning en ouderbetrokkenheid, samen met het wijkteam, schoolwijkcoaches en Veilig Thuis (Gemeente Enschede, 2023a). Een van de geïnterviewde schoolwijkcoaches geeft aan dat de basis van preventieve hulpverlening is om met schoolwijkcoaches, leerkrachten en jongerenwerkers vanuit eigen expertises gezamenlijk naar kinderen en gezinnen te kijken en de juiste hulpverlening te kunnen bieden.

“Wat is normaal gedrag en wat is geen normaal gedrag en wat zijn normale opvoedvaardigheden en wat zijn dat niet? Wat zijn de invloeden vanuit in welke buurt je woont, wat de financiële situatie is, al dat soort dingen. Bredere familiegeschiedenis, wat heeft allemaal invloed op het welzijn van het kind? En vanuit daar kijken: oké, als we dit allemaal bij het kind zien en dit bij de opvoeding en dit bij de omgeving, waar zitten dan de zwaartepunten? Dus waar moeten we dan de hulpverlening inzetten waar het het meest efficiënt is? En dat we dat doen vanuit, ieder mag vanuit zijn eigen kennis, kunde en vaardigheden, wat ze observeren inbreng hebben, maar juist omdat je dat bundelt, krijg je zo een breder en beter beeld van het gezin, waardoor je ook je hulpverlening op een veel betere manier kunt gaan inzetten.” (R24/R25, sociaal werk)

Op basis van deze ‘methodische casuïstiek bespreking’ beschrijft een schoolwijkcoach hoe op de drie scholen waar diegene werkzaam is, achttien basisschoolleerlingen er uit springen waarvan ze stellen dat hun situatie zeer zorgelijk is en die zich afgaande op alle signalen richting de criminaliteit bewegen. Slechts vijf van deze leerlingen zijn met naam en toenaam bekend bij de politie, de overige leerlingen (nog) niet. Het is voor deze leerlingen die in beeld komen bij de schoolwijkcoach (of andere professionals) juist van belang dat verschillende professionals rondom een kind met de ouders vanuit een gelijksoortige methodiek naar het kind kijken. In de ‘methodische casuïstiek bespreking’ staan drie gebieden rondom het

kind centraal: (1) de ontwikkelingsbehoeften van het kind, (2) de opvoedvaardigheden van ouders of voogden en (3) de gezins- en omgevingsfactoren.³ Als er signalen van kinderen bij de schoolwijkcoach binnenkomen, gaan verschillende betrokkenen idealiter met elkaar om de tafel zitten, om op basis van hun kennis deze drie domeinen in kaart te brengen en zo een adequatere hulpverlening in gang te zetten. De schoolwijkcoaches zijn inmiddels in gesprek met ambtenaren van de gemeente om te bekijken hoe deze ‘methodische casuïstiek bespreking’ breder kan worden toegepast binnen het programma Preventie met Gezag.

Jeugdboa's

Tot slot worden er jeugdboa's ingezet in de aanpak van overlastbestrijding en criminaliteit. Zij spelen een belangrijke rol in de groepsaanpak en bij verschillende projecten gericht op preventie, vanwege het zicht dat zij hebben op de doelgroep, onder meer bij de pré-weegtafels (zie paragraaf 7.5) (Gemeente Enschede, 2023a). De jeugdboa's gaven aan dat zij op het gebied van hulpverlening logischerwijs niet veel kunnen, maar dat ze wel veel signaleren en de jongeren, mede door het grote netwerk dat de jeugdboa's hebben, kunnen doorverwijzen naar een wijkcoach of jeugdagente. Ze gaan vaak bij jeugdgroepen langs, namelijk op hotspots waar de jeugd vaak zit en proberen dan een gesprekje aan te gaan, door te vragen hoe het gaat of er bijvoorbeeld op te wijzen dat ze geen joint mogen roken. Ze merken soms dat jongeren naar hen komen bij problemen. Ze beschrijven een tekenend voorbeeld hiervan:

“We hebben een casus gehad dat een meisje zich niet goed voelde en dat die aangaf van, op Snapchat, [...] dat we een foto krijgen met: ‘Ik zit niet lekker in mijn vel,’ met een mesje erbij... [...] En dan zetten wij dat natuurlijk wel door naar de wijkcoach of wat dan ook en dan pakken we dat verder op, maar dan merk je dus ook wel dat ze dat durven te delen naar ons. [...] En dan vragen we gewoon op straat: ‘hé, gaat het goed? Zullen we even wat afspreken?’ Ik heb van dat meisje ook wel het telefoonnummer van haar moeder, dus als er wat is, en van de oma... Dus als er wat is, dan kan ik contact opnemen met een van hen.” (Ro2/Ro3/Ro4, (jeugd)boa's)

De geïnterviewde (jeugd)boa's gaven aan dat ze onder meer vanwege deze meerwaarde hopen dat ze regelmatig jeugddiensten krijgen, waarin ze ruimte hebben om langs jeugdgroepen in hun gebied te gaan. Tijdens een dienst gaan ze ook langs Glanerbrug, maar dit is niet standaard afgesproken. Ze merken dat er met meer toezicht minder gebeurt op bepaalde plekken. Ook merken ze in samenwerking met andere organisaties dat er nog onwetendheid bestaat over wat boa's kunnen betekenen. De gemeente gaf in het plan van aanpak aan dat de inzet van de jeugdboa gewaardeerd wordt, maar dat de beschikbare capaciteit inderdaad nog niet altijd voldoende is (Gemeente Enschede, 2023a).

Het creëren en borgen van een veilige digitale wereld

Voor een veilige digitale wereld lopen er twee initiatieven: Jeugdwerk Online en HackShield. Jeugdwerk Online (onderdeel van Wijkteams Enschede) omschrijft de gemeente als een interventie waarbij samen gamen met jongeren centraal staat, waarbij wordt geprobeerd om met jongeren in contact te komen en jongeren met problemen verder te helpen. Onder meer is er een community voor deze jongeren, voor wie leerwerkplekken zijn gecreëerd en er ook met het UWV wordt samengewerkt om jongeren te helpen naar werk. HackShield is een cybersecuritygame voor kinderen tussen de acht en twaalf jaar oud (Gemeente Enschede, 2023a). HackShield is niet voorbij gekomen in de interviews, Jeugdwerk Online wel.

Een respondent vertelt dat vanuit Jeugdwerk Online Enschede-breed voorlichtingen worden gegeven aan de laatste groepen van de basisschool en het voortgezet onderwijs. Bij deze voorlichtingen gaat het om onderwerpen als (de gevaren van) sociale media, (online) groepsdruk, oog- en gehoorschade, (de gevaren van) gamen, *catfishes*, grooming, sexting, *victim blaming* en roddelaccounts op TikTok. Daarnaast zijn professionals en vrijwilligers actief in games met kinderen. Zij begeven zich zelf in games met chatfunctie waar kinderen op afspraak in groepsverband kunnen gamen. Het doel van meedoen aan de games is om signalen op te pikken en met kinderen in gesprek te gaan. Een respondent legt uit:

“Soms kom ik in een chat, een flight simulator bijvoorbeeld [...]. Ik zeg altijd wel wie ik ben, maar ik word nu al heel erg vaak toegevoegd. In het begin wilden ze weten wie ik ben, wat ik doe en ze vinden het prima dat ik erbij zit en dan heb ik veertig man soms. En dan pik ik de signalen op. [...] En op een gegeven moment [...] dan stuur ik een privébericht buiten de chat om naar iemand van: ‘Gaat het eigenlijk wel goed met je? Want dit en dit is het geval. Je weet dat je altijd bij me terecht kan, ook anoniem, dat we dit nu zeggen en dat je me via een ander account gewoon vragen stelt als je je schaamt of je kunt altijd bij mij terecht.’ Maar dan wijs ik ook op de Kindertelefoon en ik wijs ook altijd op: wat is een vertrouwenspersoon. En dat leg ik eigenlijk elke dag wel duizend keer uit.” (R10, sociaal werk)

Na het geven van adviezen checkt Jeugdwerk Online later ook hoe het nu gaat en of er iets met de adviezen is gedaan. Ook worden er online groepen opgericht, zo geeft de respondent aan. Naast de voorlichtingen en het online gamen is er een Gamebus, die afhankelijk van de online signalen op een bepaalde plek wordt neergezet. Daar kunnen kinderen naartoe komen om te gamen en met elkaar in gesprek te gaan. Dit was mede bedoeld om met kinderen in aanraking te komen die niet online (kunnen) gamen en in de hoop dat ook ouders naar buiten komen die benieuwd zijn. Hiermee zouden verdere signalen opgehaald kunnen worden. Volgens de respondent werkt dit onder meer in stadsdeel Oost “enorm”, onder andere door de inzet van materialen die de meeste kinderen zelf niet hebben zoals drones. Daarbij speelt mee dat kinderen de respondent kennen en hun verhaal willen doen.

Jeugdwerk Online is een mooi voorbeeld om zicht te krijgen op de online wereld, op die manier ook in contact te komen met kinderen en hen (preventief) te kunnen helpen of door te verwijzen. In hoofdstuk 5 zijn daarnaast de mogelijkheden van sociale media bij criminaliteit en de rol van ouders en scholen daarin behandeld. Als het gaat om andere ketenpartners valt het op dat er vanuit de preventieve kant, zoals jongerenwerk en jeugdboa's (zie paragraaf 7.3 en 7.4), best zicht is op sociale media en dat zij via deze weg zien wat er speelt onder jongeren en signalen oppikken. Aan de politie- en gemeentekant anderzijds, is het zicht op sociale media beperkt. Zo geven gemeentefunctionarissen aan dat er vanuit de gemeente weinig zicht is op de digitale wereld en digitale criminaliteit, anders dan dat bepaalde onderwerpen voorbij komen in project Harnas en de Risk

Factory.⁴ Dit speelt echter landelijk en niet alleen binnen de gemeente Enschede. Gevraagd naar het zicht op sociale media, zegt een wijkagent daar eveneens geen beeld van te hebben:

“Ik weet dat er heel veel op sociale media rondgaat en gebeurt, maar hoe en precies in welke hoedanigheid, daar heb ik geen zicht op. [...] Eerder was het zo dat elke wijkagent zo ongeveer z’n eigen Facebookpagina had en dat ook actief bijhield en dat soort dingen, maar dan was je echt de hele dag bezig met reacties op reactie geven en dat is echt niet te doen. Dus dat hebben we bij de digitale politieagenten ondergebracht. [...] Die kennis zou ik wel graag willen hebben, hoe meer hoe beter. Zodat je misschien op straat kunt inspelen op bepaalde dingen en bepaalde vragen kunt stellen naar aanleiding van, aan de jeugd of zo van: goh... Ik weet dat het gebeurt, dat het een heel belangrijk onderdeel is, maar ik zit daar niet zo in de materie.” (R05, politie)

Respondenten van het Openbaar Ministerie geven ook aan geen beeld van de online component te hebben. Dit registreren ze namelijk niet in zaken, tenzij de verdachten daar heel duidelijk over verklaren. Professionals merken ook dat de politie niet altijd wat met signalen op sociale media kan: “daar hebben ze de mankracht niet voor en ze [de criminelen] hebben zo weer een ander account aangemaakt” (R10, sociaal werk). In het kader van Preventie met Gezag is nu beoogd om de weerbaarheid van jongeren voor de online wereld te vergroten en Jeugdwerk Online verder te versterken.

7.2 De schoolomgeving

In deze paragraaf staat de schoolomgeving in Glanerbrug centraal. Glanerbrug kent binnen haar administratieve grenzen geen voortgezet onderwijs, maar wel verschillende basisscholen. De problematiek op deze basisscholen in relatie tot de overlast en criminaliteit door jeugd staat in deze paragraaf centraal. Na het duiden van deze problemen in 7.2.1 volgt in 7.2.2 een beschrijving van verschillende projecten en initiatieven die zich richten op het voorkomen van criminaliteit. In 7.2.3 worden suggesties gedaan voor mogelijke verbeteringen in die (preventieve) aanpak.

7.2.1 Glanerbrugse basisscholen

De homogeniteit van Glanerbrug zoals die tot uitdrukking komt in haar identiteit en administratieve grenzen gaat zoals we hiervoor hebben beschreven samen met een grote mate van diversiteit binnen de buurten en gezinnen. Deze diversiteit vertaalt zich ook in de populatie leerlingen op het basisonderwijs en de problematiek die zij al dan niet met zich mee de school in neemt. Zo beschrijven enkele basisschooldirecteuren de schoolweging⁵ van de lagere scholen in Glanerbrug. Zij constateren dat sommige basisscholen in Glanerbrug relatief hoog scoren en andere wat meer op het Nederlandse gemiddelde zitten:

“En dat genereert ook, hoe hoger dat getal, hoe complexer de leerlingenpopulatie zou ik kunnen zeggen. En hoe breder de afspiegeling is: van schuldsanering tot aan mensen met een zwembad in de tuin en een Ferrari voor de deur. [...] Maar dat zegt wel iets over bijvoorbeeld hoe vaak er echt complexe criminele situaties of politie of drugs of toestanden de scholen binnenkomen. Dus daar zit wel verschil tussen de scholen.” (R20/R23, basisscholen)

Professionals die werkzaam zijn op de scholen geven in de interviews aan dat ze veel problemen onder de kinderen signaleren. Veel van de problemen die zij zien bij kinderen, verklaren zij op hun beurt vanuit wezenlijke ontwikkelingen die tot problemen bij kinderen leiden. Zo verwijzen ze naar de inrichting van het onderwijs en de verhouding van de samenleving tot het onderwijs, waarbij het onderwijs en leerkrachten minder status genieten in vergelijking met zo'n vijftig jaar geleden. Professionals vertellen over de rol van ouders (of anderszins wettelijk verantwoordelijken) die vaak veel van school verwachten en tegelijkertijd zelf de regie lijken te willen voeren, daarmee ook breder verwijzend naar veranderingen in de sociale verhoudingen in de Nederlandse samenleving.

We kunnen hier geen volledig recht doen aan een accurate beschrijving van het onderwijssysteem en de veranderingen die hierbinnen de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden. Wat we terug hebben gehoord, is dat leerkrachten en professionals werkzaam op de basisscholen in Glanerbrug de afgelopen jaren steeds meer bezig zijn met zorgtaken voor kinderen en dat aandacht voor de sociale ontwikkeling van hun leerlingen ten koste

gaat van het verbeteren van de leerprestaties van de leerlingen. Enigszins gechargeerd: niet langer staat het leren centraal op de basisschool, maar draait het vooral om het opvoeden van de leerlingen. Een van de ontwikkelingen waar hierbij naar verwezen wordt, betreft het ‘Weer Samen naar School-beleid’.⁶ Waar de docenten dit enerzijds als een goede ontwikkeling zien, leggen de leerlingen met leer- en gedragsproblemen tegelijkertijd een onevenredig groot beslag op hun tijd. Een intern begeleider van een basisschool met ruim twintig jaar werkervaring vertelt:

“Hier ging het [twintig jaar geleden] om leren, presteren, hoog uitstromen, door, maar dat is aan het veranderen. Hier komt het sociale aspect, het opvoeden van kinderen en ouders, het vangnet zijn, het luisterende oor zijn, het gezinnen doorzetten naar hulpinstanties, dat is veel meer. Dat was twintig jaar geleden niet. Toen was het puur lesgeven. Prestaties. Kon je ook van de kinderen verwachten, die hadden dat ook in zich. Ouders werkten mee. Alle omstandigheden waren gunstig om kinderen hoog te laten uitstromen. En nu zijn we meer... Zoals vandaag, en het ‘Weer samen naar school’ heeft invloed gehad, dat je kinderen qua gedrag of qua intelligentie veel langer mag houden als kinderen onderpresteren of onderuit zakken. Het speciaal onderwijs, daar kom je niet zomaar meer. Je hebt nu kinderen met diabetes, met andere ziektes. Je hebt kinderen met een laag IQ die je gewoon moet houden. Kinderen met gedragsproblemen waar je heel lang zelf een plan van aanpak op moet maken. Dat is allemaal veranderd, de afgelopen jaren.” (R33, basisschool)

Een directeur van een basisschool in Enschede-Zuid vertelt over de trauma’s die kinderen meenemen naar school en die onderwijs geven in de weg staan:

“Armoede, scheiding, mishandeling, maar mishandeling is ook gewoon: “Je deugt niet. Je bent nergens goed voor.” Dat is echt zware kindermishandeling. [...] Dat hele rugzakje nemen ze al mee, dus dat rugzakje wordt steeds voller en voller en dan kom je in de klas en dan krijg je informatie, terwijl je dat nog niet verwerkt hebt. Wat verwacht je dan van een kind?” (R68, basisschool)

Leerkrachten worden daarnaast ook geconfronteerd met veranderingen in de verhoudingen tussen mensen en van mensen tot instituties als het onderwijs. Socioloog Bram de Swaan (1979) omschreef deze ontwikkeling als een verandering binnen gezinnen van een bevelshuishouding naar een onderhandelingshuishouding. Het voert te ver om zijn gedachten hier volledig te ontvouwen, maar De Swaan stelt dat deze verandering niet alleen binnen intieme relaties zoals tussen ouders en kinderen plaatsvindt, maar ook vorm krijgt in de relatie tussen burgers en autoriteiten (De Swaan, 1979: 496). Als we dit beeld van het onderhandelingshuishouden uit 1979 op de situatie anno 2024 plaatsen, moeten we constateren dat De Swaan gelijk heeft. De beweging is wel verder doorgeschoten dan hij destijds heeft ingeschat. Als we afgaan op de gesprekken met de leerkrachten lijken in veel gezinnen de kinderen te bepalen wat en hoe het gebeurt – het kind staat centraal – en stellen de ouders de mening van hun (jonge) kind boven de visie van de school. Enkele uitspraken en voorbeelden om deze veranderende verhoudingen ‘voorbij de onderhandelingen’ te verduidelijken:

“Ouders komen eerst op school om ons de waarheid te vertellen en dan gaan ze eens vragen: wat is er eigenlijk gebeurd? Of [ze vragen het eerst] aan hun kind. De kinderen voelen zich volledig gesteund door de ouders.” (R33, basisschool)

Tegelijkertijd worden basisscholen geconfronteerd met ouders die de verantwoordelijkheid voor de opvoeding van hun kinderen van zich afschuiven en bij de leerkrachten neerleggen:

“Terwijl je toch als ouder daar echt wel een rol in hebt. Of dat ze hier ‘s morgens nog met de boterham binnenkomen en dat die ouders zeggen: “Dit is nog het ontbijt, probeer jij maar, het is mij niet gelukt.” (R32, basisschool)

Als ouders niet met een open oor luisteren naar leerkrachten waar ze vertrouwen in zouden moeten hebben, levert dat weer extra werk op voor de leerkrachten:

“Er komt een moeder op school die vindt dat haar kind gepest wordt. En die gaat in volle laag naar de leerkracht toe als het kind op de trap staat [toekijkt

en meeluistert]. Dus het kind krijgt ook nog mee dat zijn moeder dat bij de leerkracht doet. Eigenlijk sta je al met 10-0 achter voordat je dat weer in de hand hebt en dan blijkt dat het veel genuanceerder ligt. De leerkracht is vandaag alleen maar bezig met alles uitzoeken van wat nou is, wat niet is. Ze kan niet eens lesgeven, omdat ze daar gewoon bij wijze van spreken niet aan toe komt.” (R32, basisschool)

Naast ouders die hun kind als middelpunt van de wereld zien of ouders die de school juist als opvoeder zien, kunnen problemen binnen het gezin ook meespelen in de soms getroebleerde verhoudingen tussen school en ouders. Ouders hebben soms eenvoudigweg geen tijd om hun kind op te vangen als er acute problemen zijn of ontkennen de problemen met hun kind en de noodzaak om professionele hulp te zoeken.

“We blijven steeds contact zoeken en laatst was-ie ook weer helemaal door het lint gegaan. En dan bellen we een moeder op van: ‘haal hem maar op’. En dan zegt de moeder: ‘daar heb ik nu geen tijd voor, stuur hem maar naar huis’. Dan zeg ik: ‘weet je het zeker, want hij is erg boos. Ik vind het nog wel een risico om hem nu...’ ‘Nee, komt wel goed. Hij komt wel thuis.’” (R32/R33, basisschool)

Eerder hebben we ook aangegeven dat het alledaagse leven van jongeren in toenemende mate ook digitaal plaatsvindt. Dat geldt ook voor kinderen op de basisschool. Een van de problemen door het frequente en intensieve smartphonegebruik is dat leerkrachten een taalachterstand bij hun leerlingen signaleren. Een van deze professionals wijt dat aan het smartphonegebruik van de leerlingen en de ouders:

“Je ziet dat kinderen steeds meer met achterstand in taal op school komen. [...] Het zijn gewoon autochtone, Nederlandse kinderen. Ik denk dat het veel meer ligt aan het mobiele dataverkeer, dat ouders heel weinig met kinderen praten.” (R32, basisschool)

Leerkrachten en professionals op basisscholen worden met veel problemen bij de kinderen geconfronteerd. Ze signaleren veel en menen desgevraagd

ook al ver voordat de leerlingen in aanraking komen met de politie, de jongeren waar het later ‘fout mee gaat’ aan te kunnen wijzen:

R32: “Dat zie je aan het grenzeloze gedrag dat-ie nu al vertoont, ook naar volwassenen toe. [...] Deze jongen is elf en als die straks naar het voortgezet onderwijs gaat, waar-ie meer vrijheid heeft, dan...” R33: “Hij heeft al een keer een mes mee naar school genomen hiernaartoe. Hij heeft al een keer wat gestolen bij de peuteropvang hier. Dit is iemand die denk ik wel losse handjes krijgt, bij allerlei dingen betrokken raakt.” (basisschool)

Tegelijkertijd geven deze professionals aan dat het voor hen heel moeilijk is om dichterbij de problematiek van de kinderen en hun thuissituatie te kunnen komen. Enerzijds wijzen ze naar de gezinnen die veelal ontkennen dat er thuis iets aan de hand is. Ouders proberen de hulpverlening zoveel mogelijk buiten de deur te houden, mede ook vanuit de vrees dat hun kinderen uit huis zouden kunnen worden geplaatst. Anderzijds kijken professionals op scholen ook naar hun taakstelling die feitelijk bij het verzorgen van onderwijs ligt en minder bij het verlenen van zorg. Scholen gaan op verschillende manieren om met de zorgelijke signalen die kinderen afgeven. De vertrouwensband met het kind en de ouder(s) en de beeldvorming van de school creëren al doende een spanningsveld.

7.2.2 Bestaande aanpak binnen de leeromgeving

De financiering van het primaire onderwijs (het basisonderwijs en speciaal (basis)onderwijs) vindt plaats op basis van een bedrag per school naast een bedrag per leerling. Daarnaast kunnen scholen extra geld krijgen in het geval van een bijzondere situatie, zoals een kleine school en/of als ze lesgeven aan specifieke doelgroepen die extra aandacht nodig hebben.⁷ Afgaande op wat we in de vorige paragraaf over de problematiek op basisscholen hebben beschreven, is het vooral van belang te constateren dat het voor de schoolbesturen en de leidinggevenden een opgave is voldoende leerkrachten en andere professionals in dienst te hebben die én het onderwijs op niveau kunnen houden én de problematiek op scholen het hoofd kunnen bieden. De financiering is ogenschijnlijk dermate krap in een wijk als Glanerbrug dat de schoolbesturen zich voor een grote opgave gesteld zien en aangeven voortdurend aan het schipperen te zijn tus-

sen hun hoofdtaak ‘het verzorgen van goed onderwijs’ en ‘het bieden van noodzakelijke zorg’ aan de kinderen. De gesprekken met het management van de verschillende basisscholen laten vooral zien hoe enorm moeilijk, zo niet bijna onmogelijk, het voor hen is om een goede uitgebalanceerde invulling te geven aan het creëren van een motiverende en veilige leeromgeving voor iedereen.

Daarnaast zijn er verschillende tijdelijke projecten die deze veilige en stimulerende leeromgeving mede vorm moeten geven. Concreet gaat het vooral over de pilot van het Project Harnas als de belangrijkste, meest genoemde aanpak. Andere vormen zijn een traject bij Risk Factory Twente en afspraken in internationaal verband met leerplicht (zie kader verderop).

Project Harnas

Project Harnas is bedoeld om leerlingen in groep 7 en 8 op de vijf basisscholen in Glanerbrug handvaten te geven om met groepsdruk om te gaan door middel van trainingen. Dit gaat in samenwerking met allerlei partners – onder meer de gemeente, politie, jongerenwerk en verslavingszorg – en waarbij ook ouders worden betrokken. Dit project is positief geëvalueerd en het is de bedoeling dit in het kader van Preventie met Gezag verder te ontwikkelen, onder meer door ouders en opvoeders meer te benaderen als doelgroep en het project uit te breiden naar meer scholen. Wat betreft de inhoud van de trainingen is beoogd die voor groep 7 te richten op sexting en grooming en voor groep 8 op uitbuiting, groepsdruk en drugs. Daarnaast is het de bedoeling dat de leerkrachten van groep 7 instructies krijgen over vervolgactiviteiten en er zijn plannen voor een betere verbinding tussen onderwijs en justitiële partners zoals de wijkagent (Gemeente Enschede, 2023a).

Respondenten zijn overwegend kritisch positief over project Harnas. Zo werd het project regelmatig genoemd als voorbeeld van een van de goede dingen die er gebeuren in de preventieve aanpak van jeugdcriminaliteit. Een gemeenterespondent gaf aan dat er door het project ook meer contact met scholen is, waardoor de gemeente redelijk snel signalen binnenkrijgt van bijvoorbeeld ronselen. Vanuit een basisschool werd aangegeven dat ze dankbaar gebruik maken van het project, onder meer omdat ze het belangrijk vinden en het gratis was. Verder gaven respondenten van een basisschool aan dat de opkomst van ouders bij een ouderavond in het kader van

project Harnas relatief hoog was, waarbij de ouders vooral aansloegen op alcohol- en tabaksgebruik. Rondom zorgen over vaperen gaf een leerkracht aan dat zolang het op school niet gebeurt, je er als school weinig mee kan: *“het enige wat je dan kunt doen, is zo’n project Harnas om te laten inzien: dit is wat er met je gebeurt als je...”* (R32/R33). Ook de kinderen reageerden volgens de leerkracht positief op het project, vooral rondom het onderwerp gamen omdat dat voor herkenning zorgde.

Een aantal professionals plaatste, naast enthousiast te zijn over de inhoud van het project, ook wat kritische kanttekeningen bij Harnas en andere vergelijkbare projecten. Zo zouden jongeren die naar het speciaal onderwijs buiten Glanerbrug gaan al snel buiten beeld blijven in deze aanpak, ondanks dat dit al wel eerder geconstateerd was. Een punt dat vaker voorbij kwam, was dat het project niet structureel is ingebed en maar relatief kortdurend is. Hierdoor krijgen jongeren maar één of twee keer een training zonder verdere opvolging en zonder dat gezegd is dat volgende generaties structureel worden meegenomen. Dit zou iets zijn wat niet uniek is voor dit project, maar wat ook breder speelt. Een gemeentefunctionaris legt dat als volgt uit:

“Er is ergens een idee en ergens een potje geld en we gaan het oppakken. En na een jaar stopt het weer. [...] Eigenlijk moet je dat natuurlijk gewoon, wil je een effect hebben op de volgende generatie, wel tien jaar inzetten. En niet elk jaar moeten zeuren om een stukje budget om het weer op een school te kunnen doen, want dan heb je groep 7 en 8 gehad van de ene school en dan hop je door met wat extra geld naar een andere school en dan heb je daar groep 7, maar ik bedoel: doe het gewoon structureel en voor langere tijd.” (Ro1, gemeente)

Een enkeling merkt bovendien op dat als het gaat om het weerbaarder maken, kinderen al op jongere leeftijd, bijvoorbeeld vanaf acht jaar, zouden moeten deelnemen aan project Harnas:

“Als het gaat over sociale vaardigheden of eigenaarschap voor de omgeving, dan begint dat veel eerder dan wanneer het probleem zich aandient. Dus ik denk dat wij gewoon vanuit die sociale kant veel eerder jongeren mee moeten nemen.” (Ro6, sociaal werk)

Andere initiatieven

Minder in de interviews aan bod gekomen manieren om een motiverende leer- en werkomgeving te creëren, zijn trajecten bij de Risk Factory Twente voor leerlingen uit groep 8 en de tweede klas. Daar worden zij bewust gemaakt van risico's in de vorm van nagebootste praktijksituaties. In het kader van Preventie met Gezag is beoogd om te stimuleren dat alle scholen in Glanerbrug hieraan gaan deelnemen, waarbij deze scholen voor een jaar een pilot gaan draaien. Voor de basisscholen komt er naast noodsituaties onder meer aandacht voor groepsdruk en drugskoeiers en voor het voortgezet onderwijs gaat het ook om jeugdcriminaliteit en sexting (Gemeente Enschede, 2023a).

Tot slot zijn er in internationaal verband afspraken gemaakt om schoolverzuim tegen te gaan onder de doelgroep jongeren die in Nederland naar school gaan en in Duitsland wonen. Als ouders na verhuizing naar Duitsland hun kinderen in Nederland naar school willen laten gaan, moet sinds de nieuwe afspraken hiervoor goedkeuring worden gevraagd in Duitsland en ontheffing worden aangevraagd, die per jaar kan worden ingetrokken als een leerling veel verzuimt (Gemeente Enschede, 2023a).

7.2.3 Suggesties voor een verbeterd beleid op scholen

Professionals hechten grote waarde aan de rol van scholen voor de preventie van jeugdproblematiek, eenvoudigweg omdat scholen deze problemen als een van de eersten kunnen signaleren:

“Die ziet dat een kind geen eten meekrijgt, die ziet dat een kind verdrietig is of somber. En dat zijn natuurlijk de eerste, al die gasten krijgen gewoon niet de liefde en aandacht en verzorging die ze eigenlijk zouden moeten krijgen. Die glijden dan af. Maar die ouders hebben de capaciteit ook niet, dus hoe ga je het dan wel organiseren?” (R14, gemeente)

Scholen zouden daarom volgens deze professional meer hulp moeten krijgen bij het op tijd melden van problemen bij kinderen. Vanuit zijn ervaring ziet hij dat scholen het lastig vinden om te melden, mede vanwege de connectie met de ouders die ze goed willen houden. In interviews met respondenten van verschillende basisscholen kwamen complexe thuissituaties en sociale problematiek ook veelvuldig aan bod. Zij gaven ook aan graag hulp

te willen van instanties om laagdrempelig hulp te kunnen bieden aan kinderen. Als voorbeelden noemden zij in het verlengde van wijkcoaches de inzet van kindercoaches, omdat ze merken dat kinderen lang niet alles uitspreken maar bijvoorbeeld hun ouders wel zien worstelen:

“Als er dan 2,6 miljoen op een plank ligt, zou ik zeggen vanuit de gemeente, naast alles wat er nu door onze wijkcoach wordt ingezet, van: kun je niet voor de Glanerbrugse kinderen zorgen dat er een kindercoach op de scholen is? Mensen met wie ze kunnen praten, waar kinderen toch wel hun zorgen ook kwijt kunnen.” (R20/R21/R22/R23, basisscholen)

Verder komt er op basis van de interviews met de basisscholen een beeld van afstand tot de gemeente naar voren. Zo ervaren ze dat ze soms overleggen met de gemeente hebben over bepaalde ontwikkelingen maar dat er daarna een langere tijd geen contact meer is. Professionals werkzaam op de scholen zijn kritisch over Preventie met Gezag en de hun toegedichte rol hierin. Bij het opzetten van Preventie met Gezag zijn de basisscholen in eerste instantie niet benaderd en lazen ze in de wijkkrant over Preventie met Gezag waarvoor 2,6 miljoen beschikbaar komt, zo bleek uit een interview. Zij hoorden dat er ‘intensief met scholen werd samengewerkt’, zonder dat hierover contact was geweest. De scholen hadden vanuit hun expertise graag meegedacht over wat er al loopt voordat een en ander nieuw bedacht zou worden. Vanuit het plan van aanpak van Preventie met Gezag waarin de gemeente stelt “samen met scholen te onderzoeken hoe we de vroegsignaleringsfunctie kunnen borgen en verbeteren”, is het opmerkelijk dat scholen vanuit hun beleving zich in eerste instantie hierin gepasseerd voelen.

“Ik denk: oké, dus ze hebben een extern bureau al ingevlogen, ik hoor al weet ik veel wat ze allemaal binnengehaald hebben of binnen willen halen en er is nog geen enkel gesprek geweest op de werkvloer bij de mensen hier op school. [...] Hoe komt het dat de mensen die dagelijks met deze kinderen werken, dat die nog niks van je gehoord hebben aan de kant van preventie? Maar dat je al wel allerlei plannen hebt om die 14-/15-jarigen die er nu al uit knallen, om die te gaan begeleiden? Terwijl je daaronder, in mijn ogen, geen onderbouwing hebt van: ‘oké, hoe bekijken we welke problematiek we hebben en waar-ie vandaan komt?’” (R25, schoolwijkcoach)

Sinds het verschijnen van het plan van aanpak is de gemeente bezig met een inhaalslag door het onderwijs in tweede instantie wel bij Preventie met Gezag te betrekken.

Daarnaast beschrijven respondenten van scholen een gevoel van: “we gooien het bij de scholen over de schutting en regel het”, terwijl er vanuit de scholen juist behoefte is aan coördinatie en communicatie vanuit de gemeente, in plaats van dat de scholen dat zelf moeten doen: *“haal dat weg bij ons, zodat wij met onderwijs bezig kunnen zijn”* (R20/R21/R22/R23, basisscholen). In het creëren van de juiste omstandigheden en een veilig en stimulerend onderwijsklimaat zien professionals op scholen zoals in voorgaande beschreven zich al voor een veelheid aan taken geplaatst, waar dit wederom een extra taak met zich mee zou brengen.

Respondenten van scholen gaven in het verlengde hiervan ook aan dat ze projecten zoals Harnas erg belangrijk vinden en graag meer zouden willen doen op dit gebied, maar dat de verantwoordelijkheid van de school bij extra projecten ook ergens ophoudt: *“ook dat is weer iets wat je vervolgens onder schooltijd gaat doen, wat dan wel weer ten koste gaat van lessen”* (R20/R21/R22/R23, basisscholen). Er komt een beeld naar voren van onderwijsprofessionals die het beste voor de kinderen willen doen, vanuit hun “onderwijshart” zoals een respondent het mooi benoemt, maar dat de scholen steeds meer taken krijgen en ondertussen nog worden beoordeeld op de kwaliteit van het onderwijs. Dit schuurt met elkaar.

7.3 De directe sociale omgeving

Als reactie op onze vragen tijdens de interviews wordt er ook veel gesproken over de directe sociale omgeving – de al dan niet gebroken gezinnen – waar deze jongeren in opgroeien. Het is hierbij allereerst van belang op te merken dat we weliswaar met in Glanerbrug geboren en getogen ouders hebben gesproken, maar niet direct met ouders die hier onderwerp van gesprek zijn.

In de interviews gaat het herhaaldelijk over het zogenaamde ‘oude Glanerbrug’ en de bekende families. Een aantal zaken springen eruit. In de eerste plaats de bekendheid van sommige criminele families over de verschillende generaties heen. In de tweede plaats de financiële en relationele problemen binnen huishoudens waarin jongeren opgroeien. Een ander thema dat sommige gezinnen volgens de professionals kenmerkt, is het lage opleidingsniveau of de omstandigheid van verstandelijk beperkte ouders. Een gemeenteambtenaar met lokale kennis beschrijft de situatie in Glanerbrug als:

“Gezinnen waar kinderen gewoon echt in een hele slechte situatie opgroeien met ouders die verslaafd zijn, vader vaak in de gevangenis, en waarvan eigenlijk alle partners al zeggen van: dit gaat niet goed in dit gezin [...] en dan zie je drie jaar later: het zoontje zit inderdaad in de gevangenis, die heeft iemand neergestoken. Dat zie je echt wel...” (R13, gemeente)

Hij staat niet alleen in deze constatering. Verschillende professionals wijzen in dit verband op het intergenerationele karakter van de problematiek in Glanerbrug. Zo geeft een medewerker van een middelbare school in Enschede een voorbeeld van een leerlinge uit Glanerbrug. Hij constateert dat dit meisje thuis de enige was die betaald werk verrichtte en dat zij met enige regelmaat vanuit school overgebleven broodjes meekreeg ‘voor thuis in de vriezer’.

Een collega van deze middelbare schoolmedewerker vervolgt met:

“Enschede is een stad in Nederland die veel armoede kent. Vanuit de geschiedenis en zo, en dat zie je wel terug in de populatie. Er is veel stil verdriet. [...] Met armoede staat ook een tijdje je interventie stil, dat je niet tot leren kunt komen. Dat je niet tot dingen kunt komen, omdat je de hele dag nadenkt en de loyaliteit naar je ouders toe en schaamtegevoel, een heel complex verhaal. [...] Het blijkt gewoon dat de derde generatie in Enschede opgroeit rondom die armoedegrens.” (R52, middelbare school)

Een ervaren manager vanuit het jongerenwerk wijst ook op het intergenerationele karakter van de problematiek in Glanerbrug. Het is juist dit intergenerationele dat ervoor zorgt dat de problematiek moeilijk oplosbaar is:

“Als je gewoon naar de aard van de problematiek [in Glanerbrug] kijkt, is het niet de zwaarste problematiek van Nederland, het is niet vergelijkbaar met Arnhem-Oost bijvoorbeeld, maar veel hardnekkiger en dan denk ik: als je dat wil doorbreken, want er zit wel behoorlijk wat problematiek en het is ook een soort generatieproblematiek zo langzamerhand heb ik het idee.” (Ro6, sociaal werk)

Een operationeel specialist van de politie vertelt tijdens een interview over de selecte groep jonge mannen in Glanerbrug die zij als politie in beeld hebben en inmiddels goed kennen: *“De appel valt in veel van die gevallen ook niet heel ver van de boom, [...] papa en mama waren ook crimineel, [...] Ze worden daarin [hun foute gedrag] niet gecorrigeerd” (Ro8, politie).* Ook jeugdboa's verbinden het problematische gedrag van jongeren met hun thuissituatie en het gezin waarin ze opgroeien:

Boa1: “Maar ik denk dat een heleboel jongeren van onze groep, waarmee wij veel in aanraking komen, of die bij ons eigenlijk de doelgroep zijn, dat daar eigenlijk allemaal wel problematiek in de thuissituatie zit. Die al van jongs af aan met criminaliteit in aanraking komen, omdat vaak vader of misschien moeder of financiële problemen of laagopgeleid.” Boa2: *“Horen bij motorbendes, inderdaad dat soort dingen.”* Boa1: *“Ik had een keer een jongetje van een jaar of zeven, die zei al iets van: ‘Ik ben niet bang voor hen, ze moeten bang zijn voor mij.’ Toen zei-ie even later: ‘Ja, mijn vader zit in de bak.’ Toen dacht ik: oké... Allemaal dat soort... Dus dan denk je al: in de opvoeding is het al ergens misgegaan, al heel jong.”* (Ro2/Ro3/Ro4, (jeugd-)boa's)

Later in het gesprek geven ze een voorbeeld van een tweejarig jochie dat de middelvinger naar hen opsteekt alvorens een zak met pepernoten tijdens het Sinterklaasfeest op de grond te hebben gegooid. De boa's benadrukken vooral de reactie van de vader:

“En die vader was gewoon doorgelopen, die boeide dat echt niet. [...] Die zegt ook niet: ‘Je kunt niet gewoon die pepernoten zomaar op de grond gooien.’ De opvoeding is daarin ook... [...] Ja. Dit is dan Dolphia, maar het is in Glanerbrug wel vergelijkbaar. Ook niet heel Glanerbrug natuurlijk, want er zijn ook ‘goede’ stukken.” (Ro2/Ro3/Ro4, (jeugd-)boa's)

Verder is het voor ons als onderzoekers opvallend hoe vaak de meer ervaren professionals – schoolwijkcoaches, politie, jongerenwerk, onderwijzend personeel – die soms al decennia werkzaam zijn en/of wonen in Glanerbrug aangeven de ouders van de kinderen die nu problemen veroorzaken, te kennen. Daarmee onderstrepen ze het punt van intergenerationele problematiek. Deze kennis heeft twee kanten: enerzijds profiteren de professionals hiervan, want het maakt in hun optiek de problematiek van de jongeren beter te begrijpen. Anderzijds staat het de hulpverlening soms in de weg door de langdurige aard van de problematiek. Daarbij speelt mee dat ouders in het leven van alledag andere en in hun ogen grotere zorgen hebben (denk aan schulden, relatieproblematiek, arbeid en rondkomen) dan de problemen die hun kinderen op school hebben. In een gesprek met schoolwijkcoaches komt het intergenerationele karakter van de problematiek waar zij mee geconfronteerd worden ook scherp naar voren:

“Intergenerationele problematiek zie je heel veel. Want dat is wel... Als je hier lang werkt, dan heb ik ouders ooit gezien vanuit het welzijnswerk en ik zie nu hun kinderen met dezelfde problematiek. En die hebben ook weer kinderen en dat vind ik wel... Dat vind ik een interessante, maar dat vind ik ook wel een zorgwekkende, want ik vind het heel mooi dat dit project [Preventie met Gezag] opstart, maar het is weer een paar jaar. [...] Je lost het niet op in een paar jaar.”
(R25, schoolwijkcoach)

Het structurele karakter van deze problematiek over generaties heen, impliceert aldus deze respondent een lange adem in de aanpak en niet het kortdurende, projectmatige karakter zoals dat nu in het programma Preventie met Gezag besloten ligt.

Professionals werkzaam in de hulpverlening signaleren ook andere omstandigheden – deels verbonden met de cultuur van Glanerbrug – die de effectiviteit van hun werk bemoeilijken. Net als sommige leerkrachten werkzaam in het basisonderwijs signaleren zij een zekere angst bij ouders dat hun kinderen uit huis geplaatst worden waardoor deuren voor hen gesloten blijven.

“En de Glanerbrugse cultuur. Ja. Weet je, wijkcoaches zijn er alleen maar om jouw kind uit huis te plaatsen. Dat is wat leeft bij mensen. Dus wij zijn bij voorbaat al

gevaarlijk voor hen, want dat is het beeld dat leeft. En hier op school is het ook heel bewust dat als intern begeleiders of de directeur of wie dan ook met ouders praat, dat ze niet mij de wijkcoach noemen, maar echt de schoolwijkcoach en dat ik hier op school ben en met opzet hebben we daarvoor gekozen, want als je zegt: 'dat is de wijkcoach,' dan komen ze allemaal niet." (R25, schoolwijkcoach)

Waar voorgaande respondenten de gesloten deuren relateren aan de Glanerbrugse cultuur, verwijzen andere professionals van basisscholen naar 'schaamte' die bij ouders kan leven en die het huis voor hulpverleners gesloten houdt:

"Sommigen zijn niet in staat om het thuis goed te organiseren, om het thuis schoon te houden. Als je al een keer aanbelt, af en toe gebeurt dat dan, dan echt die deur dichthouden en dan ruik je al zo'n luchtje, dat je denkt van: 'fris is het hier niet'. Dat merk ik ook wel vanuit schaarnte, dat ze liever geen mensen over de vloer hebben. Dat zit er ook wel onder." (R20/R21/R22/R23, basisscholen)

Professionals verwijzen ook terloops naar een gebrekkige samenwerking tussen hulpverleningsinstanties en de lange wachttijden bij sommige hulpverleningsinstanties, waardoor in het geval van acute nood er niet geholpen kan worden. Ze maken ook melding van situaties waarin de aangeboden hulp niet wordt omarmd, omdat deze hulp niet op de juiste manier aansluit bij de behoefte of 'de taal' van de bewoners.

7.4 Conclusie

We hebben in dit hoofdstuk de leefomgeving van de jongeren op verschillende niveaus in de context van veiligheid en kansrijkheid beschreven: op het niveau van Glanerbrug, in de buurten en straten, de basisscholen en op het niveau van de thuisomgeving. Door hiernaar te kijken door de ogen van de verschillende professionals en bewoners hebben we beschreven hoe de overlast en criminaliteit door jongeren begrepen kan worden, wat de moeilijkheden zijn die professionals in hun dagelijkse werk ervaren en voor welke problemen zij zich gesteld zien om overlast en jeugdcriminaliteit te voorkomen en te bestrijden.

We hebben geconstateerd dat Glanerbrug geen homogene buurt is. Binnen Glanerbrug zijn er grote verschillen in hoe mensen wonen, werken en leven. Welvarendheid en armoede variëren van buurt tot buurt en zelfs binnen buurten bestaan er grote verschillen tussen sociaaleconomische omstandigheden waarin jongeren opgroeien. Jongeren maken daarnaast niet alleen deel uit van een digitale wereld waarin ze van alles wordt voorgespiegeld, maar zij zien deze mogelijkheden ook in hun directe leefomgeving.

Buiten kijf staat dat er heel veel in Glanerbrug gebeurt als het gaat om de preventieve aanpak van overlast en criminaliteit, maar het is vooral 'heel veel met van alles een klein beetje'. Dit lijkt een belangrijk knelpunt. Er wordt veel geld en energie geïnvesteerd in kortlopende en/of tijdelijke projecten en aanpakken die in de aard van hun opzet goed en belangrijk worden gevonden, maar waarvan het oordeel ook is dat ze een beperkte impact hebben. Hieraan gerelateerd zijn de zorgen over de borging van deze projecten in de buurten.

Een ander wezenlijk punt betreft de noodsignalen die basisscholen tijdens de gesprekken hebben uitgezonden als het gaat om het vinden van de juiste balans tussen het verzorgen van goed onderwijs en het verlenen van zorg. Deze balans lijkt (te) vaak door te slaan naar zorgverlening ten koste van de kwaliteit van het onderwijs. Alle basisscholen die we voor het onderzoek hebben bezocht, geven aan dat zij met hun positie in Glanerbrug en de problematiek die met de kinderen de school binnenkomt, zich onvoldoende op het bieden van kwalitatief goed onderwijs kunnen richten en dat er te veel tijd gaat zitten in het bieden van zorg. Scholen en leerkrachten signaleren heel veel, waaronder probleemsignalen van leerlingen en hun omgeving (ouders, verantwoordelijke verzorgers) met wie het niet goed gaat. Op de wat langere termijn zien zij ook leerlingen van wie ze op voorhand denken dat deze leerlingen op latere leeftijd voor problemen gaan zorgen. Tegelijkertijd hebben scholen onvoldoende capaciteit en ook onvoldoende expertise om passende antwoorden te vinden op de zorgelijke signalen waar ze mee geconfronteerd worden.

De financiering van het onderwijs kan mogelijk ook een pervers effect hebben. Scholen die hun leerlingenaantal achteruit zien gaan, worden een jaar later gekort op hun financiering. Dit betekent dat scholen er baat bij hebben om de 'vuile was' niet te expliciet of (te vaak) buiten te

hangen. Als de school een slechte naam krijgt en deze slechte reputatie zou zich vertalen in minder leerlingen, dan wordt de financiële huishouding van de school nog penibeler. Er is dus alle reden om zorg te dragen voor een veilige leeromgeving op school, waarbij het van belang is er bewust van te zijn dat er een zekere spanning kan liggen op het doorverwijzen naar Veilig Thuis en vergelijkbare instanties.

In dit hoofdstuk hebben we ook verschillende *best practices* omschreven. Jeugdwerk Online met de Gamebus en het jongerenwerk dat met beperkte middelen allerlei bruggen probeert te slaan tussen basisscholen, tussen basisscholen en het voortgezet onderwijs, tussen jongeren en hulpverleners en tussen jongeren, bewoners en ondernemers. Vanuit hun rol als jongerenwerker horen ze veel en bestaat er wel een zeker risico dat ze in een spagaat terechtkomen tussen ‘jongerenwerk’ en ‘politiewerk’. Jongerenwerkers zijn ook succesvol als professionele rolmodellen en ze proberen tegelijkertijd informele rolmodellen in de buurten te creëren. Gegeven de historie van Glanerbrug met een specifieke lokale cultuur waarin geslotenheid samengaat met betrokkenheid lijkt juist de inzet van rolmodellen aantrekkelijk. De lokale aanpak door schoolwijkcoaches is een andere *best practice* die bredere navolging lijkt te krijgen. Een benadering van een kind op basis van een systematische methodiek, waarbij ouders en verschillende professionals worden betrokken in de probleemanalyse om zo tot een beter en vollediger begrip van de problematiek van het kind te komen, waar de hulpverlening op kan worden afgestemd, lijkt veelbelovend in dit verband. Ook hier geldt, net als bij de verschillende activiteiten door de jongerenwerkers, dat de aanwezigheid van professionele rolmodellen en de inzet van lokale bewoners en professionals tot een succesvollere aanpak leidt.

Eindnoten

1. De pré-weegtafel komt aan bod in paragraaf 8.1.
2. Voor meer informatie zie <https://www.doemeemetmdt.nl/wat-is-mdt>
3. Dit is gebaseerd op het 'Framework for the Assessment of Children in Need and their Families'. Het raamwerk biedt een inhoudelijk kader voor het besluitvormingsproces, met oog voor de veiligheid, het welzijn en de ontwikkeling van jeugdigen (zie https://richtlijnen-jeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2021/01/DEF_Richtlijn-Samen-beslissen_Werkkaarten-V3_032022.pdf).
4. Deze interventies komen later in dit hoofdstuk nog aan bod.
5. De schoolweging is een maat voor de leerlingenpopulatie van een school. Het CBS berekent de schoolweging van een school op basis van (1) het opleidingsniveau van de ouders; (2) het gemiddeld opleidingsniveau van alle moeders op school; (3) het land van herkomst van de ouders; (4) de verblijfsduur van de moeder in Nederland en (5) of ouders in de schuldsanering zitten. De Inspectie van het Onderwijs beoordeelt de leerresultaten van de basisschool mede op basis van schoolweging. Hoe lager de schoolweging, hoe minder complex de leerlingenpopulatie en hoe hoger de resultaten die de inspectie van de school mag verwachten (zie <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/onderwijsresultaten-primair-onderwijs/de-schoolweging-maat-voor-de-leerlingenpopulatie>).
6. Het beleid 'Weer Samen Naar School' (WSNS-beleid) heeft als doel om kinderen met leer- en gedragsproblemen zoveel en zo lang mogelijk naar het reguliere basisonderwijs te laten gaan (zie <https://wij-leren.nl/wsns>).
7. Zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financiering-onderwijs/financiering-primair-onderwijs>

Intermezzo: Jeugdhonk Het Pakhuus

Bij jeugdhonk Het Pakhuus¹

Ik zit buiten bij Het Pakhuus samen met een groep die op het drukste moment ongeveer twintig jongeren, waaronder vijf meiden, telt. Allemaal, zo schat ik in, tussen de veertien en zeventien jaar oud. Daarnaast zijn er vijf jongerenwerkers, waaronder twee stagiairs. Voor de nieuwkomer die ik ben, is de setting een en al dynamiek. Je komt ogen en oren tekort. De jongeren zijn er een paar minuten, lopen of rijden weg en komen na enige tijd weer terug. Soms alleen, soms in gezelschap van anderen. Sommige jongeren zitten half op een zware picknicktafel die zichtbare brandschade heeft, ontstaan door een barbecuefeestje van een paar dagen eerder dat wat uit de hand liep. Het Pakhuus zelf was daarom tijdelijk gesloten. Een paar jongens en meiden hangen geleund tegen de muur, anderen zitten op hun fatbike, scooter of 'bisi' (fiets). Ze grappen en praten in halve zinnen met elkaar. Een hoop geschreeuw en getrek, getoeter met scooters. Een ander luistert wat naar muziek via de speaker op zijn smartphone en swingt in zijn eentje op de tafel. Een van de jongens maakt een grap over zijn zus die weer wat met een van de andere aanwezige jongens heeft. Ze houden elkaar goed in de gaten, kijken naar elkaar en vooral op hun smartphone. Een klein groepje jongens amuseert zich met het hooghouden van een voetbal. Een stagiair haalt in overleg met de jongerenwerker een grote doos mini-Cornetto-ijsjes bij de buurtsupermarkt en deelt die uit aan de jongeren. Het blijft een en al beweging en een komen en gaan van jongeren. Begroeten en afscheid gaat steeds met een boks en een hand op het hart. Jongens die me inmiddels kennen, nemen me mee in die begroeting. De

jongens zijn zo op het eerste oog uniform gekleed: zwarte kleding, jassen, caps, hoodies met capuchons over het hoofd. Naast de vraag “ben jij de vader van de jongerenwerker?”, krijgen de jongerenwerkers en ik geen vragen over mijn aanwezigheid. De woordenwisselingen zijn sowieso summier en doorspekt met straattaal. De meeste jongens zijn van autochtoon Nederlandse achtergrond, anderen zijn in elk geval Arabischtalig. Ik heb hen weinig vragen gesteld, laat staan vragen naar hun achtergronden. Ik was blij dat ik er mocht zijn.

Sommige jongens lopen regelmatig naar een auto op de parkeerplaats naast Het Pakhuus. Het is onduidelijk wat ze daar doen. De opbouwwerker denkt dat een van hen af en toe met joints naar buiten komt. Een van de jongens komt tot twee keer toe bij de jongerenwerker om te vragen hoe het met de voetbal moet die hij over een hek heeft geschoten waar een camera staat. Hij wil niet in beeld komen, want dat zou problemen met de politie kunnen opleveren. Er wordt volop gerookt, een enkeling blowt. Een jonge vrouw van nog geen twintig jaar oud passeert met een peuter in haar kielzog. Het is het broertje van een van de oudere jongens om me heen. De opbouwwerker zegt dat de blowende jongens hun joint weg moeten doen, want ze moeten wel het goede voorbeeld “aan het broertje geven”.

Als we weg zijn bij het jeugdhonk vertellen de jongerenwerkers over de positieve relatie die ze hebben met een groot deel van de groep jongeren. Ze leggen ook uit dat enkele jongens juist een negatieve invloed hebben op de groep en zo het jongerenwerk negatief beïnvloeden. *“We hebben behoefte aan gezag, ingrijpen door gezag, maar dat doen ze niet. Tot dusverre doet deze jongen alles wat God verboden heeft [...], maar de politie doet niets. Ze moeten hem oppakken en een signaal afgeven,”* aldus een van de jongerenwerkers. Een stagiair ziet hoe een van de jongens met zijn scooter weggrijdt naar drie meiden die iets verderop staan. Hij vermoedt dat deze jongen joints heeft verkocht aan de meiden. De stagiair weet dat een van de meiden een Turkse achtergrond heeft en vertelt dat als haar vader weet zou hebben van de joint van zijn dochter, haar een flinke reprimande zou staan te wachten. Een andere jongerenwerker reflecteert op de aanwezige jongens en constateert dat sommige al een behoorlijk strafblad hebben. Ook stelt hij dat

achter een van de rustig ogende jongens iemand staat die voor hen moeilijk te polsen is, maar er altijd bij is als er wat gebeurt.

Naast de buitenruimte van Het Pakhuus ligt een voetbalveld. Ook daar wordt volop gevoetbald door jongens die een stuk jonger zijn. Ik schat tussen de negen en twaalf jaar oud. Deze jongsten proberen in woord en spel indruk te maken op de oudere groep jongeren waar ik tussen sta. De oudere en jongere jongens lijken elkaar veelal te kennen. Soms betreft het broers. Ook de jongerenwerkers kennen de meeste leden van de jongste groep. Het aangeboden ijsje slaan de jongsten dan ook niet af.

“Wil je ook een ijsje?”

Het is half negen in de avond als er een jong meisje (ik schat ergens tussen de tien en twaalf jaar oud) aan komt fietsen op een oma-fiets, in een felgekleurd trainingspak. In haar kielzog een jongetje, haar broertje zo blijkt later. Ze stopt voor mij en de jongerenwerker. De jongerenwerker vraagt hoe het met haar gaat en of ze ook een ijsje wil. “Ja, goed,” antwoordt ze. Ze stapt af en schuift zonder gêne tussen mij en de jongerenwerker in. We maken beide ruimte voor haar. Ze antwoordt tevens “goed” op de vraag naar de situatie op school, om te vervolgen met “ik moet mijn ei kwijt”. Ze begint zonder omhaal te vertellen over haar oudere broer die uit woede en frustratie een groot gat in de voordeur van hun huis heeft geslagen, dat hij nu niet meer naar binnen mag en op straat moet slapen omdat haar moeder het niet meer aankan en dat haar stiefvader aan de andere kant van het land woont. “Mijn broer is heel belangrijk voor me. Hij helpt me altijd. Als ik ruzie met mijn moeder heb dan gaat hij tussen mij en mijn moeder instaan en neemt hij het altijd voor me op.” Ze maakt een voor mij moeilijk navolgbare sprong in haar verhaal door te vertellen dat ze een vertrouwenspersoon heeft, een juf van haar school. Ze huilt zacht tussen de zinnen door, maar blijft vertellen. De jongerenwerker zegt nog eens dat ze goed haar best moet doen op school, geeft haar zijn nummer en vertelt haar dat zij en ook haar moeder hem altijd kunnen bellen als er problemen zijn. Hij heeft deze zin nog niet uitgesproken of de telefoon van het meisje

gaat. Het blijkt haar moeder te zijn die zich afvraagt waar ze blijft. De jongerenwerker vraagt of hij haar moeder even mag spreken. Hij krijgt haar aan de telefoon en vertelt dat hij met haar dochter zit en dat ze een heel verhaal had verteld. Hij informeert bij haar hoe het gaat en zij vertelt over de situatie vanuit haar perspectief.

Moeder heeft meerdere kinderen en kan de zorg voor haar kinderen niet goed aan. Haar partner woont ver weg. Ze heeft voortdurend problemen met haar oudste zoon die tijdens hun laatste ruzie haar wilde slaan. Toen was voor haar de maat vol en heeft ze gezegd dat hij thuis niet langer welkom was en dat hij maar ergens anders moest gaan slapen. Uit woede heeft hij toen een groot gat in de deur geslagen, zoals het meisje even daarvoor ook vertelde. Hulpverlening is wel in gang gezet. De jongerenwerker vertelt tussendoor aan het meisje dat haar broer bij haar tante gaat slapen en later wel weer thuis mag komen. Hierdoor klaart ze zichtbaar op, zeker bij de wetenschap dat haar broer niet op straat slaapt maar bij een tante. Ze wordt blij als de jongerenwerker aangeeft dat er een leuke meidengroep is bij Avanti met andere meiden die tegen dezelfde problemen als zij aanlopen. Hij wil haar daar introduceren. Enkele dagen later krijg ik een appje – zonder interpunctie – van de opbouwwerker. Hij schrijft:

“Hey Richard wou je laten weten dat het met Melissa dat meisje opgepakt is als het mee zit kan ze op maandag en donderdag mee lopen bij avanti daar is een groep met meisjes die met de zelfde pech als haar te maken heeft hopelijk krijgt ze daar vriendinnen en kan ze haar ei kwijt zoals ze zei. Ik zie haar samen met moeder donderdag dan ben je op de hoogte omdat jij het ook best sneu vond”

(3 juni 2024)

Terugdenkend aan deze situatie was het al met al een verwarrende maar ook betekenisvolle ontmoeting. Door de jonge leeftijd van het meisje, haar oprechte verdriet om het lot van haar broer. De omstandigheid (lees: eenzaamheid) dat ze een niet-alledaags verhaal vertelt aan een jongerenwerker die ze één keer vluchtig heeft ontmoet via een activiteit op haar basisschool – en dat in het bijzijn van een onbekende man. Het te dichtbij tussen ons inzitten en de te volwassen woorden – “ik vind het moeilijk om

met vriendinnen te communiceren” – passen niet bij een meisje van in de basisschoolleeftijd. Een moeder die opbelt om te vragen waar haar dochter is, maar niet bij machte is haar grote problemen thuis op orde te krijgen en haar onmacht in relatie tot de hulpverlening. En, tot slot, de hoop die de opbouwwerker brengt, ingezet met de vraag “wil je ook een ijsje?”.

De brief

Terug naar het eerste deel van de avond, voorafgaand aan de ijsjes. Het grootste deel van de jongens hangt buiten. Binnen staan drie meiden hun dansjes op te nemen met hun smartphone voor Ome.TV.² Geen plek om als man bij te gaan staan, dus ga ik naar buiten. De toon van de gesprekken daar is gedempt, lollig. Een van de jongerenwerkers spreekt de jongens aan over de sluiting van Het Pakhuus. Hij vraagt zonder opgeheven vinger aan de jongens hoe dit zo gekomen is en of ze snappen waarom Het Pakhuus dicht zat. Hoe ze het anders zouden kunnen doen. Geen bestraffende toon, maar vooral gericht op: wat heb je nu gedaan en wat had je daar dan van verwacht? Er was nogal wat opwindning ontstaan onder een groot deel van de aanwezige jongens. Het merendeel had die dag of een dag eerder een brief van de politie gekregen. Ze vroegen aan de opbouwwerker wat die brief betekende. Een deel lijkt de inhoud oprecht niet te snappen. Ze hebben er ook geen moeite mee om de brief die ze allemaal digitaal op de telefoon bij zich hebben aan de jongerenwerker te laten zien. Ik vraag me af wat de zin is van het sturen van een dergelijke brief als de jongens de inhoud niet snappen en er geen gesprek over plaatsvindt? “Dossiervorming,” zegt een van de andere ervaren jongerenwerkers. Er ontspint zich het volgende gesprekje met weinig woorden:

Jongen 1: “Stelt toch niets voor. Is een algemene brief.”

Jongerenwerker: “Hoezo? Heb je die brief goed gelezen? Wat staat daar dan? Jouw adres en jouw naam. Dus ze hebben je in de gaten toch. Pannenkoek! Hoezo een algemene brief, die staat op je naam!”

Jongen 1: [is even stil] “Ik doe toch niets fout? Ik rook een blowtje.”

Jongerenwerker: “Je bent minderjarig, je mag nog geen sigaret roken. Laat staan een blowtje. Weet je dat?”

Jongen 1: “Nee, hoezo mag ik geen blowtje roken?”

Jongerenwerker: “Dat zeg ik je toch. Dat zeg ik je al zo vaak. Dat gaat een keer fout. Ze hebben je in het vizier. Dat weet je toch zelf best. Je zit hier, je rookt wiet, je handelt wat, geweld. Hoe vaak heb ik je dat al niet gezegd. Ze krijgen je een keer in de gaten. Mensen zijn niet achterlijk. Die zien jullie hier zitten, die zien wat je doet en die geven dat door. Heb ik je al zo vaak gezegd.”

Jongen 2: [lacht] “Ik moest lachen. Ik heb de brief verscheurd. Ze kunnen me niets maken. Ze zeggen dat ik een crimineel ben. Haha, ze kunnen me niets maken. Ik lees die brief en ik verscheur hem. Ik zie het wel. Ik heb mijn keuzes gemaakt. Ik ben geen crimineel.”

Jongen 3: “Ik heb geen brief gekregen. Mij kunnen ze niets maken.”

Jongerenwerker: “Wacht maar, dat wil niets zeggen.”

Eindnoten

1. Deze intermezzo's zijn samengesteld op basis van drie verschillende momenten bij Het Pakhuus. Alle gebruikte (voor)namen zijn gefingeerd. Soms zijn kleine, verder onbelangrijke details in de verhalen aangepast om herkenning te voorkomen.
2. Ome.TV omschrijft zichzelf als een “free video chat app [...] While it can be challenging to talk to strangers in real life, the free webcam chat offers a safe space for meeting new people with the added benefit of being able to change your conversation partner at any moment.” Zie <https://ome.tv/>.

De justitiële aanpak van criminaliteit en overlast in Glanerbrug

In de aanpak van jeugdcriminaliteit en -overlast is naast een preventieve aanpak rondom de leef- en leeromgeving van jongeren zoals beschreven in hoofdstuk 7, de justitiële kant een ander belangrijk onderdeel. Wanneer we kijken naar het waarborgen van een veilige leefomgeving en de huidige aanpak hiervan binnen de justitiële keten, dan is het ten eerste zinvol om terug te kijken naar de bevindingen uit de eerdere hoofdstukken.

In hoofdstuk 5 hebben we gezien wat het beeld is van bewoners en professionals van de veiligheid en criminaliteit in Glanerbrug. Daaruit kwam naar voren dat een deel van de bewoners en professionals een groot en urgent probleem ervaart – vooral rondom drugshandel, drugsgebruik en delinquente jongeren – waar een ander deel juist stelt dat het wel meevalt met de problematiek in Glanerbrug. Uit het bredere beeld dat we hebben opgehaald onder bewoners van Glanerbrug blijkt dat bewoners zich relatief veilig en thuis voelen in Glanerbrug en een gemeenschap ervaren waar mensen elkaar helpen. Wat betreft de zichtbaarheid van criminaliteit lijkt een deel van de bewoners gewend te zijn aan dat ze het een en ander waarnemen aan criminaliteitsvormen en dit betrekkelijk normaal vinden. Bewoners hebben wel vaak het idee dat mensen naar de wijk komen om drugs te kopen, maar specifiek de verkoop van en handel in drugs lijkt niet veel te worden waargenomen. Ook worden drugsincidenten maar beperkt door de politie geregistreerd, zo blijkt uit hoofdstuk 3.

Wat betreft de omgang met criminaliteit blijkt op basis van hoofdstuk 6 dat bewoners waargenomen criminaliteit vooral negeren en erover klagen.

Het elkaar aanspreken op gedrag gebeurt mondjesmaat. Sommige bewoners nemen het heft in eigen hand of dreigen hiermee vanwege de in hun ogen afwezige politie. Daarnaast blijken bewoners volop gebruik te maken van mogelijkheden om te melden, bij de tijdelijke meldcaravan, de woningcorporatie en Meld Misdaad Anoniem. Hieruit blijken dan wel weer veel meldingen drugsgerelateerd te zijn. Al met al komt er een beeld naar voren van betrokkenheid van in elk geval een deel van de Glanerbruggers bij hun directe woonomgeving en een minder groot wantrouwen in de lokale overheid dan verwacht en gesteld door de gemeente. Deze bevindingen zijn dan ook relevant voor de aanpak van criminaliteit in Glanerbrug.

Op basis van het plan van aanpak van Preventie met Gezag wil de gemeente om criminaliteit terug te dringen die al plaatsvindt, vanuit justitieel oogpunt vooral inzetten op een betere aanpak van doelgroepen en op de justitiële wijkfunctie. Deze twee lijnen, waaronder de huidige aanpak op deze gebieden, de voorgenomen plannen en de reflectie van professionals op voorgaande, komen in dit hoofdstuk aan bod.

8.1 Versterken van de aanpak van doelgroepen

Om crimineel en overlastgevend gedrag van jongeren te stoppen, wil de gemeente de doelgroepenaanpak versterken, zo staat beschreven in het plan van aanpak van Preventie met Gezag (Gemeente Enschede, 2023a). De persoonsgerichte aanpak (PGA) is hier onderdeel van. Daarbij is het de bedoeling de PGA niet alleen op het individu te richten, maar ook op het systeem en de omgeving van het individu. De gemeente stelt dat qua bestaande aanpak bij zorgvragen van inwoners er reguliere hulpverlening is in de vorm van wijkteams met wijkcoaches. Bij zorgvragen in combinatie met complexe problematiek en/of overlastgevend en/of crimineel gedrag bestaat er daarnaast een aanpak binnen het Zorg- en Veiligheidshuis. Deze laatste aanpak is op de volgende wijzen vormgegeven: middels de trajecten Justitieel Overleg Risicjongeren (JOR)¹, Code Rood², Top X³ en (pré-) weegtafels per stadsdeel, waaronder ook een voor Enschede-Oost. Met de weegtafels wordt ook wel de groepsaanpak van jeugdgroepen in Enschede bedoeld (Gemeente Enschede, 2023a; Egberink, 2021). Zie onderstaand kader voor een uitleg over de (pré-)weegtafels.

(Pré-)weegtafels

Bij de pré-weegtafel bespreken partners – politie, jongerenwerk, leerplicht, wijkteams en jeugd-boa's, soms op fenomeenniveau ook Bureau Halt – periodiek het beeld van de zichtbaarheid van jeugdgroepen, de herkenbaarheid van dit beeld en waar de groepen zich bevinden. Daarbij worden persoonsgegevens uitgewisseld. Vervolgens stelt de politie samen met het jongerenwerk en de wijkteams een namenlijst op van groepsleden en voert een groepsscan uit op deze groep. Op basis daarvan wordt een plan van aanpak opgesteld, met daarin een beschrijving van hoe de aanpak van de groep zal zijn en wie welke acties daarin onderneemt. De gemeente geeft in documentatie aan dat de pré-weegtafel leidt tot besluiten rondom groeps-, individuele en gezinsaanpakken. Wanneer de conclusie in de pré-weegtafel is dat een jeugdgroep zorgelijk gedrag laat zien en voorgaande aanpak niet toereikend blijkt, dan wordt er opgeschaald naar de weegtafel. De weegtafel bestaat uit hogere functionarissen zoals managers vanuit de gemeente, politie en jongerenwerk en stuurt op het proces van de groepsaanpak. Daarbij volgt de weegtafel de volgende stappen: informatie delen en veredelen, wegen, afspraken maken over (individuele en groepsgerichte) acties en over resultaatverantwoordelijkheid. Totdat de aanpak succesvol is en er kan worden afgeschaald richting de pré-weegtafel voor verdere monitoring, blijft de weegtafel sturen op de aanpak, aldus de gemeente (Gemeente Enschede, 2023a; Egberink, 2021).

Knelpunten die de gemeente (2023a) reeds signaleert in de huidige doelgroepaanpak, zijn dat het soms nog onvoldoende duidelijk is welke jongeren waarom in een persoonsgerichte aanpak (zouden moeten) komen, dat de vroegsignalering onvoldoende op orde is waardoor jongeren niet in beeld komen, dat er hiaten in de huidige structuur zitten waardoor jongeren tussen wal en schip vallen, dat er geen overzicht is waardoor jongeren op meerdere tafels besproken kunnen worden en dat er onduidelijkheid bestaat over gegevensdeling. Wat betreft (vroeg)signalering constateert de gemeente dat signalen niet worden gedeeld met andere partijen “waardoor jongeren soms op meerdere leefgebieden problemen kunnen hebben zonder dat de professionals dit weten” en “jongeren pas echt in beeld [komen] als de problemen al dermate groot zijn dat ze bijvoorbeeld in aanraking zijn gekomen met justitie” (Gemeente Enschede, 2023a).

In de interviews werden al deze punten onderstreept. Sturing en lijn in de integrale aanpak zijn de voornaamste aandachtspunten. Zo gaf een respondent van de gemeente aan: “We doen veel op jeugd, maar niemand weet precies wat” (R09). Een andere gemeentefunctionaris spreekt de wens uit om meer tijd en ruimte te krijgen om meer in verbinding met elkaar te komen, goed in kaart te brengen wat ze aan het doen zijn en wat ketenpartners nodig hebben. Hij geeft aan dat er nog wat te winnen is op het gebied van een integraal plan van aanpak, ook om het gezin mee te nemen, bijvoorbeeld rondom Veilig Thuis-meldingen⁴. Daarvoor is een goede samenwerking nodig tussen politie, het wijkteam en Veilig Thuis, omdat de politie Veilig Thuis-meldingen kan doen die vanuit Veilig Thuis bij het wijkteam terechtkomen. Het wijkteam kan dan met de melding aan de slag gaan en bij de betreffende personen langs gaan. Dit zou de laatste tijd al beter gaan, maar het moet wel onder de aandacht blijven.

8.1.1 Vroegsignalering

Naast de integrale aanpak en samenwerking die verbeterd kunnen worden, heeft voorgaand punt over de Veilig Thuis-meldingen ook te maken met vroegsignalering. Als er vaker en sneller meldingen gemaakt worden, kan er sneller ingegrepen worden. De gemeentefunctionaris illustreert dit met het volgende voorbeeld wat betreft Veilig Thuis-meldingen die de politie zou kunnen maken:

“Het gebeurt ook heel vaak niet, dat je denkt: oh jammer. Gemiste kans. En dan zien ze jongeren wel drugs dealen of ze zien ze overlast veroorzaken of vernielingen of weet ik veel wat en dan komt er geen Veilig Thuis-melding voor. Dan denk ik: als je dat wel doet, kan Veilig Thuis of het wijkteam bij die ouders aan huis gaan van: “Dit is signaleerd door de politie,” en dan kun je het gesprek voeren met die mensen.” (R14, gemeente)

Daarbij valt op dat in de gesprekken met de professionals de rol van scholen hierbij niet of nauwelijks wordt aangehaald. Dit terwijl professionals werkzaam op scholen wel degelijk een rol voor zichzelf hierin zien weggelegd. Zo blijkt uit een interview met respondenten van een basisschool dat zij een Veilig Thuis-melding doen wanneer zij zien dat een kind aantoonbaar verwaarloosd of mishandeld wordt. Daarbij geven ze aan dat hiervan

ook sprake kan zijn als ouders weigeren om hulp toe te laten. Tegenover ouders benoemen ze wel eens: *“je blijft dit wel rekken nu, maar ergens komt een moment dat wij verder moeten. Het is onze plicht ook.’ En dat wil soms nog weleens genoeg zijn om mensen het te laten inzien”* (R32/R33, basisschool).

De nog niet toereikende vroegsignalering die de gemeente constateerde, werd ook regelmatig aangehaald in andere interviews. Respondenten van leerplicht leggen bijvoorbeeld uit dat er wel een goede groepsaankpak is vormgegeven met de pré-weegtafels, maar dat er geen overkoepelende bundeling van signalen plaatsvindt door de verschillende gremia waarin partners informatie met elkaar uitwisselen en dat individuele leden van groepen niet goed gevolgd en ondersteund worden. In de pré-weegtafel blijkt de focus ook op groepen te liggen, met als nadeel dat een individu die niet verbonden is aan een groep niet in beeld komt. Zij zeggen daarover:

“Dus het doel [van de pré-weegtafel] is eigenlijk: overlastgevende groepen tegengaan en bij wijze van spreken: als we vijftien criminele jongeren op een hoek hebben staan, dan hebben we een probleem, maar als ze alle vijftien op een andere hoek gaan staan, dan hebben we geen probleem meer.” (R28/R37, gemeente Enschede)

Het vroegsignaleringsnetwerk dat er in het verleden was, is daarentegen meer op individuen gericht. De gedachte achter vroegsignalering is volgens deze respondenten: *“dat jochie van twaalf begint voor het eerst in die groep te hangen, wat is er aan de hand? Hij gaat ook niet naar school. Of hij loopt op school opeens een of ander handeltje op te zetten”* (R28/R37, gemeente Enschede). Volgens hen moet je er “met elkaar bovenop gaan zitten”, wat nu niet gebeurt. In de voorgenomen plannen rondom Preventie met Gezag is dan ook beoogd om meer zicht te krijgen op de doelgroepen en de aanpak van doelgroepen te versterken, onder meer door een coördinator vroegsignalering aan te stellen (Gemeente Enschede, 2023a). Volgens respondenten is dit ook zeker nodig, omdat er een persoon nodig is die zowel de signalen bundelt als ook in de gaten houdt wie zich bezighouden met het kind en de situatie blijven monitoren. Genoemde aandachtspunten zijn nog de informatiewisseling met de politie goed organiseren en goed zicht krijgen op wat er leeft onder inwoners. Zie onderstaande uitspraak:

“Kijk, ons netwerk in een wijk beperkt zich vaak nog wel tot de vaste mensen. De ondernemers, de dorpsraad, de buurtkamer, die iedereen... En die zie je wel in ontwikkeling, maar een groot deel van de inwoners zien wij natuurlijk niet, die spreken we niet en die willen ook niks met ons te maken hebben. Nee. Dus dat gaat weer op van: hoe komen we erachter wat dat onzichtbare aandeel is in het hele vraagstuk natuurlijk.” (Ro1, gemeente)

8.2 Het versterken van de justitiële wijkfunctie

Naast het versterken van de aanpak van doelgroepen is het versterken van de justitiële wijkfunctie een lijn waarlangs de gemeente de criminaliteit in Glanerbrug wil terugdringen. Voor het versterken van de justitiële wijkfunctie ligt de focus ten eerste op het terugdringen van internationaal drugstoerisme en -handel. Dit gebeurt onder meer via de internationale driehoek en een integrale aanpak met spoormaatschappijen en -beheerders en verslavingszorg, waarbij ook bewoners worden betrokken. Daarnaast is de problematiek op het Redemptoristenpark aangepakt (zie paragraaf 5.1.2) en er vindt onderzoek plaats naar de meerwaarde van cameratoezicht in de stationsomgeving. We richten ons nu eerst op de grensgerelateerde criminaliteit en hoe er wordt aangekeken tegen de aanpak die met de grensligging te maken heeft. Daarna komt de politie-inzet in de wijk aan bod.

8.2.1 Het land houdt niet op bij de grens

Zoals in hoofdstuk 2 is beschreven, staat Glanerbrug vanwege de ligging bij de grens en een beek die gemakkelijk over te steken is van oudsher bekend als smokkeldorp. Deze oorsprong vanuit de grensligging en het smokkelen, is vandaag de dag nog aanwezig in de identiteit van Glanerbrug. Een respondent duidt ook dat de handelsgeest uit het verleden doorwerkt naar andere manieren van smokkel en handel:

“Ik denk dat die cultuur daarin wel samen gelijk is opgetrokken [in Glanerbrug en Dolfia]. En dat het een soort van ondernemers- en handelsgeest was, wat uiteindelijk denk ik door de laatste generatie op voorlaatste generatie al in de aderen zit en dat de handel is verschoven.” (Ro1, gemeente)

Voor de Glanerbrugers houdt het land niet op bij de grens, stelden we al eerder. Dat geldt niet alleen voor het slim benutten van de reguliere prijsverschillen tussen beide landen als het gaat om bijvoorbeeld levensmiddelen, benzine en huizen, maar ook voor de praktijken die het daglicht niet kunnen verdragen. Zo noemen respondenten werkzaam bij de Duitse politie dat veel criminelen gebruik maken van de grensovergang Glanerbrug – Gronau die niet behept is met permanente, structurele grenscontroles – zoals elke EU-binnengrens. Hierdoor halen en gebruiken Duitsers hun softdrugs en harddrugs in Nederland en veroorzaken Nederlanders in Duitsland problemen bij verschillende vormen van criminaliteit zoals illegaal gokken, het gebruik van huurauto's die ingezet worden voor criminele zaken, illegaal vuurwerk en uitbuiting. Mensen maken gebruik van de mogelijkheden die over de grens geboden worden door de verschillende beleidscontexten, strafrechtstelsels en praktijken van opsporing en toezicht. Zo vertelt een politiemedewerker dat de controles op arbeidsuitbuiting in Nederland strenger zijn, waardoor arbeidsmigranten werkzaam in Nederland onder goedkopere en slechtere omstandigheden in Duitsland worden gehuisvest. In het plan van aanpak Preventie met Gezag heeft de gemeente (2023a) ook gesteld te willen onderzoeken hoe signalen van criminele uitbuiting (eerder) herkend kunnen worden. Op welke manier de gemeente dit concreet wil doen en of dit te maken heeft met voorgaand voorbeeld is niet duidelijk.

In de context van het drugstoerisme vanuit Duitsland signaleren hulpverleningsprofessionals dat de verslavingszorg in Duitsland in vergelijking met de Nederlandse meer gefragmenteerd en minder goed georganiseerd is, waardoor Duitse drugsgebruikers terug blijven komen in Nederland en overlast veroorzaken. Vanuit hun status als EU-burger kunnen ze aanspraak maken op Nederlandse noodvoorzieningen. Verder constateren (hulpverlenings)professionals dat het brede aanbod van de hulpverlening – van preventieve maatregelen tot aan bemoeizorg – in Nederland beter is dan in Duitsland:

“Waarschijnlijk heeft het ermee te maken dat wij methadon verstrekken aan junkies en op die manier een soort medisch programma hebben waarbij je afkijkt en dat hebben ze in Duitsland niet. Als je daar aangeeft: ‘ik ben heroïneverslaafd,’

dan ga je naar het ziekenhuis, het infuus. Even cold turkey afkicken en dan mag je er weer uit. Dat werkt natuurlijk niet.” (R13, gemeente)

De relatief gemakkelijke toegang tot een inhoudelijk minder repressieve (verslavings)zorg werkt volgens deze professionals de komst van Duitse drugsgebruikers in de hand en creëert zo ook overlast. Tegelijkertijd vormen de Duitse drugsgebruikers met de Nederlandse gebruikers een vraag naar (hard)drugs, waar de drugshandel op inspeelt met aanbod.

“Er komen ook mensen vanuit Duitsland naar Nederland om hier naar de coffeshop te gaan, maar dat is het probleem niet, want die gaan meestal naar de coffeshop, die halen wat ze willen hebben en die gaan weer terug. Daar hebben we eigenlijk weinig tot geen overlast van. Het gaat meer om de harddrugsgebruikers. Daar hebben we overlast van.” (R51, politie)

Internationale samenwerking

Om de grensgerelateerde criminaliteit tegen te gaan, werken de Gronause en Enschedese gemeentelijke en politieorganisaties met elkaar samen. Deze internationale samenwerking verloopt volgens respondenten goed op casusniveau, maar op een hoger niveau zoals de regionale aanpak van grensgerelateerde criminaliteit, lastiger. Volgens een hulpverleningsprofessional lijkt de behoefte voor een samenwerking vanuit Duitsland minder te bestaan:

“Wat we wel merken, is dat het op casusgebied heel goed lukt, maar echt wat groter, want de gemeente Enschede wilde dus dit onderzoek ook graag doen en je ziet dat de gemeente Enschede veel insteekt op samenwerking met Duitsland en Glanerbrug, maar je ziet dat in Duitsland de behoefte wat minder er is.” (R43, verslavingszorg)

Gezien de drugsproblematiek aan de Nederlandse kant van de grens, waar Duitsland minder last van heeft, is dit ook wel te verklaren. Afgaande op de interviews lijkt er wel redelijk veel contact te zijn tussen de Nederlandse en de Duitse politie, vooral op casusniveau wanneer er acuut moet worden gehandeld. Om elkaar zowel persoonlijk als in de werkwijzen beter te leren

kennen, draaien beide politieorganisaties ook mee in elkaars diensten, zo geven respondenten aan. Een Nederlandse politierespondent vertelt dat er een grensoverschrijdend politieteam is waar Duitse en Nederlandse collega's in zitten:

“En dat voordeel is natuurlijk, als je dan de grens over gaat, dan kan dat altijd, want dan is de Duitse collega aan zet, op het moment dat we in Nederland zijn, dan is de Nederlandse collega aan zet.” (R51, politie)

Daarnaast kan de Nederlandse politie aan de Duitse politie vragen om gegevens van een bepaald Nederlands persoon die zich in Duitsland begeeft op te zoeken en andersom. De politierespondent geeft aan dat het contact tussen de politie uit beide landen soepel verloopt, vooral vanwege het grensoverschrijdend politieteam en het scheelt dat de meeste grenscollega's ook de taal van het andere land en een gemeenschappelijk dialect spreken. Respondenten van de Duitse politie omschrijven de samenwerking met de Nederlandse politie tevens als positief. Beide organisaties zien dat zij met dezelfde mensen en problematiek te maken hebben en dat de landsgrens voor zowel Glanerbrug als Gronau eigenlijk niet bestaat.

Drugsoverlast en de aanpak daarvan in de media

De gemeente besloot in 2016 om tot en met 2019 jaarlijks 350.000 euro extra in de aanpak van drugshandel in Enschede te investeren (Tubantia, 2016a). In die periode waren er ook diverse pandsluitingen vanwege drugsoverlast en werden verschillende mensen aangehouden in verband met drugscriminaliteit, waaronder ook Duitsers die probeerden de grens te passeren met drugs in hun bezit. Onder meer werden begin 2018 nabij het station in Glanerbrug drie Duitse mannen aangehouden op verdenking van drugshandel (Hardeman, 2017; Smit, 2018; Waanders, 2018; Tubantia, 2018). Er werd bericht over kinderen die spuiten vonden in Glanerbrug, overlast van junks en schietincidenten. Ook werd er specifiek gesproken over overlast van Duitse verslaafden die in de omgeving van het stationsgebied spuiten gebruiken om drugs te injecteren; “de spuiten zie je soms overal liggen rondom het station in Glanerbrug,” aldus de voorzitter van de Dorpsraad (Hellegers, 2022; Tubantia, 2019). In juni 2018 zorgde de burgemeester van Enschede ervoor dat in de

Algemene Plaatselijke Verordening extra regels werden opgenomen over drugsgebruik. Overtreders konden hiermee worden weggestuurd, aangehouden en strafrechtelijk worden vervolgd. Bij herhaaldelijk overtreden kon een gebiedsverbod worden opgelegd. Er werd gesproken over de mogelijkheid van een gebiedsverbod in onder meer De Eschmarke/Glanerbrug (Louwes, 2018). Eind 2018 moest een omvangrijke Duits-Nederlandse samenwerking een einde maken aan de drugshandel en het -gebruik op stations op de route van Gronau naar Enschede. De politie, gemeenten, Nederlandse Spoorwegen, Deutsche Bahn en ProRail bundelden hierbij de krachten in een convenant. Zo werd er ingezet op strengere controles in de treinen van en naar Duitsland (Hellegers, 2018; Tubantia, 2019).

Vanaf 2021 leek er meer aandacht te komen voor de rol van jeugd bij drugscriminaliteit. Zo schreef de *Tubantia* over jonge kinderen in Glanerbrug die onder groepsdruk steeds verder gingen en zodoende snel in de criminaliteit belandden. De wijkagent gaf aan dat de politie al langer bezig was om de drugsoverlast onder controle te krijgen. Er waren signalen dat dealers de jongeren voor een paar euro's gebruikten voor hand- en spandiensten. De gemeente en de politie zetten het preventieve project Harnas op. In het kader hiervan werden trainingen en voorlichtingen gegeven aan kinderen in de groepen 7 en 8 van de basisschool, met als doel de kinderen weerbaarder te maken tegen criminaliteit (Smit, 2021).

In juni 2022 werd geschreven dat de drugsoverlast in Glanerbrug de afgelopen maanden erger was geworden. De politie en gemeente wisten ervan, maar de politie gaf tegenover de *Tubantia* aan dat drugsdealers de mogelijkheden en onmogelijkheden van de politie kennen en goed weten hoeveel drugs ze wel of niet op zak mogen hebben. Daardoor bleek ondanks maatregelen zoals pandsluitingen, het kappen van bosschages, extra cameratoezicht bij het station en meer controles, dat de middelen voor de politie te beperkt zijn. De politie kan namelijk niet zomaar willekeurig een woning binnenstappen omdat een buurtbewoner iets ziet en mag niet zomaar iemand fouilleren. De drugsproblemen zouden er volgens de politie niet zijn als de wetgeving tussen Nederland en Duitsland niet zo zou verschillen. In Duitsland zijn mensen al strafbaar als ze drugs op zak hebben, waardoor Duitsers het in Nederland gebruiken. Daarbij werd gesteld dat in tegenstelling tot de openbare ruimte waar in het verleden gebruikt werd, het in 2022 voornamelijk in opgekochte pandjes gebeurde. De wijkagent gaf het belang van melden door inwoners aan, "maar daar wordt in het dorp anders over gedacht". In een reactie op de reportage in de krant gaf de burgemeester aan dat de overlast van Duitse drugstoeristen in Glanerbrug "volstrekt onacceptabel" is en hij kondigde aan dat

de gemeente, de politie en het Openbaar Ministerie de gezamenlijke inzet in Glanerbrug verder zouden gaan intensiveren (Te Bogt, 2022).

In oktober 2022 werd bekend dat de gemeente inderdaad flink geld uit wilde trekken om criminaliteit aan te pakken. Omdat de gemeente dacht dat een grote groep jongeren zich blind staarde op de levensstijl van criminelen en daarmee gevoelig was voor de overstap naar criminaliteit, riep de gemeente de ‘patseraanpak’⁵ in het leven. Deze aanpak moest de status van jonge criminelen doorbreken en werd ingezet in samenwerking met de politie en de Belastingdienst. De bedoeling van deze aanpak is dat jonge criminelen kwijtraken wat ze hebben gekocht van hun criminele geld: als blijkt dat ze iets duurs zoals een auto of sieraden niet gewoon hebben kunnen betalen, wordt het afgepakt. Daarnaast wilde de gemeente jongeren weerbaarder maken tegen de verleidingen van criminaliteit, door jongeren beter te informeren over de gevaren van cybercrime, geldezels en drugs. In Glanerbrug werd daarnaast specifiek ingezet op meer toezicht met behulp van mobiele camera’s om drugscriminaliteit tegen te gaan (Engelbarts, 2022b). Verder kwamen er in 2022 meerdere berichten naar buiten over een woningcorporatie die in een aantal dagen verschillende “lastige huurders” in Glanerbrug via een kort geding uit hun woning probeerde te zetten. Vaak hadden deze uitzettingen te maken met drugsoverlast (Engelbarts, 2023a).

Naast drugsoverlast bleef overlast door jongeren ook een onderwerp. In januari 2023 heeft de gemeente Enschede Stichting Halt in de arm genomen voor de aanpak van jongerenoverlast. De proef werd gestart in Glanerbrug omdat daar relatief het meest gebeurde. Door groepjes jongeren die mensen naschreeuwden, bedreigden, rotzooi traptten en spullen vernielden, voelden Glanerbrugers zich niet meer veilig in hun eigen dorp. De overlast door jongeren was echter ook in de rest van Enschede een probleem (Koedijk, 2022; Engelbarts, 2023c). In december 2023 werd bekend dat de gemeente Enschede 2,6 miljoen euro kreeg in het kader van Preventie met Gezag om kwetsbare jongeren te helpen (Schoon, 2023).

Wat betreft de drugsoverlast binnen Glanerbrug lijkt hier de laatste periode minder sprake van te zijn en lijkt een repressieve aanpak zijn vruchten afgeworpen te hebben. Een gemeentefunctionaris zegt bijvoorbeeld: “Ik krijg de laatste tijd echt wel te horen dat het beter is gegaan sinds het sluiten van de panden en onze aanpak op het Redemptoristenpark” (R13). Een respondent vanuit sociaal werk waarschuwt wel dat de problematiek in het Redemptoristenpark nu onder controle is, maar dat het niet uitgeslo-

ten is dat de overlast elders weer opduikt. Volgens hem zou er daarom aan gedoogzones gedacht kunnen worden:

“Je zou kunnen denken: als je nou op verschillende plekken dat drugstoerisme de kop in wil drukken, dan komt het ergens anders weer boven, denk ik, dus je zou kunnen denken aan iets ergens wat te gedogen. Gedoogzone. Gedoogplekken. Gedoog-iets. [...] Dan hou je het ergens anders weg. Het zal niet 100 procent scoren, maar het is iets wat er is. In Enschede zelf zijn er gebruikersruimtes en kunnen mensen in een nette omgeving gebruiken, dat kan. Alleen, ik weet niet of je daar als toerist ook welkom bent.” (R19, sociaal werk)

Juist de wisselwerking tussen een preventieve en repressieve aanpak – vandaar ook Preventie met Gezag – is essentieel. Een politiemedewerker zegt bijvoorbeeld:

“We moeten natuurlijk ook niet als politie de illusie hebben dat we het op gaan lossen. Dat gaat niet. Zolang er verslaafde mensen zijn, zullen er drugsdealers zijn en andersom. Alleen, het moet wel beheersbaar blijven en daar proberen we zo goed en zo kwaad als het kan wat aan te doen.” (R51, politie)

Daarnaast zijn er nog aandachtspunten en uitdagingen op het gebied van politie-inzet, waar we in de volgende paragraaf op ingaan.

8.2.2 Politie-inzet in de wijk

Een pijler van de justitiële wijkfunctie is de politie-inzet in Glanerbrug. Hierover staat in het plan van aanpak beschreven dat wijk- en jeugdagenten van het basisteam Enschede in Glanerbrug worden ingezet, die in verbinding staan met partners zoals de gemeente, zorgpartijen, scholen, sportverenigingen en ondernemers. Middels een groepsscan brengen ze jongeren in beeld (zie ook het kader in paragraaf 8.1 over de (pré)weegtafel) en er is een jeugdcoördinator die voor het gehele basisteam overzicht houdt op de jeugdzaken. Ook staat er beschreven dat de politie incidentele acties houdt op het gebied van drugs met de focus op Glanerbrug en dat de politie op basis van informatie vanuit MMA-meldingen en eigen waarnemingen direct actie onderneemt. De recherche is eveneens bezig met Glanerbrug.

Een geconstateerd aandachtspunt rondom de politieaanpak is dat er voor een structurele aanpak meer capaciteit en expertise voor het basisteam noodzakelijk is (Gemeente Enschede, 2023a).

Wat ten eerste opvalt – ook afgaande op het voorgaande intermezzo over drugsoverlast en de aanpak ervan en voorgaande paragraaf over de internationale aanpak – is dat de repressieve aanpak van drugsoverlast en –criminaliteit in Glanerbrug de laatste jaren meer aandacht heeft gekregen. Hierbij zien we dat er vooral op bepaalde aandachtsgebieden, zoals panden waar drugsoverlast was en specifieke hotspots zoals het Redemptoristenpark en het stationsgebied, werd ingezet. We zien hierin vooral een reactieve aanpak, afgaande op waar problemen zich voordoen. Uit de interviews komt een beeld naar voren van een politie die, door een gebrek aan capaciteit en gestelde prioriteiten, zich niet zo kan inzetten als gewenst. Professionals zijn enerzijds kritisch op de werkwijze van de politie. Anderzijds tonen ze ook begrip voor de omstandigheden waarin de politie moet werken. Een respondent vanuit de jeugdreclassering vindt bijvoorbeeld *“dat ze gewoon te weinig uren hebben, mankracht, om daadwerkelijk echt gewoon het ouderwetse politiewerk te doen. [...] Op straat zichtbaar te zijn, met mensen in contact te blijven”* (R44). De inzet van de politie blijkt duidelijk te maken te hebben met prioritering van de politie-inzet en beschikbare capaciteit als gevolg daarvan. Een politierespondent beschrijft bijvoorbeeld dat hij graag onderzoeken wil laten doen naar de criminele netwerken in Glanerbrug, maar dat dat niet van de grond komt vanwege capaciteitstekorten.⁶ Over hoe dit in de praktijk gaat vertelt hij:

“Het is kennelijk niet ernstig genoeg. Ik heb het op allerlei weegtafels gelegd, daar valt-ie dan voor af. Dan is het niet groot genoeg. Daar kan ik me iets bij voorstellen als je 25 andere prioriteiten hebt die groter zijn, Maar de tafel daarna, daar zou je er misschien wel wat mee kunnen. Nou, daar valt-ie ook vanaf om allerlei redenen. Capaciteit zal er ook één zijn en dan komt-ie eigenlijk weer terug bij mijn wijkteam. En ik kan dat niet behappen, want dit vergt tactisch onderzoek en dat is een specialisme. [...] Dat vraagt heel veel en mijn wijkteam heeft ondertussen noodhulp te doen, en allerlei andere diensten, horeca, demonstraties, zwarte pietten et cetera. Het is niet realistisch om dat te doen. Dus dat ga ik ook niet een beetje doen, dan maar niet.” (Ro8, politie)

Verder gaven verschillende respondenten ook aan dat de wijkagent in Glanerbrug zichtbaar en laagdrempelig benaderbaar zou moeten zijn, bijvoorbeeld met een kantoor dichtbij scholen, zodat ze ook makkelijker bereikbaar voor kinderen zijn. Ook een wijkcoach gaf dit aan, waarbij een beeld van een heel andere situatie in het verleden wordt geschetst:

“Wij zien de wijkagent nooit. En dat vind ik echt wel een kritisch punt. Ik bedoel, ik ken [hem]. Maar ik denk, de Glanerbrugger kent hem helemaal niet. Hij is ook niet zichtbaar. Hij heeft op woensdagmorgen geloof ik wel een uurtje in de Dorpskamer, maar hij is niet echt zichtbaar. Vroeger, in het verleden, was er in Glanerbrug een politiebureau [...]. Daar zaten acht of negen mensen, die hier operationeel waren, politieagenten.” (R25, wijkcoach)

In het lokale blad *De Grensstreek* was er in het verleden zelfs een rubriek ‘Hermanditjes en datjes’ waarin politiedossiers beschreven werden. Een lokale ondernemer onderschrijft de schijnbare afwezigheid van de wijkagent vandaag de dag door aan te geven de wijkagent nog nooit te hebben gezien en niet te weten wie het is.

Zoals eerder in dit rapport is beschreven, gebeurt er van alles op het gebied van preventie van jeugdcriminaliteit, bijvoorbeeld door de inzet van het jongerenwerk. Op een bepaald punt lopen de sociale partners echter tegen figuurlijke muren aan en komen ze niet verder in hun aanpak, zo bleek uit de interviews en observaties. Een van de jongerenwerkers vertelde tijdens de pré-weegtafel:

“We hebben het elke week over dezelfde shitshow, dat heb ik ook tegen de jongeren gezegd. Met sommigen kun je een goed gesprek hebben, iemand die een keer en bezem pakt, ja knikt, maar elke keer is het weer hetzelfde. We zijn al anderhalf jaar met hetzelfde bezig. We zijn het erover eens dat een stukje gezag van enorme meerwaarde kan zijn in deze situatie. Sommigen zijn er preventief al lang uit.” (R27)

Vanuit de preventieve partners is er duidelijk behoefte en noodzaak voor meer ingrijpen vanuit de repressieve of gezagskant – politie en boa’s – om uiteindelijk verder te komen in de preventieve aanpak, door te laten

zien wat consequenties van gedrag kunnen zijn en om af te schrikken. Dit gebeurde bijvoorbeeld door het versturen van een brief naar bepaalde overlastgevende jongeren, zoals beschreven in het intermezzo 'Jeugdhonk Het Pakhuus' voorafgaand aan dit hoofdstuk. Hieruit bleek dat de jongeren deels de brief niet goed begrepen en deels niet serieus namen. Er bleek bovendien geen opvolging aan de brief te zijn gekomen. Wat ons betreft is dit een gemiste kans in het repressief benaderen van jongeren. Er had meer in de leefwereld van jongeren verplaatst kunnen worden door de brief begrijpelijker te maken en daarnaast had de brief ook mondeling toegelicht kunnen worden om meer effect te sorteren.

De samenwerking met de politie kwam ook ter sprake in de interviews. Boa's beschrijven dat ze op een gegeven moment merkten dat jongeren voor hen wegreiden, met wie ze eerder gewoon in gesprek konden. Toen bleek dat er een politieactie was geweest, maar deze actie niet met de boa's en het jongerenwerk was gedeeld. De boa's hadden het prettig gevonden als dit van tevoren met hen gedeeld was, zodat ze wisten wat er speelde en eventueel zelf bij de actie hadden kunnen zijn. Het is voor de jeugd ook goed om te zien dat er met z'n allen wordt samengewerkt, zo geven ze aan. Daarbij toonden ze er ook begrip voor dat de politie soms snel en onverwachts moet handelen.

Respondenten geven tot slot aan dat een bemoeilijkende factor tussen de politie en het jongerenwerk de vertrouwensband is die jongerenwerkers met de jongeren hebben en daardoor niet alles willen en kunnen delen met de politie. Aan de andere kant wordt de politie qua informatiedeling beperkt door de Wet politiegegevens (Wpg) en de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), ook met andere partners. Een politierespondent zegt daarover:

“Dan zit je in een overleg met verschillende netwerkpartners en dan kan ik weer niet te veel zeggen, terwijl iedereen openlijk spreekt. Dan moet ik mijn mond houden. En dat is wel lastig. We moeten niet gaan zorgen dat de politie een onbetrouwbare partner wordt daardoor. [...] Als wijkagent zit je in dat grijze gebied van: je wilt het algemene doel halen met z'n allen, maar daar moet de politie ook een steentje aan bijdragen. En dat is dan weleens lastig.” (Ro5, politie)

8.3 Conclusie

Om crimineel en overlastgevend gedrag van jongeren te stoppen, wil de gemeente de doelgroepenaanpak, waaronder ook de persoonsgerichte aanpak valt, versterken. Voor zorgvragen van inwoners bestaat de reguliere hulpverlening (wijkteams met wijkcoaches) en voor zorgvragen met complexe problematiek en/of overlastgevend en/of crimineel gedrag bestaat daarnaast een aanpak binnen het Zorg- en Veiligheidshuis waarbinnen de trajecten Justitieel Overleg Risicjongeren, Code Rood, Top X en (pré-)weegtafels met een bijbehorende groepsaanpak voor ieder stadsdeel bestaan. Naast de lovende woorden is de kritiek op het instrumentarium om de jeugdcriminaliteit terug te dringen dat er sprake is van gebrekkige sturing en een niet optimaal functionerende samenwerking tussen de partners in de integrale aanpak. Ook het onvoldoende gebruikmaken van de vroegsignalering wordt door de betrokkenen kritisch tegen het licht gehouden. Een apart aandachtspunt betreft de samenstelling van de samenwerkings- en overlegpartners in de aanpak. Het valt hierbij op dat naast de reguliere partners er in de interviews relatief weinig over de mogelijke rol van scholen wordt gesproken, terwijl zij hier voor zichzelf wel een rol zien. Sommigen merken daarnaast op dat ook inwoners veelal ontbreken in het netwerk van samenwerkende partners. Een ander gesignaleerd spanningsveld binnen de groepsaanpak betreft de relatie tussen de groep en het individu, waarbij de laatsten door de gehanteerde methodiek momenteel minder goed in beeld komen.

Naast de doelgroepenaanpak richt de gemeente zich in Glanerbrug op het versterken van de justitiële wijkfunctie, allereerst door het terugdringen van het internationale drugstoerisme en de drugshandel. Ook hier zijn er verschillende vormen die zich kenmerken in een integrale aanpak, waarbij er onder andere samenwerking plaatsvindt binnen en met de internationale driehoek en concreet tussen de Nederlandse en Duitse politie. De historisch gegroeide en culturele omstandigheid dat voor de grensbewoners het land niet ophoudt bij de grens, maakt dat bewoners aan beide zijden van de grens van de legitieme en illegitieme mogelijkheden gebruik maken. De succesvolle repressieve aanpak van de drugshandel, bijvoorbeeld in panden in het Redemptoristenpark, leidt tot minder overlast en criminaliteit. Kenmerkend voor de aanpak van de politie is het reactieve karakter

van de aanpak: daar waar de drugshandel plaatsvindt wordt ingegrepen. Anderzijds is er in specifieke situaties ook een roep om een sterkere en soms ook bredere inzet van de politie. De geconstateerde reactieve aanpak van de politie is mede gerelateerd aan capaciteitsproblemen, waar andere professionals ook begrip voor kunnen opbrengen. Capaciteitsproblemen vertalen zich op hun beurt weer in opmerkingen over de gebrekkige zichtbaarheid van de politie waaronder ook die van de wijkagent in Glanerbrug. Er is behoefte aan een meer structurele aanpak, die niet enkel reactief door incidenten en geëscaleerde situaties wordt gestuurd. Ook een zichtbare en benaderbare politie, die met gezag optreedt ter aanvulling op de preventieve aanpak van het jongerenwerk, wordt daarbij door verschillende actoren als cruciaal benoemd.

Eindnoten

1. Waarin zorgen over jongeren tussen 0 en 23 jaar gedeeld worden tussen zorgpartijen en de strafketen, waarbinnen een integrale persoonsgerichte aanpak opgestart kan worden.
2. Bij huiselijk geweld.
3. Een integrale persoonsgerichte aanpak bij personen die veel overlast veroorzaken of veelvuldig crimineel gedrag vertonen.
4. Iedereen kan contact opnemen met Veilig Thuis bij vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld. Veilig Thuis kijkt samen met de beller wat er aan de hand is en wat de beller zelf kan doen. Wanneer dit niet mogelijk is of wanneer de situatie te complex of ernstig is, kan de beller een melding doen bij Veilig Thuis. Zie <https://veiligthuis.nl/hoe-werkt-veilig-thuis/>.
5. Deze patseraanpak is niet voorbijgekomen in de interviews.
6. Wij hebben geen toestemming aangevraagd voor inzage in politiegegevens artikel 9 van de Wet politiegegevens. Dit betekent dat we geen feitelijk overzicht hebben van recent afgeronde of lopende politieonderzoeken naar criminele samenwerkingsverbanden die op enigerlei wijze verbonden zijn met Glanerbrug en haar inwoners.

9

Conclusies en aanbevelingen

In dit slothoofdstuk staat de beantwoording van de onderzoeksvragen centraal. We doen dat op een wat ongebruikelijke manier, door aan de hand van brede thema's en de grote lijnen de uitkomsten van het onderzoek te beschrijven. De twee centrale vragen die boven dit onderzoek hangen, luiden: (1) Wat is de aard en omvang van de (jeugd)criminaliteit in de Enschedese wijk Glanerbrug en welke ontwikkelingen zijn hierin zichtbaar? en (2) Wat is de aard van de sociaaleconomische problematiek in de Enschedese wijk Glanerbrug? Hierbinnen zijn enkele verdiepende vragen gesteld die zich richten op het typeren van de (risico)jeugd en het internationale grensoverschrijdende karakter van de drugscriminaliteit in Glanerbrug. Daarnaast zoomen we in op de inwoners van Glanerbrug, hun lokale ervaringen met overlast en criminaliteit en hun visie op de aanpak hiervan. Gezien de grote hoeveel data die we in de loop van het onderzoek hebben verzameld uit verschillende bronnen, hebben we hier voor een thematische, geïntegreerde presentatie van de uitkomsten gekozen. We eindigen met een brede visie op de inrichting van het programma Preventie met Gezag en waar mogelijk concretiseren we deze met meer specifieke plannen. Voor een gedetailleerde onderbouwing van de grote lijnen die we in het navolgende zullen schetsen, verwijzen we naar de gedetailleerde beschrijvingen in de afzonderlijke hoofdstukken. Om de problematiek van overlast en (jeugd)criminaliteit in Glanerbrug te kunnen begrijpen, volstaat het dan ook niet om enkel deze samenvattende pagina's te lezen. Het is uiteraard wel een goede start!

9.1 Algemene uitgangspunten en brede bevindingen

Groeten uit Glanerbrug

We beschrijven drie belangrijke bouwstenen die van belang zijn om Glanerbrug en haar bewoners te begrijpen. In de allereerste plaats constateren we dat Glanerbrug een specifieke historie als grens- en arbeidersdorp heeft waar mensen het gewend zijn gebruik te maken van de mogelijkheden geboden door de ligging aan de grens en waar mensen het ook gewoon vinden 'zelf de broek op te houden'. Deze lokaal gewortelde mentaliteit werkt tot op de dag van vandaag door en vormt daarmee ook een belangrijk onderdeel van het stigma dat over Glanerbrug en Glanerbruggers bestaat. Zo bestaat een beeld van mensen die informeel hun weg vinden en daarin afstand houden tot en deuren gesloten houden voor de overheid. Deze beeldvorming over Glanerbrug, de tweede bouwsteen die we onderscheiden, speelt een belangrijke rol in de interactie tussen Glanerbruggers en niet-Glanerbruggers. Er is sprake van een specifiek en hardnekkig imago van Glanerbrug gerelateerd aan de smokkel, de messen en een 'autonoom volk'. Een deel van de (gewortelde) Glanerbruggers heeft het gevoel dat er op hen wordt neer gekeken. Anderzijds bestaan er binnen Glanerbrug ook beelden over elkaar en kijkt een deel van de bewoners neer op andere bewoners omdat zij 'nieuw' zijn of juist een 'criminele reputatie' hebben. Scheidslijnen tussen de gewortelde inwoners en nieuwkomers horen daarbij, waartoe sommigen ook mensen die vanuit Enschede naar Glanerbrug – dus binnen dezelfde gemeente – verhuizen rekenen. Naast een afbakening van 'oud' en 'nieuw' loopt ook de verzuilde structuur van de samenleving nog door, bijvoorbeeld in het verenigingsleven en daarmee ook tussen groepen in buurten en straten. De restanten van de verzuiling als derde bouwsteen, worden zichtbaar in bijvoorbeeld de profilering van de basisscholen en bovenal in de dagelijkse interacties tussen mensen en in de samenwerking tussen verschillende partijen.

Diversiteit

We schrijven en spreken over Glanerbrug als een eenheid. Glanerbrug vormt ook een administratieve eenheid en daarnaast hebben inwoners van

Glanerbrug allemaal om te gaan met het stigma dat kleeft aan Glanerbrug. Maar daar houdt de homogeniteit wel zo ongeveer op. Glanerbrug is de afgelopen decennia veranderd met de bouw van nieuwe buurten en de komst van 'nieuwe mensen van buiten' die om verschillende redenen in Glanerbrug zijn komen wonen. In Glanerbrug wonen vooral autochtone Nederlanders en relatief weinig bewoners met een migratieachtergrond. Daarmee is Glanerbrug geen 'klassieke' superdiverse wijk zoals we die kennen in vele andere hedendaagse westerse steden (Vertovec, 2022). Glanerbrug is anders divers en is te typeren als een wijk met grote verschillen tussen buurten in sociaaleconomisch opzicht. Er zijn buurten en straten of zelfs delen van straten waar ongunstige omstandigheden zoals werkloosheid, armoede, schulden, lage opleidingen, alcohol en drugsverslaving samenkomen, naast buurten waar de rijkdom en de welvaart je tegemoet komen. Dit is ook het beeld als je door Glanerbrug fietst: prachtige buurten – oud en nieuw – met grote vrijstaande huizen in ruime straten wisselen zich af met straten en buurten waarin dit beeld zich keert. Dit laatste zijn ook de buurten waarin de Glanerbrugers elkaar kennen en sociaal plaatsen op basis van familienaam en waar 'de import' geen flauw idee heeft waar het over gaat.

Veiligheid en ergens (geen) last van hebben

Ook de beleving van Glanerbrug door de bewoners loopt uiteen. Een deel van de geïnterviewden ziet en ervaart een groot en urgent probleem, vooral rondom drugshandel, drugsgebruik en delinquente jongeren. Zij typeren Glanerbrug als het afvoerputje van Enschede. Een ander deel stelt juist dat de problematiek van overlastgevende en criminele jongeren overdreven wordt en typeert Glanerbrug als meer dan ontspoorde jeugd. De resultaten van de vragenlijst laten vooral een beeld zien van bewoners die zich relatief veilig en thuis voelen in Glanerbrug en een gemeenschap ervaren waar mensen elkaar helpen. Als het gaat om het al dan niet aanspreken van anderen komt er tevens een verdeeld beeld uit de vragenlijst naar voren. Bewoners zien allerlei vormen van criminaliteit en overlast om hen heen, zien mensen naar hun wijk voor drugs komen, maar zijn overwegend positief over de verschillende aspecten van veiligheid in Glanerbrug. Dit zou kunnen wijzen op een zekere gewenning voor delinquent gedrag. Voor

een wijk die in de aandacht staat vanwege de lokale drugshandelproblematiek, is het opvallend dat de verkoop en het gebruik van drugs relatief laag scoren op zichtbaarheid. Dit zou kunnen wijzen op een afname van deze drugshandel of op een verminderde zichtbaarheid doordat de drugshandel zich meer achter de voordeur van panden afspeelt. De MMA-meldingen gaan inhoudelijk overigens vooral over verschillende vormen van drugge-relateerde criminaliteit. Dit laat niet alleen zien dat de drugshandel nog aanwezig is, maar ook dat bewoners van Glanerbrug wel degelijk hun stem laten horen bij de overheid. Bewoners reageren op allerlei manieren op de overlast en criminaliteit in de wijk, maar behoudens een enkel voorbeeld van bewoners die het heft in eigen hand nemen, kijken zij vooral de andere kant op. “Zolang we er zelf geen last van hebben, vind ik het prima,” aldus de Glanerbruggers.

De digitale straat

In dit onderzoek is ook aandacht besteed aan de ‘digitale straat’ waar Glanerbruggers evengoed in participeren. De komst van internet met het wereldwijde web en de sociale media inclusief alle applicaties heeft een nieuwe dimensie toegevoegd aan het alledaagse bestaan van mensen en jongeren in het bijzonder. Naast alle positieve kanten van het internet, wijzen professionals erop dat deze digitale wereld de wereld van jongeren vergroot en hun mobiliteit faciliteert (je weet heel snel waar wie is). Tegelijkertijd wijzen professionals op de sociale armoede (gebrekkige face to face communicatievaardigheden en eenzaamheid) die sociale media onder jongeren en tussen jongeren en ouders kan creëren. Er is geen noodzaak om anderen fysiek op te zoeken of aan te spreken als er een smartphone tussen zit. Ouders hebben nauwelijks een idee hoe de sociale media werken, welke werelden hun kinderen bezoeken en wat voor risico’s zij hiermee kunnen lopen. Jongeren die gebruikmaken van sociale media-apps als Telegram, TikTok en Snapchat kunnen zonder enige moeite in groepen terechtkomen waar allerhande (verboden) producten worden aangeboden, waaronder drugs. Een deel van het aanbod is lokaal, maar feitelijk doet het er niet toe want bestelde drugs kunnen eenvoudig opgestuurd worden. Deze sociale media-apps bieden net zo gemakkelijk ruimte voor het exposeren van (jonge) vrouwen en mannen als dat ze lokaal nieuws eerder

brengen dan de gevestigde media. Zo gingen er op Snapchat al filmpjes rond met beelden van politiemensen die rondom een auto met kogelgaten in Glanerbrug staan nog voordat RTV Oost er over had kunnen berichten (Bakker, 2024). Voor jongeren is de digitale straat inmiddels net zo wezenlijk als de fysieke straat en een leven zonder kunnen zij zich niet meer voorstellen. Dit is tevens relevant in het licht van een jeugdaanpak gericht op Glanerbrug. De wereld van jongeren is door de online mogelijkheden groter geworden, waardoor jongeren gemakkelijk contact met anderen buiten hun eigen buurt of wijk kunnen hebben.

De geregistreerde werkelijkheid van overlast en criminaliteit

Het aantal politieregistraties in Glanerbrug blijft over de onderzoeksperiode, 2019 tot en met 2023, relatief gelijk. De initiële forse stijging in 2020 wordt gevolgd door een daling die inzet in 2021 en tot en met 2023 doorloopt. Het betreft voornamelijk incidenten binnen de categorie ‘vernielingen en incidenten tegen de openbare orde’, waarbinnen het dan weer vooral gaat om overlastmeldingen (van jeugd, door geluid, verwarde personen en door alcohol/drugs). In absolute zin registreert de politie de meeste incidenten in de buurten Schipholt-Glanermaten, Eekmaat West en Bentveld-Bultserve en de minste in Glanerveld. Afgezet tegen inwoneraantallen registreert de politie de meeste incidenten in de buurten De Slank, Dolphia en Eekmaat en de minste in Eilermarke en Glanerveld. Drugsincidenten worden beperkt geregistreerd. De drugsregistraties die er wel zijn vinden in absolute zin vooral plaats in Bentveld-Bultserve en relatief vooral in De Slank. Als we van het incidentniveau naar het niveau van geregistreerde verdachten in Glanerbrug wisselen, registreert de politie van 2019 tot en met 2023 655 unieke personen als verdachte bij een incident in Glanerbrug. Hieronder bevinden zich 252 verdachten (38%) tot en met 27 jaar oud. Als we uitgaan van de politieregistraties wonen zes van de tien verdachten in de gemeente Enschede, waarvan iets meer dan de helft in Glanerbrug. De verdachte jongeren wonen in vergelijking met de volledige groep verdachten dus net iets vaker in Glanerbrug. In totaal zijn er 306 jongeren tot en met 27 jaar oud die ergens in Nederland als verdachte staan geregistreerd, woonachtig in Glanerbrug. Onder deze 306 jonge verdachten bevinden zich grotendeels mannen (78%). De verdachten hebben

overwegend de Nederlandse nationaliteit. Een relatief kleine groep heeft een dubbele nationaliteit, waarbij de Syrische en Turkse nationaliteit het meest voorkomen, maar in absolute aantallen zijn deze nog steeds gering. De jonge Glanerbrugse verdachten worden in twee derde van de gevallen lokaal in Enschede als verdachte geregistreerd (67%). Een op de drie incidenten die gerelateerd zijn aan deze in Glanerbrug woonachtige verdachte jongeren vinden dus buiten Enschede plaats.

Next generation binnen het extended netwerk

Uit de bovenlokale netwerkanalyse komt een omvangrijke groep jongeren als 'next generation' naar voren. Dit zijn jongeren die wij, afgaande op hun registraties in BVH als verdachte en betrokkene, typeren als bezig met naam te maken in het criminele circuit en die in de toekomst mogelijk vaker in beeld gaan komen bij de politie. Het betreft 125 jongeren tot 18 jaar die in de afgelopen drie jaar meer dan drie keer als verdachte of als betrokkene zijn geregistreerd samen met gezichtsbepalende crimineel actieve jongeren uit Glanerbrug (de zogenoemde 'kopstukken'). Van deze jongeren wonen er 101 in Enschede, waaronder 25 in Glanerbrug. Deze 'groep' – feitelijk is het geen groep – biedt kansen voor preventief ingrijpen, omdat deze jongeren gezien de ernst en de frequentie van de strafbare feiten nog aan het begin van een eventuele criminele carrière staan. De omvang van de groep next generation in zowel Glanerbrug als breder in Enschede is opmerkelijk groot in het licht van de bovenlokale netwerkanalyses die we in andere steden hebben gedaan. Dit biedt niet alleen belangrijke aanknopingspunten voor een preventieve aanpak, maar wijst ook op de urgentie van een dergelijke preventieve aanpak.

Clusters binnen het limited netwerk

Binnen het *limited* netwerk dat uit de verdiepende netwerkanalyse voortkomt, hebben we op basis van gemeenschappelijke incidentregistraties vier clusters onderscheiden. Daarmee doelen we op personen die binnen het cluster intensiever met elkaar (kunnen) samenwerken rondom dezelfde soort strafbare feiten dan met personen buiten het cluster. We willen hier de twee omvangrijkste clusters benoemen. Allereerst de Enschedese probleemjongeren (waarbinnen zich de 'jonge aanwas' en de

‘rising stars’ bevinden) met een gemiddelde leeftijd van 20 jaar. Zij worden vooral geregistreerd voor incidenten in de categorieën ‘overige incidenten’ (zoals algemene mutaties en verdachte situaties) en ‘vermogensincidenten’ (heling, winkeldiefstal en diefstal van brom- of snorfiets). Het tweede cluster hebben we de ‘criminele’ locals genoemd; mensen die verantwoordelijk zijn voor veel overlast en vernielingen maar die in vergelijking met de ‘Enschedese probleemjongeren’ met een gemiddelde leeftijd van 33 jaar beduidend ouder zijn. Binnen de clusters staan specifieke tussenpersonen in verbinding met personen uit andere clusters. Dit is vooral voor de preventieve aanpak interessant. Het is juist via deze bruggenbouwers dat er ook samenwerking en beïnvloeding tussen de clusters kan ontstaan. Zij slaan namelijk bruggen naar andere criminele werelden, boren nieuwe expertises en nieuwe contacten aan.

De ernst van de criminaliteit

Het is moeilijk om de omvang van de (jeugd)criminaliteit in Glanerbrug op basis van de politieregistraties te duiden. Afgaande op de interviews met professionals die hier kennis van hebben, lijkt het in termen van aard en omvang in Glanerbrug mee te vallen. “Het is hier geen Arnhem-Oost,” zoals een van de professionals wist te melden waarmee de ernst van de jeugdcriminaliteit werd geïllustreerd.¹ De verdiepende netwerkanalyse laat ook vooral een cluster zien van jongeren die zich als verdachte en/of betrokkene geregistreerd worden voor lichte vergrijpen. De ernst van de overlast en criminaliteit waar zij als verdachte en/of betrokkene voor geregistreerd worden, lijkt dus minder in de zwaarte van de delicten te zitten. Als we de interviews serieus nemen, dan zit de ernst vooral in het structurele en intergenerationele karakter van de overlast en criminaliteit in Glanerbrug. Dit komt goed naar voren in de verhalen van de professionals die lang werkzaam zijn in Glanerbrug. Zij zien momenteel de kinderen van de ouders die twee decennia geleden bij hen in beeld kwamen voor hen staan. Professionals spreken over drie generaties waarin rondkomen op basis van een mengeling van formele, informele en criminele gelden vanzelfsprekend is.

Bevindingen over buurtverschillen

Alle bevindingen bij elkaar genomen – sociaaleconomische statistieken van het CBS, incidentregistraties, de uitkomsten van de bovenlokale netwerkanalyse, Meld Misdaad Anoniem en ervaringen van bewoners en professionals – kunnen we een aantal dingen stellen over verschillen tussen buurten binnen Glanerbrug. Daarbij is het van belang de kanttekening te maken dat een vergelijkende statistische analyse naar buurtverschillen geen onderdeel van dit onderzoek heeft uitgemaakt. Er kunnen dan ook geen causale verbanden of correlaties vastgesteld worden. Afgaande op de verschillende onderzoeksbevindingen kunnen we wel stellen dat de buurten Eekmaat, Dolphia en De Slank er in negatieve zin uitspringen en, zij het in mindere mate, ook Schipholt-Glanermaten en Bentveld-Bultserve.

Zo scoren enkel Dolphia, Eekmaat en Schipholt-Glanermaten binnen Glanerbrug negatief op overlast en onveiligheid ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Ook is het in deze buurten minder goed gesteld met sociaaleconomische indicatoren (op het gebied van inkomen, opleidingsniveau en het aandeel sociale huurwoningen) dan in de rest van Glanerbrug. De Slank scoort van deze indicatoren alleen op opleidingsniveau het slechtst. Een opvallend verschil tussen de drie buurten die op dezelfde sociaaleconomische indicatoren negatief scoren, is dat Eekmaat en Schipholt-Glanermaten binnen Glanerbrug het hoogste aandeel inwoners met een migratieachtergrond hebben, terwijl Dolphia juist de buurt is met het laagste aandeel hiervan. Een ander uniek negatief kenmerk van Dolphia is dat het binnen Glanerbrug de laagste netto arbeidsparticipatie heeft. Verder is van belang dat De Slank anders dan de overige buurten is, doordat het als primaire functie industrie heeft, een relatief hoog percentage onbewoonde woningen en een grote hoeveelheid vrijstaande woningen.

Op het gebied van incidenten en meldingen is het wederom met inwoners van De Slank, Eekmaat en Dolphia het slechtst gesteld. Hoewel er in Schipholt-Glanermaten in absolute zin veel wordt geregistreerd voor incidenten, verandert dit beeld afgezet naar inwonersaantallen. Dan blijkt dat inwoners van Dolphia, Eekmaat, De Slank en Bentveld-Bultserve relatief veel incidentregistraties in het algemeen als ook geregistreerde drugsincidenten hebben. Als het gaat om jeugdige verdachten (tot en met 27 jaar oud) wonen die in absolute aantallen veel in Schipholt-Glanermaten,

maar relatief juist veel in wederom Dolphia en De Slank. Als het gaat om buurten met relatief en bovengemiddeld veel MMA-meldingen komen ook weer De Slank, Dolphia, Eekmaat en Bentveld-Bultserve naar voren. De 25 jongeren van de 'next generation' criminelen blijken vooral in Schipholt-Glanermaten te wonen, met kleinere aantallen in Eekmaat, Bentveld-Bultserve, Oikos, Dolphia en Eekmaat West. Benoemde drugsgerelateerde hotspots door respondenten, tot slot, liggen vooral in Eekmaat en Bentveld-Bultserve en daarnaast in Schipholt-Glanermaten en Oikos.

Dit alles overziend zijn er dus op verschillende terreinen buurten die minder goed afsteken ten opzichte van de andere buurten binnen Glanerbrug. Zoals gesteld, kunnen we niet met harde cijfers stellen in hoeverre buurten van elkaar verschillen. Afgaande op de sociaaleconomische indicatoren in combinatie met incidenten en meldingen kunnen we voorzichtig concluderen dat er niet één buurt in negatieve zin bovenuit steekt, maar dat vooral Eekmaat, Dolphia en De Slank kwetsbaar zijn en aandacht behoeven, omdat deze buurten zowel op sociaaleconomische indicatoren negatief scoren, als ook relatief veel geregistreeerde (drugs)incidentregistraties en MMA-meldingen hebben. In mindere mate zijn ook Schipholt-Glanermaten (vanwege de sociaaleconomische positie en de relatief grote hoeveel next generation-jongeren) en Bentveld-Bultserve (vanwege relatief veel (drugs)incidentregistraties en MMA-meldingen) kwetsbaar.

9.2 Aanbevelingen

Er gebeurt veel goeds in Glanerbrug in de context van het voorkomen en stoppen van overlast en criminaliteit. Dit hebben we hiervoor als een rode draad door het rapport heen beschreven. De professionals en bewoners van Glanerbrug hebben allerlei voorbeelden gegeven van zogenoemde 'best practices'. We komen hier later nog op terug. Ook hebben we veel geleerd van de kritiek op het staande beleid en de plannen binnen het programma Preventie met Gezag (Gemeente Enschede, 2023a).

Een lijn waar we bovenal lering uit willen trekken, betreft de constatering van professionals werkzaam bij basisscholen en wijkteams (waaronder ook de schoolwijkcoaches vallen) dat ze zich niet of onvoldoende voel-

den meegenomen in de totstandkoming van het Enschedese programma. De inhoud van deze kritiek was altijd gelijklopend: we zijn onvoldoende betrokken en dat is wrang in het licht van onze expertise en mogelijke inbreng op het terrein van de jeugdproblematiek die centraal staat binnen het programma Preventie met Gezag. Het is extra zuur als deze expertise extern – van buiten Glanerbrug – wordt ingevlogen en ook weer vertrekt als het project ten einde is. Zeker als de kennis vanuit het project onvoldoende is geborgd. Deze kritische lijn laat zich goed begrijpen in de context van andere zaken die we hier eerder hebben beschreven. We lopen ze kort langs en vertalen ze in aanbevelingen. Achtereenvolgens gaat het om lokale omstandigheden, preventief handelen versus vertegenwoordiging van het gezag, de rol van de actoren in de strafrechtketen en inzetten op de ‘next generation’.

Lokale omstandigheden

Allereerst het intergenerationele karakter van de problematiek die in Glanerbrug aan de orde is en zich bij uitstek níet leent voor een veelheid aan kortlopende projecten die geen goede borging kennen. Daarnaast hebben we tot in den treure allerlei karakteristieken van Glanerbrug beschreven, waaronder de bestaande negatieve beeldvorming, de invloed van de bijzondere geschiedenis op het heden en een lokale cultuur van ‘zolang ik er maar geen last van heb’. Het is belangrijk om kennis te hebben van deze omstandigheden. Zonder hier een statisch en causaal beeld van een typische Glanerbrugse cultuur te willen neerleggen, is het belangrijk om kennis te hebben van deze omstandigheden. Locals zijn in deze omstandigheden gesocialiseerd en professionals die in Glanerbrug of directe omgeving hebben gewerkt, hebben zich dit eigen gemaakt. Daarmee beschikken zij over effectieve werkwijzen en communicatiestrategieën om in deze cultuur te kunnen werken en de bewoners te bereiken. Tot slot hebben we ook gewezen op het belang van rolmodellen in het leggen van verbindingen tussen bewoners en ook tussen bewoners en professionals. Zowel professionele als informele rolmodellen zijn cruciaal voor een geloofwaardige verbinding met de doelgroepen van het voorgestane beleid. Dit leidt tot de volgende aanbevelingen die meer in de randvoorwaarden zitten dan dat ze uitblinken in concreetheid. Het zijn wat ons en veel respondenten betreft aan-

bevelingen die ter harte zouden moeten worden genomen bij de opzet van nieuwe initiatieven en waar mogelijk bij het voortzetten van bestaande initiatieven. Concrete ideeën zullen we hierbij beperkt introduceren vanuit de gedachte dat dit vooral vanuit de bewoners geïnitieerd zou moeten worden.

Aanbeveling 1: Maak gebruik van alle aanwezige professionele expertise rondom jeugd in Glanerbrug om zo ook maximale betrokkenheid van alle belangrijke actoren in de context van Preventie met Gezag te mobiliseren.

Aanbeveling 2: Maak bij de bestaande en nieuw te ontwikkelen initiatieven binnen Preventie met Gezag in elk geval gebruik van professionele rolmodellen die de 'taal van Glanerbrug' spreken en zo in staat zijn verbinding te maken met de lokale doelgroep. Er zijn al verschillende professionals in Glanerbrug aanwijsbaar die een dergelijke rol vervullen.

Aanbeveling 3: Zet gezien het intergenerationele karakter van de problematiek bij voorkeur in op langlopende projecten, maar zorg ongeacht de looptijd van een project voor een goede reflectie op en dito borging van de gehanteerde methodiek. Op deze wijze wordt voorkomen dat initiatieven bij vertrek van een professioneel rolmodel of andere professionals ophouden. Dit brengt met zich mee dat organisaties zich de methodiek van een project zelf eigen maken, in protocollen vastleggen, periodiek evalueren en waar nodig aanpassen. Tijdelijke financiële input voor dergelijke projecten zou vooral in deze stappen moeten voorzien, zodat ook bij vertrek van personen het initiatief doorgang kan blijven vinden.

Aanbeveling 4: Jongeren hebben iets te bieden! Initiatieven in de context van Preventie met Gezag waarbij professionele rolmodellen naast andere professionals zijn betrokken, dienen ook waar dat mogelijk en zinvol is (jeugdige) bewoners bij het project te betrekken door hen verantwoordelijkheid en een rol te geven. Zoek hierbij ook nadrukkelijk naar informele rolmodellen; jongeren die een positief voorbeeld kunnen en willen zijn naar andere jongeren toe.

Aanbeveling 5: Het zou voor Glanerbrug en Glanerbruggers goed zijn als de gemeente Enschede de negatieve beeldvorming of het stigma over Glanerbrug in woord en daad actief bestrijdt. Dergelijke negatieve beeldvorming kan ook een *selffulfilling prophecy* worden. Het zou juist beter zijn om uit te gaan van de kracht en betrokkenheid van de Glanerbrugse gemeenschap.

Wanneer preventief handelen en wie vertegenwoordigt het gezag?

Als we nadenken over Preventie met Gezag kunnen we ons de vraag stellen op welk moment in het leven van een jeugdige preventie zou moeten worden ingezet. Daarnaast roept 'Preventie met Gezag' de vraag op wie het gezag vertegenwoordigt. Respondenten geven nu vooral aan dat het paard te vaak achter de wagen wordt gespannen en dat men met het preventief ingrijpen te laat is. De basisscholen zien hierbij een duidelijke rol voor zichzelf weggelegd. Zij worden als geen ander geconfronteerd met de sociaaleconomische problemen die de kinderen mee de school innemen. Deze problematiek is soms dermate ernstig dat hun kerntaak – het geven van goed onderwijs – in het gedrang komt en zij meer bezig zijn met het bieden van zorg. Voor dit laatste ontbreekt het hen aan tijd en de feitelijke expertise. Schoolwijkcoaches krijgen op hun beurt ook de signalen van kinderen met problemen of met wie het niet goed gaat in het vizier en staan in verbinding met ouders en hulpverleners. Sommige schoolwijkcoaches werken met een erkende methodiek om deze problematiek vanuit verschillende invalshoeken met professionals en ouders te benaderen om zo tot een betere hulpvraag te kunnen komen. Op twee basisscholen in Enschede-Zuid loopt momenteel een initiatief van Stichting Noaberkracht Twente in samenwerking met Alifa, waarbij een professioneel rolmodel c.q. jongerenwerker bruggen probeert te slaan tussen de nabijgelegen basisscholen, door onder andere gezamenlijke activiteiten te organiseren voor kinderen van beide scholen. Ook het jongerenwerk in Glanerbrug probeert middels het organiseren van activiteiten een bekend gezicht te worden voor de basisschoolleerlingen, zodat voor hen de drempel om met de jongerenwerker in contact te treden lager wordt, ook als ze op het voortgezet onderwijs komen.

Aanbeveling 6: Onderzoek de mogelijkheden van preventieve inzet op *eerdere* en *andere* dan gebruikelijke momenten bij de jeugd. Bijvoorbeeld specifieke vormen van 'alledaagse structurele preventie' op basisscholen, maar ook preventie op het moment dat jongeren zijn aangehouden voor een incident en in afwachting van een rechtszaak thuiszitten. Reclassering, jongerenwerk of andere betekenisvolle professionals kunnen in deze periode met deze jongeren aan de slag. Een bestaande praktijk van preventie betreft de 'methodische casuïstiek bespre-

king' die schoolwijkcoaches in Glanerbrug gebruiken om preventief zorgelijk en problematisch gedrag van kinderen in de basisschoolleeftijd op adequate wijze in kaart te brengen en daar de juiste hulpverlening aan te koppelen. Deze methodiek verdient navolging. Een vergelijkbare pilot in de wijk Paddepoel (Groningen) waarbij vroegsignalering en preventie op basisscholen centraal staat, is eveneens als succesvol geormerkt (zie Wolsink, Van Esseveldt, Derksen, Brouwer & Ferwerda, 2023).

Aanbeveling 7: Creëer omstandigheden op de basisscholen waardoor de leerkrachten zich op het onderwijs kunnen richten en andere professionals zich expliciet kunnen bezighouden met concrete problemen van de basisschoolleerlingen. Een belangrijke omstandigheid is door de scholen zelf benoemd als het aanstellen van een 'schoolkindcoach' die de concrete problemen en zorgtaken van het onderwijzend personeel kunnen overnemen, zodat zij zich kunnen richten op het onderwijs. Deze schoolkindcoach dient tevens in goed contact te staan met de schoolwijkcoach voor problemen die verdere specifieke hulpverlening behoeven. Een tweede suggestie betreft het verder invullen van een 'verlengde schooldag', waarbij basisschoolleerlingen op school onder begeleiding van 'professionele rolmodellen' zich met elkaar en hun wijk verbinden. Zie ter inspiratie het initiatief van Noaberkracht Twente op basisscholen in Enschede-Zuid.

Aanbeveling 8: Waardeer en ondersteun in woord en daad lokale initiatieven gericht op preventie die als best practice aangemerkt kunnen worden. Allereerst door hun succes te benoemen en vervolgens door te bekijken in hoeverre ze navolging kunnen krijgen. We geven in dit rapport verschillende voorbeelden van best practices. Zonder volledig te kunnen zijn, denken we aan specifieke projecten van het jongerenwerk op scholen en in de buurt, de 'methodische casuïstiek bespreking' van schoolwijkcoaches, de Gamebus, Halt in de Wijk, de verlengde schoolmiddag en project Harnas.

Aanbeveling 9: Initiatieven in de preventieve sfeer op basisscholen – zeker in de vroege klassen – dienen inhoudelijk ver weg te staan van overlast en criminaliteit. Het gaat veel meer om het creëren van verbindingen tussen leerlingen en het aanleren van alledaagse positieve normen en waarden. Anders geformuleerd: investeer vanaf jonge leeftijd juist in beschermende factoren. Het gezag ligt primair bij de leerkrachten en de andere professionals op school. Voor projecten in de hogere klassen – zoals project Harnas – geldt de afstand tot criminaliteit in mindere mate, maar zal er altijd afgewogen moeten worden of het doel (preventie) wel gediend wordt of dat delinquent gedrag op deze wijze door de jongeren wordt genormaliseerd.

Aanbeveling 10: De digitale wereld en de digitale straat zijn van groot belang voor jongeren. Op Nederlands en Europees niveau zijn de meningen verdeeld over de (gedigitaliseerde) controle van chats en sociale media.² Op de korte termijn laat ons onderzoek vooral het belang zien van structurele aandacht op scholen en via projecten waarbij kinderen, jongeren en ouders bewust worden gemaakt van de mogelijkheden en de risico's die samen kunnen gaan met het gebruik van sociale media. Het bestaande project Harnas – indien meer structureel ingevoerd – vormt hier een positief gewaardeerd praktijkvoorbeeld van.

De rol van de actoren in de strafrechtsketen

De onderzoeksuitkomsten laten naast de preventieve kant nadrukkelijk een rol voor de politie en jeugdboa's zien. Op basis van de interviews komen een aantal voor de hand liggende, maar als essentieel ervaren aanbevelingen naar voren. Verschillende aanbevelingen reageren op tekortkomingen van de politie die samenhangen met de capaciteit en de focus van de politie. Bewoners hebben hier begrip voor, maar blijven wijzen op het belang van de zichtbaarheid en aanspreekbaarheid van de politie in Glanerbrug.

Aanbeveling 11: Maak de politie – in het bijzonder de wijkagent – en de jeugdboa's zichtbaarder en bereikbaarder in Glanerbrug. Herintroduceer bijvoorbeeld de rubriek "Hermanditje en datjes" voor het lokale nieuws. Deze zichtbaarheid kan zich ook manifesteren in afschrikking door waar de noodzaak er is, jongeren aan te houden in het bijzijn van andere jongeren.

Aanbeveling 12: Blijf denken en handelen vanuit de rollen die horen bij de organisatie en wees bewust van risico's bij het vermengen van deze rollen. Zorg in bestaande en nieuwe samenwerkingsverbanden dan ook voor duidelijke rolafbakeringen. Voorkom rolvervaging waardoor andere organisaties zoals het jongerenwerk door te verregaande samenwerking met bijvoorbeeld de politie het risico lopen draagvlak onder hun doelgroep – de jongeren in de wijk – te ondermijnen. Dit betekent allereerst dat het binnen de veiligheidsketen voor de verschillende samenwerkende partners duidelijk moet zijn welke dilemma's of spanningsvelden er bij de partners eventueel ontstaan door samenwerking. Deze spanningsvelden moeten met elkaar gedeeld worden en vertaald worden in heldere werkafspraken.

Aanbeveling 13: Op basis van de interviews met professionals (en niet op basis van inzage in afgeronde politieonderzoeken, politiegegevens artikel 9 Wet politiegegevens) doen we de aanbeveling richting de politie om zich naast de focus op het ‘laaghangende fruit’ en de ‘kleine dealers’ te richten, ook hard te (blijven) maken voor het bestrijden van de onderliggende criminele samenwerkingsverbanden in – of verbonden met Glanerbrug. Dit betekent idealiter een blijvende focus op mogelijke signalen over criminele samenwerkingsverbanden die op (districts)recherche-niveau kunnen worden opgepakt, bijvoorbeeld door met collega’s elders te inventariseren of er verbindingen zijn tussen recente Glanerbruggers uit de regio Zuid-Holland en hun eventuele rol in de lokale drugshandel in relatie tot criminele netwerken elders. Breng in kaart of deze nieuwe Glanerbruggers een rol (kunnen) spelen in lopende opsporingsonderzoeken elders en acteer waar mogelijk hierop.

Inzetten op de ‘next generation’

Naast een beschrijving van de uitkomsten van de analyse van de systeem-informatie van de politie, hebben we in deze rapportage een anonieme beschrijving van een verdiepende netwerkanalyse gepresenteerd. De inzichten die voortkomen uit de verdiepende netwerkanalyse lenen zich bij uitstek voor een combinatie van preventief handelen door hulpverlening en zorginstanties en repressief optreden door de politie. De aanwezigheid van een relatief grote groep jongeren in de gemeente Enschede die we als de ‘next generation’ typeren, biedt kansen voor preventie. Deze jongeren staan wellicht aan het begin van een criminele carrière en dienen op individueel niveau – bijvoorbeeld in een pré-weegtafeloverleg – verder in kaart gebracht en besproken te worden op mogelijke noodzaak tot interventies. Daarnaast bieden de specifieke tussenpersonen binnen de onderscheiden clusters relevante aanknopingspunten voor verder onderzoek. Zij slaan bruggen naar andere criminele werelden, boren nieuwe expertises en nieuwe contacten aan.

Daarom verdient het aanbeveling om integraal te bepalen wie tot de next generation behoren, de informatie omtrent deze personen met elkaar te verrijken en per individu te bepalen of de situatie erom vraagt dat hij of zij wordt opgenomen in een aanpak om te voorkomen dat ze doorgroeien naar de classificatie jonge aanwas en rising star.

Aanbeveling 14: Neem de uitkomsten van de bovenlokale netwerkanalyse op als uitgangspunt. Het is aan te bevelen om integraal te bepalen welke personen de verschillende door ons onderscheiden posities innemen, de informatie over deze personen te verrijken door te bezien in hoeverre deze personen in beeld zijn, wat er al aan maatregelen/aanpakken loopt en of en hoe deze jongere verder geholpen zouden kunnen worden door waar relevant de twaalf leefdomeinen van de jongere te inventariseren (Bureau Regionale Veiligheidsstrategie Midden-Nederland, z.d.). Hiermee kan ook het (boven)lokale netwerk deels ontworcht worden. De focus kan zich hierbij allereerst richten op het in kaart brengen van de jongeren die op basis van hun politieregistraties gerekend worden tot de next generation, aangezien zij nog aan het begin staan van een eventuele criminele carrière. In de tweede plaats kan binnen het Zorg- en Veiligheidshuis of de persoonsgerichte aanpak een soortgelijke evaluatie plaatsvinden van de jongeren – voor zover nog onbekend – die in de bovenlokale netwerkanalyse als ‘jonge aanwas’ dan wel ‘rising stars’ zijn gedefinieerd en de drie jongeren die behoren tot het cluster van ‘gewelddadige jongens’. In de derde plaats kan de aandacht uitgaan naar de bruggenbouwers of sleutelpersonen in de clusters die bruggen slaan tussen clusters en samenwerkingsverbanden. We realiseren ons dat het al met al een grote groep jongeren betreft. Hierbij is het zinvol te prioriteren op basis van de intrinsieke motivatie van jongeren om te veranderen. Het bieden van een positief perspectief aan gemotiveerde jongeren samen met het beschermen van de samenleving tegen het criminele gedrag van de jongere, zou hierbij leidinggevend moeten zijn.³

Aanbeveling 15: Beperk deze brede aanpak gebaseerd op de bovenlokale netwerkanalyse niet tot de jongeren die woonachtig zijn in Glanerbrug, maar focus op de jongeren in het Glanerbrug-overstijgende criminele netwerk. De strafbare activiteiten waar deze jongeren die deel uitmaken van de samenwerkingsverbanden en waarvan zij verdacht worden, stoppen niet aan de grens van Glanerbrug. Voor andere preventieve initiatieven los van de uitkomsten van de bovenlokale netwerkanalyse ligt een lokaal gesitueerde (preventieve) aanpak wel voor de hand.

Aanbeveling 16: Gezien de rol die criminele families lijken te spelen als ook de intergenerationele problematiek die uit de interviews naar voren komt die mede ten grondslag ligt aan de overlast en criminaliteit, verdient het aanbeveling om van de personen die in het netwerk zitten na te gaan of ze onderdeel zijn van criminele families. Mochten er relaties zijn met criminele families of gezinnen dan is het te overwegen om op een familie- of gezinsaanpak in te zetten. Deze inzet op ‘criminele families’ zou in het samenwerkingsverband met andere instanties ook samen moeten gaan met een bredere inzet op gezinnen en families die zorg behoeven.

Tot slot

Het programma Preventie met Gezag biedt met haar financiële middelen en focus op het voorkomen dat jongeren zich committeren aan de criminaliteit, een serieuze kans om de lokale samenleving voor iedereen te verbeteren, prettiger en veiliger te maken. Niet door middel van meer repressie, zwaardere sancties en harder optreden, maar vooral door vroegtijdig in te zetten op de jeugd en hun kansen te vergroten. Dit moet onvermijdelijk samen gaan met het betrekken van de sociale omgeving van de jeugd. Zonder een gecommitteerde sociale omgeving die in verbinding staat met en betrokken is bij haar jeugd is preventie een lastige opgave. Wat dat aangaat, lijken inwoners van Glanerbrug met hun sterke onderlinge betrokkenheid al een streepje voor te hebben op vele andere wijken. Preventie met Gezag zou die verbinding tussen de lokale gemeenschap en de jongeren op alle mogelijke manieren moeten stimuleren en ondersteunen. De ingrediënten liggen er. Na afloop van een bijeenkomst in Glanerbrug spreekt een van de onderzoekers na met een aantal oudere mannen, vrijwilligers bij de voetbalvereniging. Zij vertellen trots hoe zij met andere Glanerbrugers in de vrije weekenden en avonden het sportcomplex van hun voetbalvereniging eigenhandig hebben opgebouwd en nu onderhouden. Als het mogelijk is om met elkaar een sportcomplex te bouwen, moet het toch zeker mogelijk zijn om met elkaar aan een krachtige en weerbare jeugd in Glanerbrug te bouwen?

Aanbeveling 17: Stimuleer via de maatschappelijke diensttijdtrajecten (de MDT-trajecten) de verbinding tussen de jeugd, de lokale ondernemers en lokale initiatieven. Een voorbeeld van een project binnen het MDT-traject zou het lokale nieuwsblad De Grensstreek kunnen zijn. De productie van De Grensstreek zou niet alleen de toekomst van deze krant kunnen garanderen, maar leert jongeren specifieke journalistieke en sociale vaardigheden en verbindt hen direct met lokale mensen en hun omgeving.

Aanbeveling 18: Overweeg de inzet van een Glanerbrugse denktank waarin verschillende professionals, ondernemers, jonge en oudere bewoners samen komen om de behoeften die er in Glanerbrug leven rondom de jeugd in kaart te brengen en verder in concrete initiatieven om te buigen. Zorg hierbij voor een regievoerder die vanuit de professionele praktijk het overzicht heeft en deze kennis ook voor de denktank kan inzetten.

Eindnoten

1. Voor een inhoudelijke onderbouwing van deze uitspraak, zie Ferwerda, Wolsink, Brouwer en Van Esseveldt (2022).
2. Zie 'Rondneuzen in privéchats niet de manier om kindermisbruik te bestrijden' (2024, 21 september, <https://nos.nl/l/2537943>).
3. Een vergelijkbaar initiatief loopt in de gemeente Arnhem onder de naam Crossroads.

Literatuur

Agten, E. (2001, 27 oktober). *Hoe is de situatie nu op het Redemptoristenpark in Glanerbrug? "Mensen wijzen direct met het vingertje naar ons"*. Tubantia.nl. Geraadpleegd van <https://www.tubantia.nl/enschede/hoe-is-de-situatie-nu-op-het-redemptoristenpark-in-glanerbrug-mensen-wijzen-direct-met-het-vingertje-naar-ons~a31c8e29/>.

Algemeen Dagblad. (2000, 8 mei). *Vreedzame uitdeeltactie van joints*.

AlleCijfers. (z.d.). *Statistieken buurt De Slank*. Geraadpleegd op 21 augustus 2024 van <https://allecijfers.nl/buurt/de-slank-enschede/>.

Bakker, D. (2024, 5 september). Schietpartij Glanerbrug: auto doorzeefd met kogels in drukke straat, politie valt woning binnen. *RTV Oost*. Geraadpleegd van <https://www.rtvoost.nl/nieuws/2529231/schietpartij-glanerbrug-auto-doorzeefd-met-kogels-in-drukke-straat-politie-valt-woning-binnen>.

Beke, B., Ferwerda, H., Van der Torre, E., & Bervoets, E. (2013). *Jeugdgroepen en geweld. Van signalering naar aanpak*. Onderzoeksreeks Politieacademie, Boom Lemma uitgevers.

Blondel, V. Guillaume, J.-L., Lambiotte, R., & Lefebvre, E. (2008). Fast unfolding of communities in large networks. *Journal of Statistical Mechanics: Theory and Experiment*, (10), p. 1000.

Bouabid, A. (2018). *De Marokkanenpaniek. Een geïntegreerde morele paniek-benadering van het stigma 'Marokkaan' in Nederland*. Boom Criminologie.

Bruinsma, G., & Bernasco, W. (2002). Dadergroepen en transnationale illegale markten. *Tijdschrift voor Criminologie*, 44(2), 128-140.

CBS Statline. (2022). *Kerncijfers wijken en buurten 2022*. Gewijzigd op: 3 juni 2024. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85318NED/table>.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023). *Armoede en sociale uitsluiting 2023*. Geraadpleegd van <https://longreads.cbs.nl/armoede-en-sociale-uitsluiting-2023/>.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.-1). *Schuldenproblematiek in beeld*. Geraadpleegd op 25 juli 2024 van <https://dashboards.cbs.nl/v5/SchuldenproblematiekInBeeld/>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.-2). *Onderwijsachterstanden per gemeente*. Geraadpleegd op 9 april 2024. Geraadpleegd van <https://dashboards.cbs.nl/v5/onderwijsachterstanden/>

De Jong, J.D. (2015, 30 maart). Rolmodellen laten risicojeugd hun levenskunst zien. *Secondant, Platform voor Maatschappelijke Veiligheid*. Geraadpleegd van <https://ccv-secondant.nl/platform/article/rolmodellen-laten-risicojeugd-hun-levenskunst-zien>.

De Jong, M. (2024, 19 april). Van Gribusbuurt tot “vakantiepark”. *De Twentsche Courant Tubantia*.

De Swaan, A. (1979). Uitgaansbeperking en uitgaansangst. Over de verschuiving van bevelshuishouding naar onderhandelingshuishouding. *De Gids*, 142, 483–503.

Egberink, H. (2021). *Werkwijze Weegtafels Enschede*.

Engelbarts, C. (2022a, november 24). *Buurmannen lopen elke avond door Glanerbrug in strijd tegen drugs- en jongerenoverlast*. Tubantia.nl. Geraadpleegd van <https://www.tubantia.nl/enschede/buurmannen-lopen-elke-avond-door-glanerbrug-in-strijd-tegen-drugs-en-jongerenoverlast~af25f6c1/>.

Engelbarts, C. (2022b, oktober 13). *Dure auto van gestolen geld? Enschede wil hem wel hebben*. Tubantia.nl. Geraadpleegd van <https://www.tubantia.nl/enschede/dure-auto-van-gestolen-geld-enschede-wil-hem-wel-hebben~ad104c16/>.

Engelbarts, C. (2023a, januari 8). *Klachtenregen over drugsoverlast in Glanerbrug: 'Meldcaravan' biedt bewoners een uitlaatklep*. Tubantia.nl. Geraadpleegd van <https://www.tubantia.nl/enschede-e-o/klachtenregen-over-drugsoverlast-in-glanerbrug-meldcaravan-biedt-bewoners-een-uitlaatklep~a08863bd/>.

Engelbarts, C. (2023b, 30 maart). *Oudere huurders krijgen voorrang op woning in Glanerbrugse buurt in strijd tegen drugsoverlast*. AD/Algemeen Dagblad.nl. Geraadpleegd van <https://www.ad.nl/enschede/oudere-huurders-krijgen-voorrang-op-woning-in-glanerbrugse-buurt-in-strijd-tegen-drugsoverlast~a0d417fb/>.

Engelbarts, C. (2023c, januari 25). *Proef met jongeren in Glanerbrug: voor politie ze oppakt, komen ze bij Eline*. AD/Algemeen Dagblad.nl. Geraadpleegd van <https://www.ad.nl/enschede/proef-met-jongeren-in-glanerbrug-voor-de-politie-ze-oppakt-komen-ze-bij-eline~a7b0e450/>.

Erasmus School of Economics. (2020). *Nieuwe interactieve KansenKaart toont kansenongelijkheid in Nederland*. Geraadpleegd van <https://www.eur.nl/nieuws/nieuwe-interactieve-kansenkaart-toont-kansenongelijkheid-nederland>.

Farrington, D.P. (1986). Age and crime. *Crime and justice*, 7, 189–250.

Ferwerda, H. (2020, 15 december). *Van 3 naar 4 W's?*. Bureau Beke. Geraadpleegd van <https://bureaubeke.nl/column/van-3-naar-4-ws/>.

Ferwerda, H., & Van Wijk, A. (2010). De actieradius van problematische jeugdgroepen. In: F. Bovenkerk, M. Easton, L. Gunther Moor & P. Ponsaers (eds.), *Policing multiple communities. Cahiers Politiestudies*, 2 (pp. 159–168). Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.

Ferwerda, H., Wolsink, J., Brouwer, N., & Van Esseveldt, J. (2022). *Misdadige invloed. De invloed van criminele netwerken op jongeren in drie Arnhemse wijken*. Bureau Beke.

Ferwerda, H., Beke, B., & Bervoets, E. (2013). *Jeugdgroepen van toen. Een casus onderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw*. Politie & Wetenschap. Bureau Beke en LokaleZaken.

- Ferwerda, H., Beke, B., & Bervoets, E. (2017). De onzichtbare invloed van bovenlokale criminele netwerken op de wijk. *Tijdschrift voor de Politie*, 79, 6–11.
- Gemeente Enschede. (2010). *Glanerbrug 2010 [Bestemmingsplan]*. Geraadpleegd van https://www.planviewer.nl/imro/files/NL.IMRO.0153.20101314-0003/t_NL.IMRO.0153.20101314-0003_2.4.html.
- Gemeente Enschede. (2022). *Bestuursopdracht Veiligheid. Samenwerken voor een veilige en weerbare stad*.
- Gemeente Enschede. (2023a). *Plan van aanpak Preventie met Gezag. Kansen bieden en grenzen stellen voor onze jeugd*. Enschede.
- Gemeente Enschede. (2023b). *Beschrijving Glanerbrug in Cijfers [Memo]*.
- Goffman, E. (1963). *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. London: Penguin.
- Hardeman, J. (2017, 17 juni). De burger als nieuwe politieman: gevaarlijk?. *Elsevier Weekblad Magazine*.
- Hellegers, B. (2018, 13 december). Harde aanpak overlast drugs. *De Twentsche Courant Tubantia*.
- Hellegers, B. (2019, 17 januari). “Kinderen moeten hier veilig kunnen spelen”. *De Twentsche Courant Tubantia*.
- Hellegers, B. (2022, 10 maart). *Drugsoverlast in Enschede hardnekkig probleem: ‘Camera’s vooral lapmiddel, je moet er bovenop zitten’*. Tubantia.nl. Geraadpleegd van <https://www.tubantia.nl/enschede/drugsoverlast-in-enschede-hardnekkig-probleem-cameras-vooral-lapmiddel-je-moet-er-bovenop-zitten~af242490/>.
- Historische Kring Glanerbrug. (2023). *In Vogelvlucht over Glanerbrug*. Jumbo Lochan.
- Klerks, P. (2001). The network paradigm applied to criminal organisations: theoretical nit-picking or a relevant doctrine for investigators? Recent developments in the Netherlands. *Connections*, 24(3), 53–65.

Koedijk, J. (2022, 29 november). *Caravan tegen ernstige drugsoverlast in Glanerbrug: "Zo is de drempel om een melding te maken lager"*. AD/Algemeen Dagblad.nl. Geraadpleegd van <https://www.ad.nl/enschede/caravan-tegen-ernstige-drugsoverlast-in-glanerbrug-zo-is-de-drempel-om-een-melding-te-maken-lager~af8751ae/>.

Kroese, G., & Staring, R. (1993). *Prestige, professie en wanhoop : een onderzoek onder gedetineerde overvallers*. Arnhem: Gouda Quint.

Lambiotte, R., Delvenne, J.-C., & Barahona, M. (2009). Laplacian dynamics and multiscale modular structure in networks. *IEEE Transactions on Network Science and Engineering*, 1(2), 76–90.

Lane, J. (2019). *The Digital Street*. Oxford: Oxford University Press.

Louwes, L. (2018, 14 juni). Burgemeester wil openlijk drugsgebruik gaan verbieden. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Meld Misdaad Anoniem. (2023, 21 maart). *Anonieme tips terug op niveau voor coronapandemie*. Geraadpleegd van <https://www.meldmisdaadanoniem.nl/persberichten/2023/03/21/anonieme-tips-terug-op-niveau-voor-corona-pandemie>.

Meld Misdaad Anoniem. (2024, 8 maart). *Recordaantal anonieme tips over gezochte personen en drugshandel*. Geraadpleegd van <https://www.meldmisdaadanoniem.nl/persberichten/2024/03/08/recordaantal-anonieme-tips-over-gezochte-personen-en-drugshandel>.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (z.d.). *Leefbarometer – online informatie over de leefbaarheid in alle buurten en wijken*. Geraadpleegd op 25 juli 2024 van <https://www.leefbaarometer.nl/home>.

Nijhof, W.H. (2014). *Geschiedenis van Enschede*. De Valkenberg.

Polsky, N. (1967). *Hustlers, Beats, and Others*. Chicago: Aldine.

RTV Oost. (2017, 29 december). *Ondernemers Glanerbrug wapenen zich met app tegen criminaliteit*. Geraadpleegd van <https://www.rtvoost.nl/nieuws/282964/ondernemers-glanerbrug-wapenen-zich-met-app-tegen-criminaliteit>.

Schoon, M. (2023, 12 december). *Miljoenen euro's naar Enschede om jeugd uit handen van criminelen te houden*. De Stentor.nl. Geraadpleegd van <https://www.destentor.nl/enschede/miljoenen-euros-naar-enschede-om-jeugd-uit-handen-van-criminelen-te-houden~a93ee2d7/>.

Schreurs, W. (2020). *Waarom melden burgers?*. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 19(2-3), 8-28.

Smit, J. (2016, 19 maart). *Hotspot van de drugscene*. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Smit, J. (2018, 25 juli). *Drugsinval in Glanerbrug*. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Smit, J. (2020, 6 maart). *Weer onrustig op complex Glanerbrug*. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Smit, J. (2021, 25 mei). *Geen klusjes doen voor dealers*. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Smit, J. (2022, 28 augustus). *Wijkagent Mark Elferink over onrustig redemptoristenpark: 'Mensen zijn geen baas meer in eigen huis'*. Tubantia.nl. Geraadpleegd van <https://www.tubantia.nl/enschede/wijkagent-mark-elferink-over-onrustig-redemptoristenpark-mensen-zijn-geen-baas-meer-in-eigen-huis~ad9f4c08/>.

Spapens, T. (2012). *Netwerken op niveau: criminele micro-, meso- en macro-netwerken* (oratie). Tilburg University.

Te Bogt, A. (2022, 25 juni). *Als we er een weghalen, staat er een legioen aan vervangers klaar*. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Ten Cate, A.A. (2023, 8 maart). *Wat rijmt op Glanerbrug*. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Ten Donkelaar, L. (2022, 10 december). *Glanerbrug, mes in je rug: lekker zo'n reputatie, maar hoe kom je eraf? En andere verhalen uit Enschede*. Tubantia.nl. Geraadpleegd van <https://www.tubantia.nl/enschede/glanerbrug-mes-in-je-rug-lekker-zon-reputatie-maar-hoe-kom-je-er-af-en-andere-verhalen-uit-enschede~af814451/>.

Tubantia. (2004, 27 november). *Glanerbrug Zuid vraagt extra inzet van politie*. *Dagblad Tubantia/Twentsche Courant*.

Tubantia. (2005a, 19 april). Explosieve stijging huiselijk geweld. *Dagblad Tubantia/Twentsche Courant*.

Tubantia. (2005b, 16 november). 'Redemptoristenpark is onveilig'. *Dagblad Tubantia/Twentsche Courant*.

Tubantia. (2016a, 29 januari). Drugspanden in Glanerbrug trekken 200 klanten per dag. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Tubantia. (2016b, 8 februari). Maak opnamen of schort de huur op. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Tubantia. (2016a, 10 juni). Miljoen voor strijd tegen drugshandel. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Tubantia. (2018, 21 november). Met drugs de grens over. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Tubantia. (2019, 26 januari). Meer controle op overlast drugs in Duitse treinen. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Tubantia. (2020, 7 juli). *Twee drugspanden gesloten door burgemeester, gebiedsverbod voor dealers*. Tubantia.nl. Geraadpleegd van <https://www.tubantia.nl/enschede/twee-drugspanden-in-glanerbrug-gesloten-door-burgemeester-gebiedsverbod-voor-dealers~a4f2b52d/>.

Van der Laan, A.M., M.G.C.J. Beerthuisen & G. Weijters (2016). Jeugdige daders van online-criminaliteit. *Cahier Politiestudies* 2016-4, nr. 41, pp. 145-168.

Van Dijk, J., Huisman, W., & Nieuwbeerta, P. (2014). *Actuele Criminologie. Achtste, herziene druk*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Van Domburgh, L. (2009). *Very young offenders. Characteristics of children and their environment in relation to (re-)offending* (dissertatie). Vrije Universiteit Amsterdam.

Van Ham, T., Bervoets, E., & Ferwerda, H. (2015). *Papier en werkelijkheid*. Bureau Beke.

Van Raaij, L. (2023, 12 januari). 'Glanerbrug, mes in je rug? Absoluut niet!'.

Tubantia.nl. Geraadpleegd van <https://www.tubantia.nl/enschede/glanerbruggers-reageren-op-glanerbrug-mes-in-je-rug-vreselijk-die-uitdrukking~a6be3101/>.

Vertovec, S. (2022). *Superdiversity. Migration and Social Complexity*. London: Routledge.

Waanders, E. (2018, 27 september). Drugspand dicht, buurt opgelucht. *De Twentsche Courant Tubantia*.

Waanders, E. (2023, 23 maart). *Vier mannen aangehouden voor steekpartij in redemptoristenpark Glanerbrug*. Tubantia.nl. Geraadpleegd van <https://www.tubantia.nl/enschede/vier-mannen-aangehouden-voor-steekpartij-in-redemptoristenpark-glanerbrug~aef21a37/>.

Weerman, F. & Kleemans, E. (2002). Criminele groepen en samenwerkingverbanden. *Tijdschrift voor Criminologie*, 44(2), 114-127.

Weijers, I., Ferwerda, H., & Roks, R. (2021). Te groot voor de wijkagent, te klein voor de recherche. Een vergeten groep: jonge doorgroeiers in de criminaliteit. *PROCES*, 5, 264-275.

Wolsink, J., Van Esseveldt, J., Derksen, E., Brouwer, N., & Ferwerda, H. (2023). *Het (boven)lokale netwerk in Paddepoel ontleed*. Bureau Beke.

Bijlage 1: Overzicht respondenten

Code	Organisatie	Code	Organisatie
R01	Gemeente Enschede	R29	Woningcorporatie
R02	Gemeente Enschede	R30	Gemeente Enschede
R03	Gemeente Enschede	R31	Sportvereniging
R04	Gemeente Enschede	R32	Basisonderwijs
R05	Politie	R33	Basisonderwijs
R06	Sociaal werk	R34	Halt
R07	Politie	R35	RIEC
R08	Politie	R36	RIEC
R09	Gemeente Enschede	R37	Gemeente Enschede
R10	Sociaal werk	R38	Voortgezet onderwijs
R11	Gemeente Enschede	R39	Voortgezet onderwijs
R12	Openbaar Ministerie	R40	Bewonersorganisatie
R13	Gemeente Enschede	R41	Speciaal onderwijs
R14	Gemeente Enschede	R42	Lokale ondernemer
R15	Gemeente Enschede	R43	Verslavingszorg
R16	Politie	R44	Jeugdreclassering
R17	Openbaar Ministerie	R45	Lokale ondernemer
R18	Openbaar Ministerie	R46	Lokale ondernemer
R19	Sociaal werk	R47	Polizei Deutschland
R20	Basisonderwijs	R48	Polizei Deutschland
R21	Basisonderwijs	R49	Polizei Deutschland
R22	Basisonderwijs	R50	Lokale ondernemer
R23	Basisonderwijs	R51	Politie
R24	Sociaal werk	R52	Voortgezet onderwijs
R25	Sociaal werk	R53	Voortgezet onderwijs

Code	Organisatie	Code	Organisatie
R26	Sociaal werk	R54	Gemeente Enschede
R27	Sociaal werk	R55	Gemeente Enschede
R28	Gemeente Enschede	R56	Gemeente Enschede
R57	Ouder basisschoolleerling(en)	R64	Bewoner
R58	Ouder basisschoolleerling(en)	R65	Bewoner
R59	Ouder basisschoolleerling(en)	R66	Bewoner
R60	Ouder basisschoolleerling(en)	R67	Basisonderwijs
R61	Ouder basisschoolleerling(en)	R68	Basisonderwijs
R62	Ouder basisschoolleerling(en)	R69	Basisonderwijs
R63	Ouder basisschoolleerling(en)	R70	Bewoner

Bijlage 2: Topiclijst interviews – professionals

Achtergrond respondent

- Functie en organisatie
- Ervaring, achtergrond carrière
- Lokale kennis

Lokale context

- Algemeen beeld van Glanerbrug (veiligheid en criminaliteit)
- Schets inwoners Glanerbrug
- Kloof tussen inwoners en (lokale) overheid?

Aard, omvang, ontwikkelingen criminaliteit in Glanerbrug

- Aard/type criminaliteit in Glanerbrug
 - Specifiek ondermijning en definitie volgens respondent
 - Specifiek drugsgerelateerde criminaliteit
 - Specifiek jeugdcriminaliteit
 - Specifiek internationaal
 - Zijn er verschillende (jeugd)groepen te onderscheiden in relatie tot de criminaliteitsvormen?
 - Wat zijn de werkwijzen van de verschillende groepen binnen de criminaliteitsvormen?
 - Wat is de rol van de online wereld (sociale media) in de werkwijze en/of rekrutering?
 - In welke mate en hoe hebben volwassenen een rol m.b.t. criminaliteit c.q. ondermijning?
- Ontwikkelingen in criminaliteit in Glanerbrug de laatste jaren
 - Specifiek ondermijning
 - Specifiek jeugdcriminaliteit
 - Specifiek internationaal
 - In hoeverre hebben jeugdgroepen van toen (zeg: tien jaar geleden) invloed op de jeugd(groepen) van nu en op welke manier?
- Omvang criminaliteit in Glanerbrug
 - Specifiek ondermijning
 - Specifiek jeugdcriminaliteit
 - Specifiek internationaal

Sociaaleconomische problematiek

- Sociaaleconomische problemen in Glanerbrug
- Wat zijn andere motieven/oorzaken/omgevingen waardoor jeugd/jongeren in de criminaliteit belanden?
- Ontwikkelingen hierin de laatste jaren

Aandachtsgebieden en kwetsbaarheden

- Aandachtsgebieden/hotspots in Glanerbrug, waaronder voor overlast, criminaliteit, ondermijning en internationale grensoverschrijdende drugscriminaliteit
- Kwetsbaarheden in Glanerbrug voor ondermijnende criminaliteit
- Ontwikkelingen laatste jaren in bovenstaande

Aanpak criminaliteit en sociale problematiek

- Initiatieven om sociaaleconomische problemen tegen te gaan
- Oplossingen/initiatieven om kloof tussen overheid en inwoners te dichten
- Aanpak ondermijning
 - Huidige preventieve en repressieve aanpak tegen jeugdoverlast en -criminaliteit en ondermijning?
 - Opbrengsten van de aanpak
 - Knelpunten en verbeterpunten
 - Oplossingen om (ondermijnende en jeugd)criminaliteit tegen te gaan
- Focus
- Samenwerking
- Capaciteit
- Kennis

Bijlage 3: Vragenlijst volwassenen

Vragenlijst wonen in Glanerbrug

De gemeente Enschede heeft aan Bureau Beke – een onderzoeksbureau uit Arnhem – gevraagd onderzoek te doen naar Glanerbrug. Deze vragenlijst maakt deel uit van dit onderzoek. We vragen zo veel mogelijk personen vanaf 16 jaar, die wonen in Glanerbrug om deze vragenlijst in te vullen, zodat we in beeld kunnen brengen hoe bewoners het vinden om in Glanerbrug te wonen en op te groeien.

Het invullen van de vragenlijst duurt maximaal 10 minuten en we verwerken de antwoorden anoniem, wat wil zeggen dat het niet te achterhalen is wie er heeft meegewerkt en welke antwoorden jij hebt gegeven. Onder deelnemers verloten we uiteindelijk twee tegoedbonnen van Bol.com ter waarde van 25 euro. Als je hier kans op wilt maken, kun je aan het einde van de vragenlijst je e-mailadres invullen, maar dit is niet verplicht.

We beginnen met een paar algemene vragen

1. Woont u in Glanerbrug?

De vragenlijst is alleen bedoeld voor inwoners van Glanerbrug

☐ Nee

☐ Ja

2. Mijn leeftijd is

3. Wat is uw geslacht?

☐ Man

☐ Vrouw

☐ Anders

☐ Zeg ik liever niet

4. Op welke manier bent u bij deze vragenlijst gekomen?

- ☐ Via "De Grensstreek"
- ☐ Via Avanti Wilskracht
- ☐ Via Body Perfection
- ☐ Via Sporten bij Daan
- ☐ Via Sportsacademy by Chico
- ☐ Via S.V. Sportlust Glanerbrug
- ☐ Via V.V. Eilermark
- ☐ Via Tennisvereniging Glanerbrug
- ☐ Via een vriend(in)
- ☐ Via sociale media
- ☐ Anders, namelijk via..

5. In welke buurt woont u?

- ☐ Bentveld-Bultserve
- ☐ De Slank
- ☐ Dolphia
- ☐ Eekmaat
- ☐ Eekmaat-West
- ☐ Eilermarke
- ☐ Glanerveld
- ☐ Schipholt-Glanermaten
- ☐ Oikos
- ☐ Anders, namelijk...

6. Hoe vindt u het om in Glanerbrug te wonen?

Geef een sterrenbeoordeling, waarbij geen sterren staat voor helemaal niet leuk en vijf sterren voor heel leuk

- 1) Wat vindt u fijn aan het wonen in Glanerbrug?
- 2) Wat vindt u niet fijn aan het wonen in Glanerbrug?

De volgende stellingen gaan over uw straat en de straten daaromheen waar u binnen vijf minuten naartoe kan lopen. Wat vindt u? (helemaal mee eens / mee eens / niet mee eens, niet mee oneens / oneens / helemaal mee oneens)

7. In mijn buurt...

- Zegt men er iets van als iemand rotzooi achterlaat
- Gaan mensen vriendschappelijk met elkaar om
- Kennen mensen elkaar slecht
- Helpen mensen elkaar
- Zijn er weinig problemen
- Voel ik me veilig
- Ga ik in het donker niet graag alleen over straat

De volgende stellingen gaan over uw straat en de straten daaromheen waar u binnen vijf minuten naartoe kan lopen. Hoe vaak ziet u de volgende dingen gebeuren in uw buurt? (nooit, zelden, soms, regelmatig, vaak)

8. In mijn buurt...

- Schelden mensen op straat
- Zie ik dat mensen spullen vernielen, zoals bushokjes, brievenbussen, tuinen etc.
- Zie ik dat mensen spullen stelen
- Zie ik dat mensen met elkaar vechten op straat
- Zie ik mensen drugs gebruiken
- Zie ik dat mensen drugs op straat verkopen
- Zie ik mensen die speciaal naar de buurt komen om drugs te kopen

De volgende vragen gaan over uw gezinssituatie en over het opgroeien in Glanerbrug

9. Wat is uw gezinssituatie?

- ☐ Alleenstaand zonder kinderen
- ☐ Samenwonend zonder kinderen
- ☐ Alleenstaand met thuiswonende kinderen
- ☐ Samenwonend met thuiswonende kinderen
- ☐ Alleenstaand met uitwonende kinderen
- ☐ Samenwonend met uitwonende kinderen
- ☐ Anders, namelijk...

10. Hoe beoordeelt u de kansen van jeugdigen uit Glanerbrug?

- Sterrenbeoordeling van één tot vijf, hoe meer sterren u geeft, des te hoger uw beoordeling. Als u niet weet hoeveel sterren u moet geven hoeft u niets in te vullen.
- Kunt u uw beoordeling toelichten?

11. Hoe beoordeelt u de faciliteiten die er zijn voor jeugdigen in Glanerbrug?

- Sterrenbeoordeling
- Kunt u uw beoordeling toelichten?

12. Hoe beoordeelt u het basisonderwijs in Glanerbrug?

- Sterrenbeoordeling
- Kunt u uw beoordeling toelichten?

13. Hoe beoordeelt u het voortgezet onderwijs voor jeugdigen vanuit Glanerbrug?

- Sterrenbeoordeling
- Kunt u uw beoordeling toelichten?

De volgende vragen gaan over criminaliteit en politie.

14. Hoe heeft de jeugdcriminaliteit zich volgens u ontwikkeld in de afgelopen vijf jaar?

- ☐ Het schommelt te veel om daar iets over te kunnen zeggen
- ☐ Het is erger geworden; de jeugdcriminaliteit neemt toe
- ☐ Het is beter geworden; de jeugdcriminaliteit neemt af
- ☐ Het blijft hetzelfde; de jeugdcriminaliteit is stabiel
- ☐ Weet ik niet

15. Wat zijn volgens u de meest voorkomende vormen van criminaliteit waaraan jeugdigen uit Glanerbrug zich schuldig maken?

U kunt hieronder de drie meest voorkomende criminaliteitsvormen noemen. Als u maar één of twee criminaliteitsvormen weet te noemen is dat ook goed.

16. Wat zijn volgens u oorzaken dat jeugdigen uit Glanerbrug in de criminaliteit belanden?

17. Bent u wel eens slachtoffer geworden van criminaliteit?

- ☐ Ja, waarvan?
- ☐ Nee

Aanpak

18. Wat zou volgens u het wonen en opgroeien in Glanerbrug voor jeugdigen (nog) fijner/beter kunnen maken?

Tot slot

19. Heeft u naar aanleiding van deze vragenlijst nog opmerkingen of aanbevelingen voor het onderzoek?

20. Onder de deelnemers van deze vragenlijst verloten we twee bol.com-tegoedbonnen ter waarde van 25 euro. Vul hieronder uw emailadres in om kans te maken op een tegoedbon.

Bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Bijlage 4: Vragenlijst jeugdigen

Vragenlijst wonen in Glanerbrug

De gemeente Enschede heeft aan Bureau Beke – een onderzoeksbureau uit Arnhem – gevraagd onderzoek te doen naar Glanerbrug. Deze vragenlijst maakt deel uit van dit onderzoek. We vragen zo veel mogelijk personen vanaf 16 jaar, die wonen in Glanerbrug om deze vragenlijst in te vullen, zodat we in beeld kunnen brengen hoe bewoners het vinden om in Glanerbrug te wonen en op te groeien.

Het invullen van de vragenlijst duurt maximaal 10 minuten en we verwerken de antwoorden anoniem, wat wil zeggen dat het niet te achterhalen is wie er heeft meegewerkt en welke antwoorden jij hebt gegeven. Onder deelnemers verloten we uiteindelijk twee tegoedbonnen van Bol.com ter waarde van 25 euro. Als je hier kans op wilt maken, kun je aan het einde van de vragenlijst je e-mailadres invullen, maar dit is niet verplicht.

We beginnen met een paar algemene vragen

1. Woont u in Glanerbrug? De vragenlijst is alleen bedoeld voor inwoners van Glanerbrug
☐ Nee
☐ Ja
2. Mijn leeftijd is
3. Wat is je geslacht?
☐ Man
☐ Vrouw
☐ Anders
☐ Zeg ik liever niet
4. Op welke manier ben je bij deze vragenlijst gekomen?
☐ Via “De Grensstreek”
☐ Via Avanti Wilskracht

- ☐ Via Body Perfection
- ☐ Via Sporten bij Daan
- ☐ Via Sportsacademy by Chico
- ☐ Via S.V. Sportlust Glanerbrug
- ☐ Via V.V. Eilermark
- ☐ Via Tennisvereniging Glanerbrug
- ☐ Via een vriend(in)
- ☐ Via sociale media
- ☐ Anders, namelijk via..

5. In welke buurt woon je?

- ☐ Bentveld-Bultserve
- ☐ De Slank
- ☐ Dolphia
- ☐ Eekmaat
- ☐ Eekmaat-West
- ☐ Eilermarke
- ☐ Glanerveld
- ☐ Schipholt-Glanermaten
- ☐ Oikos
- ☐ Anders, namelijk...

6. Hoe vind je het om in Glanerbrug te wonen?

Geef een sterrenbeoordeling, waarbij geen sterren staat voor helemaal niet leuk en vijf sterren voor heel leuk

- 1) Wat vind je fijn aan het wonen in Glanerbrug?
- 2) Wat vind je niet fijn aan het wonen in Glanerbrug?

De volgende stellingen gaan over uw straat en de straten daaromheen waar u binnen vijf minuten naartoe kan lopen. Wat vindt u? (helemaal mee eens / mee eens / niet mee eens, niet mee oneens / oneens / helemaal mee oneens)

7. In mijn buurt...

- Zegt men er iets van als iemand rotzooi achterlaat
- Gaan mensen vriendschappelijk met elkaar om
- Kennen mensen elkaar slecht
- Helpen mensen elkaar
- Zijn er weinig problemen
- Voel ik me veilig
- Ga ik in het donker niet graag alleen over straat

De volgende stellingen gaan over uw straat en de straten daaromheen waar u binnen vijf minuten naartoe kan lopen. Hoe vaak ziet u de volgende dingen gebeuren in uw buurt? (nooit, zelden, soms, regelmatig, vaak)

8. In mijn buurt...

- Schelden mensen op straat
- Zie ik dat mensen spullen vernielen, zoals bushokjes, brievenbussen, tuinen etc.
- Zie ik dat mensen spullen stelen
- Zie ik dat mensen met elkaar vechten op straat
- Zie ik mensen drugs gebruiken
- Zie ik dat mensen drugs op straat verkopen
- Zie ik mensen die speciaal naar de buurt komen om drugs te kopen

De volgende vragen gaan over je thuissituatie en vrienden

9. Bij wie woon je de meeste tijd?

- ☐ Zonder mijn ouders, ik woon op mezelf of ik woon samen met een vriend(in)
- ☐ Bij mijn vader
- ☐ Bij mijn moeder
- ☐ Bij mijn twee ouders die samen zijn
- ☐ Anders, namelijk..

10. Wat zijn je dagelijkse bezigheden?

- ☐ Ik werk
- ☐ Ik volg een opleiding
- ☐ Ik werk en volg een opleiding
- ☐ Ik werk niet en volg geen opleiding
- ☐ Anders, namelijk..

11. Mijn vrienden wonen...

- ☐ (Bijna) allemaal in Glanerbrug
- ☐ (Bijna) allemaal buiten Glanerbrug
- ☐ Deels binnen en deels buiten Glanerbrug
- ☐ Ergens anders

12. Wat vind jij? (helemaal mee eens / mee eens / niet mee eens, niet mee oneens / oneens / helemaal mee oneens)

- Het is oké om de wet te overtreden als niemand daar last van heeft (omgekeerd)
- Iedereen moet zich altijd aan de regels houden, ook al zijn die stom
- De politie behandelt jongeren slecht
- De politie kan ik vertrouwen
- Criminaliteit is een makkelijke manier om geld te verdienen
- Criminaliteit leidt tot problemen

Denk bij de volgende vragen aan jezelf en aan je vrienden.

13. Hoe vaak komen de volgende gedragingen voor? (Nooit, zelden, soms, regelmatig, vaak)

- Andere mensen vragen aan mij of aan mijn vrienden om iets te doen wat niet mag
- Andere mensen bieden mij of mijn vrienden klusjes aan waar geld mee te verdienen is, die te maken hebben met het vervoer van drugs
- Andere mensen bieden mij of mijn vrienden klusjes aan waar geld mee te verdienen is, die te maken hebben met seksualiteit
- Andere mensen dreigen met geweld wanneer we niet doen wat ze vragen

14. Ben jij wel eens door iemand anders gevraagd iets te doen wat niet mag?

- ☐ Ja, wat werd er aan jou gevraagd? Hoe vaak is zo iets aan jou gevraagd?
- ☐ Nee
- ☐ Wil ik niet zeggen

15. Ben je wel eens slachtoffer geworden van criminaliteit?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, waarvan? Heb je hier aangifte van gedaan bij de politie?

16. Heb je het gevoel dat er hulp beschikbaar is voor je wanneer je een probleem hebt?

3 smileys

- ☐ Rood: Ik denk dat er geen hulp beschikbaar is
- ☐ Oranje: Ik weet niet zeker of er hulp beschikbaar is
- ☐ Groen: Ik weet zeker dat er hulp beschikbaar is

17. Wat zou voor jou het wonen en opgroeien in Glanerbrug (nog) fijner/beter maken?

18. Heb je naar aanleiding van deze vragenlijst nog opmerkingen of aanbevelingen voor het onderzoek?
19. Onder de deelnemers van deze vragenlijst verloten we twee bol.com-cadeaubonnen ter waarde van 25 euro. Vul hieronder je e-mailadres in om kans te maken op een cadeaubon.

Bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Bijlage 5: Infosheet respondenten

Zicht op ondermijning Glanerbrug met een speciale aandacht voor de jeugd

Infosheet oktober 2023

Bureau **Beke**

Problematiek Glanerbrug

Glanerbrug heeft al jaren te maken met grote overlast die samenhangt met drugshandel en hiermee verbonden criminaliteit. Inwoners ervaren een sterk gevoel van onveiligheid, het lokale gezag schetst een afstand tot de inwoners en professionals hebben het idee achter de feiten aan te lopen. In de Bestuursopdracht Veiligheid (2022) van de gemeente Enschede is de wijk Glanerbrug als focusgebied voor een brede aanpak met een speciale focus op de jeugd aangewezen. Daarnaast wil de gemeente Enschede extra gaan investeren in de jeugd van Glanerbrug via het programma Preventie met Gezag. Dit vanwege het internationale en hardnekkige karakter van de drugsgerelateerde criminaliteit en overlast.

Het onderzoek

De gemeente Enschede wenst een brede analyse van de criminaliteit en veiligheid in Glanerbrug, met daarbij een verdiepende analyse van de jeugd(criminaliteit) in Glanerbrug. Bureau Beke is gevraagd een dergelijk wetenschappelijk onderzoek uit te voeren. In het onderzoek ligt de nadruk op het opstellen van een gedegen beeld van de sociaaleconomische problematiek, de criminaliteit en leefbaarheidsvraagstukken in Glanerbrug. Ook wordt er gekeken naar (ontwikkelingen in) jeugd- en jongerencriminaliteit in Glanerbrug en de verleidingen van de (drugs)criminaliteit op de jongeren in Glanerbrug.

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, worden diverse onderzoeksmethoden ingezet, waaronder analyse van politieregistraties, Meld Misdaad Anoniem-meldingen en sociale media naast interviews met professionals, ondernemers en inwoners van Glanerbrug en observaties.

Medewerking

Wij verrichten dit onderzoek in opdracht van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Enschede. Wij vinden het belangrijk om ook te spreken met functionarissen uit de publieke sector. Wat zijn uw beelden over (jeugd)criminaliteit en sociaaleconomische problematiek in Glanerbrug? Wij hopen op uw medewerking indien wij u benaderen om mee te werken aan dit onderzoek.

Deelname aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. U kunt als deelnemer uw medewerking aan het onderzoek te allen tijde stoppen, of weigeren dat uw gegevens voor het onderzoek mogen worden gebruikt, zonder opgaaf van redenen.

Uw privacy wordt maximaal beschermd. Op geen enkele wijze worden vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens van of over u naar buiten gebracht. In de uiteindelijke publieke rapportage worden alle eventuele persoonlijke gegevens verwijderd en/of geanonimiseerd.

Projectteam

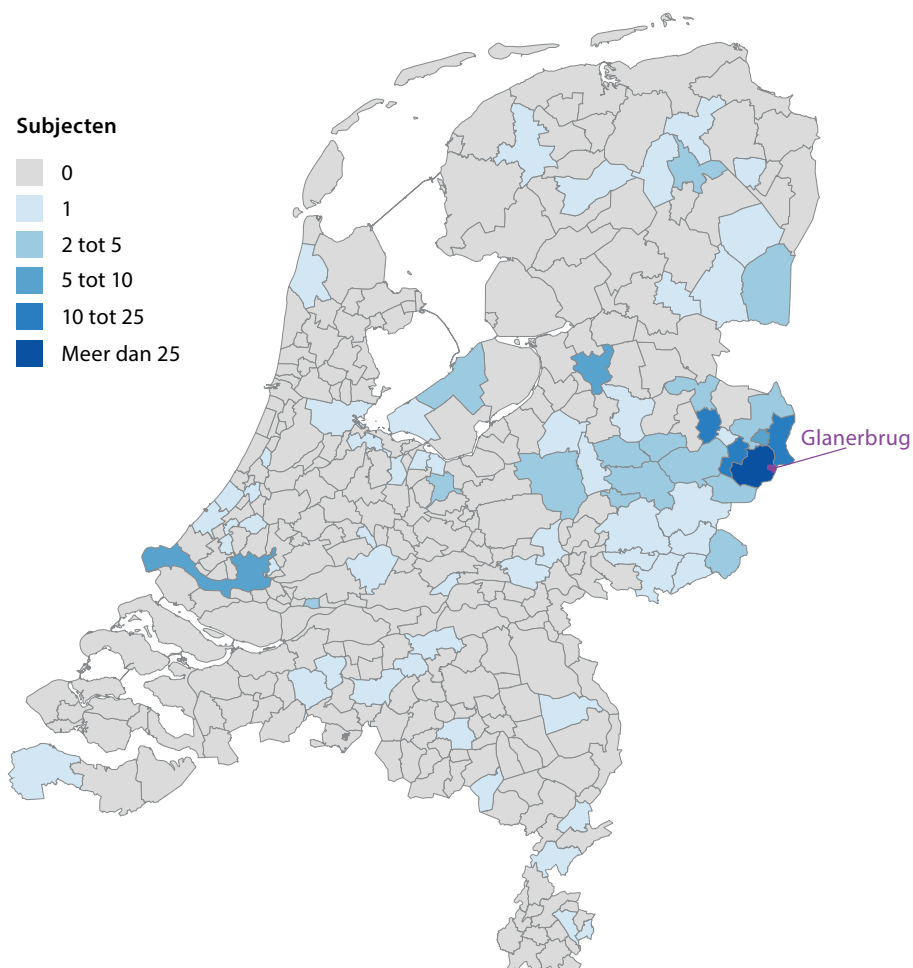
Het onderzoek wordt uitgevoerd door een projectteam van Bureau Beke dat bestaat uit prof. dr. Richard Staring (projectleider), Emily Berger MSc, Juno van Esseveldt MSc en Joey Wolsink MSc.

Wij streven ernaar dat deelname u zo min mogelijk tijd kost. Bij vragen zijn wij altijd bereid deze te beantwoorden en kunt u contact opnemen met Richard Staring (r.staring@beke.nl).

bureaubeke.nl

Bijlage 6: Woongemeenten verdachten

De woongemeente van de personen die zijn geregistreerd in de rol van verdacht van een incident in Glanerbrug tussen 2019 en 2023 (n=552).

Bijlage 7: Overzicht top 5 incidenten per categorie

Vermogensincidenten (n=235)	n	%
Heling	45	19%
Winkeldiefstal	45	19%
Diefstal fiets	30	13%
Straatroof	17	7%
Diefstal bromfiets/snorfiets	16	7%

Vernielingen en incidenten tegen de openbare orde (n=1.835)	n	%
Overlast in verband met alcohol/drugs	1.147	63%
Melding overlast jeugd	132	7%
Overlast door verward/overspannen persoon	115	6%
Sociale wijkproblematiek	98	5%
Overlast zwervers	82	4%

Geweldsincidenten (n=566)	n	%
Ruzie/twist (zonder vervolg)	319	56%
Belediging	59	10%
Eenvoudige mishandeling	53	9%
Bedreiging	36	6%
Huiselijke twist	33	6%

Seksuele incidenten (n=14)	n	%
Overige meldingen zeden	3	21%
Seksueel misbruik kind (verkrachting/aanranding kind)	3	21%
Verkrachting met dwang/geweld/bedreiging	3	21%
Aanranding met dwang/geweld/bedreiging	2	14%
Aanstootgevend gedrag (schennis)	2	14%

Verkeersincidenten (n=120)	n	%
Overige verkeerszaken	50	42%
Rijden zonder rijbewijs	27	23%
Rijden onder invloed drugs/geneesmiddelen al dan niet in combinatie met alcohol	15	13%
Rijden onder invloed (uitsluitend alcohol)	6	5%
Rijden met een ongeldig verklaard rijbewijs	3	3%

Drugsincidenten (n=69)	n	%
Bezit harddrugs (lijst I)	31	45%
Bezit softdrugs (lijst II)	19	28%
Handel e.d. harddrugs (lijst I)	8	12%
Aantreffen drugs (geen verdachte)	5	7%
Handel e.d. softdrugs (lijst II)	2	3%

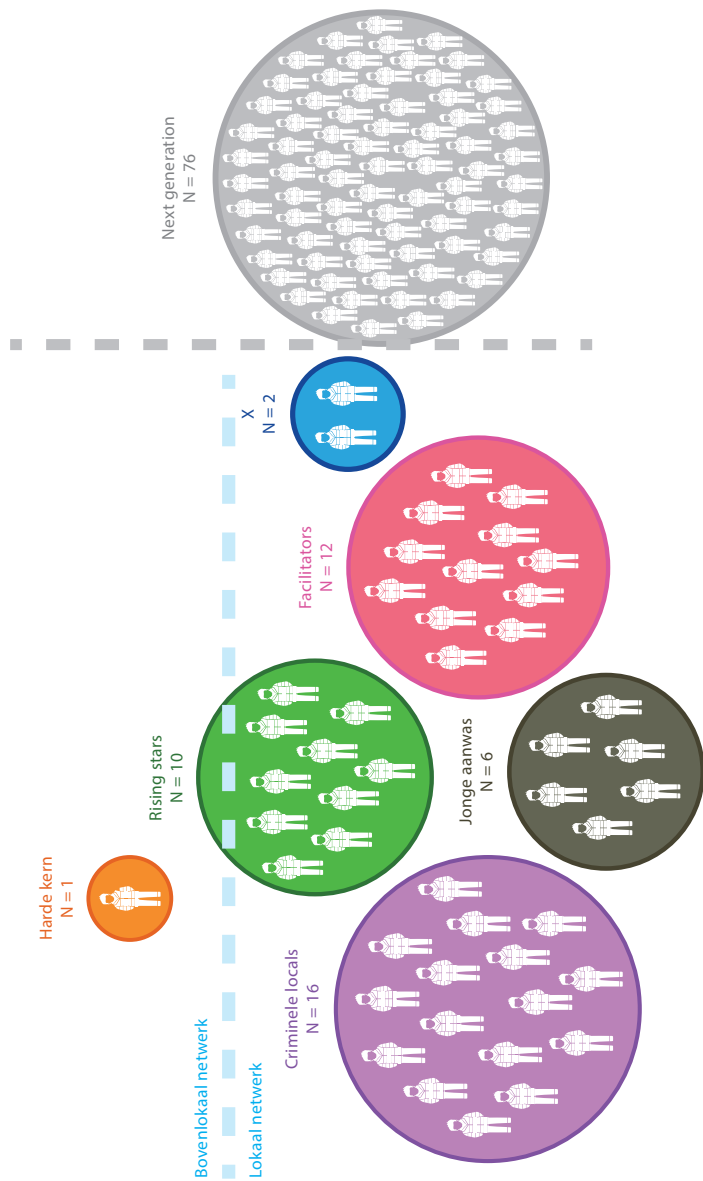
Wapenincidenten (n=46)	n	%
Bezit overige wapens	38	83%
Bezit vuurwapens	7	15%
Handel vuurwapens	1	2%

Overige misdrijven (n=1763)	n	%
Algemene mutaties	959	54%
Verdachte situatie	284	16%
Afhandeling overige meldingen	261	15%
Overtreding overig (wetboek van strafrecht)	40	2%
Overtreding justitiële voorwaarden	8	0%

Bijlage 8: Typering van jongeren uit het limited netwerk woonachtig in Enschede, maar buiten Glanerbrug als uitkomst van de bovenlokale netwerkanalyse in BVH.

	n	%
Criminele local	16	34%
Facilitator	12	26%
Harde kern	1	2%
Jonge aanwas	6	13%
Rising stars	10	21%
X	2	4%
Totaal	47	100%

Bijlage 9: Criminele netwerkvorming in de gemeente Enschede (exclusief Glanerbrug)

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang: Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

2010

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag in huiselijke kring

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Cameratoezicht in beweging

Ervaringen met nieuwe vormen van cameratoezicht bij de Nederlandse politie

2011

Los van drank

Procesevaluatie Haltafdoening Alcohol

Lastige verhalen

Een exploratief onderzoek naar valse aangiften van zedenmisdrijven door meisjes van 12-18 jaar

Wapenfeiten

Een onderzoek naar overvallen en overvallers in Nijmegen

Snelle jongens

Een onderzoek naar drugsrunners en daaraan gerelateerde problematiek in Limburg-Zuid

2012

De schade hersteld?

Een onderzoek naar herstelbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen

Onder Controle?

Een procesevaluatie van de gedragsinterventie 'Korte Leefstijltraining voor verslaafde justitiabelen'

Planmatig en flexibel

Procesevaluatie gedragsinterventie CoVa+

Oosterse Teelt

Vietnamezen in de hennep teelt

Dierenwelzijn in het vizier

De aard en omvang van dierenwelzijnszaken en de stand van zaken van de handhaving van de regelgeving op dat gebied in Nederland

2013

Over leven na de moord

De gevolgen van moord en doodslag voor de nabestaanden van de slachtoffers en de ondersteuning door Slachtofferhulp Nederland

Met scherp schieten

Een onderzoek naar een aantal veiligheidsrisico's met betrekking tot de schietsport in Nederland

Georganiseerde voertuigcriminaliteit in Nederland

Een beeld van de omvang, kenmerken, werkwijzen en aanpak anno 2013

Het warme bad en de koude douche

Een onderzoek naar misstanden in nieuwe religieuze bewegingen en de toereikendheid van het instrumentarium voor recht en zorg

2014

Portretten van notoire ordeverstoorders

Kenmerken en achtergronden van notoire ordeverstoorders binnen het voetbal

Gelegenheidsordeverstoorders?

Analyse van rondom grootschalige rellen aangehouden verdachten

Ondergaan of ondernemen

Ontwikkelingen in de aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven

Raak geschoten?

Een onderzoek naar de werking van maatregelen tegen geweld en overlast rondom het betaald voetbal

Doordringen of doordrinken

Effectevaluatie Halt-straft Alcohol

Prostitutie in Nederlandse gemeenten

Een onderzoek naar aard en omvang, beleid, toezicht en handhaving in 2014

2015

Aangifte onder nummer

Implementatie, toepassing en eerste resultaten van de nieuwe regeling 'Aangifte onder nummer'

Papier en werkelijkheid

Een hypothesevormend onderzoek naar de invloed van registratie-effecten op de omvang van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Grensoverschrijdend slachtofferschap

Een inventarisatie van aard, omvang en aandachtspunten in verband met de effectuering van slachtofferrechten

2016

Dieren Verboden

De toepassing van het houdverbod als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf

Kijk op jeugdcriminaliteit

Handvatten voor het opstellen van een periodieke trendrapportage jeugd- en jongerencriminaliteit en een overzicht van veelbelovende aanpakken

Stijging meldingen verwarde personen in de regio Rotterdam

Een onderzoek naar mogelijke verklaringen en wenselijke oplossingen

Missen we iets?

Een gebiedsanalyse in Rotterdam naar de omvang en aanpak van de jeugdcriminaliteit en eventuele 'witte vlekken' in dat beeld

De draad weer oppakken

Een follow-up onderzoek onder nabestaanden van slachtoffers van levensdelicten

Hoe lopen de hazen?

De stand van zaken in de aanpak van dierenmishandeling en dierenverwaarlozing

Focus op heling

Een onderzoek naar het functioneren van de helingmarkt, het beleid tegen en de gevolgen van heling

Van cijfers naar interpretatie

Een duiding van de kwantitatieve ontwikkelingen van de jeugdcriminaliteit

Wie is het slachtoffer?

Kenmerken van de doelgroep van het Schadefonds Geweldsmisdrijven en strategieën voor een beter doelgroepbereik

Radicalisering in de gemeente Arnhem

Resultaten van onderzoek onder mentoren, welzijnswerkers en jongeren

2017

Duiding van problematisch jeugdgroepengedrag

Een theoretische verkenning en een praktische handreiking voor het veld

Prostitutie in beeld gebracht

Een onderzoek naar aard en omvang van zichtbare en onzichtbare prostitutie in Arnhem

De achterblijvers

Een evaluatie van het maatwerk voor achterblijvers van vermiste personen

2018

Realiteit of registratie-effect?

De invloed van registratie-effecten op de daling van de geregistreerde jeugdcriminaliteit

Links-extremisme in beeld

Een verkennend onderzoek naar links-extremistische groeperingen in Nederland

Na het beslag

Een onderzoek naar door RVO inbeslaggenomen voorwerpen onderdeel Natuur en de afhandeling daarvan

Slachtoffers zoeken en vinden

Een onderzoek naar het werk van de kinderpornorechercheurs

Straatprostitutie in Nijmegen

Een evaluatie van de tippelzone en huiskamer aan de Nieuwe Marktsstraat in Nijmegen

Opschakelen

Onderzoek naar ongewenste gedragingen in de wielersport

Betonrot

Een kwalitatief onderzoek naar het fenomeen ondermijnende criminaliteit in Brabant-Zeeland, de effecten van en richtingen voor de overheidsaanpak

2019

Hoog-risico honden, een bijtend probleem?

Een fenomeenonderzoek naar bijtincidenten en hondengevechten

De politieaanpak van etnisch profileren in Amsterdam

Een onderzoek naar effecten, criteria en meetbare indicatoren

Zo ziek als een hond?

Gezondheids- en socialisatieproblemen bij puppy's in Nederland in relatie tot de herkomst

Minderjarige slachtoffers van zedenmisdrijven gehoord

Een kwalitatief onderzoek naar de verhoorpraktijk

Downloaders van kinderporno;

een literatuuronderzoek

Criminelen achter het stuur

Aard en omvang van het gebruik van huurmotorvoertuigen voor criminele activiteiten

Asielzoekers in het gareel?

Plan-, proces en effectevaluatie werking extra begeleiding- en toezichtlocaties

2020

Afspraak is afspraak?

Evaluatie van de eenduidige landelijke afspraken rondom opsporing en vervolging van geweldtegen werknemers met een publieke taak

Panden met een luchtje

Een inventarisatie van aanpakken om verhuur van panden voor criminele doeleinden tegen te gaan

Ondermijning op en rond luchthaven Schiphol

Black Box?

Een onderzoek naar opslagboxen in relatie tot criminaliteit: fenomeen en aanpak

Fietsdiefstal in Nederland

Van fenomeen naar aanpak

Sterk spul

Aard, omvang en ernst van de dopinghandel in Nederland

Voor de verandering

Een exploratief onderzoek naar pogingen tot het veranderen van seksuele gerichtheid en genderidentiteit in Nederland

2021

Werken aan werk

Een evaluatie van penitentiare arbeid

Medische missers

De gevolgen en nasleep van medische incidenten en ervaringen met de ondersteuning van de gedupeerden door het Casemanagement Medische Incidenten

Jeugdproblematiek in Zwolle

Een onderzoek naar de omvang, aard en aanpak

Misdrijven in kinderschoenen

Een onderzoek naar de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten binnen en buiten het strafrecht

Misdaadcarrières voorkomen en doorbreken

Van analyse van het netwerk naar aanpak

Taxi

Malafide activiteiten en (ondermijnende) criminaliteit in de Amsterdamse taxibranche

Monitor leefbaarheid volkstuinen Rotterdam

Van beeld naar suggesties voor de aanpak

Van inzicht naar aanpak

Een onderzoek naar ondermijning in de amateursport in de regio Rotterdam

2022

Grenzeloos!?

Een verkennend onderzoek naar het instrumentarium in relatie tot (veroordeelde) plegers van transnationaal seksueel kindermisbruik

Fatale politie-incidenten

Patronen bij fatale incidenten binnen de context van politieoptreden

Beelden van burgers over bejegening door de politie

Een herhalingsonderzoek naar meningen en ervaringen van Rotterdamse burgers inzake bejegening door de politie

Beïnvloed geweld

Evaluatie Wet middelenonderzoek bij geweldplegers (WMG)

Do or don't

Kennissynthese ingroeimechanismen en rekruteringsprocessen van jongeren in de georganiseerde criminaliteit

Jongeren en georganiseerde drugscriminaliteit in de regio Den Haag

Een onderzoek naar aard, omvang, voedingsbodems en preventie

Misdadige invloed

De invloed van criminele netwerken op jongeren in drie Arnhemse wijken

Less than lethal weapons voor de Mobiele Eenheid onderzocht

Een onderzoek naar vraag, (nieuw) aanbod en maatschappelijke acceptatie

Het (boven)lokale netwerk in Poelenburg en Peldersveld ontleed

De invloed van criminele netwerken op jongeren in twee buurten van Zaanstad

2023

Het (boven)lokale netwerk in Paddepoel ontleed

De invloed van criminele netwerken op jongeren in een Groningse wijk

Huurvoertuigen over de grens

Europese lessen met betrekking tot de aanpak van het gebruik van huurmotorvoertuigen voor criminele doeleinden

Van voetbalrellen leren

Een onderzoek naar modern voetbalgeweld en de tekortkomingen van en kansen voor de aanpak

2024

Van kwetsbaar naar crimineel

Een onderzoek naar de omvang en aard van jeugdcriminaliteit in Almelo

Een scherpe blik op steekwapenproblematiek

Literatuuronderzoek naar het dragen, bezitten en gebruiken van steekwapens door jongeren, hun risicofactoren en motieven, (de effecten van) interventies en kansen voor beleid en aanpak

Mensenhandel: het verhaal achter de cijfers

Een onderzoek naar de invloed van externe factoren op de signalering van (vermoedelijke) slachtoffers van mensenhandel en ervaringen met de gemeentelijke aanpak van mensenhandel

Eindhoven Airport belicht

Veiligheid, (transit)criminaliteit en de aanpak van ondermijning

2025

Aanhoudend dienstbaar

Onderzoek naar sturing en inzet van Ondersteuningsgroepen en Aanhoudings- en Ondersteuningsteams voor de politietaak

GuG - Groeten uit Glanerbrug

Over de aard en omvang van en de omgang met overlast en (jeugd)criminaliteit in een wijk van Enschede-Oost

Glanerbrug is een voormalig grensdorp en tegenwoordig een wijk binnen de gemeente Enschede. In Glanerbrug vermengen dorps kenmerken zich met stedelijke problemen, zoals onveiligheid en (drugs)criminaliteit. De gemeente Enschede heeft vanwege zorgen over de jeugd Glanerbrug als focusgebied voor het landelijke programma Preventie met Gezag aangemerkt. Dit programma richt zich op de preventieve en repressieve aanpak van criminaliteit gepleegd door jongeren van 12 tot en met 27 jaar oud. In dit onderzoeksrapport geven de onderzoekers antwoord op vragen van de gemeente Enschede over de kwetsbare Glanerbrugse jeugd en haar betrokkenheid bij de grensoverschrijdende en drugsgereleerde criminaliteit. Dit is gedaan op basis van analyse van onder andere politieregistraties, observaties en interviews met professionals en Glanerbruggers. De onderzoekers richten zich hierbij niet alleen op de ontwikkelingen van criminaliteit in Glanerbrug zoals die door de politie wordt geregistreerd, maar beschrijven vanuit het perspectief van professionals en Glanerbruggers ook wat het betekent om in Glanerbrug op te groeien en te wonen. Zij besteden hierbij nadrukkelijk aandacht aan de specifieke geschiedenis van Glanerbrug als grens- en arbeidersdorp en de invloed van het hardnekkige imago van Glanerbrug op het alledaagse leven van haar inwoners. Ook de doorwerking van de verzuilde structuur van Glanerbrug op de hedendaagse samenleving komt aan bod. De onderzoekers eindigen met verschillende aanbevelingen, met name gericht op het in preventieve zin verbeteren van de weerbaarheid van Glanerbrug en haar jeugdige inwoners.

ISBN 978-94-92255-68-6

